Didžiosios Lokės sūnūs

Lizelotė Velskopf-Henrich

Kelias tremtin

Didžiosios Lokės sūnūs

Lizelotė Velskopf-Henrich

Kelias tremtin

Romanas

Iš vokiečių kalbos vertė
ADOMAS DRUKTENIS

VILNIUS „VYTURYS" 1991

MBBK U(Vok)
Ve-102

Liselotte Welskopf-Henrich
DER WEG IN DIE VERBANNUNG
Altberlinen Verlag Lucie Groszer

Trečias leidimas

V $\frac{4703010100—134}{M856(08)—91}$ N—90.

ISBN 5-7900-0659-0

KALNAS TYLI

Aukštai danguje švietė saulė. Oras virpėjo nuo vidurdienio kaitros, lyg ausdamas iš saulės spindulių auksinį šydą. Juodųjų kalnų šlaite, nusiaubtame ankstyvo pavasario vėtrų, dabar buvo ramu. Audros išguldyti ir suaižyti medžių kamienai kvepėjo sakais. Šen bei ten styrojo išvartų šaknys, dar aplipusios perdžiūvusiomis žemėmis ir sausomis samanomis. Išrautų medžių vietoje jau stiepėsi į šviesą žolės daigeliai ir uogienojai. Nelygiu žemės paviršiumi sunkiai skynėsi kelią vabaliukai, aplinkui dūzgė daugybė bičių.

Išvartyno pakrašty, pasislėpęs tarp ūksmingų medžių, stovėjo lokys. Keli saulės spinduliai, prasiskverbę pro lapus ir spyglius, žaidė ant jo rudo kailio ir blykčiojo mažytėse akyse. Lokys atsitūpė, pakėlė priešakines letenas, rūpestingai jas nulaižė, paskui giliai atsikvėpė, pagalvojo ir vėl ėmė uostinėti orą.

Pagaliau jis atsikėlė ir nuslinko į išvartyną. Kabindamasis savo ilgais nagais, vikriai balansuodamas ant kamienų, jis ryžtingai brovėsi prie milžiniško seno medžio, vienintelio išlikusio toje gamtos stichijos nuniokotoje miško biržėje. Medis buvo storas, jo viršūnė nugairinta vėjo, žievė suskeldėjusi. Lapai šiureno vėjyje, čia maudydamiesi saulėje, čia slėpdamiesi šešėlyje, o aplinkui dūzgė daugybė bičių.

Lokys atsargiai sėlino prie medžio. Jis buvo jau nejaunas, nemaža patyręs, todėl nėjo tiesiai prie tikslo, o pirma apsuko ratą, perlipo skersai kelio gulintį medžio kamieną ir pasislėpė išvartų šakose. Paskui iš lėto, vingiuodamas čia į vieną, čia į kitą pusę, lyg nežinodamas gerai, kur ketino eiti, vis arčiau ir arčiau slinko prie medžio, nuo kurio sklido gundantis medaus kvapas.

Vienoje gilioje medžio drevėje buvo įsikūrusi bičių šeimyna, ir lokys norėjo pasimėgauti medumi, kurio jos buvo prisinešusios žiemai. Nesukėlęs bičių įtarimo, lepečkojis laimingai pasiekė medį ir tuoj pat įsirabždino į viršų. Stovėdamas ant užpakalinių kojų, įkišo priekinę leteną

į drevę ir ištraukęs ją, visą aplipusią medumi, ėmė skaniai laižyti.

Dabar bitės sukruto. Iš pradžių šoko tos, kurias vagišius drevėje užkabino savo letena, bet tuoj pat sulėkė ir kitos, grįžtančios iš darbo su medumi, ir akies mirksniu, tarsi kažkam davus signalą, apspito jį visas spiečius. Nežinodamos, kas yra mirtis, ir visiškai negalvodamos apie savo gyvybę, bitės apniko priešą ir gėlė jį, kur tik galėjo pasiekti kūną.

Lokys piktai mosikavo priekinėmis letenomis, ypač stengdamasis apsaugoti akis. Bet bitės buvo greitos ir vikrios ir visiškai apkartino grabišiui pasismaližiavimo džiaugsmą. Tiesa, jis dar kartą grybštelėjo letena medaus ir, geliamas bičių, paskubom jį nulaižė, net skonio dorai nepajutęs. Paskui davė kojoms valią. Mikliai kaip voverė nuliuoksėjo per medžius ir nėrė į mišką. Bet įpykusios bitės neatstojo, tad lokys dūmė tolyn, su triukšmu braudamasis per krūmus.

Tačiau nubėgęs kokį šimtą metrų, staiga sustojo lyg įbestas. Dar nespėjęs atsikratyti bičių, jis pamatė priešais pikčiausią savo priešą — žmogų.

Žmogus griausmingai nusikvatojo. Lokys pamanė, kad priešas gąsdina jį, ir piktai suurzgė. Bet žmogus kvatojo toliau. Naudodamosi proga, bitės apgulė lepečkojį iš visų pusių ir gėlė į pačias jautriausias vietas. Šito lokiui jau buvo per daug — šią tylią vidurdienio valandą jis tikėjosi pasmaguriausiąs, o dabar štai kas iš viso to išėjo. Smaližius šoko į šalį ir nurūko į mišką.

Viena kita atkaklesnė bitė dar mėgino jį vytis, bet paskui visas būrys triumfuodamas grįžo į drevę. Į tas, kur žuvo, niekas nekreipė dėmesio.

Žmogus palydėjo akimis sprunkantį lokį ir dar kartą nusikvatojo. Bet kai plėšrūnas dingo tarp medžių, žmogus užsiėmė burną, tyliai tarė sau: „Kvailys" ir greitai nėrė į tankmę. Pasislėpęs krūmuose, ėmė atidžiai stebėti vėtros nusiaubtą kalno šlaitą, ar nepamatys ten kokio įtartino ženklo.

Įsitikinęs, kad, be jo ir visokiausių miško žvėrelių, aplink nieko daugiau nėra, žmogus pakilo iš savo slėptuvės ir patraukė link išvartyno. Ėjo jis labai atsargiai, po kiek-

vieno žingsnio tikrindamas, ar nepaliko kokio pėdsako, ir, jeigu tik pastebėdavo nors mažiausią žymelę, tuoj pat ją panaikindavo. Pasiekęs vėtros nusiaubtą miško plotą, vikriau negu pirma lokys, pasileido per kamienų, šaknų ir šakų kibizynus link to milžino medžio, nepalūžusio nuo vėtros smūgių. Tačiau jam rūpėjo ne bitės ir ne jų medus. Apsukęs ratą, žmogus priėjo prie medžio iš priešingos pusės negu drevė ir ėmė žiūrinėti kažkokią landynę, kurią jau iš tolo buvo pastebėjęs. Vieno išvirtusio medžio šakos, apkibusios suvytusiais, kai kur dar žaliais lapais, kito šaknys bei aplink augantys krūmokšniai sudarė lyg ir kokią pavėsinę. Žmogus įlindo vidun ir, išsitraukęs peilį, apipjaustė šakas ir šaknis, kad patogiau būtų judėti. Pasidaręs daugiau vietos, nusiėmė du šikšninius maišus, nusikabino šautuvą ir viską labai rūpestingai paslėpė. Paskui pažiūrėjo, kaip geriau iš šios slėptuvės būtų pasiekti medį. Pasirinkęs patogiausią kelią, tuoj pat nubėgo ir įsikabarojo į skarotą viršūnę. Ten susirado storesnę šaką,— nes plona judėdama galėtų atkreipti kokio pasislėpusio priešo dėmesį,— ir atsisėdo. Šitaip įsitaisęs, kuo ramiausiai dairėsi aplinkui, pro pašlaitės medžių viršūnes žvelgdamas į kalno papėdėje plytinčias banguotas prerijas, čia žalias, čia smėlėtas, nusidriekusias ligi pat miglose paskendusio horizonto. Pietryčių pusėje toli toli buvo matyti dykuma ir keistos formos uolos.

Sukiršintos bitės įkyriai zujo aplinkui, bet pernelyg nepuolė žmogaus, tad jis sėdėjo nejudėdamas ir tik retkarčiais pasukdavo žvilgsnį čia į vieną, čia į kitą pusę.

Aukštai virš miško suko ratą du plėšrūnai paukščiai.

Aplink buvo tyku, ramu, medžių viršūnės nejudėjo, vadinasi, viskas gerai. Būti vienam, žinoti, kad arti nėra kito žmogaus, tai buvo vienintelis daiktas, ko šis žmogus šią vidurdienio valandą troško.

Medžio viršūnėje jis išbuvo ligi pat pavakario, sustingęs ir nekrutėdamas, tarsi pats būtų kokia šaka. Kai saulė pasislinko arčiau laidos, jis vikriai, nejudindamas šakų, nekeldamas nė mažiausio triukšmo, nulipo žemyn ir įlindo į savo slėptuvę.

Čia pirmiausia atsirišo vieną maišą, pasisėmė pusę saujos džiovintos maltos bizono mėsos ir iš lėto, pasigar-

džiuodamas ją suvalgė. Paskui iš antro maišo atsigėrė gurkšnį vandens. Tai buvo visas jo maistas šiai dienai. Daugiau jam ir nereikėjo, nes buvo pačioj jėgoj ir galėjo kurį laiką pabadauti.

Užkandęs žmogus išsitiesė valandžiukę pailsėti ir susimąstė. Šį kartą jis galvojo apie save ir savo ligšiolinį gyvenimą, nors tokios mintys jį labai retai apnikdavo. Šiandien jis susimąstė todėl, kad tikėjosi, jog šią naktį jo gyvenimas iš esmės pasikeis. Na, gal taip staiga tos permainos ir nepajus, bet svarbus posūkis, po kurio seks visa kita, turi įvykti šią naktį.

Turi!

Žmogus, dabar mąstantis apie savo gyvenimą, buvo kokių dvidešimt dvejų ar dvidešimt trejų metų. Kiek iš tikrųjų jam metų, jis nė pats gerai nežinojo, nes neturėjo gimimo liudijimo, ir nė vienas pasaulio raštininkas nebuvo pažymėjęs savo plunksna, kada šis žmogus pirmą kartą išvydo pasaulio šviesą ir pradėjo rėkti. Jis nepažinojo nei savo tėvo, nei motinos, niekada nebuvo girdėjęs, kas jie tokie buvo. Pirmas dalykas, ką prisiminė iš savo kūdikystės, tai pakirsto medžio traškėjimas. Tada jis išsigando. Paskui jau nebebijojo nei griūvančių medžių, nei savo globėjų keiksmų, nei rykščių smūgių. Dar lyg per miglą prisiminė, jog vieną kartą mėgino padėti savo globėjai, kai šią žiauriai mušė vyras. Bet iš tos pagalbos tik tiek teišėjo, kad tada abu globėjai atgręžė savo kumščius prieš jį ir vos mirtinai neužmušė. „Kvailas buvau, ir tiek",— nusprendė jis po to karto ir daugiau niekada nesistengė kam nors padėti. Jis anksti išmoko kirsti medžius, gerti degtinę, rūkyti, keiktis, šaudyti ir naudotis peiliu. Kartą dalyvavo užpuolant pašto karietą, vieną iš tų, kurios palaikė ryšį tarp vakarinės ir rytinės šio milžiniško krašto dalies. Tada jis buvo dar beveik vaikas ir pirmą kartą pamatė žmones, apsirengusius brangiais drabužiais, ir daug pinigų vienoj vienintelėj piniginėj, kurią jis mikliai pagvilbė, bendrams net nespėjus pamatyti. Su ta pinigine kaipmat dingo prerijose, nusipirko iš vieno prekiautojo gerą šautuvą ir nuo tada pradėjo savarankiškai plėšikauti. Reikšmingiausias jo laimikis buvo vienas iš raitųjų pasiuntinių, kurie nešiojo pi-

nigus ir telegramas. Šis vyrukas jojo eikliu ir ištvermingu arkliu, be to, buvo labai gerai apsiginklavęs. Tačiau jaunasis plėšikas netikėtai užklupo jį miške ir nuginklavo. Tiesa, šį kartą jam lyg ir gaila buvo belaisvio, nes tas maldavo pasigailėti, sakėsi esąs našlaitis. Žinoma, kitko ir negalėjai tikėtis, į šį pavojingą darbą buvo priimami beveik vien tik našlaičiai, nes, atsitikus nelaimei, niekas jų nepasigesdavo. Kaip tik dėl to jaunasis plėšikas ir gailėjosi savo aukos, nes ir pats buvo našlaitis. Tačiau tas gailestis truko neilgai, greitai jis įveikė savo sąžinę ir nudūrė vyruką. Tai buvo paskutinis kartas, kada jis pajuto lyg ir gailestį žmogui. Šį sykį didžioji dalis laimikio buvo vertybiniai popieriai, ir jaunasis plėšikas nežinojo, ką su jais veikti, tačiau rado ir pinigų. Bet su pinigais jis nemokėjo apsieiti, nežinojo, kad, paleidus juos į apyvartą, galima dar daugiau uždirbti. Tad trankėsi po visokiausias landynes ir smukles, lošė, gėrė, ir monetos tirpte tirpo jo rankose. Tada jis pajuto, kad gera būti turtingam, bet kartu priėjo išvadą, kad neužtenka tik tam kartui turėti pinigų, jų reikia daug, tiek, kad nepritrūktų visą gyvenimą.

Tuo metu tarp Pietų ir Šiaurės valstijų jau daug metų vyko pilietinis karas. Vyrukas stojo į kariuomenę ir tarnavo žvalgu iš pradžių vienai, paskui kitai pusei. Karas jam leido visai nesivaržant plėšikauti, bet trokštamų turtų ir čia nepavyko susikrauti.

Reikia rasti aukso! Kur nors atkampioje vietoje, kur dar nėra žengusi baltojo žmogaus koja, kur jis būtų vienintelis neišsemiamų žemės turtų šeimininkas.

Šiąnakt, kaip tik šiąnakt, turi galiausiai nusišypsoti laimė. Jis suras pasakiškus aukso išteklius, kurių dar niekas nėra aptikęs, o jeigu ir yra, tai tik ne baltasis!

Atėjo vakaras, slėptuvėn įslinko prieblanda. Žmogus pačiupinėjo savo peruką su dviem kasomis, padarytą iš vienos jo nužudytos dakotų moters skalpo, ir patenkintas nusišypsojo. Jo veidas buvo švariai nuskustas — ko jau ko, bet šito malonumo jis nenorėjo atsisakyti ir visada gramdėsi labai rūpestingai. Oda buvo įrudusi nuo saulės ir vėjo, panaši į indėno. Kojos apmautos minkštais briedžio odos mokasinais.

Arklio jis su savimi neturėjo — paleido jį dievo valiai į prerijas, norėdamas suklaidinti savo persekiotojus. Tegu sau galvoja, kad jis nebegyvas. Mat indėnų supratimu, apsieiti prerijose be arklio gali tik lavonas arba pamišėlis.

Tačiau kiekvienas, kas žinojo to vyro vardą, nieku gyvu nebūtų palaikęs jo pamišėliu. Redas arba Rudasis Džimas, arba Rudoji Lapė, arba dar visaip kaip vadinamas, dėl savo tvirtos rankos ir aštraus praktiško proto buvo gerai žinomas šiose vietose, nors turėjo tik dvidešimt dvejus ar dvidešimt trejus metus.

Kaip būtų gerai, jeigu jis galėtų šią naktį antrą kartą gimti. Pirmą kartą užgimė skurdžius. Dabar būtų turtuolis. Neišpasakytas turtuolis būtų jis šiame antrajame savo gyvenime!

Redas išlindo iš slėptuvės ir dar kartą įsilipo į medį pasidairyti. Tačiau ir vakare buvo taip pat tylu ir tuščia, kaip ir dieną.

Jis nulipo žemėn ir leidosi į žygį. Maišus su mėsa ir vandeniu paliko slėptuvėje. Nepasiėmė net šautuvo. Dabar svarbiausia, kad būtų laisvos rankos. Atsargiai, neskubėdamas, nekliudydamas nei medžių kamienų, nei šakų, nei šaknų, nei krūmų, jis slinko išvartynu ir pagaliau pasiekė mišką maždaug trim šimtais metrų aukščiau tos vietos, kur pirma buvo susitikęs lokį. Prieš leisdamasis gilyn į mišką, dar kartą nužvelgė skardį ir gerai įsiklausė.

Buvo jau visai tamsu. Tarp medžių skrajojo šikšnosparniai, ieškodami sau maisto. Daugiau nesigirdėjo jokio garso.

Šiek tiek laikydamasis kairės, žmogus pamažu kopė į kalną. Vietovė jam buvo gerai pažįstama. Paklysti pavojus negrėsė. Pasiekęs statesnį šlaitą, ėmė eiti dar atsargiau, stengdamasis, kad neliktų jokių pėdsakų, kuriuos dienos šviesoj galėtų pastebėti koks nepageidaujamas asmuo. Nors jis buvo tikras, kad arti nėra nei indėnų stovyklos, nei baltųjų medžiotojų, nei medkirčių, tačiau prerijos yra prerijos — niekada negali žinoti, kada ir iš kokios pusės užgrius koks pavojus.

Buvo jau vidurnaktis, kai Redas pasiekė uolų sieną, iškilusią kalno šlaite viršum medžių viršūnių. Aukščiau ir vėl plytėjo miškas. Redas nusimovė mokasinus ir basas, kabindamasis kojų ir rankų pirštais, pamažu ėmė rabždintis uolų siena. Laimė, kad jis buvo aukšto ūgio, ilgomis kojomis ir rankomis galėjo gerai apsigrabalioti ir pasiekti atokiau esančius iškyšulius ar įdubas.

Pagaliau pasiekė angą, kurią žinojo iš bedančio Beno pasakojimo. Pro čia jis pateks į olą. Dabar Redas nebegalvojo, kaip bus didelis ponas ir mėgausis gyvenimo malonumais, o tik žiūrėjo, kur geriau statyti koją.

Olos viduryje nebereikėjo taip slėpti savo pėdsakų. Vienintelės kliūtys čia buvo keistos uolos, kyšančios iš žemės arba nukarusios nuo lubų. Stipriau prisiliesi, ir nuluš jų viršūnės, bet šito nesunku išvengti.

Redas judėjo į priekį gana greitai ir netrukus pasiekė vietą, kur ola nuolaidžiai ėjo žemyn. Dabar iš kalno gilumos pasigirdo triukšmas. Redas suprato, kad tai šniokščia krioklys, tas pats, į kurį pavasarį vos nepateko bedantis Benas. Redas bus apdairesnis ir pasistengs, kad srovė jo nepagautų. Iš tikrųjų sunku ir patikėti, kaip tam bedančiui pasisekė išnešti sveiką kailį iš tos klastingos olos. Tik laimė, o ne protas jį išgelbėjo. Dabar tas suktas bedantis asilas atidarė Najobreroje krautuvę ir ramiai sau prekiauja. Ir ne kas kitas, o Redas patarė jam imtis šio pelningo ir nepavojingo verslo. Užtat Benas niekada daugiau nepasirodys oloje, tuo Redas buvo tikras:

Toji sritis tik jam vienam priklauso.

Pasiekęs tą vietą, kur šaltinis, veržDamasis iš dešinėje pusėje esančios atšakos, tekėjo skersai kelio ir kiek kairiau šniokšdamas krito gelmėn, Redas sustojo, atsisėdo prie pat vandens ir pasilenkęs atsigėrė gurkšnelį. Vanduo buvo skanus ir šaltas kaip ledas.

„Auksinis vanduo“,— pagalvojo Redas. Šią poilsio valandėlę jis vėl įsisvajojo. Nusprendė užsirūkyti — galutinai apsiramins, gerai viską apgalvos ir pailsėjęs su naujomis jėgomis skverbsis tolyn.

Jis iškratė pypkę, vėl užsikabino ją ant kaklo ir atsikėlė.

Iš pradžių apčiupinėjo olos atšaką dešinėje, iš kur garmėjo vanduo. Rezultatai buvo nelabai džiuginantys. Pavasarį ta atšaka sruvo dar daugiau vandens negu vasarą, ir srovė per tūkstančius metų taip nugludino jos kraštus, kad ten nebuvo kur nei įsitverti, nei įsispirti.

Žmogus nė nemėgino toje vietoje kopti aukštyn. Jis perbrido upelį, kuris čia tekėjo gana sekliai, ir apčiupinėjo uolų sieną iš kitos pusės. Bet ir čia tas pats,— kiek siekė žmogaus ūgis, nebuvo jokios įdubos, jokios atramos.

— Po šimts velnių! Tai prakeikta ola! — iškošė pro dantis Redas ir trenkė kumščiu į nuzulintą uolą.

Jis nė pats nepajuto, kaip nusikeikė, bet tai buvo gana švelnūs žodžiai, žinant, kaip jis burnodavo, pratrūkus pykčiui.

Paskui vėl atsisėdo ir susimąstė.

O gal jis ne čia ieško? Bet kad bedantis Benas norėjo patekti į tą atšaką, nebuvo jokių abejonių. Tik kodėl jis čia lindo, šito tas juodaplaukis asilas, nors ir kaip bijojo Rudojo Džimo, aiškiai nepasakė, tik malė liežuviu ir visaip išsisukinėjo. Matyt, jis turėjo kokių nors tikslesnių žinių, kad toje atšakoje, prie šaltinio ar kur aukščiau, yra auksavietė, šiaipgi nebūtų rizikavęs leistis į tokį pavojingą ir iš pirmo žvilgsnio beprasmišką žygį. Šitaip viską apsvarstęs, Redas prisiminė, ką jam tada pasakojo tas apgirtęs indėnas. Jeigu tais keliais jo žodžiais ir sakinių nuotrupomis išvis galima tikėti, tai ir indėnų vadas kalbėjo kaip tik apie tą vietą. O gal Redui tik taip pasirodė, kadangi jis jau anksčiau šį tą buvo girdėjęs iš bedančio Beno. Gal tame prakeiktame kalne su gausybe olų yra daugiau tokių vietų, panašių į šią, ir jis, Redas, tik tuščiai gaišta čia laiką?

Šiaip ar taip, reikia gerai apžiūrėti šią olos atšaką, iš kur srūva vanduo.

Jis vėl atsistojo ir, išsitraukęs tomahauką, kad toliau galėtų pasiekti, dar kartą iš abiejų pusių ištyrinėjo vandens nugludintas olos sienas.

Tačiau ir šį sykį nerado nė mažiausios įdubos, nė mažiausio iškyšulio, kurio būtų galima įsitverti.

Vadinasi, šitokiu keliu ten nepateksi.

O ar iš viso įmanoma žmogui ten patekti?

Tuščiai rizikuoti jis nenorėjo — pastvers srovė ir nuneš, kaip atsitiko pavasarį Benui.

Redas dar kartą mintyse perkratė visa tai, ką jam pavyko išpešti iš pasigėrusio indėnų vado. Jis labai aiškiai viską prisiminė, įsidėmėjo kiekvieną skiemenį, kiekvieną smulkmeną. Bet indėnas kalbėjo dakotų kalba, o Redas tą kalbą mokėjo tiek, kad galėjo tik būtiniausiais klausimais susišnekėti su prerijose gyvenančiais žmonėmis, todėl tiksliai viską suprasti jam buvo neįmanoma. O gal kartais indėnas nieko konkretaus nepasakė, tad ir geriausias tos kalbos mokovas nebūtų gebėjęs ką nors tiksliau sužinoti.

O gal klastingas indėnas tyčia jį apmulkino? Gal jis anaiptol nebuvo girtas, o tik apsimetė? Gal tik norėjo išgauti, kur Redas ketina ieškoti aukso? Gal tų kojotų gauja jau seka jo pėdomis?

Prakeikimas!

Gal jam, Rudajam Džimui, ne tiek jau daug laiko liko paieškoms, kaip jis mano.

Po šimts velnių!

Monotoniškas vandens ošimas, krioklio bildėjimas šioje aidingoje oloje galėjo per trumpą laiką ir ramiausią žmogų išmušti iš pusiausvyros.

O gal, gerai pasišokėjus, galima būtų pasiekti tą vietą, kur kylanti olos atšaka susiaurėja, ten įsispirtum į olos sienas, tada vanduo gal ir nenuneštų. Iš tikrųjų gal šitaip būtų galima padaryti.

Redas įžiebė ugnį ir smilkstančios balanos šviesoje ėmė apžiūrinėti olos sienas. Ir prie šviesos jo planas atrodė įvykdomas. Kaip tik prie šviesos ir būtų lengviausia jį įvykdyti.

Todėl Redas tuoj pat, kol nesudegė balana, uždegė kitą, didesnę, įteptą derva, padėjo ją ant akmens prie seklaus upelio, kertančio pagrindinį praėjimą, ir ėmė dairytis, ar nematyti kur kokių žymių, kurias būtų palikęs bedantis Benas arba kiti žmonės, pavyzdžiui, indėnai. Tačiau žymių niekur nebuvo matyti. Tikriausiai Benas apsiėjo be ugnies arba nepaliko nuodėgulių.

Balanos šviesoje Redui pasirodė neįtikėtina, kad vanduo galėtų nunešti žmogų žemyn. Net jeigu ir pastvertų srautas, tai juk upelyje, kertančiame pagrindinį praėjimą, negilu ir galėtum ko nors įsitverti, jeigu nesi koks bejėgis kūdikis.

Šitaip įvertinęs padėtį, Redas įgavo daugiau pasitikėjimo. Vadinasi, galima mėginti, jeigu nepasisėks, tai galvos dėl to nepalydėsi. Jis iškraustė iš kišenių viską, kam galėtų pakenkti vanduo — skiltuvą, pypkę, tabaką,— ir šoko į olos atšaką.

Ir iš tikrųjų jam pavyko keliais, pečiais, rankomis ir kojomis įsispirti į urvo sienas. Šaltas kaip ledas vanduo sruvo kūnu, užpylė galvą, plakė pečius. Jis laikėsi iš visų jėgų, stengdamasis tvirčiau įsiremti keliais, kad galėtų atpalaiduoti vieną ranką ir pasispirti kiek į priekį. Gaišti nebuvo kada, nes žinojo, kad ilgai šitokioje padėtyje neišsilaikys.

Šitaip... va šitaip... na, turėtų pavykti.

Redas pakėlė dešinę ranką ir mėgino ja kur aukščiau įsitverti. Bet galinga srovė stūmė jį žemyn, nuo šalto požeminio vandens sugrubę pirštai neklausė, o grabalioti ilgai nebuvo kada, nes kiekvieną akimirką galėjai paspрūsti ir nuvažiuoti žemyn. Jis vėl įsispyrė dešine ranka į uolą.

Na ir še tau!

Kairysis kelis truputėlį slystelėjo — vos vos, gal porą centimetrų, bet ir to pakako. Vanduo pagriebė jį ir išsviedė iš olos atšakos. Aukštielninkas krito jis į upelį, atsitrenkė į akmenį ir ėmė kapanotis, stengdamasis ko nors įsitverti.

Tai padaryti buvo nesunku, jis užgriebė ranka uolos luitą ir šlapias šlaputėlis išropojo į krantą.

— Prakeikta ola! Velniai ją griebtų!

Dervuota balana užgeso.

Redas apsičiupinėjo kūną — sveikas, nesusižeidė, nieko nesusilaužė, neprasiskėlė pakaušio, ir galva dirba visai normaliai, tik truputį šalta ir sutrenktą nugarą skauda, bet tai menkniekis, dabar ne tas svarbu.

Mėgins dar kartą. Bet pirma užsirūkys, aprims. Kažin, žiebti balaną, ar ne? Ne, apsieis ir be jos.

Kiek atsipūtęs, atsistojo ton pačion vieton, kaip ir pirma, ir vėl liuoktelėjo į olos atšaką. Šį kartą pavyko kiek geriau — nušoko per kokią plaštaką toliau, iš visų jėgų įsispyręs į urvo sienas, tuoj pat ėmė grabalioti ranka naujos atramos. Ir štai, sulaikęs kvapą, visiškai užlietas vandens, pasivarė truputėlį į priekį. Ir dar truputėlį! Jį pagavo džiaugsmas. Vadinasi, juda į priekį!

Toliau urvas buvo siauresnis, nuolaidesnis, ir Redui nesunkiai pavyko pasivaryti dar gerą metrą. Bet dabar jis buvo visas vandeny ir negalėjo kvėpuoti, o urvas ir vėl pasidarė statesnis, jis ėjo beveik vertikaliai aukštyn, ir vanduo krito su dvigubai didesne jėga. Nežmoniškomis pastangomis Redui pavyko dar laimėti kokius trisdešimt centimetrų, bet paskui jis galutinai įstrigo. Jo pečiai nepralindo pro siaurą angą. Iš paskutiniųjų stengėsi jis išsitiesti, dar pasivaryti į priekį. Veltui.

Jam pritrūko kvapo. Vanduo plūstelėjo į burną, nosį, ir jis prarado sąmonę. Kas buvo toliau, neatsimena.

Kai atsipeikėjo, pirmiausia pajuto tik skausmą. Nieko nematė, nieko negirdėjo, nieko daugiau nejautė, vien tik skausmą visame kūne. Praėjo gerokai laiko, kol jis pagaliau susivokė esąs Rudasis Džimas.

Rudasis Džimas!

Kai tiktai suprato, kas jis toks, tuoj pat dingtelėjo ir kita mintis — vadinasi, jam atsitiko kažkokia nelaimė. Kažkokia nelaimė...

Pamėgino pajudinti pirštus. Juda. Bet kodėl jie šlapi? Reikia atsimerkti. Juk jis tiek bastėsi po miškus, medžiojo prerijose, turi gi atsimerkti. Vargais negalais pakėlė blakstienas. Galva ūžė ir skaudėjo neapsakomai.

Aplinkui buvo tamsu. Kažkas šniokštė. Jis nežinojo, ar ausyse jam spengia, ar šniokščia vanduo? Vanduo!

Kai tik prisiminė žodį „vanduo", jam iškart pasidarė aišku, kas atsitiko.

Kur jis dabar? Reikia pirmiausia išsiaiškinti, kur jis yra.

Pamėgino pajudinti rankas, kojas, pasukti galvą. Oi, kaip skauda! Skauda ne tik galvą, bet ir pečius, nugarą, strėnas, rankas, kojas. Bet kad būtų kur lūžęs kaulas,

neatrodo. Tik visas kūnas sudaužytas — vieni guzai. Et, ką jam reiškia guzai! Menka bėda.

Bet kas čia per vieta? Kurgi jis atsidūrė?

Dar apspangusiomis akimis jis išvydo neaiškią šviesą. O gal tai haliucinacijos? Matyt, galva bus sumušta daug smarkiau, negu iš pradžių atrodė. O gal tai smegenų sukrėtimas?

Šiaip ar taip, savijauta buvo gana prasta. Jam pasidarė bloga, ėmė suktis galva, ir jis vėl neteko sąmonės.

Kai antrą kartą atsipeikėjo, skausmai buvo kiek aprimę, bet jis jautėsi toks nusilpęs, kad troško tik vieno — atsigulti ir laukti mirties, nors ir žinojo, kad yra Rudasis Džimas ir jeigu pats savim nepasirūpins, tai niekas paskui nelies dėl jo ašarų. Ką ten nelies ašarų — žmonės tik džiaugsis, kad Rudasis Džimas pakratė kojas.

Pagalvojus apie tai, Redą pagavo pyktis. Ne, jiems nepavyks taip lengvai juo nusikratyti. Nepasidžiaugs jie, kad Redas iškeliavo į aną pasaulį ir jau nebereikia su juo skaitytis. Jis dar parodys, ką gali!

Toji mintis suteikė jam jėgų. Jis buvo ištroškęs, alkanas ir visas sustiręs nuo šalčio. Bet galva dabar dirbo visai aiškiai, ir jis suprato, kad ne ausyse spengia, o kažkur šalia, viršuj ar apačioj, šniokščia vanduo.

Taip, šniokščia vanduo, nėra jokios abejonės! Vanduo! Reikia tik paieškoti, kur jis.

Redas apsivertė kniūpsčias, truputėlį slystelėjo nuožulnia uola žemyn ir pasiekė dešine ranka vandenį.

Godžiai ėmė gerti.

Paskui vėl nušliaužė į šalį.

O iš kurgi ta šviesa? Ne, tai ne akių apgaulė, ne haliucinacija, tai iš tikrųjų kažkokia blausi šviesa.

Įsmeigęs akis į tą neaiškų dienos šviesos atšvaitą, lyg į kokį stebuklą, kuriuo pats dar nenorėjo tikėti, jis ėmė šiaužti palei vandenį ton pusėn.

Ir staiga kad trenks kažkoks kietas daiktas jam į nugarą. Išsigandęs Džimas stabtelėjo ir pamatė, kad aplink krinta akmenų krusa. Po velnių! Jis susigūžė, bet laimė, kiti akmenys pralėkė pro šalį.

Pamažu ir atsargiai šliaužė jis šviesos link, ir juo labiau artėjo, juo aiškiau buvo matyti toji šviesa. Tikriau-

siai ten yra kokia anga, pro kurią galima išlįsti iš olos. Išlįsti iš olos! Tai būtų laimė!

Velniai ar geroji dvasia, laiminga žvaigždė ar dar kažkas, nuo ko priklausė jo likimas,— žodžiu, kažkas nenorėjo jo mirties, nenorėjo, kad žūtų jis Rudasis Džimas!

Vadinasi, pasaulis dar nenori jo nusikratyti. Ir jis dar šį tą nuveiks.

Kai nušliaužė dar kokius penkis metrus, pasidarė viskas aišku: jis atsidūrė kalno kiaurymėje, kuria tekėjo požeminis upelis.

Staiga ir vėl pabiro akmenys, atnešti srovės iš kalno gilumos. Redas kaip tik laiku spėjo užsidengti rankomis galvą, ir stambus uolos luitas trenkė jam per pirštus.

O, ne taip jau čia jauku. Reikia žiūrėti, kaip greičiau išsikapstyti laukan.

Anga, pro kurią tekėjo iš kalno vanduo, buvo siaura, bet ne tokia, kaip toji ten, viršuje, kur nepavyko prasiskverbti gilyn. Jeigu tik gerai susiims, kaip nors pralįs. Pirma galva, paskui pečiai, šlaunys...

Po šimts! Ir vėl toji akmenų kruša! Bet šį kartą kliuvo jau tik kojoms. Kliuvo gana smagiai.

Išlindęs ligi pusės laukan, Redas suprato, kad dabar vakaras. Kažkoks vakaras! Iš kur jis galėjo žinoti, kiek dienų praleido kalno gilumoje — vieną, dvi, tris, o gal net keturias.

Dangus žėravo vakaro gaisais, medžių lapai mirgėjo besileidžiančios saulės spinduliuose.

Iš įpratimo Redas ėmė dairytis pėdų, tačiau pastebėjo tik vieną kitą žvėrelių paliktą žymę. Et, šitos jam nepavojingos.

Jis dar kartą atsigėrė ir, įsikibdamas į akmenis, atsargiai nušliaužė į krūmus. Ten atsigulė ir tik dabar pastebėjo, kad iš jo belikę vien kaulai ir oda. Na, nieko — svarbiausia, kad gyvas.

Redas apsigrabaliojo ir susirado maišelį su džiovinta mėsa. Tiesa, maišelis buvo peršlapęs ir iš mėsos pasidariusi košė, bet jis pasikabino jos ir skaniai užvalgė. Paskui nusprendė pamiegoti — juk, norint imtis naujų žygių, pirma reikia gerai pailsėti.

Švintant pabudo baisiausiai sušalęs, mat buvo visas šlapias, ir ėmė nekantriai laukti, kada patekėjusi saulė sušildys savo spinduliais. Užvalgė sudrėkusios mėsos, pasigavo pro šalį bėgantį driežą, sudorojo jį ir visą laiką nenuleido akių nuo šaltinio. Sprendžiant iš įvairiausios formos akmenų, gulinčių aplinkui, buvo aišku, kad ir iš kalno retkarčiais pasipila akmenų kruša. Šis atradimas paskatino Džimą atidžiau apžiūrėti kiekvieną akmenį.

Deja, aukso ten nebuvo nė kruopelytės.

Vadinasi, niekuo tas upelis neypatingas, ir ta ola kaip ir visos kitos, nėra ko gaišti čia laiko, verčiau grįš į slėptuvę, kur paliko šautuvą ir maisto atsargas. Reikia manyti, kad niekas ten jų dar neaptiko.

Ne, trečią kartą nebemėgins prasiskverbti į tą žmogui neprieinamą atšaką. Jeigu bent turėtų kokį įnagį ar pasikviestų į pagalbą kokį bendrą, tada gal kas nors ir išeitų. Bet ne, kviestis jis nieko nesikvies. Geriau eis į slėptuvę ir iš ten apžiūrės, ar nėra kitos angos, pro kurią būtų galima patekti į tą prakeiktą olą. Juk jam nėra ko skubėti, verčiau palauks ir pats vienas viską sutvarkys. Ir jeigu ras aukso, tai nereikės jo su niekuo dalintis.

Linkstančiais keliais Rudasis Džimas nusliūkino per mišką, ėjo labai iš lėto, labai atsargiai, ir dabar stengdamasis nepalikti nė mažiausio pėdsako.

Kai pasiekė audros nusiaubtą miško plotą, buvo jau po vidurdienio. Pamatęs saulėkaitoje plytintį išvartyną, lengviau atsikvėpė ir atsisėdo pailsėti. Įsitikinęs, kad ir čia niekur nematyti žmogaus pėdsakų, prasibrovė pro suvirtusių medžių raizgyną ir susirado savo slėptuvę. Ji buvo niekieno nepaliesta.

Jeigu taip, tai viskas gerai.

Redas šiek tiek užkando ir atsigulęs išmiegojo ligi kitos dienos ryto. Prabudo gerokai atsigavęs ir pailsėjęs.

Paskui įsilipo į medį ir, atsistojęs ant stipresnės šakos, ėmė dairytis po išvartyną, mišką ir plačias prerijas. Tačiau aplinkui nebuvo nė gyvos dvasios — visur tylu, ramu.

Rudasis Džimas nusprendė ligi vakaro dar kai ką nuveikti. Jis išpylė iš maišo vandenį, nes dabar nesunku

buvo prisipilti šviežio, pasiėmė džiovintos mėsos atsargas, šautuvą, šovinius ir, panaikinęs visus savo stovyklos pėdsakus, leidosi į mišką, prie tos viršuje slypinčios angos, pro kurią jis pavasarį išlindo kartu su oloje netikėtai sutiktu bedančiu Benu. Tada juodu kalbėjosi nelabai draugiškai, nes Rudasis Džimas nemėgo, kad kas maišytųsi jam po kojų, bet vis dėlto dovanojo Benui gyvybę. Iš to nugeibėlio pasakojimo jis žinojo, kad eidamas šia olos atšaka, gali pasiekti požeminį krioklį, kuris pavasarį pridarė tiek bėdos Benui, o prieš kelias·dienas jam pačiam. Vadinasi, čia lįsti nėra prasmės. Ne geresnė ir antroji atšaka, kurios anga yra kiek atokiau miške, nes, pasak Beno, kalno gilumoj ji susijungia su pirmąja šiek tiek aukščiau pavojingojo krioklio.

Taigi tuo keliu toli nenueisi. Bet jeigu ta prakeikta, dievo užmiršta ola turi dvi atšakas, tai kodėl ji negalėtų turėti trečios ar ketvirtos? Rudasis Džimas vėl užsitraukė peruką ir pasileido jų ieškoti.

Ligi pat vakaro vaikščiojo jis po mišką, tačiau neaptiko nieko, kas būtų atkreipę jo dėmesį. Tiesa, pietiniame kalno šlaite dar buvo žymu, kur stovėjo indėnų kaimelis, bet tas Redo dabar nedomino. Jis žinojo, kad Oglalos genties medžiotojų grupė, vadinama Lokės gimine, čia peržiemojusi, pavasarį išsikraustė į pietus prie Arklių upelio. Tai buvo kaip tik tomis dienomis, kai Rudasis Džimas netikėtai sutiko oloje Beną. Šitų indėnų Redas dabar nebijojo. Jis netikėjo, kad Lokės giminė, nesulaukusi rudens, kada kaip tik prasideda didžiosios bizonų medžioklės, paliktų dabartinę stovyklą prie Arklių upelio ir su moterimis ir vaikais grįžtų į senąją buveinę. Čia gali atsibastyti nebent kitos dakotų giminės, nes Juoduosiuose kalnuose nuo seno medžioja šios genties žmonės ir baltajam čia visada reikia būti budriam.

Todėl Redas ir toliau labai žiūrėjo atsargumo. Kai atėjo vakaras, jis įsilipo į aukštą medį netoli buvusios indėnų stovyklos ir dar kartą apžvelgė mišką ir prerijas, kurios vis labiau ir labiau atrodė tik jam vienam priklausančios.

Taip praėjo ta diena, o paskui ir kitos. Redas vaikščiojo po miškus, slapstėsi, ieškojo, bet vis nieko negalėjo

rasti. Jis net medžioti bijojo, kad neatkreiptų kieno nors dėmesio, maitinosi savo menkom atsargom ir tais gyviais, kuriuos pasisekdavo patylom sugauti. Vieni iš tokių buvo žuvys upelyje, kuris tryško iš kalno gelmių ir sruveno pietiniu kalno šlaitu žemyn. Po kelių savaičių jam pagaliau pavyko susižvejoti upėtakį. Jis suvalgė jį žalią ir po tokių sočių pusryčių vėl pajuto pasitenkinimą, kokio jau seniai nebuvo patyręs. Mat visą laiką gyveno baimėje, kad tik per tuos savo bergždžius ieškojimus neišeitų iš proto. Juk ne juokas ištisas dienas nuo ryto ligi vakaro sekti kiekvieną savo žingsnį ir judesį, galvoti vis tą patį: auksas, ola, vanduo, indėnai, kiekvieną rytą pabusti su nauja viltimi, o vakare su dar didesniu nusivylimu prisipažinti nieko nelaimėjus. Šitoks gyvenimas ir tvirčiausią žmogų gali palaužti.

Ir štai dabar, sočiai pavalgęs, Redas nusprendė valandėlę pailsėti. Galbūt, atgavęs jėgas ir gerai viską apgalvojęs, daugiau nuveiks, negu taip karštligiškai blaškydamasis. Jis nusileido prie upelio, kuris lyg juosta vingiavo kalno papėde, ir patraukė akmenuota pakrante. Einant per akmenis, nereikėjo bijoti, kad liks pėdsakai, ir Redas iškart pajuto širdyje palengvėjimą.

Diena buvo graži.

Jis atsisėdo po medžiais ir susimąstė, markstydamasis prieš saulę, kurios spinduliai skverbėsi pro lapus.

Vadinasi, bedantis Benas žinojo, kad šio kalno olose yra aukso. Tik kas jam tai pasakė,— neprisipažino. Ir jis pats, prisiklausęs gandų, kad Juodųjų kalnų šakotose olose galima rasti aukso, pavasarį atsibastė čionai, norėdamas išmėginti savo laimę. Tačiau nei jis, nei Benas tada nieko nepešė. Prigrasinęs Beną ir įsitikinęs, kad tas daugiau nekels čia kojos, Redas nusidangino į stovyklą, kur gyveno naujojo geležinkelio statytojai. Ten jis vėl išgirdo, kad Juoduosiuose kalnuose esą aukso ir kad apie jį žiną Lokės giminės indėnai. Kažkas net matęs juos turint nepaprastai didelį aukso grynuolį. Nors Rudasis Džimas labai niekino indėnus ir laikė juos tik kliūtimi baltiesiems medžiotojams, jis susirado Lokės giminę, gudrumu nugirdė vadą ir išgavo iš jo kai kurių žinių. Tačiau, kaip paaiškėjo, jos nedaug ko buvo vertos. O gal kartais rau-

donodis nebuvo toks girtas ir tik apgaudinėjo Džimą. Abejonės, ir vėl abejonės. Sunku suprasti tuos indėnus. Žodžiu, viskas išėjo ne taip, kaip jis tikėjosi. Po perkūnais! Redas išliejo visus keiksmus, kokių tik buvo išmokęs per savo plėšikišką gyvenimą, ir vėl susimąstė.

Ką jam dabar veikti? Ieškoti ir toliau? Betgi tai beprasmiškas darbas. O gal dar kartą aplankyti Lokės giminę ir pamėginti vėl prisigretinti prie jų vado, kuris, šiaip ar taip, atrodo, šį tą žino. Turbūt be reikalo jis, išgirdęs vieną kitą užuominą, spruko iš vado palapinės. Manė, kad jau ir taip viskas aišku, bet pasirodo, toli gražu ne. Be to, tada jam kilo įtarimas, kad kažkas slankioja aplink palapinę ir jį seka. Todėl pabūgo, kad indėnai nepagriebtų jo už pakarpos, ir, nieko nelaukdamas, dar tą pačią naktį paliko Lokės giminės palapines. Ech, niekada nereikia per daug skubėti ir gąsčioti. Štai ir liko dabar kvailio vietoj.

Na, gana! Reikia ko nors griebtis ir ištaisyti savo klaidą. Lokės giminės indėnai turi aukso grynuolį, didumo sulig riešutu! Po perkūnais! O jis, Rudasis Džimas, vargsta čia, nežinodamas dorai, kur slypi to aukso telkinys.

Šitaip sėdėjo jis ir galvojo, nepatenkintas savimi ir savo likimu. Ir staiga pamatė upėje gražią smėlėtą vietą. „Būtų gerai čia išsimaudyti",— pagalvojo. Bet tuoj pat pabūgo tos minties. Juk maudydamasis turėtų nusikabinti šautuvą, pasidėti šovinius — likti beginklis. Ne, toks malonumas ne jam. Bet smėlėta vieta iš tiesų puiki. Sutrintas žvirgždas žiba po vandeniu visokiausiomis spalvomis. Tokiose vietose Kalifornijoje prie Sakramento upės žmonės sijoja smėlį, ieškodami aukso grūdelių.

Rudasis Džimas atsistojo ir akmenuotu krantu atsargiai nulipo prie tos smėlėtos vietos. Pats save kvailindamas ir netikėdamas, kad čia galėtų ko būti, jis vis dėlto pasilenkė ir ėmė žarstyti smėlį rankomis. Jautė, kaip plazda krūtinėje širdis, kaip kraujas muša į smilkinius, bet nenorėjo to prisipažinti. Smėlis pamažu tekėjo tarp pirštų. Redas negalėjo akių nuo jo atitraukti.

Ir staiga!..

Rudasis Džimas iš nustebimo net atsisėdo ant vandens nugludinto uolos luito, šalia kurio buvo prinešta to

gražaus smėlio. Jis įsmeigė akis į delną ir pamatė tarp pirštų mažytį aukso grūdelį. Mažytį aukso grūdelį, dulkelę iš gryno aukso! Žiūrėjo į jį ir negalėjo atsižiūrėti. Ta aukso kruopelė traukė jo žvilgsnį kaip magnetas geležį. Kiek taip prasėdėjo, sustingęs, nejudėdamas, nė pats nežinojo.

Pagaliau įsidėjo aukso grūdelį į kišenę ant krūtinės. Auksas! Dabar jau aišku, kad ir čia jo galima rasti, ne tik šiaurinėje kalno pusėje, apie kurią sklido tiek visokiausių kalbų. Jis, Rudasis Džimas, surado aukso ir dabar pradės naują gyvenimą. Prieš akis tuoj pat iškilo gražiausios ateities perspektyvos, jis užsimerkė ir pasidavė svajonių liūliuojamas.

Bet staiga kažkoks garsas pasiekė jo ausis. Redas tuoj sukluso ir pramerkė akis. Nėra abejonės — kažkur toli prerijose sužvengė arklys, tik neaišku: laukinis, ar prijaukintas, indėno ar baltojo raitelio. Visa laimė, kad Redas pasiėmė su savimi šautuvą ir maisto atsargas, nepaliko jų savo slėptuvėje. Dabar jis buvo nuo nieko nepriklausomas, galėjo bet kur pasislėpti.

Labai atsargiai jis pasitraukė nuo upelio ir nuslinko per mišką prie šakoto aukšto medžio, iš kurio buvo gerai matyti prerijos. Vikriai įsikabarojo į viršų ir pasislėpė šakose.

Po šimts perkūnų!

Toli toli šiaurės pusėje jis pamatė būrį indėnų. Iš tolo jie atrodė mažyčiai kaip skruzdėlės, bet jau buvo galima juos suskaičiuoti: keturiasdešimt vyrų ir apie šešiasdešimt moterų su vaikais — visi raiti. Netrukus Redas pastebėjo tarp jų penkis vyrus, pasipuošusius galvas erelio plunksnomis. Šitiek daug pasižymėjusių karių ir vadų tokiame nedideliame būryje! Tikriausiai tai dakotai. Bet kurgi juos velnias neša?

Redas visą laiką neišleido iš akių savo nekenčiamų priešų. Jeigu jo žvilgsnis būtų turėjęs naikinančios galios, jis būtų visus juos nušlavęs nuo žemės paviršiaus. Tačiau kad ir kaip aukso ieškotojas jų nekentė, vis tiek nieko negalėjo jiems padaryti. Keturi raiteliai nulipo nuo arklių, atsiskyrė nuo būrio ir dingo aukštoje žolėje. Re-

das neabejojo, kad tai žvalgai, pasiųsti apžiūrėti miško, kol jo dar nepasiekė visas būrys.

„Na ir šniukštinėkite, išpūtę akis ir ištempę ausis, kiek tik jums patinka. Priešo, vardu Rudasis Džimas, vis tiek nesurasite!"— galvojo sau Redas, ramiai sėdėdamas medyje.

Po kiek laiko jis pastebėjo jauną indėną, slenkantį palei upę. Jo plaukai buvo perskirti sklastymu ir supinti į kasas, rankoje jis laikė akmeninę kuoką, kokias paprastai turi dakotai. Indėno veidas buvo neišdažytas. Vadinasi, jis nenusiteikęs kariauti, vadas jį tik dėl visa ko pasiuntė ištirti vietovę.

Jaunasis žvalgas pradingo.

Indėnų būrys sulėtino žingsnį, bet pamažu artėjo prie miško. Džimas nepastebėjo, ar žvalgai sugrįžo į būrį, ar ne. Tačiau iš indėnų elgesio spėjo, kad jie gavo kažkokią gerą žinią. Būrys vėl pasileido šuoliais ir tuoj pasiekė mišką. Tikriausiai jie jojo į aikštelę, kur pavasarį stovėjo Lokės giminės palapinės.

Dabar Redas aiškiai pamatė indėną, jojantį būrio priekyje, ir pažino, kad tai Sėdintis Jautis arba Tatanka Jotanka, kaip jį vadina dakotai. Na še tau! Tik jo čia ir trūko! Dabar tai jau po viskam.

Redas sėdėjo medyje ir klausėsi menkiausio garso. Indėnai dingo iš akių, tyloje buvo girdėti, kaip trakši tolumoj po arklių kojomis sausos šakos. Pagaliau viskas nurimo, ir Redas pamatė pro medžių viršūnes kylančius iš palapinių dūmus. Vadinasi, jis teisingai spėjo — indėnai apsistojo buvusioje Lokės giminės stovykloje.

Na, jeigu jau dakotai ir dar vienas iš žymiausių jų vadų įsikūrė netoli olos, tai Rudajam Džimui reikia iš čia dingti. Reikia sprukti, ir kaip tyčia tą dieną, kada jis aptiko aukso krislelį.

Kad juos kur galas, tuos prakeiktus indėnus!

Na gerai, jis pasitrauks, bet po kiek laiko grįš atgal — prisiekia savo rudais plaukais, ant kurių nešioja juodą peruką.

Atėjus nakčiai, Redas išlipo iš medžio ir pasileido į šiaurę, stengdamasis kuo toliau pabėgti nuo indėnų. Kelyje visą laiką buvo labai atsargus — jeigu tik sutiks in-

dėnų žvalgą, reikės sumėtyti pėdas, kad tas negalėtų jo pasekti. Bet staiga jis sutiko tai, ko mažiausiai tikėjosi.

Pasiekęs seną miško aikštelę, vėl prižėlusią jaunuolynų ir krūmokšnių, Redas suabejojo, ar skverbtis tiesiai per brūzgynus, ar mėginti juos apeiti. Pagaliau nusprendė eiti tiesiai, nes žemė čia akmenuota ir nereikės taip saugotis, kad neliktų pėdų,— o gal ne taip jau sunku bus brautis pro krūmus, kaip iš pradžių atrodė. Jis atsigulė ir ėmė šliaužti pažeme, stengdamasis nesujudinti šakų, šmėkšančių žvaigždėto dangaus fone. Staiga tik žiūri,— kairėje pusėje dunkso kažkoks neaiškus daiktas. Nespėjo jis dar gerai susigaudyti, kas čia galėtų būti, o tas daiktas jau ėmė judėti, voliotis kaip apverstas ežys, stengdamasis atsistoti ir pabėgti. Žinoma, tas daiktas buvo daug didesnis už ežį. Redas kaip koks šuo ėmė uostinėti orą. Uoslę jis turėjo gerą ir greit suprato, kad vėl susitiko lokį. Tuo metu lokys atsikėlė ir šoko bėgti. Redas vos nenusikvatojo, pamatęs antrą kartą sprunkantį gauruotą smaližių, bet pabūgo, kad kas neišgirstų jo juoko, be to, ir pats jautėsi esąs panašus į tą rudą grobišių, naktį iš baimės dumiantį per mišką. Lokį nuo medaus nuvijo bitės, o jį štai veja nuo aukso indėnai.

Taip, ir Redui reikia bėgti!

Jis padarys didelį lankstą ir pasieks Najobrerą — pasižiūrės, kaip ten sekasi prekiauti bedančiui Benui, ir pasiteiraus, kas naujo girdėti prerijose ir Uoliniuose kalnuose.

Po kelių dienų, jau pusiau apėjęs kalnų masyvą, Redas sugalvojo, kad dabar jam būtų ne pro šalį vėl įsitaisyti arklį. Ne vien dėl to, kad lengviau ir greičiau galėtų įveikti likusį kelią, bet ir dėl to, kad prerijose žmogus be arklio — tik pasigailėtinas arba įtartinas padaras. O Redas turi pasirodyti Najobreroje kaip stiprus ir solidus žmogus — tik taip jis galės pasiekti savo tikslą.

Netrukus jam pasitaikė gera proga. Šiaurinėje Juodųjų kalnų dalyje jis aptiko kelių medžiotojų pėdsakus, pasekė juos ir naktį pavogė vieną arklį. Arklys buvo ne kažin koks, bet kol kas vis geriau negu nieko. Po tokio ilgo bastymosi pėsčiomis dabar jis jautė tikrą malonumą vėl lėkti šuoliais per prerijas. Rūpintis pėdomis dabar

nereikėjo. Medžiotojai jo nepasivys, nes jis joja ant geriausio jų arklio, o rytinėje Juodųjų kalnų pusėje susitikti dakotus vienam žmogui buvo nepavojinga, ypač kad jis, Redas, mokėjo dakotų kalbą ir galėjo jiems įrodyti savo taikingus tikslus.

Kelyje buvo daug pėdų, rodančių, kad čia dažnai jodinėja dakotai, bet jis nesutiko nei indėnų, nei baltųjų — ramiai artėjo prie plikų smėlėtų kalvų, tarp kurių tekėjo Najobreros vandenys. Mat tą vietą, kur, jo manymu, turėjo gyventi Benas, norėjo pasiekti ne iš vakarų, bet iš žiemryčių, kad Benas neįtartų jį buvus Juoduosiuose kalnuose.

Redas nusileido į slėnį tarp dviejų kalvų. Juo arčiau jis jojo prie upės, juo daugiau pasitaikydavo visokiausių pėdų. Matyt, dabar čia buvo gyvas judėjimas. Žinoma, žodis „gyvas" prerijose galėjo būti vartojamas tik labai sąlyginai. Pėdos čia ėjo ir į vieną, ir į kitą pusę, pasitaikydavo net jaučių traukiamų furgonų vėžių. Matyt, bedančiui Benui gerai sekėsi verslas, per tuos kelis mėnesius jo krautuvė plačiai išgarsėjo.

Redas neskubėjo.

Šitiek žmonių čia negalėtų sukinėtis be dakotų pritarimo. Matyt, Benas kažkokiu būdu mokėjo jiems įsiteikti, gal tiekia jiems ginklus: tomahaukus, peilius su plieno geležtėmis, senus šautuvus. Be abejo, tas taikos susitarimas galioja ir tokiam nekaltai jojančiam vargšui, kaip Redas.

Kalvos, tarp kurių jis jojo, prasiskyrė, prieš akis atsivėrė pievos, nuolaidžiai einančios upės link. Buvo pats vidurvasaris, ir vanduo, pavasarį skalaujantis kalvų papėdes, dabar tekėjo keliomis nedidelėmis atšakomis, atskirtomis viena nuo kitos plačių seklumų.

Redas brido per upę ir dairėsi, kas dedasi kitame krante.

Pasirodo, Benas visai neblogas verteiva! Redas jau iš tolo pastebėjo tą juodaplaukį, įsakmiai besisukinėjantį būrelyje tvirtų vyrų. Pietiniame krante, netoli upės vagos, kuri dabar buvo išdžiūvusi, bet pavasarį, be abejo, prisipildydavo vandens, stovėjo kelios palapinės, tarp jų gulėjo rąstai, iš dalies jau aptašyti, ir baltavo pradėtas

statyti namas. Redo ausį pasiekė kirvio smūgiai, trumpi šūksniai ir nepatenkintų darbininkų keiksmai. Į pietvakarius kylančių plikų smėlio kalvų papėdėje buvo apsistoję indėnai: keli siu genties dakotai, o šalia jų ir vienas kitas dar laisvai gyvenantis šajenas. Iš jų išvaizdos galima buvo spręsti, kad jie jau nebepriklauso savo gentims, yra atskilę nuo jų. Redas iš tolo matė, kokie jie murzini, apsileidę ir prasigėrę. Degtine juos, matyt, aprūpindavo Benas. Už ką jis indėnus girdydavo, sunku buvo iš karto suprasti, nes jokių prekių aplinkui nebuvo matyti. Greičiausiai jos buvo paslėptos palapinėse.

Redas nusprendė ir dabar laikytis išdidžiai. Šitoks vaidmuo jam geriausiai sekėsi. Mat atitiko charakterį.

Perbridęs upę, jis tuoj pasuko prie Beno.

— Sveikas gyvas, senas bedanti landūne!

Benas išsitraukė iš burnos pypkę ir nusispjovė.

— A, tai tu, klaidžiojantis bandite! Nutarei aplankyti seną draugą?

— Žiūriu, kad tas mano draugas visai neblogai įsikūręs. O ar ne aš tau patariau imtis šio verslo? Ir ką pasakysi? Gerai patariau! Ką tu už tai man duosi?

— Būtų geriau, jeigu žinočiau, kad tu bastaisi kažkur Kanadoj. Bet jeigu jau atsiradai čia, tai galim išgerti.

— Pradžiai tegu bus taip. Sutinku!

Redas nulipo nuo arklio, pavedė jį truputį toliau nuo kitų arklių, kur vešlesnė žolė, ir pririšo. Paskui vėl sugrįžo pas Beną, žvilgčiodamas į statomą namą, kurio stiprios sienos jau buvo įpusėtos ręsti.

— Po velnių, Benai, iš kur tu gavai tokių storų rąstų?

— Iš dangaus nukrito.

— Matyt. Ir vyrukų šaunių prisigraibęs.

— Be jų neis darbas.

— Sielininkai ar medkirčiai?

— Taip, sielininkai ir medkirčiai.

— Eime, duosi keletą šovinių mano šautuvui. Jeigu tu geras verslininkas, turėtum neišbaigti šito kalibro atsargų.

Benas metė žvilgsnį į Redo šautuvą.

— Šitokio kalibro aš neturiu.

Redas piktai atvėpė lūpą.

— Benai, sakau tau, neaušink be reikalo savo bedantės burnos. Duok, ko prašau. Nenorėk įsigyti priešą. Čia, pasienyje, tai labai nemalonus daiktas.

Benas kažką sumurmėjo, bet pakluso.

— Na gerai. Eime!

Abu įėjo į palapinę. Čia stovėjo viena ant kitos sukrautos kelios dėžės.

— Kaip tu ten pasakei? Įsigyti priešą? — nelinksmai paklausė Benas, kai juodu atsisėdo. — Dovanai aš nieko nedaliju.

— Mano draugystė brangiai kainuoja, mielasis, bet jeigu aš tapčiau tavo priešu, tas kainuotų tau dar brangiau. Na, duok greičiau, ko prašau! Tai paskutinis mano žodis. Jeigu nesutinki, aš galiu ir išeiti.

— Na, nepyk, nepyk. Tie keli šoviniai man buvę nebuvę. Aš tik iš principo...

— Aš tau parodysiu principą, lupike. Tu man atsilyginsi už tą gerą patarimą, kurio dėka pasidarei turtingas. Kad ir kaip brangiai tai kainuotų, tau vis tiek bus pigu, nes tu esi ir būsi bedantis asilas, kuris nieko neišmano apie didžius dalykus. Taigi šiandien ir visada aš gausiu iš tavęs visko, ko reikia man, paprastam prerijų medžiotojui, o už tai tu gali iš manęs kai ko tikėtis. Šiandien man reikia šovinių, rytoj arklio, poryt gal naujo šautuvo, gero peilio, o naujų žinių — visą laiką.

— Na ir gražiai prišnekėjai. O ko gi aš galiu iš tavęs tikėtis? Gal tu nori padėti man statytis namą?

— Klausyk, Benai, jeigu tau pasimaišė protas, tai tave reikia uždaryti arba nušauti. Tu gali iš manęs tikėtis štai ko: galo aš tau ir tavo bendrams nepadarysiu, visų arklių neatimsiu, neišduosiu jūsų kitiems banditams, ir retkarčiais gausi tu iš manęs vieną kitą gerą patarimą. Supratai? O dabar šen greičiau šovinius, kol man dar nepritrūko kantrybės.

Benas klusniai įvykdė Redo reikalavimą.

— Na štai ir viskas. Ko turi užvalgyti?

— Meškėno mėsos.

— Gerai. Duok šen.

Benas skubiai patiekė valgyti, ir Redas kirto, net apsilaižydamas. Pasisotinęs užsidegė pypkę. Benas norėjo išbėgti iš palapinės pasižiūrėti, kaip eina darbas.

— Palauk, palauk, mielasis! Pabūk dar valandėlę su savo retu svečiu Ruduoju Džimu.

— Še tau, ko dar trūksta?

— Naujienų, naujienų, bičiuli. Ką kalba tavo indėnai, kuriuos tu girdai prasčiausia degtine, kokia tik kada yra dvokusi tarp prerijų ir Uolinių kalnų?

— Na ką tu, tai puikus gėrimas! Man rodos, tavo uoslė kiek šlubuoja. O indėnai — ką gi jie pasakos? Jie patys nieko nežino. Šiuo metu visame krašte taika ir ramybė.

— Ir tai viskas?

— Aš žinau, kas tau rūpi, rudasis bandite. Bet jeigu aš būčiau ką girdėjęs apie auksą, būčiau ir pats seniai pasirūpinęs.

— Jeigu tai būtų taip paprasta.

— Kaip tik dėl to, kad tai ne taip paprasta, ir tu nieko ten neradai.

— Apie kitus žmones tu daugiau žinai, negu jie patys apie save. O kas tau sakė, kad aš nieko neradau?

— Iš tavo elgesio matyti.

— Šit kaip. Na, gerai. O ar tu nieko negirdėjai apie Sėdintį Jautį?

— Apie tą raudonodį burtininką? Ne, nieko ypatingo. Nors. . .— Benas užsikirto ir nurijo seilę.

— Ką tu norėjai pasakyti?

— Eime, man reikia pažiūrėti, kaip eina namo statyba!

Redas kiek pagalvojo, bet paskui sutiko. Reikia būti truputį lankstesniam.

Benas su Džimu pamažu nuėjo prie statybos, kur dirbo du žmonės. Redas ėmė apžiūrinėti būsimą namą — galingą stačiakampį su durimis į rytų pusę ir šaudymo angomis vietoj langų. Prie užpakalinės sienos, atrodo, buvo numatytas dar nedidelis priestatas.

— Neblogai, mielasis Benai. Bet iš kur tu gausi vandens, jei raudonodžiai apsups tave ir ims šaudyti degančiomis strėlėmis?

— Pačiame name galima išsikasti šulinį.
— Gerai sugalvota. Na, bet dar truputį patobulink savo statinį ir pamąstyk, ar nevertėtų pasidaryti slaptą išėjimą į upę!
Benas sukluso.
— Slaptą išėjimą? Kam? Juk dabar taika? O aš plačiai žinomas prekiautojas!
— Matau, matau! Kas davė pinigų?
— O kas tau darbo?
— Tik šiaip sau paklausiau. Man jų nereikia. Paskui tik pasidarai priklausomas. Bet jeigu tu taip ramiai galvoji apie taiką, tai labai klysti.
— Kodėl? — sunerimo Benas.— Ar tu ką girdėjai?
— Lauksiu aš mat, kol kas pasakys. Pačiam reikia galvoti, senas asile, iš anksto viską numatyti.
— Tai kad, rodos, nėra dėl ko šaudyti!
— Negi tu manai, kad dakotai visą laiką ir turės tas žemes, kur dabar medžioja bizonus?
— Man tas nė kiek nerūpi.
— Turi rūpėti. Ir dar kaip turi rūpėti. Kai dakotus galutinai prispaus bėda, jie pasidarys kaip pasiutę — pamatysi.
— Na, bet... Na taip... Bet tas bus ne taip greitai, per tą laiką aš spėsiu iš čia pasitraukti. Gal pasiseks dar kiek pakelti kainas. Kviečius reikia pjauti, kai jie prinokę, nelaukti, kol nubyrės. Eime, truputį pasėdėsime palapinėje.
— Kaip nori! — Redas širdyje šypsojosi.
Kai juodu susėdo palapinėje, Benas tiesiai paklausė:
— Ar negalėtum man paskolinti pinigų?
— Aš? Tau? Kokiam reikalui?
— Kol dar neprasidėjo karas. Jeigu aš dabar prisipirksiu prekių, paskui galėsiu smarkiai uždirbti. Juk per karą dakotai gerai mokės už ginklus.
— Mat koks spekuliantas. Geriau kreipkis į Bakeriką.
— O kas jis per vienas?
— Toks žmogus Meksikoje. Bet tu jo nesurasi. Nėr ko apie tai ir kalbėti. Iš manęs pinigų tu negausi, mielasis, bet patarimų, gerų patarimų, galiu tau duoti.
— Žodžiai! Vien tik žodžiai! Gaila. Na ir sukčius!

— Protingas sukčius, bedanti tu! O ar neteko tau matyti čia tokio kvailio, kuris kartu su vienu šajenu jodinėja po prerijas, piešdamas vadų paveikslus?

— Kvaišio Moriso?

— Taip. Tu jį pažįsti? Jis buvo pas tave ir ramiausiai išjojo toliau?

— Jis gerai užmokėjo.

— Užmokėjo! Būtum tu jį gerai papurtęs, turėtum dabar užtektinai pinigų.

— Ar tik tu nemanai...

— Aš nieko nemanau, aš tik taip sakau.

— Bet juk tai pavojinga.

— Man — ne.

— Tau... betgi kalbame apie mane.

— Na, užteks burną aušinti, juk pono dailininko su storu pinigų kapšu vis tiek čia nebėra. Kas daugiau naujo?

— Girdėjau vieną istoriją!

— Kokią?

— Nežinau, ar tai teisybė, ar tik paskalos. Sako, dakotų gentyje yra giminė, turinti aukso, o jų vadas žinąs, kur slypi milžiniški lobiai!

Redas sukluso.

— Kas tai per vadas?

— Bet juk tai niekų kalbos, ir aš neįsidėmėjau jo vardo. Sako, giminė jį ištrėmusi, nes jis girtas išplepėjęs kažkokias paslaptis. Į tremtį kartu išėjęs ir sūnus.

— Bet juk berniukui tik dvylika metų.

— Ką? Dvylika metų? Tai tu jį pažįsti, bandite?

Kaipgi jis čia prasitarė! Redas negalėjo sau dovanoti. Nereikia, kad Benas žinotų apie jo lankymąsi indėnų stovykloje.

— Ne, nepažįstu! — sumelavo.— Bet tokios kalbos sklinda visose stovyklose.

— Tai ko tu mane tardai? Gal tie abu indėnai pas tave buvo pasirodę?

— Ką jie pas mane veiks?

— Tremtiniams paprastai reikia ginklų.

— Teisybė.

— Jeigu jie pasirodytų...

— Norėtum su jais pasimatyti?

— Susipažinti!

— Pasimatyti! Tu gi juos pažįsti.

— Kvailys. Jeigu pažinčiau, tai kuriam galui tave klausinėčiau.

— Gal kaip tik dėl to ir įdomu.

— Tai jau ne. Įsidėmėk, aš visada kalbu tik teisybę!

— Taip ir patikėsiu, senas plėšike. Na, verčiau imk tabokos.

— Gerai.

Taip pokalbis apie indėnus ir baigėsi. Juodu ėmė šnekėtis apie šį ir apie tą.

Atėjus vakarui, Redas nuėjo gulti prie savo arklio. Naujienos, kurias papasakojo Benas, labai jį sudomino. Jeigu minėtą vadą paniekino ir ištrėmė giminė, kad jis pasigėręs kažką išplepėjo, vadinasi, galima bus dar kartą prie jo prisigretinti. Juk indėnas, atstumtas laisvai gyvenančios giminės, yra pats nelaimingiausias žmogus pasaulyje, nes laisvai gyvenantys indėnai yra taip glaudžiai susiję tarpusavyje, kad baltajam žmogui sunku tai ir įsivaizduoti.

Redas miegojo tik kelias valandas, pabudo dar su tamsa ir išjojo, net neatsisveikinęs su Benu. Jojo jis į pietvakarius — norėjo kuo greičiau pasiekti stovyklą, kur buvo apsistoję darbininkai, tiesiantys geležinkelį. Gal ten išgirs tikslesnių žinių, kur dabar galėtų būti tremtinys, kurį surasti Redas buvo tvirtai nusprendęs. Visa ta istorija, taip tragiškai pasibaigusi vadui, vyko tarp Šiaurės ir Pietų Plato prie Arklių upelio. Tai Redas tiksliai žinojo.

Kaip gerai, kad jis tada tuoj pat spruko iš vado palapinės! Iš to, ką dabar papasakojo Benas, galima buvo suprasti, kad tada tikrai kažkas jį sekė. Šiaipgi kas būtų galėjęs apkaltinti vadą?

Redas paleido arklį šuoliais. Sprendžiant iš kai kurių augalų išdžiūvusiose prerijose ir iš saulės padėties, buvo matyti, kad vasara jau eina į pabaigą.

Kai prerijos apsidengs sniegu, kai jose ims siautėti audros, tada bus menkas malonumas po jas klaidžioti. Todėl Redas norėjo įgyvendinti savo planus dar prieš pasirodant sniegui.

SLĖPTUVĖ PRERIJOSE

Tuo metu, kai Redas bastėsi po kalnus, ieškodamas aukso, mažame nuošaliame kalnų slėnyje prasidėjo naujas gyvenimas.

Buvo naktis. Nuo kalnų krito tamsūs šešėliai. Lyg kokie žemės praeities liudininkai aplinkui stūksojo uolos. Jų plyšiais nuo amžių tekėjo vanduo, vienur ramiai čiurlendamas, kitur triukšmingai skalaudamas nugriuvusius akmens luitus, dar kitur kriokliu krisdamas nuo aukštų slenksčių. Akmenys, samanos, krūmai ir vėjo išklaipyti medeliai, per dieną įkaitę saulėje, dar skleidė šilumą, kuri kartu su gėlių aromatu, žemės alsavimu ir sakų kvapais maloniai glostė slėnius ir kilo tarpukalnėmis aukštyn. Lokiai miegojo savo irštvose, paukščiai — medžių viršūnėse; vabaliukai ilsėjosi savo lizduose arba tiesiog ant žolės stiebelių ir medžių lapų. Pelėdos be garso šmėkščiojo ore. Vilkų kauksmas nutilo, jie ir jų jaunikliai sotūs snaudė tankmėse. Virš Uolinių kalnų ir miškų plytėjo giedras žvaigždėto dangaus skliautas.

Viename slėnio gale tryško šaltinis. Jo vanduo iš pradžių tekėjo pasklidžiai, drėkindamas žolių, samanų ir krūmų šaknis, paskui, susiradęs vagą, skaidrus kaip krištolas, vinguriavo pievomis per visą slėnį ir, pasiekęs kitą jo kraštą, stačiai garmėjo nuo uolos žemyn. Jo purslai, mirgėdami žvaigždžių šviesoje, dulksnojo ant nugludintų akmenų. Slėnį iš visų pusių supo aukštos uolos, saugančios jį nuo audrų ir maitinančios šaltinį lietaus ir tirpstančio sniego vandeniu. Tai buvo tikras rojaus kampelis, rodos, visiškai atskirtas nuo pasaulio. Tačiau vienur kitur įsispaudusios pėdos liudijo, kad čia dažnai lankosi miško žvėreliai.

Dabar tame nuošaliame slėnyje ganėsi du arkliai, vienas širmas, antras sartas, abu su parištais pakaklėj pavadžiais. Iš visko sprendžiant, arkliai buvo gerai supratę, nes ganydamiesi visą laiką nesiskyrė viens nuo kito, o priėdę sustojo upelio pakrantėje ir ėmė snausti.

Netoli nuo arklių, išsitiesęs ant bizono odos, gulėjo indėnų berniukas. Atrodė, kad jis krito čia visiškai išsimušęs iš jėgų ir užmigo. Jo alsavimas buvo nelygus, akys

judėjo po nuleistais vokais, rankos krūpčiojo. Šalimais žolėje gulėjo dvivamzdis šautuvas, susuktas į odą, kad nesudrėktų.

Aukščiau šaltinio, siaurame praėjime tarp uolų, iš kur buvo matyti tolimi kalnų šlaitai ir apačioj žaliuojantys slėniai, stovėjo kitas žmogus, aukštas, lieknas, stipriai sudėtas. Laisva ir išdidi jo laikysena rodė, kad jam nebaisios jokios kliūtys ir sunkumai. Jis nemiegojo, žvelgė akis įsmeigęs į žvaigždėtą naktį ir kažko laukė. Nuogi jo pečiai buvo išvagoti gilių randų, plaukai, supinti į dvi ilgas kasas, užkritę ant sprando, iš makštų, kabančių ant kaklo, kyšojo peilio rankena. Kitokio ginklo žmogus neturėjo, nenešiojo jis nei papuošalų, nei pasižymėjimo ženklų — erelio plunksnų.

Taip jam bestovint ir besidairant pro kalnus, virš kurių mirgėjo žvaigždės, ir žvilgčiojant į nedidelį slėnį, kuriame miegojo jo sūnus, pamažu atėjo rytas. Pakilo vėjas, ir aukštai kalnuose tuoj pat pasidarė vėsu. Žolėje sužibo rasos karoliukai. Rytuose labai sparčiai ėmė rausti dangus, ir netrukus iš už pilko horizonto išniro auksinis saulės kamuolys. Ryto šviesoje tuoj pat atgijo visos spalvos — pievos pasidarė žalesnės, upelis nusidažė sidabru; šešėliai išsislapstė kaip kokie pabaidyti vaiduokliai. Spindinčio dangaus mėlynėje jau suko ratus sakalas. Žemiau krioklio iš krūmų išlindo elnias, priėjo prie vandens, atsigėrė ir ėmė pešioti žolę.

Pagaliau saulės spinduliai pasiekė indėną, iki šiol stovėjusį uolos šešėlyje, ir sušildė jo sustingusius sąnarius. Jis truputį pasirąžė, ir iš to lengvo kūno judesio buvo matyti, koks jis puikus ir kupinas tramdomos jėgos. Prisidengęs ranka akis jis dar kartą apžvelgė miškais apaugusius kalnų masyvus ir tolumoj plytinčias prerijas. Jo oda buvo šviesiai ruda, akys juodos, tamsiai juodi ir plaukai.

Indėnas nusileido siauru takeliu prie šaltinio ir pasilenkęs atsigėrė. Paskui, šokinėdamas nuo akmens ant akmens, kad neliktų žolėje ir drėgnoje žemėje pėdų, patraukė į slėnį, kur tekėjo upeliukas.

Arkliai, pajutę šeimininką, pribėgo artyn. Indėnas pašnekino juos ir nuėjo prie miegančio berniuko. Sustojęs

pažvelgė į sūnų, ir jo gražus, atviras, tačiau sukritęs, išvargęs veidas valandėlę prašviesėjo, lūpose pasirodė šypsena. Bet tai truko labai trumpai. Greitai veidą vėl apniaukė liūdesys.

Berniukas prabudo ir tuoj pašoko nuo žemės. Jis buvo labai panašus į tėvą, tik kiek tamsesnės odos, aštresnių veido bruožų, aukštesnės kaktos. Pagal amžių jis buvo gana augalotas ir raumeningas.

Abu nepratarė nė žodžio. Berniukas taip pat atsigėrė tyro vandens, perbraukė ranka širmiui per nugarą, pasiėmė šautuvą ir nusekė taku paskui tėvą ten, kur šis naktį stebėjo kalnus ir prerijas.

Pasiekę tą vietą, iš kur buvo gerai viskas matyti, abu ėmė atidžiai tyrinėti mišką.

— Harka,— tyliai tarė tėvas berniukui,— ar matai tą pievą apačioje, per kurią teka upelis? Ten aš pastebėjau elnią.

Berniuko veidas nušvito.

Juodu vėl sugrįžo prie arklių, kurie atsigėrę ganėsi pievoje. Čia pasiskynė lapų, žolių, pasikasė šaknelių ir, šiek tiek numalšinę alkį, atsigulė saulėkaitoje, bet nesumigo. Harka vėl susivyniojo šautuvą į odą; tai buvo mergaitės suknelė iš briedžio odos, labai gražiai išsiuvinėta raudonais ir mėlynais senoviškais ornamentais. Jis pats neturėjo jokių drabužių; tai buvo neįprasta dvylikamečiui berniukui, bet šiltu vasaros oru ne taip jau ir blogai. Moteriškų drabužių, kuriuos bėgdamas pasiėmė iš stovyklos, berniukas jokiu būdu nebenorėjo vilktis — nei ilgų odinių kelnių, nei panašios į kimono kelius siekiančios suknelės.

Abu indėnai žiūrėjo į žydrą dangų, kur ramiai ir lengvai, rodos, net sparnų nejudindamas, sklandė erelis. Apie porą valandų suko jis ratu, tarsi apžiūrinėdamas savo valdas. Sakalas kažkur pradingo.

— Karo erelis! — ilgai tylėjęs, tarė indėnas sūnui.

— Jo plunksnos turėtų priklausyti tau, tėve.

— Erelio medžioklei reikia daug laiko, Harka.

— O gal mes turėsime laiko.

Tėvas šyptelėjo, išgirdęs tokį sūnaus atsakymą, bet ta šypsena buvo tokia pat liūdna, kaip ir rytą, kai jis žadino berniuką iš miego.

Visą dieną juodu pragulėjo žolėje, stebėdami skraidantį erelį, klausydamiesi vandens pliuškenimo, gėlių, žolelių šnarėjimo, vabzdžių dūzgimo, stengdamiesi viską aplinkui įsidėmėti. Vakare abu nuėjo ant uolos, iš kur buvo gerai matyti kalnai ir prerijos, ir įsižiūrėjo į tolį. Tylėdami žvelgė jie į padūmavusį horizontą, tarsi stebėdami, kaip gęsta diena, ar ieškodami akimis, bene pamatys kur kokį žvėrelį. Tačiau iš tikrųjų šią vakaro valandą abiem rūpėjo kas kita. Nors ir neprisipažindami vienas kitam, abu kreipė ilgesio kupinus žvilgsnius stovyklos prie Arklių upelio pusėn, kur stovėjo jų smailios bizonų odų palapinės. Ten dabar liepsnoja ugnis, kurstoma moterų ir mergaičių, kvepia bizonų mėsa ir sriuba, ten dabar ilgisi jų ir liūdi Harkos sesutė ir Matotaupos motina. Berniukas tarsi išvydo prieš save sesutę Uinoną, kai ji, atidavusi jam savo šventinę suknelę, kad Harka niekieno nepastebėtas galėtų pabėgti, užsidengė veidą antklode, slėpdama ašaras.

Matotaupa palietė sūnaus petį ir pažadino Harką iš minčių, kurios lygiai kankino ir jį patį. Abu nuėjo prie arklių praleisti kalnų vienatvėj ir antros nakties. Čia nebuvo persekiotojų, bet nebuvo taip pat nei brolių, nei draugų.

Kai juodu sugulė ant bizono odų, tėvas tarė:

— Naktį aš atsikelsiu ir nusėlinsiu į tą vietą, kur rytais ateina atsigerti elnias. Pamėginsiu jį sumedžioti.

— O aš turėsiu likti prie arklių? — paklausė berniukas.

— Arkliai čia niekur nedings. Taką per uolas galima užtverti, ir jie neturės kur pabėgti. O vogti — kas juos čia vogs?

— Tai aš galėsiu eiti su tavim?

— Taip.

Džiaugdamasis būsimąja medžiokle, berniukas greitai užmigo, ir šią naktį jo nekankino jokie sapnai.

Pabudo apie vidurnaktį, pažadintas tėvo. Čia, aukštai kalnuose, buvo labai šalta. Arkliai pakėlė galvas ir pasižiūrėjo, ką daro jų šeimininkai. Harka suvyniojo į suknelę negausias šovinių atsargas, bet šautuvą pasiėmė su sa-

vimi, nes tik neišleisdamas jo iš akių arba laikydamas rankoje, galėjo būti ramus, kad jam nieko neatsitiks.

Tėvas su sūnumi nusileido prie upelio, atsigėrė vandens ir išsitrynė kūną aštriai kvepiančiomis žolėmis, kad žvėris neužuostų žmogaus kvapo. Tada pasuko uolų taku, kuriuo tik vienu galėjai patekti į šį nedidelį kalnų slėnį. Siauriausioje tako vietoje, kurią jie pasiekė už kokių penkiasdešimt metrų, Matotaupa užritino akmenį, kad nepraeitų arkliai. Jau praėjusią naktį, kai abu raiteliai jojo pro šią vietą, mustangai šiek tiek gąsčiojo.

Matotaupa su sūnumi apėjo aukštumas į šiaurę nuo savo slėptuvės ir pasiekė skardį, kur buvo įkopę vakar naktį. Toliau kelyje nebebuvo jokių kliūčių, ir jie sparčiai leidosi žemyn. Pasiekę pamiškę, abu sulėtino žingsnį, bijodami išgąsdinti kokį žvėrelį. Rankos mostu tėvas paliepė Harkai lipti į medį ir stebėti medžioklę iš ten.

Harka tuoj pat stvėrėsi už šakų ir vikriai įkopė į medį. Susiradęs patogų dvišakį, užgožtą lapijos, atsisėdo ir ėmė žiūrėti, ką daro tėvas, pasislėpęs kiek atokiau krūmuose.

Dabar reikia laukti.

Jeigu indėnai būtų turėję lanką ir strėlių, medžioklė jiems nebūtų kėlusi jokio rūpesčio. Bet dabar juodu turėjo tik dviašmenį peilį, kurį Harka, bėgdamas iš stovyklos, pasiėmė su savimi ir paskui atidavė beginkliui tėvui, ir Redo dovanotą dvivamzdį šautuvą, su kuriuo apsieiti mokėjo tik Harka. Bet šautuvu naudotis jie negalėjo, nes reikėjo taupyti šovinius, be to, šūvis būtų nuaidėjęs po visą apylinkę. Vadinasi, medžiodamas elnią, tėvas turėjo pasikliauti tik peiliu, kaip kadaise, kai grūmėsi su lokiu. Matotaupa buvo didis medžiotojas.

Berniukui medyje buvo šalta, jį kankino alkis, bet kai išblėso žvaigždės ir pradėjo švisti rytas, jis pamiršo viską, tik žiūrėjo į žemę, kur buvo žymu elnio pėdos. Matyt, jis ateina čia rytais atsigerti. Miške buvo tylu, tad reikėjo tikėtis, kad ir šį rytą žvėris pasirodys.

Harka tupėjo ausis ištempęs ir pagaliau išgirdo, kaip trakštelėjo sausa šaka. Jo širdis suvirpėjo iš džiaugsmo. Po kiek laiko vėl pasigirdo trakštelėjimas ir atsargūs

žingsniai. Jie artėjo kaip tik prie tos vietos, kur buvo pasislėpęs Harka su tėvu.

Tuo metu dangus dar labiau nušvito. Kalnų viršūnės jau žvilgėjo ryto saulėje, bet miško jos spinduliai dar nesiekė, kalnų šlaitai ir slėniai tebeskendėjo prieblandoje.

Žvėris pasirodė. Tai nebuvo galingas vapitis, o išdidus dvylikos metų baltauodegis elnias keistai į priekį užlinkusiais ragais.

Žvėris, atrodo, dar nejuto, kad jam gresia pavojus. Jis ramiai žingsniavo savo taku per mišką. Pasiekęs medį, kuriame sėdėjo Harka, jis valandėlę sustojo, pakėlė galvą, pasidairė į šalis ir pauostė orą. Paskui patraukė tolyn į pievą, kur tekėjo upelis.

Ir štai jis jau pasiekė krūmą, kuriame sėdėjo Matotaupa. Atėjo lemiamas medžioklės momentas.

Indėnas žaibo greičiu šoko iš krūmo, bet žvėris laiku pastebėjo pavojų ir vienu šuoliu atsidūrė pievoje. Matotaupa puolė vytis. Nuo jodinėjimo, bėgiojimo ir apeiginių šokių jo kojos buvo tiek išlavėjusios, kad trumpose distancijose jis galėjo lenktyniauti net su mustangu.

Elnias pasileido per pievą. Keliais šuoliais Matotaupa jį pasivijo, ir tuo metu, kai žvėris kiek sulėtino greitį, taikydamasis vėl nerti į mišką, indėnas stryktelėjo jam ant nugaros, kaire ranka stvėrė už ragų, o dešine užsimojo peiliu.

Harka sulaikė kvapą.

Nežmoniškomis pastangomis Matotaupa užlaužė elniui galvą. Žvėris stojo piestu, bet nespėjo ištrūkti, ir Matotaupa suvarė jam į gerklę peilį.

Žvėris griuvo žemėn.

Berniukas jau norėjo surikti iš džiaugsmo, bet susitvardė. Matotaupa taip pat džiūgavo be jokio garso. Kai žvėris pargriuvo prie medžiotojo kojų, jis ištraukė iš gerklės peilį ir iškėlė aukštyn. Saulės spinduliai įspindo pro medžių viršūnes miško pievon ir apšvietė nugalėtoją.

Harka galvotrūkčiais šoko iš medžio ir nubėgo prie tėvo. Vienu žvilgsniu jie išsakė vienas kitam savo pasididžiavimą ir džiaugsmą.

Elnias greitai nusibaigė. Tai buvo geras laimikis. Matotaupa tuoj pat ėmėsi jį mėsinėti. Harka negalėjo tėvui padėti, nes abu teturėjo vieną peilį. Užtat jis šoko gerti elnio kraujo, nors anksčiau to niekados nedarydavo. Tėvas išėmė smegenis, kepenis, širdį, ir juodu čia pat viską sušveitė. Harkai atrodė, kad jis niekada taip skaniai nevalgė. Ir nenuostabu, juk tris paras juodu maitinosi tik vandeniu, lapais ir žolių šaknimis.

Kai baigėsi puota, tėvas tarė:

— O dabar viską nunešime į slėptuvę prie arklių.

Jis nupjovė elnio galvą, palaukė, kol nutekės kraujas, ir padavė Harkai. Visa kita pats užsikrovė ant pečių.

Prieš akis buvo sunkus kelias. Eiti reikėjo per nepramintą mišką, prieš statų kalną, ir našta slėgė Matotaupai pečius. Prakaitas išmušė jam kaktą, ir tik jis vienas žinojo, kaip daužosi krūtinėje širdis. Badas ir skaudūs paskutinių dienų dvasiniai pergyvenimai atėmė nemaža jėgų. Bet jis nenorėjo to pripažinti, gėdijosi pasirodyti sūnaus akyse silpnesnis, negu šis įpratęs buvo jį matyti. Todėl nesustodamas tempė elnią prieš kalną, nors kartais jam atrodė, kad tuoj tuoj pargrius po savo našta. Tik pasiekęs miško pakraštį, sustojo ir atsigulė pailsėti. Berniukas atsisėdo, apkabino rankomis kelius ir įsižiūrėjo į ragus su dvylika smailų atšakų.

— Ką mes iš jų darysime, tėve?

— O ką tu manai?

— Iš jų daug ką galima padaryti. Bet ir tokius, kokie jie dabar yra, mes galėtume panaudoti kaip ginklą prieš žvėris ir netgi žmones.

— Gerai sakai. Pažiūrėsim, kur geriau juos pritaikyti. Pavyzdžiui, mums reikia iečių smaigalių. Kotų galėtume tuoj pat išsipjauti. Ar tu gali dar ką panešti?

— Galiu.

— Mums reikia plaušų, smaigaliams pririšti prie kotų.

— Tam tiktų ir elnio gyslos.

— Gyslos pravers lankams.

— Lankams reikia strėlių. Ar strėlių antgalius darysime iš kaulų, ar iš akmens?

— Galima būtų ir iš akmenų, jeigu tik rastum tinkamų. Pasidairyk, gal kokį aptiksi.

Abu indėnai sėdėjo prie upelio, kuris, prasidėjęs ten aukštai, jų slėptuvėje, ir persiritęs per uolas, dabar vėl plačia vaga ramiai tekėjo per uolų skeveldras. Harka ligi šiol sėdėjo atgręžęs nugarą į kalną ir žiūrėjo į mišką. Dabar jis apsisuko, atsigulė kniūpsčias ir, parėmęs rankomis smakrą, ėmė žiūrinėti akmenis upėje. Paskui pakėlė vieną aštriabriaunę skeveldrą, pakėlė kitą ir pagaliau surado tokį akmenį, kokio ieškojo.

— Šitas bus geras!

— Tokių akmenų čia galima rasti ir daugiau!

Harka suprato, kad tėvas jau spėjo apsidairyti. Jis atsistojo ir, kiek pavaikščiojęs palei upelį, pririnko pilnas rieškučias akmenų, kurie labai gerai tiko strėlių antgaliams. Vienas buvo ypatingas — ilgas, plokščias, aštriais kaip peilis kraštais. Šiuo savo radiniu Harka buvo labai patenkintas ir atidavė jį tėvui. Tėvas pavartė akmenį, pažiūrėjo, ar aštrus, ir tarė:

— Iš jo bus geras peilis, hau! Gal kada nors jis ir buvo naudojamas kaip peilis.

Jis atidavė akmenį Harkai ir atsikėlė.

— Tu pailsėk, o aš eisiu išpjausiu kotus strėlėms, ietims ir peiliui, paieškosiu plaušų. Reikės pasidaryti ir kuokas.

Harka sutiko, net apsidžiaugė, kad galės pagaliau pailsėti, nes paskutinės dienos jam buvo labai sunkios. Jis atsigulė, pasidėjo galvą ant rankų ir žiūrėjo, ką daro tėvas. Bet žiūrėjo neilgai — netrukus akys užsimerkė, ir berniukas užmigo.

Miegojo jis ilgai, nes, kai pabudo, saulė jau buvo gana aukštai. Prie jo vėl sėdėjo tėvas, o šalia gulėjo du gatavi uosiniai iečių kotai, du lankai, visa krūva strėlių ir peilio kotas. Plaušų tėvas taip pat buvo priplėšęs ir padaręs naujas kuokas — prie lankstaus žilvičio koto pritvirtinęs kiaušinio didumo akmenis.

— Visa tai mes pasiimsim su savim,— tarė Matotaupa, pastebėjęs, kad Harka prabudo.

Berniukas linktelėjo ir surišo plaušais tėvo paruoštus daiktus, kad patogiau būtų nešti. Akmenis susikišo tėvas. Abu pasiėmė po kuoką.

Ir vėl prasidėjo sunkus žygis. Matotaupa įsirężęs tempė elnieną. Su tokiu nepatogiu nešuliu Harkai taip pat buvo sunku eiti, ir jis gailėjosi, kam pasiėmė su savimi šautuvą. Bet dabar jau po laiko: sunku ne sunku — reikia nešti.

Buvo jau vėlus laikas, kai jie pagaliau pasiekė taką, vedantį į jų buveinę. Čia tėvas sustojo ir liepė pirma leistis Harkai. Nors Harka ir tikino save, kad, jiems nesant, čia nieko negalėjo atsitikti, tačiau iš pradžių buvo truputį nesmagu. Tik pamatęs, kad siauriausioje tako vietoje akmuo tebėra nepajudintas, berniukas lengviau atsikvėpė. Prie upelio stovėjo abu arkliai. Pamatę berniuką, jie priėjo artyn. Harka pasidėjo savo nešulį ir nubėgęs paėmė iš tėvo elnio galvą su ragais. Paskui bendromis jėgomis jie nutempė į saugią vietą ir elnieną.

Taip besidarbuojant, beveik atėjo rytas. Tėvas su sūnumi nutarė pasitaisyti pusryčius. Pirmiausia abu numalšino troškulį, paskui Matotaupa nulupo vieną elnio šlaunį ir išpjovė du didelius gabalus. Harka išmušė juos akmeniu, kad mėsa būtų minkštesnė, ir išmėgino naująjį peilį. Jo kotas dar buvo nelabai patogus, bet ašmenys aštrūs, ir Harka lengvai supjaustė mėsą į dryžius. Paskui kibo į ją dantimis. Matotaupa taip pat valgė su dideliu apetitu. Papusryčiavę ir dar kartą atsigėrę iš upelio vandens, abu pavargę atsigulė ir išmiegojo ligi gerų priešpiečių.

Pabudo pailsėję, atsigavę, lyg nebe tie žmonės, ir tuoj pat ėmėsi darbo. Matotaupa baigė lupti elnią, sukapojo mėsą, išsipjovė gyslas lankams, atskyrė nuo galvos ragus ir nugramdė nuo kai kurių kaulų mėsą, ketindamas iš jų pasidaryti strėlėms antgalius. Harka dalį mėsos suraižė ilgais dryžiais ir pakabino džiūti, kitus gabalus tėvas liepė sudėti į elnio odą ir užkasti į žemę atsargai. Berniukas klusniai vykdė tėvo pavedimą, bet tyliai sau galvojo, kad tai moterų darbas, kurį anksčiau dirbdavo senelė ir sesuo. Prieš akis vėl iškilo Untšidos ir Uinonos paveikslas, bet jau nebe toks liūdnas ir skausmingas kaip anksčiau. Švietė skaisti saulė, jis buvo sotus, ir širdyje vėl prabudo viltis, jog vieną gražią dieną jie įrodys stovyklai, kad Matotaupa nėra išdavikas ir kad burtininkas

jį neteisingai apkaltino. Matotaupa ir Harka grįš pas saviškius kaip garsūs medžiotojai ir narsūs kariai, ir jų giminės žmonės pasitiks juos nusižeminę, atgailaudami.

Harka pasižiūrėjo į tėvą, dirbantį lanką ir tempiantį elnio gyslą. Ir jis šiandien atrodė guvesnis ir linksmesnis. Dirbtis naują ginklą — tai malonus užsiėmimas medžiotojui. Juk ginklai — jo darbo įrankiai.

Harkos surinkti akmenys ne visi iš karto tiko strėlių antgaliams. Bet Harka mokėjo juos tinkamai apdoroti. Šito jį buvo išmokęs tėvas. Daužydamas vieną į kitą, jis juos apdailindavo, kaip tik norėdavo.

Taip besidarbuojant, praėjo ir ta, ir kita diena. Pagaliau indėnai turėjo po peilį, po ietį ir po lanką su strėlėmis.

Matotaupa išsirinko iš likučių gabaliuką kaulo ir ėmė jį drožinėti. Harka nustebęs pamatė, kad tėvas išdrožė figūrą, panašią į erelį. Mat anksti rytą erelis sklandė virš kalnų viršūnių.

— Dabar, kai turime ginklų,— tarė Matotaupa,— mums reikia įsitaisyti žemėje būstą. Juk ne visados švies saulė. Šiandien abu imsimės darbo. Rytoj tu dirbsi vienas, aš vėl eisiu medžioti.

— Erelio?

— Ne, ne erelio. Jo gražios plunksnos, bet mažai mėsos. Pirmiausia mums reikia apsirūpinti mėsa, kad netektų kęsti bado. O apie plunksnas pagalvosime vėliau arba pasitaikius progai.

Pietiniame kalno šlaite jie susirado patogią vietą, iš šiaurės pusės užstotą kalnų, o iš vakarų — uolos iškyšulio. Čia jie ir ėmė kasti. Gerų įrankių neturėjo. Akmenimis ir elnio ragais nuėmė velėną ir ėmė raustis gilyn.

Kitą dieną Harka dirbo vienas. Duobėje jau buvo galima atsisėsti, bet jis norėjo ją dar praplatinti, kad būtų galima išsitiesti, todėl kasė toliau, kol atsitrenkė į uolą. Bet dabar duobė buvo jau pakankamai gili ir plati. Jis nulygino kraštus ir sutvirtino sienas akmenimis. Didžiausias galvosūkis buvo — kuo duobę uždengti. Kol kas nutarė užtraukti ją bizono odos antklode.

Baigęs darbą, berniukas atsisėdo naujajame būste pailsėti ir dabar pirmą kartą prisiminė savo draugus, su

kuriais žaisdavo Lokės giminės stovykloje: jaunesnįjį broliuką Harpsteną, vyresnįjį draugą Četaną, linksmuolį Juodąją Odą Garbiniuotą Galvą, kuris su savo tėvu pabėgo iš baltųjų žmonių vergijos, ir visą būrį Jaunųjų Šunų, kuriems vadovavo jis, Harka Kietasis Akmuo Nakties Akis Vilko Nugalėtojas Bizono Persekiotojas Lokio Medžiotojas. Šitiek daug vardų kadaise jam davė draugai. Įdomu, kaip jie dabar jį vadina? Tikriausiai, bijodami burtininko, nedrįsta net paminėti jo vardo, kažin ar išvis jį beprisimena? Čia, aukštai kalnuose, šiame nedideliame slėnyje, jie galėtų visi kartu gyventi ir smagiai žaisti.

Harkos mintis nutraukė erelis, atkakliai sukantis ratus viršum slėnio. Gal jis čia nužiūrėjo kokį grobį ir laukia patogios progos jį užklupti? O gal jis nepatenkintas, kad į jo valdas įsiveržė neprašyti svečiai — du arkliai ir du žmonės?

Čia, aukštai, buvo tikra plėšrūnų paukščių viešpatija. Toli nuo patogių gyvenamųjų vietų, toli nuo kelių, kuriais kursuodavo pašto karietos, toli nuo planuojamo geležinkelio plytėjo tas nedidelis tuščias slėnis. Žvarbu čia būdavo naktimis, o žiemą tikriausiai viską sukaustydavo speigas. Sprendžiant iš pėdų, tik prasidėjus pavasariui prie šio slėnio šaltinio atklysdavo stirnos ir paukščiai. O žmogus čia turbūt niekada nebuvo įkėlęs kojos.

Nors ką gali žinoti...

Harka apžiūrėjo savo naująjį peilį. Gal kartais tėvas ir neklydo, sakydamas, kad tą akmeninį stungį, ko gero, jau anksčiau bus naudojęs kaip ginklą koks indėnas. Dabar, įspraustas į praskeltą medžio kotą ir pririštas plaušais, jis buvo ne titnaginis, bet kietas ir aštrus, nors ir primityviai padarytas. Harka buvo patenkintas. Įdomu, kaip tas peilis ir tokie geri iečių antgaliai ten galėjo atsidurti? Gal kada nors miške gyveno kokia indėnų giminė? Galimas daiktas. Juk žiemos metu medžiai apsaugo nuo šalčio. Žiemą ir Harka su Matotaupa turės palikti savo būstą ir leistis žemyn. Bet iki tol dar daug laiko. Dabar oras nešaltas, šviečia saulė.

Staiga Harka pastebėjo, kad sunerimo arkliai. Jie trypė priešakinėmis kojomis ir glaudėsi prie kits kito, kaip daro gyvuliai, pajutę pavojų. Harka, nepaleisdamas

iš rankos peilio, atidžiai apsidairė ir įsiklausė. Paskui atsikėlė ir, nusėlinęs iki šaltinio, pakilo taku į stebėjimo vietą. Aplinkui buvo tyku ramu. Tik čiurleno šaltinio vanduo, o aukštai danguje, plačiai išskleidęs sparnus, sklandė erelis.

Harka buvo nepatenkintas, kad neišsiaiškino, ko nerimavo arkliai. Tiesa, dabar jie šiek tiek apsiramino, bet ir toliau dairėsi ausis pastatę. Kas drumstė jų ramybę? Berniukas pasidėjo šalimais visus ginklus, kokius tik turėjo: lanką su strėlėmis, ietį, šautuvą. Dėl visa ko šautuvą net užtaisė. Ir peilio neišleido iš rankų.

Erelis nuskrido šalin. Gal ir jis savo aštriomis akimis pastebėjo pavojų? Berniukas labai norėjo, kad dabar šalia būtų tėvas. Bet jis sugrįš ne anksčiau kaip naktį, o gal kartais užtruks ir dvi ar tris dienas.

Pagaliau arkliai visai nurimo ir ėmė rūpšnoti žolę. Harka darbavosi toliau. Jis turėjo strėlių su akmeniniais ir kauliniais antgaliais. Tas skirtumas labai atsiliepdavo šaudant, nes antgaliai buvo nevienodo svorio. Harka buvo pripratęs prie kaulinių antgalių. Todėl dabar norėjo išmėginti, kaip lekia tos kitos strėlės. Jis pasirinko taikinį kitapus upelio, šiauriniame kalno šlaite. Stovėdamas prie savo būsto, laidė vieną šūvį po kito ir greit pajuto, kad iš tikrųjų reikia pasitreniruoti, kol pripras prie naujųjų strėlių. Be to, ir lankas, iš kurio dabar šaudė, buvo neįprastas. Timpa dar gerai neišdžiūvusi ir ne tokia stipri, kaip bizono gysla. Išbaigęs visas strėles, jis perbrido per upelį, susirinko jas ir vėl šaudė toliau.

Šitaip treniravosi Harka keletą valandų. Paskui atsigulė pievoje šalia savo būsto pailsėti ir ėmė apžiūrinėti elnio ragus. Įdomu, ką iš jų galima padaryti. Matyt, ir Matotaupa dar nebuvo galutinai apsisprendęs, kad iki šiol niekur jų nepanaudojo.

Kiek atsipūtęs, berniukas pasiėmė ietį su kauliniu antgaliu ir ėmė ją mėtyti. Čia sekėsi daug geriau, ir netrukus naujasis ginklas klausė jo nė kiek ne blogiau kaip ir įprastinė tėvo ietis, ir jis mėtė ją daugiau iš malonumo negu iš reikalo. Taip bemėtydamas ir belakstydamas paskui ietį, pagaliau ištroško ir, atsigėręs iš šaltinio šalto ir gaivaus vandens, vėl atsisėdo pailsėti. Dabar jis pasi-

ėmė elnio ragus. Kai sugrįš tėvas, pasiūlys, kam, jo manymu, tikslingiausia būtų juos panaudoti. Harka sėdėjo pietiniame kalno šlaite, nusisukęs į uolas, kylančias viršum pievos, ir pavakario saulė kaitino jam nugarą.

Staiga arkliai kad pasileis prie šaltinio. Harka jau buvo bekyląs pasižiūrėti, kas išgąsdino juos, bet nespėjo. Virš galvos pasigirdo toks smarkus šniokštimas, kokio jis kaip gyvas nebuvo girdėjęs, ir tuoj pat kažkoks svoris prislėgė pečius ir vėl parbloškė žemėn. Harka pajuto aštrų skausmą ir suprato, kas atsitiko. Tai erelis suleido nagus jam į nugarą ir savo stipriu smailiu snapu kapoja galvą.

Mirties baimė suteikė berniukui nepaprastos jėgos. Jis metėsi kartu su paukščiu į šoną ir kūlvirsčiais nuriedėjo šlaitu žemyn. Erelis jį paleido. Harka pūkštelėjo į upelį. Išlipęs iš vandens, pamatė, kad paukštis išskėtęs nagus, vėl taikosi jį pulti. Laimė, riedėdamas nuo kalno, Harka nepaleido elnio ragų ir dabar turėjo kuo gintis. Tačiau stiprus plėšrūnas, kurio išskleisti sparnai siekė apie du metrus, nesiruošė taip lengvai atsisakyti savo aukos. Jis suko aplink Harką, laukdamas patogios progos pulti. Berniuko akys apteko krauju, jis matė kaip per miglą, nuo stiprių kirčių svaigo galva, bet buvo aišku tik viena: reikia gintis. Jei ne, erelis jį užkapos. Todėl laikėsi iš paskutiniųjų ir švaistėsi šešiašakiais elnio ragais. Erelis pakilo kiek aukščiau, ruošdamasis vėl pulti. Harka persibraukė kaire ranka per veidą, stengdamasis nusišluostyti nuo akių kraują, ir svyruodamas žengė porą žingsnių šlaitu žemyn. Bet erelis, matyt, to tik ir laukė. Už nugaros vėl pasigirdo galingas šniokštimas. Harka atsigręžė, abiem rankom sugniaužė elnio ragus ir užsimojęs iš visų jėgų tvojo į smingantį žemyn paukštį. Ar pataikė, ar ne, ir pats gerai nežinojo, bet erelis lyg ir atsitraukė. Harka vėl užsimojo ragais, bet prarado pusiausvyrą ir nuriedėjo į upelį — šį kartą visai nenorom. Tai pamatęs, erelis vėl smigo žemyn. Nespėjęs atsikelti, Harka atstatė ereliui elnio ragus, kad šis nepasiektų jo. Bet erelis puolė jį iš šono ir, įsikabinęs nagais į petį, smogė snapu į smilkinį. Harka įsikniaubė veidu į žolę, stengdamasis apsaugoti bent akis, bet tuo metu jį apleido jėgos, ir jis jau gerai

nebežinojo, kas aplink dedasi. Tik neaiškiai jautė, kad skausmas petyje atlyžo, o šalimais girdėti kažkoks triukšmas. Ir staiga kažkas kad trenks jam į blauzdą. Berniukas susirietė, laukdamas naujų smūgių, ir dabar nors nieko aplink nematė, nebuvo dar gerai atgavęs sąmonės, tačiau suprato, kas atsitiko. Tai mustangas jam įspyrė, arkliai atbėgo jo gelbėti ir dabar kanopomis ir dantimis kovojo su ereliu.

Ir štai viskas aplink nutilo.

Netekęs daug kraujo, apsvaigęs nuo stiprių erelio smūgių, Harka gulėjo upelio pakrantėje ir nejudėjo. Šalimais stovėjo širmis ir baksnojo snukiu į pašonę. Priėjo ir antrasis mustangas. Sukišę galvas, jie trypė užpakalinėmis kojomis, nes aukštai danguje dar vis suko ratus erelis. Kelios jo uodegos plunksnos gulėjo žemėje. Tai širmis jas išpešė.

Harka jautėsi be galo nusilpęs, dabar jis tenorėjo užmigti, nugrimzti užmarštin, tačiau giliai širdyje dar ruseno kibirkštėlė, kuri neleido jam pasiduoti. Netekus daug kraujo, kankino toks baisus troškulys, kad jis tarėsi net ore jaučiąs šalia tekančio vandens kvapą. Sukaupęs jėgas, pašliaužė galiuką prie upelio ir ėmė godžiai gerti vandenį. Numalšinus troškulį, pasidarė truputėlį lengviau. Jis palietė ranka skaudančią galvą ir pajuto, kad ranka kruvina. Reikia sustabdyti kraują, pagalvojo. Žeminėje dar liko šiek tiek plaušų. Bet kaipgi juos pasiekti? Tas nedidelis kelio tarpas dabar atrodė be galo ilgas. Harka pamirkė ranką į vandenį ir nusiplovė krauju aplipusias akis. Pamatęs žalią žolę ir saulės blyksnius, atsispindinčius tyrame vandenyje, berniukas tartum atgavo jėgas ir visom keturiom ėmė šliaužti pietiniu kalno šlaitu aukštyn. Tai buvo sunkus kelias. Kai pasiekė žeminę, jautėsi toks pavargęs, lyg būtų kelias valandas bėgęs prieš kalną. Neturėjo jėgų net įlįsti vidun. Pirma pailsėjo ir tik tada susirado žeminėje plaušų ir apsitvarstė kraujuojančią galvą. Paskui susisupo į bizono odą, kad nepasiektų plėšrusis paukštis, ir vėl gulėjo paslikas pusiau be sąmonės.

Pagaliau tartum per sapną jam dingtelėjo mintis, kad ietis būtų pats geriausias ginklas prieš erelį. Ietis ilgesnė už elnio ragus, visi laukiniai žvėrys bijo ieties.

Bet gal kartais erelis daugiau nebepuls.

Harka ilgai gulėjo susisukęs į bizono odą. Kiek laiko praėjo, jis ir pats nežinojo, bet pagaliau vėl pajuto troškulį. Truputėlį praskleidė bizono odą ir pažvelgė laukan. Saulė švietė viršum krioklio iš rytų pusės, vadinasi, jau rytas, ir jis pragulėjo žeminėje visą naktį. Tikriausiai miegojo, o gal buvo netekęs sąmonės.

Viršum slėnio vėl sklandė erelis. Harka bijojo jam pasirodyti, bet pamatęs, kaip arkliai skaniai geria vandenį, neištvėrė. Pasiėmė ietį ir pasiramsčiuodamas nuklibikščiavo prie upelio, tačiau pasilenkti prie vandens nedrįso, kad vėl neužpultų erelis. Todėl tik priklaupė ir, viena ranka pasirėmęs į ietį, kita ėmė semti vandenį. Bet kadangi buvo labai ištroškęs, tai praėjo nemažai laiko, kol atsigėrė. Berniukas nė valandėlei neišleido iš akių paukščio. Erelis sklandė aukštai danguje, tačiau staiga vėl pasigirdo tas švilpiantis šniokštimas.

Harka puolė į upelio vagą, susigūžė joje ir nusitvėrė abiem rankom ietį. Jeigu paukštis vėl puls, ieties jis nepaleis, stengsis apsiginti, laikydamas ją rankoje. Toks pasiruošimas truko labai trumpai — po poros sekundžių paukštis jau buvo čia pat. Harka pamatė galingus sparnus, išskėstus nagus, grėsmingą lenktą snapą ir atstatė ietį. Pastebėjęs ginklą, erelis išsigando ir atšoko atgal.

Arkliai davėsi po slėnį kaip padūkę. Jie nujautė, kad pavojaus akimirką negalima ramiai stovėti.

Pamatęs, kad nieko nelaimės, erelis pasitraukė. Garsiai mosuodamas sparnais, pakilo jis aukštyn ir išnyko Harkai iš akių.

Kaip būtų buvę lengva jį nudėti strėle, kada jis buvo taip arti. Bet būdamas toks nusilpęs, Harka nesiryžo pasikliauti lanku ir strėle.

Berniukas dar kartą atsigėrė ir, vargais negalais pasiekęs žeminę, vėl susisupo į bizono odos antklodę. Čia pasiėmė gabalėlį elnio mėsos, skirtos džiovinimui, ir ėmė ją kramtyti. Paskui vėl prarado sąmonę.

Šitaip begulintį ir rado jį tėvas, vakare sugrįžęs iš medžioklės. Jis numetė žemėn savo laimikį — stirniną ir du meškėnus — ir šoko rūpintis sužeistu sūnumi.

Praėjo penkios dienos, kol Harka atsigavo ir galėjo tėvui papasakoti, kas atsitiko. Visas šias dienas ir naktis tėvas niekur nesitraukė nuo sūnaus. Maisto dabar jie turėjo užtektinai, o darbo taip pat netrūko — Matotaupa sutvarkė sumedžiotų žvėrių kailius ir kaulus. O iš elnio ragų pasidarė durklą ir daug iečių smaigalių. Dalį išdžiovintų odų suraižė juostomis ir nusipynė iš jų lasą. Tiesa, neįdirbta oda buvo stangri, bet iš bėdos lasu galima buvo naudotis.

Kiek atsigavęs, Harka jautėsi labai laimingas — juk su juo visą laiką buvo tėvas, o kai Matotaupa šalia, tai jokie pavojai nebaisūs. Be to, jam buvo džiugu, kad laimėjo žūtbūtinę kovą su ereliu.

Erelis dar ir dabar retkarčiais pasirodydavo aukštai padangėje.

— Medžiodamas aš pastebėjau, kur jo lizdas,— tarė Matotaupa.— Jis per daug įžūlus. Reikės jį nudėti, kitaip neturėsim ramybės. Tik nėra ko skubėti. Pirmiausia turi tu kaip reikiant atsigauti.

Jie eis medžioti erelio! Tas tėvo pažadas tarsi suteikė Harkai naujų jėgų, ir jis ėmė labai sparčiai gerėti. Tačiau Matotaupa kantriai laukė, kol visiškai užsitrauks žaizdos ir sugrįš jėgos. Tik tada jis ėmė ruoštis į erelio medžioklę.

— Šitą erelį galima įvairiai sumedžioti,— vieną vakarą tarė tėvas berniukui.— Pavyzdžiui, tu galėtum nušauti jį iš savo macavakeno. Bet tada be reikalo prarastum vieną šovinį, kurių mes turime ne tiek jau daug. Ir dar nežinia, ar iš tokio didelio atstumo pataikytum, nes dar nesi įpratęs iš jo šaudyti. Juk visai neseniai išmokai juo naudotis. Be to, macavakeno šūvis toli girdėti, o iki šiol mes nematėme arti jokio žmogaus — nei priešo, nei brolio. Mes nekūrėme ugnies, kad kas neaptiktų mūsų, užuodęs dūmus. Taigi niekas čia mūsų nesuras, nebent tik atsitiktinai kas atklydęs aptiktų pėdas.

— Tai kaip mes medžiosime erelį, tėve?

— Jeigu žemiau nusileistų, aš galėčiau nušauti jį iš lanko. Bet dabar jis visą laiką skraido labai aukštai. Todėl manau, kad geriausia būtų prisėlinti prie lizdo ir nušauti jį tupintį lizde, parskrendantį ar išskrendantį.

— Tu sakei jau aptikęs jo lizdą. Kur jis yra? Ar galima prie jo arčiau prieiti?

— Labai arti prie jo kažin ar prieisi. Šitas erelis sukasi lizdą ne medyje, o ant sunkiai prieinamos uolos. Todėl aš siūlau pasiimti lasą, lanką su strėlėmis ir ietį.

— Ir mano macavakeną.

— Čia jau tavo reikalas.

— Kada išeinam, tėve?

— Rytoj anksti rytą. Pasiimsime ir arklius, galėsime galą kelio joti raiti, tokiu būdu sutaupysim šiek tiek laiko.

Harka sutiko ir nuėjo vykdyti tėvo paliepimo: paruošti penkioms dienoms maisto, kad nereikėtų kelyje stoviniuoti ir rūpintis, kur nutvėrus ką užvalgyti.

Kai prašvito rytas, abu indėnai parsivedė arklius, sukrovė ant jų drabužius, maistą ir leidosi į žygį. Praėję pavojingą tarpeklį, sėdo ant arklių ir linksmai nušuoliavo pirmyn. Per tas kelias dienas arkliai atsiganė, gerai pailsėjo ir dabar džiaugėsi, galėdami ilgesnį galą pabėgėti. Jojo jie per slėnius ir miškus, kilo ir leidosi skardžiais, šokinėjo per akmenis. Harka taip pat džiaugėsi, pagaliau ištrūkęs iš to mažo slėnio, kuris suteikė jiems prieglobstį, bet kartu ir atskyrė nuo pasaulio.

Pavakare juodu pasiekė aukštumą, kur Matotaupa medžiodamas matė erelio lizdą. Raiteliai nusėdo nuo arklių, pririšo juos prie medžio ir ėmė kopti į uolos viršūnę, nuo kurios, kiek galima buvo spėti, turėjo atsiverti platus vaizdas. Kai po valandos pasiekė viršūnę, kalnai jau mirgėjo įvairiomis spalvomis, nušviesti besileidžiančios saulės spindulių. Harka apsidairė aplink ir netrukus aptiko lizdą — nereikėjo tėvui jo ir rodyti.

Plėšrūnas išsirinko sunkiai iš apačios pasiekiamą uolą. Tiesa, pati uola nelabai aukšta, netgi žemesnė už tą, ant kurios dabar stovėjo abu indėnai, tačiau baisingai išraižyta tarpeklių, o vienoje vietoje smarkiai išsišovusi į rytų pusę. Ant to iškyšulio ir buvo erelio lizdas, sukrautas iš storų kaip rąstai šakų. Erelio lizde nebuvo.

Ligi pat tamsos laukė abu indėnai sugrįžtant erelio, bet jis taip ir nepasirodė. Kadangi naktį ereliai neskrai-

do, Matotaupa ir Harka vėl nulipo žemyn ir praleido naktį miške.

Anksti rytą pakilę, jie vėl užkopė į uolą. Kai pasiekė viršūnę, dar buvo tamsu. Pūtė šaltas vėjas, o kai pradėjo švisti ir danguje beliko tik aušrinė ir mėnulio pjautuvas, oras dar labiau atvėso. Pagaliau iš už horizonto pasirodė saulė. Harka, nors jau šimtus kartų sutikęs aušrą, ir šįsyk džiaugėsi ne mažiau kaip besiskleidžiantys žiedai ir lapai, kaip dūzgiantys vabzdžiai, kaip laukiniai žvėreliai, kuriems dienos šviesoje nebe tokie baisūs jų tykojantys plėšrūnai.

Lizdas kaip buvo, taip ir liko tuščias.

Tačiau indėnai nesėdėjo visą dieną uolos viršūnėje. Jie nusileido žemyn ir nujojo prie uolos, ant kurios buvo erelio lizdas. Paskui, gerai paslėpę ir pririšę arklius, nusėlino prie uolos atšakos, stūksančios netoli erelio buveinės. Ta atšaka iš pietų pusės buvo šiek tiek dantyta, ir nors kilo stačiai aukštyn, ja galima buvo įkopti. Abu indėnai ėmė lipti aukštyn, tempdami iš paskos ant laso pririštus ginklus. Pasiekę siaurą uolos viršūnę, atsigulė, kad nebūtų matyti iš lizdo, ir ėmė laukti. Tiesa, jie buvo tikri, kad erelis, grįždamas į lizdą, juos pamatys, bet jeigu gulės nejudėdami, gal kartais jis nieko neįtars. Paukščio akį pirmiausia patraukia visa, kas juda.

Praėjo diena, atėjo vakaras, o erelis vis nesirodė. Pagaliau danguje sužibo žvaigždės.

— Matyt, kažkas atsitiko,— tarė Matotaupa Harkai.— Kai anomis dienomis medžiodamas mačiau lizdą, erelis kasdien čia atlėkdavo ir išlėkdavo. Jau tada man kilo noras jį nudėti, bet nenorėjau gaišti laiko, skubėjau pas tave grįžti. O kad būčiau jį nušovęs!

— Taip, geriau būtum tada jį nušovęs,— tarė Harka ir nusišypsojo.

— Bet kas galėjo atsitikti? Kodėl jis negrįžta?

— Gal jis susinešė naują lizdą. Ką gali žinoti!

Jie palaukė dar vieną dieną ir, kadangi erelis niekur nesirodė, nusivylę savo nevykusia medžiokle, sėdo ant arklių ir išjojo atgal į kalnų slėnį.

Kai saulei tekant pasiekė uolų taką, vedantį prie šaltinio, Matotaupa liepė Harkai su arkliais palaukti, o pats

nuėjo pasižiūrėti, ar per tą laiką prie jų žeminės ko neatsitiko. Harka atsigulė žolėje ir įsiklausė. Tėvo žingsnių visai nebuvo girdėti — minkštais mokasinais jis be garso žengė akmenuotu taku.

Tačiau jis išgirdo ką kita. Spalvingose ir kvapniose kalnų gėlėse dūzgė dvi bitės. Kažkur tolumoj čerškė kuosos. Tai buvo aišku ir suprantama. Bet Harka girdėjo ir dar šį tą: kažkokį neaiškų garsą, lyg kas būtų draskęs mėsą. Berniukas dar atidžiau įsiklausė.

Ir štai jo ausis pasiekė tylus, bet nuo vaikystės gerai pažįstamas garsas — suzvimbė iš lanko paleista strėlė. Ar čia šovė tėvas? O gal koks pasalūnas priešas? Harkai knietėjo nubėgti ir pasižiūrėti, bet jam nevalia buvo palikti arklių. Dabar jis dar labiau nekantravo, kas toliau bus.

Ilgai laukti nereikėjo. Netrukus pasirodė tėvas. Jis juokėsi!

— Tėve, aš girdėjau zvimbiant strėlę, o prieš tai mano ausis pasiekė toks keistas garsas, lyg kas būtų draskęs mėsą.

— Eikš, Harka, aš tau kai ką parodysiu. Arklius kol kas galim palikti čia.

Ir jie nuskubėjo uolų taku — Harka pirma, tėvas iš paskos. Netrukus prieš akis atsivėrė slėnis, Harka metė žvilgsnį link šaltinio ir nustebęs sustojo.

Ant uolos, po kuria tekėjo šaltinis, tupėjo erelis, įsitvėręs nagais gabalą mėsos. Jo kairiajame sparne kyšojo Matotaupos strėlė. Duobė, kurioje abu indėnai slėpė savo maisto atsargas, buvo atkasta, velėnos išdrabstytos į šalis. Aplinkui žolėje mėtėsi kaulai ir mėsos likučiai.

Tai štai kur šeimininkavo erelis, kol Matotaupa ir Harka budėjo prie jo lizdo!

Dabar ir Harka neištvėrė nenusišypsojęs.

Pašautas paukštis ištiesė sveikąjį sparną ir atstatė smailą snapą, pasiruošęs gintis.

— Dabar jis jau nieko negali padaryti,— tarė Matotaupa.— Eik, Harka, atvesk arklius.

Berniukas nubėgo atgal ir netrukus sugrįžo arkliais vedinas. Erelis tebetupėjo nukoręs kairįjį sparną, bet, pamatęs Harką, vėl grėsmingai atstatė snapą. Matotaupa,

nekreipdamas dėmesio į plėšrūną, apžiūrinėjo mėsos likučius. Nuostoliai nebuvo tokie dideli, kaip iš pradžių atrodė. Tik viršutinis ryšulys buvo atplėštas, mėsa suryta ir išdrabstyta aplinkui.

Harka padėjo tėvui sutvarkyti maisto atsargas. Arkliai piktai dėbčiojo į erelį ir laikėsi nuo jo atokiai.

Abu indėnai sėdo pusryčiauti, bet Harka negalėjo ramiai nusėdėti — vis dirsčiojo ir dirsčiojo į savo plunksnuotąjį priešą.

— Nieko sau paukštis! — tarė Matotaupa.

— Rajūnas,— atsiliepė Harka.

Pavalgę indėnai sugulė žolėje šalia vienas kito ir stebėjo erelį. Paukštis stengėsi ištraukti iš sparno strėlę.

— Kaip sužeistas karys,— tarė pagaliau Harka.— Bet tu blogai pataikei, tėve.

— Tu taip manai? Aš galėjau palaukti, kol jis pakils, ir tada nušauti. Bet gerai ir taip. Jam šitas susitikimas buvo toks pat netikėtas, kaip ir man.

Stebėti erelį buvo labai įdomu. Jis mikliai darbavosi snapu, stengdamasis ištraukti strėlę. Tačiau strėlė nejudėjo iš vietos, nors ir buvo paprasta, be užkarpos. Nieko negalėdamas padaryti, erelis paleido iš nagų mėsą, bet pasidėjo ją taip, kad nenukristų nuo uolos, ir ėmė bėgioti aplink, stengdamasis išskleisti abu sparnus. Tačiau kairysis jo neklausė. Keletą kartų pamėginęs, atsitūpė pailsėti, o paskui ir vėl ėmė rakinėti snapu strėlę.

— Gudruolis,— tarė Harka.

Prie šaltinio priėjo širmis. Erelis vėl atstatė snapą, bet dabar mustangas nė kiek jo neišsigando — kuo ramiausiai atsigėrė ir nužingsniavo sau toliau ganytis.

Erelis vėl ėmė klibinti strėlę. Ir pagaliau jam pasisekė. Strėlė nukrito į drėgną žolę. Harka nubėgo jos atnešti. Kai jis sugrįžo atgal pas tėvą, erelis kuo ramiausiai tupėjo ant uolos ir laikė naguose gabalą mėsos. Vienas jo sparnas buvo suskliaustas, o kitas, tas, kur sužeistas, nukaręs žemyn.

— Jis pamanė, kad tu nori atimti iš jo mėsą,— paaiškino Matotaupa.

Taip jie ir prasėdėjo visą dieną: indėnai stebėjo erelį, erelis stebėjo juos. Harkai labai patiko erelio plunksnos.

Vakarop erelis vėl susirūpino savo sparnu — braukė ir braukė snapu per sužeistą vietą.

— Žiūrėk, Harka, jis nori išsigydyti sužeistą sparną.

— Turbūt, bet tas jam negreit pavyks.

Naktį abu indėnai miegojo ramiai. Jie pasitikėjo savo arklių budrumu.

Rytą erelis atrodė visai guviai. Kai Harka su Matotaupa, atsigėrę upelyje, susėdo prie žeminės, paukštis ėmė lesti mėsą, kurią vis tebelaikė naguose. Harka žiūrėjo, kol paskutinis mėsos gabalas pradingo snape.

— Dabar jis sotus,— tarė berniukas, atsisukęs į tėvą.— Bet ką darys, kai užsinorės gerti?

— Tada jis nusileis prie šaltinio.

Visą dieną erelis tupėjo kaip kokia statula ant uolos ir kartkarčiais braukė snapu sužeistą sparną. Indėnai su įdomumu jį stebėjo.

Trečią dieną paukštį įveikė troškulys. Išskleidęs sveikąjį sparną, jis nušokavo prie šaltinio ir ėmė gerti. Numalšinęs troškulį, norėjo vėl užšokti ant uolos, bet kelis sykius nesėkmingai pabandęs, pamatė, kad nieko iš to nebus, ir pasiliko prie šaltinio — tupėjo išdidus, pasipūtęs ir žvitriomis akimis stebėjo, ką dabar darys indėnai.

Harka dirbosi iš kieto kiauro medžio fleitą. Matotaupa žiūrėjo į dangų ir staiga stvėrė už lanko ir strėlių. Harka taip pat pažvelgė aukštyn. Virš kalnų sklandė du grifai. Jie suko ratus vis arčiau ir arčiau mažojo slėnio. Juos pastebėjęs, erelis pašiaušė plunksnas.

— Grifai taikosi užpulti sužeistą erelį,— tarė Harka.— Jie nori jį užkapoti ir sudraskyti, kaip anądien erelis norėjo sudraskyti mane.— Berniukas padėjo fleitą ir ėmė žaisti plunksnomis, kurias širmis buvo išpešęs ereliui iš uodegos. Gražios buvo tai plunksnos.

Matotaupa įsidėjo į lanką strėlę, kitą laikė įsikandęs dantyse. Erelis savo aštriu žvilgsniu sekė kiekvieną indėnų judesį, neišleisdamas iš akių ir tykančių grifų. Iš visko buvo matyti, kad jis nesiruošia taip pigiai pasiduoti.

Vienas grifas smigo žemyn. Erelis energingai šoko prieš, ir užpuolėjas vėl nėrė aukštyn, taikydamasis užklupti savo auką iš užpakalio. Vos tiktai grifas suplasno-

jo sparnais, Matotaupa paleido strėlę. Strėlė įsmigo grifui į krūtinę, ir jis kaip akmuo nukrito į pievą.

Erelis pasižiūrėjo į negyvą priešą ir piktai pražiojo snapą. Bet netrukus ir jis suprato, kad šis priešas jam nebepavojingas.

Antrasis grifas nedrįso pulti. Jis nuskrido kažkur į šiaurę.

Harka su tėvu ilgai sėdėjo nejudėdami. Matydamas, kad indėnai jam nieko nedaro, erelis įsidrąsino. Jis nuėjo prie nušauto grifo, sudraskė jį ir suėdė. Pasisotinęs pradėjo vėl snapu braukyti sužeistą sparną, vis žvilgčiodamas į indėnus, bet jau nebe taip piktai ir įtariai kaip pirma,— lyg būtų supratęs, kad tai jie apgynė jį nuo grifų.

„Būtų įdomu prisijaukinti karo erelį",— pagalvojo Harka. Jis užbaigė savo fleitą ir pamėgino ką nors pagroti. Iš pradžių ji truputį plerpė, bet pagaliau jam pavyko sugroti paprastą motyvą, kurį buvo išmokęs dar savo gimtajame palapinių kaime.

Erelis sukluso.

Prasidėjo atsargus erelio ir abiejų indėnų žaidimas. Harka vis numesdavo plėšrūnui odos gabaliukų ir apgraužtų kaulų. Praėjo daug dienų, koi erelis suprato, kad šitaip elgdamasis, berniukas neturi jokių piktų kėslų, o nori jį tik pamaitinti. Ilgainiui jis taip priprato, kad kai tik išalkdavo arba pamatydavo žmones valgant, tuoj ištiesdavo kaklą ir pražiodavo snapą, reikalaudamas maisto.

Matotaupa dar porą kartų buvo išėjęs medžioti ir parnešė užtektinai maisto. Kalnų miškuose buvo gausu visokiausių žvėrelių.

Antrą kartą sugrįžęs iš medžioklės, Matotaupa pamatė neįprastą vaizdą: berniukas sėdėjo šalia erelio. Bet kai prie jo norėjo prieiti Matotaupa, erelis piktai išžiojo snapą, gindamas save ir savo naująjį draugą. Matotaupa nusijuokė ir, nuėjęs prie žeminės, numetė savo laimikį.

Laikui bėgant, erelis visai pritapo prie tos mažutės bendrijos, atskirtos nuo pasaulio nedideliame kalnų slėnyje. Jo sparnas pamažu gijo, ir jis jau galėdavo jį sudėti ant nugaros, .kartais net išskleisdavo, kaip ir sveikąjį, bet skristi dar nepaskrido. Savo stipriomis kojomis jis vikriai karstė-

si kalnų šlaitais ir visada ateidavo atsiimti savo dalies iš Matotaupos laimikio, lyg kokios privalomos duoklės. Vieną rytą, kai Harka valandėlę išleido erelį iš akių, jis nutempė jo lanką ir ietį. Nebuvo jokios abejonės — erelis sumanė susikrauti naują lizdą. Jo sparnas buvo jau tiek sutvirtėjęs, kad plėšrūnas nesunkiai užskrisdavo ant uolos.

Harka mėgino atsiimti savo ginklus, bet erelis nenorėjo jų atiduoti ir gynėsi snapu — ne piktai, bet gana ryžtingai.

Matotaupa šypsojosi, matydamas tą draugų kivirčą.

Harka atsistojo prie uolos, susidėjo rankas ant nugaros ir pradėjo sakyti ereliui kalbą. Pastarosiomis savaitėmis tėvas buvo labai nešnekus, ir berniukas mažai turėjo progų pakalbėti, todėl dabar jis džiaugėsi, galėdamas nors su ereliu pasišnekėti.

— Karo ereli, paukščių vade! — mandagiai pradėjo jis.— Tu pagrobei mano ietį ir lanką. O šitaip daryti broliams netinka, ir tu turi suprasti, kad pats sau kenki, palikdamas mane beginklį! Juk mes dabar esame sąjungininkai! Argi tu nematei, kaip Matotaupa, mano tėvas, nušovė grifą? Aš irgi galėčiau tau šitaip padėti. Bet tu turi būti kaip mūsų brolis, kitaip mums teks tave išvaryti! Jeigu tu elgsies kaip plėšrūnas, tada mes prisiminsime, kad tu iš tikrųjų esi plėšrūnas, didelis plėšrūnas, kad tu mane užpuolei, sukapojai ir vos gyvą palikai. Tu norėjai nusinešti mane į savo lizdą ir suėsti kaip kokį prerijų šunį. Tu užmiršai, kad esu Lokės giminės vado sūnus iš Oglalos grupės ir septynių dakotų genčių!

Kol Harka šitaip kalbėjo, jo nebylusis klausytojas atidžiai stebėjo jį savo aštriomis akimis. Tačiau, ištaręs paskutinius žodžius, berniukas krūptelėjo, rodos, kas peiliu jį persmeigė — jis su skausmu prisiminė, kas buvo jo tėvas vasaros pradžioje ir kas yra dabar, artėjant rudeniui. Lokės giminės vadas iš narsiosios Oglalos grupės, kuri įvarydavo daug baimės priešams, kurios kariai turėdavo tiek daug visokio grobio ir arklių, kad galėdavo juos dalyti kam tik patinka ir tuo pelnytis sau šlovę,— štai kas buvo Matotaupa nuo tų laikų, kiek siekė Harkos atmintis. Ir nors pavasariais tekdavo pabadauti, nors gyvenimas buvo sunkus ir pilnas pavojų, tos dienos Harkos atminty buvo

susijusios su gražiausiais ir šviesiausiais prisiminimais. Taip, jo tėvas buvo giminės vadas, o jis, jo vyresnysis sūnus, vadovavo Jaunųjų Šunų sąjungai, sulaukęs keturiolikos metų, būtų tapęs Raudonųjų Plunksnų sąjungos vadu. Štai kas jis buvo! Taip, buvo! Bet dabar jo tėvas — tremtinys, visų paniekintas ir giminės išgintas kaip išdavikas, ir tik dėl to, kad Havandšita, burtininkas, jį apšmeižė, apskelbęs, jog Matotaupa, girtas būdamas, išdavęs baltajam žmogui, Redui, Juodųjų kalnų aukso paslaptį.

Ne, tėvas šito negalėjo padaryti. Niekados! Jis nėra išdavikas. Ir dėl to, kad tėvas buvo neteisingai apkaltintas, Harka slapta pabėgo paskui tėvą ir pasirinko tremtinio dalią.

Jie visą vasarą pragyveno vieni du kalnuose. Nepasakytum, kad tai buvo blogas gyvenimas. Harkai patiko būti kartu su tėvu, kartu su juo medžioti. Bet taip gyventi galima vasarą, bet ne žiemą ir ne metų metus.

Matotaupa turi vėl tapti vadu. Lokės giminės kariai turi suprasti, kad jis nekaltas. Turi suprasti!

Paskendęs tokiose mintyse, Harka ilgai tylomis stovėjo priešais erelį. Dabar jis išsitraukė fleitą ir sugrojo keletą melodijų, paskui kuo ramiausiai, nė kiek nebijodamas, pamėgino atgauti savo ginklus. Tačiau erelis tuoj pat įspėjo jo ketinimus ir pasičiupo ietį ir lanką.

Matotaupa nusijuokė, bet tai buvo jau nebe tas smagus ir nerūpestingas juokas, kokį Harka kartais vėl girdėdavo pastaruoju laiku. Matyt, berniuko žodžiai palietė ir Matotaupą: jo širdyje atgijo pradėjusi trauktis žaizda.

— Nieko tu iš jo negausi,— tarė tėvas berniukui.— Turėsi pasiieškoti naujos ieties, išsidrožti naują antgalį ir pasidaryti naują lanką.

— O gal ir ne,— spyrėsi Harka.— Erelio sparnas gyja. Greitai jis pradės skraidyti. Tada aš ir pasiimsiu savo ginklus.

— Jis iš anksto pastebės, kad tu nori apiplėšti jo lizdą, ir puls tave.

Šitokia tėvo pranašystė nelabai maloniai skambėjo Harkos ausyse. Tačiau jis nieko neatsakė tėvui, tik žiūrėjo, kaip erelis gražinasi — tvarkosi sparnų ir uodegos

plunksnas. Atrodo, jis jau šėrėsi, nes išpešė kelias plunksnas, ir jos nuplasnojo į slėnį. Harka pasiėmė tris uodegos plunksnas, surišo jas, paskui atsinešė kitas tris, kurias buvo išpešęs širmis, ir nuėjo prie arklių. Abu tuos pundelius jis prisegė mustangams prie kamanų. Tikras karys arba berniukas, besiruošiantis tapti kariu, kaip, pavyzdžiui, Harka, nesisegs išsišėrusių ar arklio išpeštų plunksnų sau į plaukus, bet papuošti jomis arklius galima.

Matotaupa tai matė ir nieko nesakė.

Gal ir įdomu būtų nusileisti į mišką ir ten, žemai, prie upelio, kur yra visokių akmenų, pasirinkti jų naujiems ginklams pasigaminti. Tėvas juk pats apie tai prasitarė, tad neturėtų drausti.

Matotaupa leido.

Ir Harka ėmė ruoštis į iškylą. Pirmą kartą jis leisis į tokią kelionę vienas. Pasiims maisto, peilį, savo dvivamzdį ir šovinių. Ruoštis ilgai nereikėjo — vienas du, ir viskas buvo sutvarkyta.

Vos tik sušvito rytuose žara, berniukas patraukė tuo pačiu keliu, kuriuo kadaise ėjo su tėvu medžioti elnio. Įsidėmėti kelią iš pirmo sykio jis buvo įpratęs nuo mažų dienų, todėl dabar neabejojo, kur eiti, ir pasišokinėdamas spėriai leidosi šlaitu žemyn.

Pasiekęs mišką, negaišo laiko tuščiai vaikščiodamas, bet tuoj pat susirado vietą, kur pagal tėvo pasakojimus turėjo būti uosių. Tačiau išsirinkti jauną medelį, tinkantį iečiai, buvo ne taip paprasta. Pagaliau po ilgų ieškojimų jis aptiko gerą uosiuką ir, išsipjovęs iš jo lazdą, pamėgino, kaip ji lekia. Taip, šita tiks iečiai. Parėjęs į slėnį, dar truputį apdoros, ir ietis bus kaip reikiant. Paskui susirado lankstų ir stiprų medelį, iš kurio galima buvo pasidaryti gerą lanką. Dabar reikėjo nuspręsti, ar eiti prie upelio pasiieškoti smailo akmens ieties antgaliui, ar ne. Galima buvo apsieiti ir be jo — kaip ir pirma, išsidrožti antgalį iš kaulo. Bet, prisiminęs ten rastą akmeninį peilį, berniukas panūdo toje vietoje dar kartą pasidairyti. Jis išėjo iš miško ir pakėlė akis į dangų.

Aukštai ore sklandė paukštis. Erelis!

Harka nudžiugo, vadinasi, erelis jau visiškai atgavo jėgas. Kaip gražiai suka jis ratus ten aukštai, kur plau-

kioja balti debesėliai! Gal kartais pakilo ieškoti savo naujojo draugo, Harkos?

Berniukas sekė akimis paukščio skrydį. Erelis suko į pietus ir kilo vis aukštyn.

Bet staiga jis pakeitė kryptį ir dideliu greičiu nunėrė į vakarus, kur dunksojo kalnai. Netrukus jis visai pradingo berniukui iš akių.

Harka nežinojo, nė ką manyti. Kas galėjo sutrukdyti ramų erelio skrydį? Gal jis kalnuose pastebėjo kokį grobį? Bet iš taip toli negalėjo jo pamatyti. Greičiausiai pajuto pavojų. Bet kas gali išgąsdinti erelį? Nebent kitas erelis arba žmogus.

Harka nusprendė nebeieškoti akmenų, o grįžti pas tėvą. Jis pasiėmė išsipjautus medelius iečiai ir lankui, užsimetė šautuvą, maisto atsargas, kurių net nebuvo palietęs, ir nuskubėjo prieš kalną į mažąjį slėnį.

Buvo dar ką tik po vidurdienio, kai Harka pasiekė taką tarp uolų ir sutiko ten besidairantį tėvą. Iš čia buvo gerai matyti slėniai, prieškalnės ir prerijos. Harka atsistojo šalia Matotaupos ir taip pat įsmeigė akis į tolį.

— Ką tu pasakytum apie savo erelį? — paklausė tėvas.

— Greičiausiai jis kažką pastebėjo ir išsigando.

— Teisingai. Į pietryčius nuo čia pasirodė didelis raitelių būrys. Dabar jie įjojo į mišką, ir iš čia jų nematyti.

— Ką mes darysime?

— Pirma pavalgysim, o paskui pasitarsim, kaip ir dera.

— Hau.

Harkai labai patiko, kad tėvas su juo tariasi kaip su tikru kovos draugu.

Abu indėnai nubėgo gerai pažįstamu taku į mažąjį slėnį. Arkliai ganėsi ramiai. Harka pasiėmė iš erelio lizdo savo ietį ir lanką.

Matotaupa maloniai nusišypsojo Harkai:

— Gal tavo plunksnotasis draugas daugiau čia nebegrįš?

Abu indėnai stipriai pavalgė žalios mėsos, prie kurios Harka per tas kelias savaites jau spėjo priprasti, paskui atsigėrė iš upelio vandens ir susėdo pievoje.

— Girdėjai, ką aš sakiau,— pradėjo Matotaupa.— Atskirų raitelių aš negalėjau įžiūrėti, bet man atrodo, kad tai buvo raudonodžiai, nes jie jojo ilga vora. Tai galėtų būti dakotai, pauniai arba šejenai.

— Jie nesuras mūsų.

— Ne, jie mūsų nesuras, bet gal reikėtų mums juos surasti. Kaip tu manai, Harka Kietasis Akmenie Vilko Nugalėtojau?

— Tu matei tik raitelius? Ar nebuvo ten arklių, tempiančių valkčius?

— Ne, nebuvo.

— Vadinasi, vieni kariai?

— Rodos, kad taip.

— Kiek jų?

— Apie šimtą.

— Įdomu, ko jiems prireikė miške? — balsu galvojo Harka.— Bizonų bandos, kurių medžioklėn galėtų susiruošti šimtinė karių, ganosi tik prerijose, o ne miške. Didžiosios šventės arba didieji pasitarimai, kur susirenka šimtinė karių, būna tik po rudens medžioklių, o ne prieš jas. Jeigu šimtas karių joja be moterų ir vaikų, vadinasi, jie ruošiasi su kažkuo kariauti arba taikosi kažką apiplėšti. Iš kur tie raiteliai pasirodė ir į kurią pusę jie traukia?

— Jie pasirodė iš pietų ir traukia į žiemryčius.

— Toje pusėje stovi Lokės giminės palapinės. Gal tie šunes pauniai ruošiasi užpulti dakotų palapines. Mums reikia viską išaiškinti, tėve!

— O kam? — trumpai paklausė Matotaupa.

Harka išblyško ir nuleido akis.

— Aš žinau, ką tu galvoji,— kiek patylėjęs vėl prabilo Matotaupa.— Tik tu gėdinies pasakyti savo mintis, nors jos ir teisingos. Sakyk drąsiai, kaip dera vyrui!

Harka iš tikrųjų gėdijosi, bet šie tėvo žodžiai jį padrąsino.

— Aš taip manau, tėve. Pauniai tikriausiai sužinojo, kad tu esi ištremtas, jie tikriausiai taip pat sužinojo, kad Saulės Lietus žuvo per bizonų medžioklę, o tavo brolį Plunksnotąją Strėlę sudraskė persekiojamas lokys. Lokės giminė neturi nė vieno tikro vado, galinčio vesti ka-

rius į kovą. Pauniai mano, kad jie nebaudžiami gali plėšti mūsų palapines. Taip jie mano. Bet pavojaus valandą mūsų kariai praregės! Jiems nukris valktis nuo akių, ir jie supras, kaip neteisingai padarė, ištrėmę Matotaupą. Tada jie vėl panorės, kad Matotaupa grįžtų ir būtų jų vadas!

— Tu taip manai? — Matotaupa apsiniaukusiu veidu žiūrėjo kažkur į tolį.— Na, pamatysim, ar mūsų kariai sugebės patys apsiginti, ar kas nors kitas turės jiems padėti. Susirinkimas taip nusprendė, ir man nevalia nė kojos kelti į dakotų medžioklės plotus. Kas man dabar darbo, kad pauniai, tie nususę kojotai, eina grobti mūsų moterų ir vaikų!

Harkai pasirodė, kad jo kūną užplūdo naujos jėgos. Kokia nuostabi perspektyva! Tremtiniai stos ginti Lokės giminės palapinių, ir kariai, spaudžiami paunių, džiaugsis, kad Matotaupa vėl jų priešaky! Tada ir jis, Harka, galės grįžti į savo gimtąją tipi, pas savo draugą Četaną, pas Garbiniuotą Galvą, pas Harpsteną. Kaip nušvis Uinonos ir Untšidos akys, kai Matotaupa ir Harka, vainikuoti šlove, grįš į savo gentį!

Bet ne tik tėvo išteisinimo ir kario šlovės troško Harka. Paunio kulka pavasarį pakirto jo motiną. Dabar, artėjant rudeniui, pauniai sužinos, kad Harka turi dvivamzdį šautuvą, ir jiems nepavyks nužudyti arba paimti į nelaisvę jo sesutės ir senelės Untšidos, kuri buvo jam kaip tikra motina. Kaip gerai, kad per visą vasarą jis neiššovė nė vieno šovinio! Dabar jie labai jam pravers.

— Kada iškeliaujam, tėve?

— Pirmiausia pamiegosime, kad ateinančią naktį nepritrūktų jėgų, o kai sutems, pasinaudodami tamsa, nusileisime į mišką. Galimas daiktas, kad iki ryto mums pasiseks pasiekti tą karių būrį.

Paskutinį sykį Matotaupa ir Harka sugulė miegoti šiame nedideliame slėnyje. Kai temstant prabudo, sugrįžo erelis. Naguose jis parsinešė storų pagaikščių, bet pasidėjo juos ne ant uolos prie šaltinio, bet ant skardingos viršūnės, stūksančios pietinėje slėnio pusėje. Matyt, ten jis ketino susikrauti naują lizdą.

Palikęs pagaikščius ir apsidairęs aplinkui, erelis nusileido ant uolos prie šaltinio ir išžiojo snapą. Harka numetė jam mėsos atliekų. Erelis prarijo jas ir, nelaukdamas, kol visai sutems, nuplasnojo ant viršūnės.

Matotaupai ir Harkai atėjo laikas iškeliauti. Jie sukrovė ant arklių maisto atsargas, pasiėmė ginklus ir leidosi į kelią. Harka buvo taip užsidegęs tuo žygiu, kad užmiršo net atsigręžti į mažutį slėnį, kuris taip ilgai buvo jo ir tėvo buveinė.

DRAUGAS AR PRIEŠAS?

Kalnų pašlaičių miškuose jau pakvipo rudeniu. Žemėje margavo pirmieji nuvytę, pūvantys lapai.

Iš prerijų, plytinčių kalnų papėdėje, dvelkė šiluma: per ištisus mėnesius saulės ir sausų vėjų džiovinama žemė dar alsavo vasaros karščiu.

Buvo vidurnaktis. Danguje kabėjo mėnulio pjautuvas, bet jo blausi šviesa nevaliojo prasiskverbti pro medžių šakas. Harka su arkliais stovėjo visiškoj tamsoj ir laukė. Arkliai nebuvo pririšti, berniukas laikė juos už apinasrių. Miške buvo tylu tylu, ir Harka klausėsi, ar neišgirs kokio įtartino šlamesio. Tačiau aplink nebuvo girdėti jokio garso, kuris liudytų čia esant dar daugiau žmonių, nesijautė ore nė dūmų kvapo. Matyt, ta šimtinė raitelių, pasislėpusi miške, laikėsi labai tykiai.

Harka laukė tėvo, kuris dabar pėsčias slankiojo po mišką, stengdamasis išsiaiškinti, kas tie raiteliai ir ko jie čia nori. Galimas daiktas, nežinomieji raiteliai taip pat buvo išsiuntę žvalgus, todėl Matotaupa turėjo būti labai atsargus. Tik tiek jam buvo gerai, kad jis žinojo apie raitelius, o šie apie jį ne.

Per krūmus nušlamėjo žebenkštis. Kažkur tolumoj sukliko paukštis, tamsoje užkluptas priešo. Bet tai buvo smulkių miško gyvūnų kova, stambesniems žvėrims ir žmonėms ji nerūpėjo. Arkliai atsigulė pailsėti. Harka atsisėdo šalia jų, bet apinasrių nepaleido. Dieną jis gerai išsimiegojo, tad dabar nė kiek nesijautė pavargęs. Nerimauti taip pat nebuvo ko, nes iš anksto žinojo, kad tėvo reikės laukti kelias valandas. Todėl net nustebo, kai tė-

vas sugrįžo dar gerokai prieš rytą. Harka jau iš tolo išgirdo jo žingsnius. Tėvas bėgo skersai šlaito link Harkos. Jis visai nepaisė atsargumo, matyt, jam dabar svarbiau buvo kuo greičiau sugrįžti pas sūnų. Pasiekęs Harką ir arklius, be kvapo parkrito ant žemės.

— Tai pauniai,— sušvokštė jis.— Išsidažę kovos spalvomis. Arklius paliko miške, o patys su ginklais rankose kiek tik įkabina pasileido per prerijas į žiemryčius.

— O mes?

— Pauniai eina karo taku. Jie paliko arklius, vadinasi, taikosi užklupti iš netyčių. Mums reikia išsiaiškinti, ar Lokės giminės vyrai pasiruošę duoti atkirtį tiems šunims, ar ne.

— Jojam?

— Mes turime aplenkti paunius. O laiko mažai. Net raiti galime pavėluoti. Tiesiai per mišką pėstiems, žinoma, būtų greičiau, bet užtat, pasiekę prerijas, atsigriebsime. Taigi jojam!

Tuo metu, kai Matotaupa ir Harka visą naktį, o paskui visą dieną persekiojo paunius, Lokės giminės stovykloje Arklių upelio pakrantėje viešpatavo tyla ir ramybė. Upelis per sausras visai išdžiūvo ir tekėjo siaura srovele, žolė aplinkui buvo parudavusi, o miškelis, supantis stovyklą, jau rudeniškai pageltęs. Arkliai, neberasdami šviežios žolės, knapsojo susispietę rytiniame stovyklos pakrašty. Didžiojoje aikštėje stūksojo išpjaustytas stulpas. Aikštė buvo tuščia, ir tas stulpas atrodė kaip koks sumedėjęs žmogus. Mėnulio šviesoje nuo jo krito šešėlis, nutįsęs ligi pat burtininko palapinės. Nuo ritualinių šokių sutryptoje žemėje galėjai įžiūrėti šviežias kojų žymes: tai vyrai vakar dieną šoko aplink stulpą karo šokį. Dabar jie pavargę miegojo. Budėjo tik sargyba prie arklių ir trys žvalgai, įsitaisę ant kalvos į pietus nuo stovyklos, iš kur buvo gerai matyti prerijos ir, pasirodžius priešui, galima buvo spėti pranešt apie pavojų stovyklai.

Vienoje iš didžiųjų palapinių, kurios stovėjo prie aikštės, kažkas tyliai sujudėjo. Tai buvo ta palapinė, kurioje kadaise gyveno vadas Matotaupa. Priešais jos angą stovėjo trofėjų stulpas, ant jo dar tebekabėjo bizonų kauko-

lės su ragais, lokio nagai, skalpai ir ginklai, iškovoti buvusio šios palapinės šeimininko. Čia stovėjo ir pririštas mustangas, jaunas gražus keršis. Palapinės sienos buvo išmargintos keturkampiais piešiniais, jie vaizdavo keturias pasaulio šalis ir turėjo magišką reikšmę — saugojo palapinę nuo nelaimių.

Taigi šitoje palapinėje kažkas tyliai sujudėjo. Tai prabudo jaunutė mergaitė. Prabudo, bet akių neatmerkė. O gal tyčia gulėjo užsimerkusi, nes, be jos, čia dar miegojo keturi žmonės, ir ji tikriausiai todėl apsimetė mieganti, kad, kieno nors paklausta, galėtų pasakyti, jog sapnavusi. Vis dėlto ji atsargiai, labai apgalvotai pasiekė drabužius, gulinčius šalia, ir paslėpė juos po antklode. Apsirengusi vėl užsitraukė antklodę ir apsimetė mieganti — padėjo galvą ant žilvičių pynimo, kuris, pakabintas ant trikojo, buvo naudojamas pagalvio vietoj. Bet dabar ji pravėrė akis, apsidairė ir įsiklausė. Kiti keturi žmonės alsavo ramiai ir lygiai. Harpstena, jaunesnysis broliukas, gulėjo susirietęs į kamuolį — tai rodė, kad jis kietai miega. Šešoka, Uinonos pamotė, sukosėjo, bet neprabudo. Šonka, penkiolikmetis Šešokos sūnus, vartėsi savo guolyje ir kažką murmėjo per miegus. Jis buvo labai pavargęs, mat ką tik grįžo nuo arklių.

Svarbiausia, ar miega Untšida, senelė. O jeigu ir miega, vis tiek reikia būti labai atsargiai, nes senelė prabunda nuo menkiausio įtartino garso.

Tiesą sakant, mergaitė nieko blogo neketino daryti, nors ir slėpėsi nuo kitų. O Untšidos jai visai bijoti nereikėjo, jeigu ta ir pajustų, vis tiek nieko nesakytų — jos abi labai gerai sutarė.

Uinona tyliai tyliai atsikėlė ir tvarkingai sudėjo savo apklotą. Paskui žengė kelis žingsnius prie ugniakuro, kuriame šiltu oru ugnis naktimis visai išblėsdavo, ir pasilenkusi išsitepė sulysusį veidą pelenais. Tai reiškė, kad ji ruošiasi pasninkauti, kad kitą dieną ji ničnieko nevalgys.

Uinona išėjo iš palapinės tikra, kad niekas nepajuto. Tačiau Untšida seniai prabudo ir viską matė. Atsidūrusi lauke, Uinona sustojo ir permetė akimis aikštę. Stulpo šešėlis lyg koks juodas pirštas vis dar teberodė į burti-

ninko palapinę. Priešais ją ant karties kabojo senasis šautuvas, o nedideliame tinkliuke — aukso gabaliukas. Uinona suštingusiu, visai nevaikišku veidu žiūrėjo į abu tuos daiktus. Juk šautuvas buvo ta paslaptingoji geležis, kuria pauniai nužudė jos motiną. Matotaupa nukovė tą paunį, jos vyresnysis brolis Harka kovoje laimėjo macavakeną, bet burtininkas pareikalavo jį paaukoti. Taip, tas šautuvas turi savo istoriją, ir ką gali žinoti — gal ta istorija dar nesibaigė. O tą aukso gabaliuką Harka rado prie upės Juoduosiuose kalnuose, Matotaupa supykęs įmetė jį į Šiaurės Plato upę, Juodoji Oda Garbiniuota Galva išgriebė iš vandens, bet paskui burtininkas pasiėmė tą auksą sau. Kartais jis slėpdavo jį savo palapinėje, kartais kabindavo ant karties, kad visi matytų. Tik niekas nežinojo, kam jis tai daro.

Uinona ilgai žiūrėjo į tuos du daiktus. Paskui nukiūtino prie kitos palapinės, stovinčios kiek atokiau nuo aikštės, arčiau miško. Toje palapinėje gyveno Baltoji Rožė, su kuria Uinona buvo susitarusi šiuo laiku susitikti. Baltoji Rožė buvo viena iš Matotaupos brolio dukterų dvynukių, to brolio, kurį sudraskė lokys. Mergaitės labai gražiai sutarė, jų draugystė nenutrūko net ištrėmus Matotaupą ir pabėgus Harkai, Baltoji Rožė niekados nesigėdijo rodytis žmonėse su Uinona.

Palapinės anga prasiskleidė, ir pasirodė Baltoji Rožė. Ji taip pat buvo išsitepusi veidą pelenais, nes abi bičiulės buvo davusios žodį drauge pasninkauti. Mergaitės pribėgo viena prie kitos, susiėmė rankomis ir per krūmus nulėkė prie upelio, juosiančio ir stovyklą, ir mišką. Jos susėdo ant smėlėto kranto. Naktis buvo vėsoka, bet nepasakytum, kad žvarbi. Nuo upės sklido kažkoks padvisęs kvapas, vanduo vos vos tekėjo. Vakaruose tamsiai mėlyno dangaus fone juodavo Uolinių kalnų grandinė. Uinona žiūrėjo į kalnus. Ten išjojo jos tėvas ir brolis...

Mergaitės tyliai sėdėjo šalia viena kitos, užsiglaudusios už krūmų ir nuožulnaus upelio kranto, kad kas nepamatytų iš stovyklos ar nuo arklių. Jos norėjo būti vienos, nes skausmas taip slėgė širdį.

— Ką sako Untšida? — pagaliau sušnibždėjo Baltoji Rožė.— Ar ji tiki, kad ateis pauniai?

— Untšida tyli.

Baltoji Rožė atsiduso.

— Četanas sako, kad jie ateis.

Četanas, septyniolikmetis Raudonųjų Plunksnų sąjungos vadas, netekęs tėvo, o paskui ir globėjo, gyveno pas našlę Baltosios Rožės motiną.

— Greit prasidės rudeninės bizonų medžioklės, ir pauniai mėgins mus dar prieš tai iš čia išstumti. Taip jis sako. O kaip tu manai?

— Ar šiaip manau, ar taip manau, vis tiek iš to nieko gero — juk mes nebeturime vado.

— Mes turime Senąją Antilopę ir Senąjį Varną.

Uinona nuleido galvą.

— Teisybė.

— Gerai, kad mes nutarėme pasninkauti, Uinona. Dvasios ant mūsų pyksta. Mes turime jas perprašyti, ir Vakantanka, Didžioji Paslaptis, tegu žino, kad ir mes nesame tam abejingos.

— Taip.

Mergaitės vėl nutilo. Nors kalba ir nesimezgė, bet nė viena nenorėjo grįžti atgal į palapinę.

— Klausykis! — tarė staiga Uinona.

Baltoji Rožė ištempė ausis, o paskui gūžtelėjo pečiais, atseit nieko negirdėti.

— Grįžtam atgal į stovyklą, gal čia koks paunių žvalgas! — skubiai tarė Uinona. Bet tą pačią akimirką abi mergaitės išsigandusios atšoko: link jų lyg koks driežas šliaužė per žolę žmogus. Baltoji Rožė jau buvo besuklinkanti, bet Uinona greitai užčiaupė jai burną.

Žmogus jau buvo šalia.

— Harka! — sušuko Uinona, vos beatgaudama kvapą iš susijaudinimo.

— Ar jūs žinote, kad netrukus čia bus pauniai? — paklausė berniukas.

— Ne. Ką...

— Tylėk. Aš jau einu. Jūs manęs nematėt. Aišku? O dabar bėkit į stovyklą ir praneškit Untšidai, ką girdėjot. Aš pasakiau, hau!

Ir berniukas dingo. Mergaitės tiesiog savo akimis netikėjo: ar čia iš tikrųjų buvo Harka, ar jos tik sapnavo?

Bet paskui abi pakilo ir pasileido prie palapinės su keturių pasaulio šalių ženklais. Įbėgusios į vidų, vienu balsu sušuko:

— Ateina pauniai!

Visi pašoko iš savo guolių. Niekas neklausinėjo, kaip mergaitės tai sužinojo. Visi suprato, kad jos ką tik grįžo iš lauko, vadinasi, ten pastebėjo ateinantį priešą.

Penkiolikmetis Šonka ir net Harpstena pasičiupo ginklus ir išlėkė iš palapinės.

— Ateina pauniai!

Akies mirksniu sukilo visa stovykla. Senasis Varnas, trijų brolių Varnų tėvas, stovėjo aikštėje ir garsiai davinėjo įsakymus: kariams pasislėpti krūmuose ir, kai tik priešas prieis arčiau, pasitikti jį strėlėmis; moterims ir vaikams pasilikti prie palapinių.

Uinona ir Baltoji Rožė stovėjo susiglaudusios prie vado palapinės angos ir žiūrėjo, kas dedasi aikštėje.

Iš pietų pusės sugrįžo į stovyklą trys žvalgai ir priėjo prie Senojo Varno.

— Iš kur ateina pauniai? — paklausė šis.

— Mes jų nematėme! — sumišę atsakė kariai.

— Jūs jų nematėte? Nematėte? Akys apspango, ausys apkurto? Tai kas mums pranešė apie pavojų?

— Mes nežinome.

Senasis Varnas supykęs nusisuko. Kaipgi tai suprasti! Bet dabar nebuvo kada galvoti apie nevykėlius žvalgus ir aiškintis, kas įspėjo apie gresiantį pavojų, nes iš prerijų pasigirdo pirmieji priešo šūksniai ir beveik tuo pačiu metu į išdžiūvusius krūmus ėmė lėkti degančios strėlės. Priešas buvo šiaurinėje upelio pusėje ir, ten pasislėpęs, stengėsi padegti krūmus ir prerijas pietiniame upelio krante, žinodamas, kad, kilus gaisrui, vyrai turės bėgti iš krūmų, o moterys su vaikais iš palapinių. Prispirti liepsnos ir dūmų, jie pateks pauniams į rankas. Jeigu kuris mėgins gelbėtis, brisdamas per upelį, jį užklups strėlių kruša. Tai buvo aišku ir mažoms mergaitėms.

Krūmuose jau ėmė plaikstytis pirmosios liepsnelės. Pasisemti vandens gesinimui buvo neįmanoma, nes kitam krante tykojo pauniai.

Išgirdę priešo riksmą, Lokės giminės žmonės suprato, kad paunių pajėgos stipresnės negu jų.

Senasis Varnas skardžiai sušvilpė karo švilpuku ir sušuko:

— Prie arklių! Prie arklių!

Nors pauniai kėlė didžiulį triukšmą, Lokės giminės kariai suprato vado įsakymą: visi pasileido prie savo mustangų.

Arkliai buvo rytinėje pievos pusėje, ir abi mergaitės su siaubu pamatė, kas ten dabar dedasi.

Liepsnos išsigandę arkliai blaškėsi kaip pašėlę. Reikėjo juos būtinai sugaudyti, kad neišlakstytų kas sau, kaip ką tik pasklido po prerijas šunų būrys.

Pauniai taip pat pastebėjo, kas dedasi prie arklių. Todėl ir jų pusėje nuaidėjo skardus karo švilpuko balsas, ir jų vadas suriko:

— Neprileiskit tų kojotų prie arklių! Neprileiskit prie arklių!

Ir tuoj pat viena paunių grupė puolė iš rytų pusės per krūmus, kurie čia dar tik ruseno, o kitur jau buvo visai apimti liepsnos. Lokės giminė neturėjo tiek vyrų, kad galėtų atremti priešus iš bet kurios pusės. Todėl pauniai čia didesnio pasipriešinimo nesutiko ir netrukus pasiekė kaimenę. Prasidėjo kova dėl mustangų. Vieni stengėsi užsėsti ant arklių, kiti neleido. Žmonės raičiojosi žemėje kartu su griūvančiais arkliais, švaistėsi kuokomis ir peiliais, o liepsna krūmuose kilo vis aukščiau ir aukščiau. Išpančioti arkliai visai pakvaišo, ir jau nebeįmanoma buvo jų sutramdyti. Vieni nešini raiteliais — dakotais ir pauniais,— kiti be nieko nušuoliavo paskui keršąjį eržilą, kuris, nusitraukęs nuo stulpo priešais palapinę, lėkė kiek įkabindamas į rytus.

Dabar abiejų pusių vadai pastebėjo, kad didelė dalis karių be jokios naudos išsisklaidė po prerijas. Todėl ir čia, ir ten nuskambėjo žemas karo švilpuko balsas, kviečiantis visus rinktis į savo būrį. Bet pasukti arklių atgal buvo neįmanoma, todėl kariai nušoko nuo jų ir pėsti skubėjo pas saviškius. Pasklidę tamsoje po kalvotas prerijas, jie nematė kits kito ir nekovojo.

Mergaitės pastebėjo, kaip keli kariai sugrįžo per krūmus ir nuskubėjo prie Senojo Varno išklausyti jo naujų

įsakymų. Taigi dakotai nieko nepasiekė, tik prarado savo arklius, ir viskas. Pauniams tai buvo laimėjimas, ir jie garsiai džiūgavo. Tačiau dakotai, klausydamiesi paunių džiaugsmo šūksnių, suprato, kaip išsidėstęs priešas.

Tuo tarpu ugnis krūmuose liepsnojo vis labiau. Naktis buvo be vėjo, todėl liepsna neslinko kuria nors viena kryptimi, bet, rydama sausas šakas, lapus ir žolę, pamažu plėtėsi į visas puses. Moterys ir vaikai susirinko plikoje stovyklos aikštėje ir aplinkinėse palapinėse; liepsna čia buvo nebaisi, tik dūmai graužė akis. Visi buvo labai ramūs, nesigrūdo, nerėkė, tik žiūrėjo į Untšidą, kuri stovėjo šalia abiejų mergaičių. Kariai, ligi šiol slėpęsi krūmuose, turėjo iš ten bėgti, jeigu nenorėjo sudegti. Jie susirinko aplink Senąjį Varną. Tas davė įsakymą keltis per upelį ir pulti paunius, nors, esant apšviestam krantui, priešui bus labai patogu juos apšaudyti strėlėmis. Senasis Varnas sakėsi pats vadovausiąs šiam rizikingam žygiui.

Uinona juto, kaip dreba Baltoji Rožė. Jeigu Lokės giminės vyrai pralaimės, pauniai juos išžudys, ir jų skalpai džius ant trofėjų karčių priešo stovykloje. Moterų ir vaikų likimas buvo neaiškus. Jos irgi turės mirti arba dirbti priešo stovykloje ir būti žmonomis karių, nužudžiusių jų tėvus, brolius ir vyrus. Mergaitės prisiglaudė prie Untšidos, tarsi ieškodamos po jos motinišku sparnu pagalbos.

— Tėve! Mano tėve Matotaupa,— tyliai sušnibždėjo Uinona,— jeigu tu čia būtum, mūsų nebūtų ištikusi tokia nelaimė.

— Tikra teisybė,— atsiliepė kažkieno balsas, ir Uinona krūptelėjo išsigandusi, nes nemanė, kad, be Untšidos ir Baltosios Rožės, dar kas kitas gali išgirsti jos žodžius. Ji atsigręžė ir pamatė žmogų, ištarusį tuos žodžius. Tai buvo karys, vardu Čotanka.

Prie upelio, apšviesto degančių krūmų liepsnos, dar nebuvo girdėti kovos šūksnių. Matyt, vyrai vis nesiryžo pradėti to rizikingo puolimo. Bet kažką daryti vis tiek reikėjo, jeigu jie nenorėjo sudegti, arba be kovos pasiduoti pauniams.

Ir štai nuskambėjo trumpas ir kimus karo šūkis:

— Hi-jip-jip-jip-hi-jaach!

Pauniai taip pat atsiliepė, pašaipiai šūkaudami, ir per tą abipusį triukšmą mergaitės tarsi išgirdo, kaip dūzgia lankai, svaidantys strėles.

Per dūmus jos vos begalėjo atgauti kvapą, ir Untšida paliepė visoms gulti, kad lengviau būtų kvėpuoti.

Tuo metu nuaidėjo du šūviai. Ir kaip mat stojo visiška tyla. Nutilo dakotų karo šūkis, nuščiuvo ir pauniai. Tik buvo girdėti, kaip traška ir pyška liepsnojantys krūmai.

Mergaitės klausėsi ausis ištempusios.

Ir štai pasigirdo piktas paunių riksmas, bet netrukus vėl pokštelėjo šūvis, tik dabar lyg ir iš kitos vietos negu pirmieji du. Pauniai vėl nutilo. Ir toje tyloje kažkur iš tamsių prerijų, paunių užnugaryje, nuskambėjo du balsai:

— Hi-jip-jip-jip-hi-jaach!

Uinona suprato, kieno tie balsai, ir iš džiaugsmo, kad tėvas ir brolis čia pat, sukando dantimis sau ranką.

Harka turi Paslaptingąją geležį! Tai jis čia šaudė, o gal tamsoje jau zvimbia Matotaupos strėlės, guldydamos paunius, kurie nesitikėjo tokio puolimo iš užnugario. Uinona dar išgirdo šuoliuojant arklius. Vadinasi, Matotaupa ir Harka su mustangais. Tai todėl jie taip greitai keičia vietą ir puola paunius čia iš vienos, čia iš kitos pusės.

Vėl driokstelėjo du šūviai.

Ir tuoj pat prie upelio nuaidėjo karo šūkis — tai Lokės giminės kariai puolė paunius. Iš tolstančio riksmo mergaitės suprato, kad kariams pavyko sėkmingai persikelti per upelį, ir dabar jie spaudžia paunius. Priešo riksmas pritilo, jų kariai išsisklaidė po prerijas.

Vadinasi, priešas išsigando macavakeno. Žinoma, jis išsigando Harkos ir Matotaupos! Uinona troško dūmuose, jai buvo neapsakomai karšta, bet dabar ji jau nebegalvojo apie mirtį ir nelaisvę, ji tikėjo saviškių pergale, vylėsi vėl pamatyti tėvą ir brolį.

Kilus gaisrui, savaime susidarė oro srovės, jos dar labiau įpūtė ugnį ir varė liepsnas vis tolyn ir tolyn. Įsisiautėjusi ugnis greitai prarijo žemus medelius ir skurdžią prerijų žolę. Medeliai, neseniai liepsnoję kaip fakelai naktyje, pavirto pelenais, išdegusios pievos pajuodavo, pakilęs vėjas išsklaidė dūmus. Ugnis nutolo nuo Arklių

upelio, nuo palapinių ir, palikusi nusiaubtus krūmus, baisiu greičiu plėtėsi pietų kryptimi, virsdama dideliu prerijų gaisru.

Pauniai tikriausiai išsigando, kad ugnis pietuose nepasiektų jų palapinių. O gal kartais tas pavojus jų ir negąsdino, nes indėnai mokėjo apsisaugoti nuo prerijų gaisro, uždegdami priešinę ugnį. Šitaip gesinant, būdavo sunaikinamos visos ganyklos aplinkui, bet užtat likdavo sveiki žmonės.

Vėjas nešiojo pelenus, ir jie įkyriai lindo mergaitėms į akis. Stovyklos aikštė vėl skendėjo tamsoje. Uinona su Baltąja Rože, kaip ir visi kiti, likę stovykloje, įtemptai klausėsi. Tačiau aplinkui buvo tylu.

Išdegus krūmams, niekas dabar nebeužstojo žvilgsnio, ir moterys su vaikais aiškiai matė viską aplinkui. Viršum tuščio ir nykaus krašto, dėl kurio ką tiktai kovojo vyrai, plytėjo žvaigždėtas dangus. Tik pietuose raudonavo padangė. Ten toliau siautėjo gaisras.

Aplinkui vis dar tebeviešpatavo keista tyla. Atrodė, kad abi kovojančios pusės kažkur išsislapstė. Gal kartais pauniai atsitraukė? O gal ruošiasi iš naujo pulti? Tačiau moterys ir vaikai niekur nematė ir savo karių.

Ir staiga Baltoji Rožė kad suriks išsigandusi — prieš ją tarsi iš žemės išdygo aukštas kaip kartis karys: iš plikos galvos ir besiplaikstančio plaukų kuokšto ant pakaušio mergaitė suprato, kad tai paunis. Jis prisidėjo prie lūpų švilpuką ir šaižiai sušvilpė. Tai buvo ženklas kariams pulti stovyklą. Bet, nespėjus nuaidėti jo švilpukui, pasigirdo dakotų karo šūkis, ir šalia paunio atsirado nė kiek ne mažesnis už jį karys. Jis buvo ligi pusės nuogas, neturėjo jokių papuošalų, jokių pasižymėjimo ženklų. Plaukai buvo supinti į kasas. Iš galingos figūros ir stipraus balso Baltoji Rožė ir Uinona pažino, kas jis toks.

— Matotaupa,— sušnibždėjo mergaitės.

Vos tik sušukęs karo šūkį, dakotas užsimojo kuoka, ir netikėtai užkluptas paunis parkrito nuo pirmojo smūgio. Šaižus pergalės šauksmas apskelbė, kad paunių vadas nugalėtas. Dakotas pakėlė priešininko švilpuką ir sušvilpė, duodamas ženklą pradėti puolimą.

Lokės giminės vyrai tuoj subėgo vykdyti įsakymo, nes žinojo, kad tas žmogus visada ras išeitį iš pavojingos padėties.

Mūšis, vos neįsižiebęs pačiame stovyklos viduryje, nutolo, nes pauniai leidosi bėgti, pasičiupę sąmonės netekusį savo vadą. Mat palikti vadą nelaisvėje buvo laikoma didžiausia gėda.

Toli prerijose dar kartą driokstelėjo macavakenas, sudundėjo žemė nuo šuoliais lekiančių arklių, pasigirdo šūksniai, rodantys, kad paunių gretos išsisklaidė ir dakotai juos persekioja įvairiomis kryptimis.

Kai po šitos siaubingos nakties pagaliau vėl patekėjo saulė, abi mergaitės stovėjo paišinos kartu su kitomis moterimis ir vaikais tarp suodžiais apneštų palapinių ir apanglėjusių laukų, ir niekam į galvą neatėjo, kad juodvi dar iš vakaro pačios išsitepė veidus pelenais — dabar visi taip atrodė kaip jos. Prerijos aplinkui buvo ištisi degėsiai, tik į šiaurę nuo upelio šėpsojo saulės išdeginta žolė.

Kadangi niekur nebebuvo matyti nei kovojančių, nei bėgančių, nei persekiojančių karių — nei priešų, nei draugų,— moterys su vaikais nuėjo prie upelio atsigerti ir apsišvarinti. Paskui ėmė apžiūrinėti palapines. Kai kurios kraštinės buvo šiek tiek apanglėjusios, bet tos, kur stovėjo aplink aikštę, išliko visai sveikos.

Iš burtininko palapinės sklido duslūs garsai: Havandšita kalbėjosi su dvasiomis.

Šautuvas ir aukso gabaliukas, iš vakaro kabėję ant karties priešais palapinę, buvo dingę.

Uinona ir Baltoji Rožė dar ilgai stovėjo stovyklos aikštėje. Ir kiti vaikai, nors ir labai pavargę, nenorėjo lįsti į palapines. Pro šalį praėjo Četanas, maloniai pažvelgė į Uinoną ir tarė:

— Aš einu ant kalvos pasižiūrėti, ar negrįžta mūsų kariai, tiksliau sakant, ar grįžta visi tie, kurie dalyvavo kovoje, supranti mane?

— Suprantu, Četanai.

Persekiojamieji ir persekiotojai nutolo nuo Arklių upelio ir dingo vakaruose. Ir vieni, ir kiti buvo be arklių, todėl tas bėgimas ir vijimasis banguotomis prerijomis iš

dalies buvo panašus į slėpynes, kur labai daug reiškė vikrumas ir išradingumas. Dažnai nei vieni, nei kiti nežinojo, kur iš tikrųjų eina nuolat besikeičianti kovos linija; tos pačios pusės kariai čia atsidurdavo priekyje, čia užpakalyje.

Tik abu raiteliai, Matotaupa ir Harka, smarkiai išsiveržė į priekį ir išnyko visiems iš akių. Jie visu greičiu lėkė į vakarus, ir Matotaupa neturėjo kada Harkai paaiškinti, ką jis yra sumanęs. Tačiau Harka pats nujautė, ko tėvas taip skuba. Vakaruose, miške, liko paunių arkliai. Jeigu pavyktų išvaikyti arba nugalėti sargybinius, galima būtų paleisti arklius į prerijas, ir pauniai liktų be mustangų, kaip ir dakotai. Arba dar geriau būtų, jeigu paunių mustangus pasisektų nuginti Lokės giminei.

Harka labai džiaugėsi, kad dakotai nugalėjo paunius. Apie savo nuopelnus toje kovoje jis beveik nė negalvojo, nors prieš tai vaizdavosi, kad pasirodys joje kaip tikras vyras. Dabar jis nematė čia nieko nepaprasto, kad užpuolė paunius iš užnugario, išgąsdino juos macavakeno šūviais ir pasėjo tarp jų paniką. Šią naktį Harka pirmą kartą nužudė žmogų. Bet gerai to dar nesuvokė, nes kovojo ne vyras prieš vyrą, o šaudė iš tolo, tamsoje, ir nepamatė, net nepalytėjo to mirusiojo. Svarbiausia jam dabar buvo, kad jie išgelbėjo nuo ugnies ir priešų Uinoną ir Untšidą, kad toje kovoje pasižymėjo Matotaupa — kritišku momentu ėmėsi vadovauti Lokės giminės kariams. Jis visą laiką jojo tėvui iš paskos. Seniai jau patekėjo saulė, ir Harka matė suodiną tėvo nugarą — tai buvo vakarykščios nakties žymės, kai Matotaupa veržėsi į stovyklą per karštus, dar žioruojančius pelenus.

Kai Matotaupa ir Harka pagaliau pasiekė miškus, buvo jau vėl naktis. Jie sustojo prie upelio, ir sukaitę, pailsę arkliai puolė gerti. Matotaupa su Harka taip pat numalšino troškulį ir atsigulė žemėn pailsėti. Čia, miške, buvo vėsiau ir gaiviau negu dulkėtose, sausros iškepintose prerijose. Abu indėnai godžiai traukė į save jau rudeniu kvepiantį miško orą.

Harką suėmė miegas, jis buvo vos gyvas iš nuovargio, bet pamatęs nerimą tėvo veide, greitai vėl pažvalėjo. Matotaupa įbruko jam į burną kąsnį mėsos, berniukas jį

sukramtė, nurijo, paskui gavo dar vieną, miegai lyg ir išsisklaidė.

Matotaupa ėmė dėstyti savo sumanymą:

— Sakykime, kad mes esame Lokės giminės žvalgai. Aš eisiu apžiūrėti, kaip išsidėstę prie arklių paunių sargybiniai, kiek jų ten yra ir kokiu būdu galima pagrobti jų arklius. Kai viską išsiaiškinsiu, tada arba mes patys imsimės to žygio, arba palauksime karių. Jie visą laiką lipa pauniams ant kulnų, o tiems, savaime aišku, reikalingi arkliai.

Matotaupa liepė Harkai sėsti ant širmio ir miegoti, o pats apžergė sartį ir nusivedė sūnaus arklį, paėmęs jį už pavadžio. Harka pyko ant savęs, kad jis toks bejėgis, bet nieko padaryti negalėjo: nuovargis įveikė, ir jis greitai viską užmiršo, paskendęs maloniam snauduly, tačiau visai neatsipalaidavo, ir miegodamas saugojosi, kad nenukristų nuo arklio.

Pagaliau Matotaupa sustojo, ir Harka prabudo. Buvo dar naktis ir miške visai tamsu. Tėvas paliko jam arklius ir įsakė, kad šiukštu neužmigtų, nes jau čia pat esanti priešo sargyba. Harka sukaupė visas jėgas, suvalgė dar šiek tiek mėsos ir prablaškė miegus. Matotaupa tyliai pradingo tarp medžių tamsoje.

Praėjo apie dvi valandas, kol Harka sulaukė tėvo. Matotaupa grįžo gerai nusiteikęs ir tuoj pradėjo pasakoti, ką matęs:

— Šimtas arklių ir tik dešimt sargybinių, o ir tie patys labai nerūpestingi. Jie laiko arklius nepririštus, mustangai tik suvaryti į krūvą ir aptverti šakų tvora. Tokia užtvara gali sulaikyti nebent ramų arklį. Baikštus mustangas išlauš ją arba peršoks per viršų. Mes pagrobsime pauniams arklius, dar nespėjus jų kariams sugrįžti į mišką. Hau!

Atimti priešui arklius buvo įprastas kovos būdas prerijose.

Harka užmiršo savo nuovargį.

— Kaip mes išgąsdinsime arklius, tėve?

— Lengviausia būtų ugnimi, bet aš nenoriu uždegti miško. Liepsna persimestų į prerijas ir nusiaubtų pievas,

jos reikalingos Lokės giminei ir bizonų kaimenėm, kurios greitai turi čia pasirodyti. Ar tu dar turi šovinių?

— Ne per daugiausia. Du ar tris... galėčiau paaukoti.

— Tad pilk tiesiai į arklius. Tai bus geriau, negu šaudyti į sargybinius. Arkliai išsilauš iš aptvaro, ir jeigu mūsų kariai turi greitas kojas, geras akis ir vikrias rankas, jie galės keletą arklių susigauti prerijose.

— Gerai.

Matotaupa nusivedė Harką per mišką. Teko pasiimti su savim ir arklius, nes palikti juos vienus buvo pavojinga. Dėl to jie turėjo padaryti didelį lankstą, kad neatkreiptų į save sargybinių dėmesio — pasikelti šlaitu, o paskui vėl nusileisti žemyn. Kad mažiau reikėtų tverti tvoros, pauniai buvo suvarę arklius palei stačią kaip siena uolą, stūksančią vidury miško. Viršum tos uolos stovėjo du sargybiniai, kiti aštuoni buvo išsidėstę apačioje palei tvorą. Visa tai Matotaupa išsiaiškino iš anksto ir dabar pranešė Harkai. Jo planas buvo toks: patyliukais likviduoti abu sargybinius viršuje, o paskui nuo uolos atidengti ugnį į arklius.

Todėl jie pasikėlė šlaitu dar aukščiau, negu buvo ta stati uola, ir stipriai pririšo arklius prie medžių.

Apačioj, miške, pasigirdo šūktelėjimas. Matyt, sargybinis pastebėjo kažką įtartina ir perspėjo saviškius. Todėl Matotaupa ir Harka, norėdami pasiekti tikslą, turėjo veikti labai greitai.

Vikriai kaip laukinės katės nuliuoksėjo jie šlaitu žemyn. Be ginklų, dar turėjo po akmenį rankoje. Priartėję prie tos stačios uolos, pastebėjo sargybinių šešėlius, šmėkščiojančius tarp medžių. Matyt, pauniai juos pamatė ir skubėjo pasislėpti. Vienas iš jų pritūpė krūme ir iškišo galvą pasidairyti. Harka, nieko nelaukęs, sviedė į jį akmeniu ir taip gerai pataikė, kad sargybinis valandėlei prarado sąmonę. Kitą sargybinį, prigludusį už medžio, užpuolė Matotaupa. Jis prišoko prie jo, pačiupo, nespėjus šiam griebtis ginklo, ir numetė nuo uolos į arklių būrį. Tėvo pavyzdžiu pasekė ir Harka. Jis stvėrė už kojų prisvaigintą antrąjį sargybinį, nutempė prie skardžio ir taip pat numetė žemyn. Paskui pakėlė šautuvą ir pliekė į ark-

lių tabūną, kartu su tėvu garsiai rėkdamas dakotų karo šūkį:

— Hi-jip-jip-jip-hi-jaach!

Matotaupa surado vietą, kur uola buvo suskeldėjusi ir pastūmęs paleido į arklių tabūną tokią akmenų krušą, kad tie visai paklaiko ir, vadovaujami eiklaus eržilo, išsilaužė pro užtvarą. Išgirdę šūvius, nežinodami, kas ten ant kalno darosi, sargybiniai taip pat ne mažiau išsigando ir, pastvėrę pirmą pasitaikiusį arklį, pasileido šuoliais šlaitu žemyn. Arkliai pasklido kas sau, ir nuo jų baimingo blaškymosi drebėjo visas miškas, lyg ten būtų siautėję vaiduokliai.

Abiem dakotams taip pasisekė įvykdyti savo planą, kad Matotaupa neištvėręs ėmė kvatoti. Tačiau besijuokdamas jis neatsargiai žingtelėjo, pataikė ant išklibusio akmens ir kartu su juo nuriedėjo žemyn. Pamatęs, kad tėvas taip staiga dingo apačioj, Harka neišsigando, jis taip pat ėmė kvatoti. Tačiau, bijodamas, kad ir jo neištiktų tokia pat nesėkmė, atsigulė ant žemės pasižiūrėti, ar kartais tėvas griūdamas nesusižeidė, ir apsidžiaugė, pamatęs, kad Matotaupa greitai atsikėlė ir sušuko aukštyn:

— Viskas gerai! Eikš ir tu čionai!

Harka valandėlę dvejojo.

— Ne, nieko nebus! — pagaliau atsiliepė jis.— Taip lengvai nepaimsi būsimojo dakotų kario! Einu prie mustangų. Ten aš labiau reikalingas.

Tėvas pritardamas nusijuokė. Tie juokai abu prablaškė, išsklaidė nervinę įtampą, kuri pastarosiomis dienomis laikė juos sukausčiusi.

Matotaupa apėjo uolą, pakilo į kalną ir susitiko su Harka prie arklių, kurie, išgąsdinti triukšmo, džiaugėsi pagaliau sulaukę savo šeimininkų.

— Na, mes padarėme viską, ką turėjome padaryti,— tarė Matotaupa ir užsidegė pypkę.— Dabar belieka tik pažiūrėti, ką darys kiti.

— Norėdami tai pamatyti, mes turėtume vėl leistis į prerijas,— tarė Harka.

— Taip, reikės.

Po nemiegotų naktų ir Matotaupos veide nuovargis įrašė savo pėdsakus. Ryto brėkšmoje Harka pastebėjo, kokios įkritusios tėvo akys.

— Gal pirma pamiegotum, tėve?

— Ne, paskui.

Matotaupa išrūkė pypkę ir atsikėlė — ne taip vikriai, kaip paprastai, bet nė kiek nesvyruodamas. Abu indėnai užsėdo ant arklių ir atsidavė jų valiai — jie patys susiras kelią žemyn. O puslaukiniai mustangai šitai labai gerai moka.

Kai juodu išjojo iš miško ir pasiekė prerijas, visų pirma pamatė daugybę arklių pėdų. Aplinkui nebuvo girdėti jokio įtartino garso. Matotaupa susirado aukštą medį ir ėmė į jį kopti. Harkai irgi labai knietėjo pasidairyti po plačias apylinkes. Jis pririšo arklius ir pasekė tėvu. Iš medžio viršūnės jie pastebėjo dvi plonas dūmų sruogas, kylančias tolumoj iš už aukštumėlės.

— Tai ne kas kita, kaip Lokės giminės kariai. Jie susėdo prie ugnies pasidžiaugti pergale,— tarė Matotaupa.— Jie susigaudė paunių arklius, juk mes paginėme juos tiesiai mūsiškiams į rankas. Pauniai greičiausiai pabėgo į savo stovyklą. Niekur jų nematyti. Be abejo, jie irgi pasigavo vieną kitą pabėgusį mustangą, bet nedaug, labai nedaug! Matai, ten toli toli ganosi nedidelė mustangų grupelė? Šitų jau niekas nepagaus.

Matotaupa pamažu, kažkaip labai atsargiai išlipo iš medžio ir, atsistojęs apačioje, pagavo šokantį žemyn Harką. Abu nieko daugiau nekalbėjo, nes nuo to, ką juodu dabar sumanė, priklausė visas jų tolesnis gyvenimas, o tas lemiamas momentas buvo jau taip arti, kad sunku buvo apie jį kalbėti.

Nė kiek nesisaugodami, jie nujojo į rytus, prie didesniojo dakotų laužo.

Prijoję arčiau, pastebėjo keletą vyrų, pasilipusių ant kalvos, matyt, laukiančių jų. Matotaupa neapsiriko. Tai buvo iš tikrųjų Lokės giminės kariai. Netrukus jie jau iš tolo pažino Senąjį Varną, jo vyresnįjį sūnų ir Senąją Antilopę. Su jais buvo dar vienuolika karių, tarp jų ir Četanas. Nors jam ėjo dar tik septyniolikta vasara ir jis dar nebuvo priimtas į karius, tačiau jau dalyvavo persekiojant paunius.

Matotaupa ir Harka žingine prijojo prie karių grupės. Visi buvo labai rimti. Harka stengėsi pagauti Četano

žvilgsnį, o Četanas žiūrėjo į Harką. Taip, jie buvo ir liko geri draugai.

Matotaupa sustabdė savo sartį. Sustojo ir Harka. Vis dar buvo neaišku, kas pirmasis prašneks.

Senasis Varnas judino lūpas, tartum kovodamas su savimi: nežinojo — sakyti ką, ar ne.

— Mes susitinkame čia, svetimuose medžioklės plotuose,— pradėjo jis pagaliau, stengdamasis visų pirma pateisinti savo ir kitų elgesį.— Ką jūs turite mums pranešti?

— Nedaug ką,— išdidžiai atsakė Matotaupa.— Kas atsitiko prie Arklių upelio, jūs žinote patys. Iš paunių sargybos, saugojusios mustangus, du mes nugalabijome, o kiti išsilakstė kas sau. Aš matau, kad jūs prisigaudėte arklių!

Senasis Varnas vėl pajudino lūpas, o paskui vis dėlto paklausė:

— Ką dar turite mums pasakyti?

— Aš jau pasakiau viską,— trūkčiojamu balsu atsakė Matotaupa.— O ką pasakysite jūs?

— Aš pasakysiu, kad tu gerai ir teisingai vadovavai kovai,— pamažu dėstė Senasis Varnas, pasverdamas kiekvieną žodį.— Ko tu dar iš mūsų nori? Gal tu atjojai grąžinti berniuko, kuris priklauso mums?

Kai Harka išgirdo šį klausimą, jam pasidarė šalta.

Matotaupa, vos stovintis ant kojų iš nuovargio, išblyškęs, paišinas, su kraujuojančiomis žaizdomis, į kurias visai nekreipė dėmesio, įsmeigė akis į Senąjį Varną.

— Aš neišsivedžiau Harkos Kietojo Akmens Vilko Nugalėtojo Lokio Medžiotojo ir negaliu jo grąžinti; tai sprendžia jis pats. O iš jūsų aš noriu tik vieno — teisybės. Aš noriu teisybės. Jūs turite pripažinti teisybę. Aš nekaltas. Argi kovoje su pauniais nepasirodžiau kaip Lokės giminės vadas?

Senasis Varnas susirūpinęs nuleido akis.

Bet dabar į priekį išėjo Senoji Antilopė.

— Šiandien ir vakar tu pasirodei kaip tikras vadas,— sušuko jis.— Šito niekas negali paneigti. Bet ar visada tu taip darei? Tu ištremtas ne už bailumą. Tu narsus, tai žino visi Lokės giminės kariai. Bet, nors ir narsus būda-

mas, tu išdavei mus, iškeitei į paslaptingąjį vandenį! Tu išplepėjai kas nereikia Ilgiesiems Peiliams ir išstatei pajuokai savo karius! Tau nevalia kelti kojos į mūsų medžioklės plotus! Mes manėme, kad tu nusilenksi vyresniųjų sprendimui, ir dovanojome tau gyvybę. Bet tu nepaklausei jų valios, ir jeigu aš būčiau sutikęs tave mūsų medžioklės plotuose, būčiau tučtuojau nudėjęs. Aš pasakiau, hau!

Senoji Antilopė nutilo.

Matotaupa ilgai į jį žiūrėjo. Paskui permetė žvilgsniu visus kitus. Bet niekas daugiau netarė nė žodžio. Nė vienas nepravėrė lūpų. Niekas neišdrįso užstoti Matotaupos. Ir Harkai pasirodė, kad iš stovyklos pasigirdo duslūs burtininko būgno smūgiai, surakinę visiems lūpas. Netgi Četanas nieko nepasakė ir nukreipė valandėlei akis į šalį. Bet kai Harka pagaliau vėl pagavo jo žvilgsnį, jis buvo labai labai liūdnas.

Matotaupa dar kartą įsmeigė akis į Senąją Antilopę.

— Ir tai paskutinis tavo žodis?

Senoji Antilopė nieko neatsakė, tik nusispjovė į šalį.

— Tada tau galas,— tyliai ištarė Matotaupa.— Įsidėmėk tai ir lauk. Aš ateisiu.

Vadas apgręžė arklį, Harka taip pat apsuko savo širmį. Iš pradžių žingine, paskui lengvais šuoliais nujojo jie atgal į kalnus. Kai pasiekė miškais apaugusį kalnų šlaitą, buvo jau vakaras. Čia jie apsistojo, pavalgė ir atsigulė poilsio. Matotaupa netarė nė žodžio, tylėjo ir Harka. Labai išvargę, abu greitai užmigo, ir jeigu būtų atėjęs priešas jų nužudyti, šią naktį jiems būtų buvę vis tiek. Juk sudužo jų didžioji svajonė.

Sekančiomis dienomis ir naktimis Matotaupa buvo kažkoks bauginančiai ramus, ir Harka nedrįso jo kalbinti. Jis dažnai palikdavo jį vieną, nes matė, kad tėvas to nori. Berniukas klajodavo aplinkui, užkopdavo aukštyn, kur baigiasi miškas ir akmenų nuolaužos siekia medžius. Vėjas jau dvelkė rudens žvarba. Harka vis žvilgčiojo į viršų, kur buvo tas nedidelis slėnis, ir juo dažniau jis vienas bastėsi po apylinkes, juo labiau jį traukė dar kartą

nueiti tenai, kur jis kartu su tėvu praleido vasarą, būdamas kalnų ir žvėrių valdovas.

Vieną rytą jis pamatė virš kalnų erelį ir nebeištvėrė: lyg sparnais užlėkė į viršų, kur ėjo gerai pažįstamas takas, ir nuskubėjo juo prie šaltinio pievoje.

Vanduo linksmai čiurleno, žolė čia dar gražiai žaliavo. Harkos iškasta žeminė tebebuvo nepaliesta, tačiau mėsos atsargos išraustos iš po žemės, visur pilna apgraužtų kaulų. Matyt, erelis dažnai nutūpdavo ant uolos prie šaltinio, aplink akmenį dar buvo primėtyta maisto likučių.

Harka krito į žolę ir ėmė raudoti. Dabar jis nebesitvardė, vieną kartą norėjo būti pats savimi, su savo skausmu, vieną vienintelį kartą, ir tai padaryti jis galėjo tik čia, kur buvo vienui vienas.

Kalnų slėnyje jis praleido visą dieną. Aukštai danguje matė sklandantį erelį. O kai atėjo saulės laida, kai kalnų viršūnės pasipuošė auksu ir šaltinio vanduo sužibo vaivorykštės spalvomis, erelis sugrįžo į savo buveinę. Nutūpė į lizdą, kurį buvo susinešęs ant viršūnės pietinėje slėnio pusėje, ir žiūrėjo į berniuką. Atrodo, jis parsinešė ir grobio, nes Harka girdėjo ir matė jį kažką kapojant snapu.

Naktį Harka miegojo žeminėje, kuri saugojo jį nuo nakties vėjo. Tačiau rytą vis tiek prabudo visas sustiręs nuo šalčio. Kai pajudėjo ir apsidairė, pamatė erelį, tupintį žemai ant uolos, prie šaltinio. Berniukas numetė jam gabalą mėsos iš savo atsargų, paukštis vikriai jį pagavo ir prarijo. Harka nuėjo prie šaltinio atsigerti. Erelis nė kiek jo neišsigando. Jis pažino savo draugą.

Šiek tiek apšilęs saulėje, Harka nuėjo prie uolų tako, bet, prieš leisdamasis žemyn, valandėlę stabtelėjo ir dar kartą permetė akimis slėnį. Taip, greitai ateis ruduo, ir tik erelis liks čia šeimininkauti. Žmonėms reikia iš čia pasitraukti, ir netgi erelis turės susirasti naują būstą, kol nepasnigo ir neprasidėjo žiemos pūgos.

Berniukas nuskubėjo žemyn.

Sugrįžęs rado tėvą apačioje miške, sėdintį prie nedidelės ugnelės. Šalia stovėjo abu arkliai. Matotaupa nesibarė, kad berniukas taip ilgai buvo pradingęs, ir nieko

neklausinėjo, tik spoksojo į ugnį ir atsargiai žarstė pelenais vis įsidegančias liepsneles. Kai sutemo, paprašė Harką pabūti prie arklių, jis iškeliaująs ir grįšiąs po dviejų trijų dienų.

Harka žiūrėjo, kaip Matotaupa peiliu raižo ant strėlės keturkampius — savo palapinės toteminius ženklus. Kiekvienas Lokės giminėj žinos, kad ta karo strėlė su užkarpa ant kaulinio antgalio yra Matotaupos.

— Šita strėlė užmuš Senąją Antilopę,— pasakė tėvas ir išėjo.

Praslinkus dviem dienom, virš Lokės giminės palapinių aušo ramus rytas. Arklių upelio vanduo plona srovele tekėjo išdžiūvusia vaga. Keletas mustangų gunglinėjo po sausros išdegintas, gaisro nusiaubtas pievas ir ieškojo žolės likučių. Palapinės dar buvo uždarytos, moterys dar nevaikščiojo vandens, prie upelio nesipliuškeno berniukai.

Žmonės stovykloje tik budo iš nakties miego. Pirmoji savo palapinėje atsikėlė Untšida. Prabudusi Uinona pažvelgė į senelę, ir tuo metu iš kažkurios palapinės nuaidėjo šūktelėjimas. Uinona išsigando ir pamatė, kad Untšida taip pat krūptelėjo. Šonka ir Harpstena pašoko iš guolio, lyg išgirdę pavojaus ženklą. Šešoką ištiko kosulio priepuolis.

Paskui Untšidą ir Šonką į lauką išbėgo ir Uinona pasižiūrėti, kas atsitiko. Prie palapinės, kurioje gyveno Senoji Antilopė su savo jaunesniaisiais sūnumis, jau stovėjo keletas vyrų ir stūmė šalin moteris. Pasirodė Senasis Varnas ir įėjo į vidų. Bet netrukus jis jau vėl buvo lauke ir, niekam nė žodžio netaręs, nuėjo pakviesti burtininko. Kai Havandšita įžengė į palapinę, visa stovyklos aikštė jau buvo pilna laukiančių žmonių. Tačiau nė vienas, išėjęs iš palapinės, nesakė, ką jis ten matė, todėl žmonės dar nieko nežinojo, kas atsitiko.

Pagaliau pasirodė Senosios Antilopės vyresnysis sūnus, jau priimtas į karius. Jis įėjo į palapinę, kurioje dar tebebuvo burtininkas, ir netrukus išėjo nešinas lavonu. Tas mirusysis buvo Senoji Antilopė. Jo krūtinėje smygsojo išpjaustinėta strėlė. Ir visiems tapo aišku, kad ji — Mato-

taupos. Bet kaip ji pervėrė Senosios Antilopės krūtinę, niekas negalėjo suprasti. Kai jaunesnysis sūnus prabudo, jis pamatė tėvą gulintį su strėle krūtinėje ir suriko iš baimės.

Moterys ir vaikai išsiskirstė į palapines, o vyrai šoko ieškoti pėdsakų. Ieškojo jie visą dieną, ir tik vakare stovyklos gyventojai sužinojo, kaip visa tai galėjo atsitikti. Matyt, Matotaupa slapta įslinko į stovyklą, užsilipo ant Senosios Antilopės palapinės ir pro dūminę angą paleido strėlę į miegantį priešininką. Sprendžiant iš Senosios Antilopės žaizdos, visa tai galėjo atsitikti apie vidurnaktį. Paskui, lygiai taip pat slapta, Matotaupa pasitraukė iš stovyklos.

Prie Senosios Antilopės būsto suskambo raudos. Burtininkas savo palapinėje ėmė mušti būgną, ir velionio giminės pagavo rėkti, reikalaudami keršto.

Po šios dienos Uinona dar labiau pritilo, pasidarė dar baikštesnė. Į Untšidą niekas nedrįso mesti pikto žvilgsnio, tarti paniekos žodžio. Išdidi ir ori ji ir toliau garsėjo kaip giminės žynė. Netgi Havandšita nieko jai nepriekaištavo.

Matotaupa ir Harka apie visa tai nieko nežinojo. Tačiau per tą laiką jie labai pasikeitė, pasidarė nekalbūs, užsidarė savyje, ir tas ypač sunkiai slėgė Harką.

Kai po tos nakties tėvas sugrįžo iš stovyklos, jis tik tiek tepasakė Harkai:

— Jis nebegyvas, ir visi tai žino.

Harka ir pats viską suprato, pamatęs, kad tėvas neparsinešė atgal išraižytos strėlės.

Netrukus jie ėmė ruoštis į tolimą kelionę.

— Eisim pažiūrėti, kaip gyvena baltieji,— tarė Matotaupa.— Tu nebeturi šovinių šautuvui, mums reikia jų išsimainyti. Be to, reikia susirasti kokią pastogę žiemai. Tu dar per jaunas mirti.

— O ką tu manai duoti baltiesiems už šovinius, kurių mums reikia macavakenui? — sumurmėjo Harka.

Matotaupa nukorė lūpą ir įkišo ranką į maišelį prie diržo.

— Štai šitą! — parodė jis Harkai aukso gabaliuką, kurį berniukas buvo radęs prie upės Juodųjų kalnų papė-

dėje, tačiau tas jo radinys pastaruoju laiku buvo burtininko žinioje.

— Ką? Šitą? Iš kur tu jį gavai?

— Havandšita buvo neapdairus. Kai aš nuėjau į stovyklą nužudyti Senosios Antilopės, tas gabalas vėl kabėjo maišelyje ant karties priešais burtininko palapinę. Aš jį ir pasiėmiau. Bet gal mums jo neprireiks mainams. Pažiūrėsim.

— Mes neduosim Ilgiesiems Peiliams aukso. Aš niekada neužmiršiu, tėve, ką tu man tada sakei, kai įmetei tą blizgantį akmenį į vandenį. O kaip senasis paunių šautuvas?

— Jį aš palikau Havandšitai. Jis jau surūdijęs. Tegu sau turisi.

— O tavo naujasis šautuvas?

— Niekas jo nepanaudojo kovoje su pauniais. Matyt, Tatanka Jotanka jį tada pasiėmė.

Žodis „tada" nuskambėjo ypač skaudžiai. Tėvas turėjo galvoje tą dieną, kai jis buvo ištremtas iš stovyklos. Harka daugiau nieko neklausinėjo. Jis atsistojo, nežinodamas nė ką manyti apie tokį tėvo planą. Reikės pagalvoti. Šovinių šautuvui jis tikrai neturi, tai aišku. Bet kas toliau? Gavęs šovinių, Harka nenorėjo gyventi pas baltuosius. Jis troško tik vieno: rudenį pamedžioti su tėvu bizonų, apsirūpinti mėsa ir praleisti žiemą kokioje nors oloje.

PO SMĖLIO AUDROS

Vėjas nešė prerijomis lekiojantį smėlį. Ore sukosi smėlio dulkės ir krisdamos gulė kopomis ant žemės. Slėniai ir kalvos slėpėsi po smėlio masėmis, radosi nauji slėniai ir kalvos, bet tuoj pat vėl nyko, kilo į orą ir gulė kitoje vietoje. Vėjas ūžavo kaip pašėlęs. Dulkių debesys uždengė saulę, prigeso diena. Gyvūnai ir augalai duso, užnešti smėlio. Rudens audros, kasmet siaubiančios šalį, šį kartą ypač stipriai įsisiautėjo.

Vakare vėjas nurimo, smėlio debesys nugulė žemėn, virš bekraščių smėlio kopų suspindo mėnulis ir žvaigždės.

Prerijos dabar atrodė kaip kokia pirmykštė žemė, kaip kokia nežinoma planeta. Aplink jokio gyvybės ženklo. Tik mėnesienos šešėliai nykioje smėlio jūroje.

Bet kai mėnulis pakilo kiek aukščiau, o ore ir toliau tebetvyrojo tokia tyla, lyg čia niekada nebūtų stipriau dvelktelėjęs vėjas, toje negyvoje smėlio jūroje kur ne kur ėmė rodytis pirmieji gyvybės požymiai. Štai keletas bizonų išsikapstė į paviršių. Geltoni nuo smėlio, apakę ir apkurtę nuo smėlio, prilindusio jiems į akis ir ausis, dusdami nuo smėlio, užgulusio šnerves, jie purtėsi, prunkštė, trynėsi smėlėtas galvas į priekines kojas, zulinosi į kits kitą, o kai pagaliau vėl prašviesėjo akys, ilgai žiūrėjo į pasikeitusį, apmirusį kraštą. Vienas iš jų dusliai sumykė, bet niekas jam neatsiliepė. Kaimenė buvo išblaškyta, iš jos, ko gero, beliko tik ši maža grupelė. Iš pradžių šie bizonai dar buvo penkiese, bet du iš jų žuvo per audrą: vėtra pagavo juos, ritino žeme ir sulaužė kaulus. Dabar šie trys išlikę gyvi prisiglaudė prie kits kito ir liko stovėti visą naktį. Rytą jų laukė didelė kelionė — jie leisis ieškoti, kur baigiasi ši naujai atsiradusi lekiojančio smėlio dykuma, kur galima rasti žolės ir vandens.

Maždaug tuo pačiu metu kaip ir bizonai iš smėlio išsikapstė ir dar kai kas. Vienos kalvos pietinis šlaitas buvo storai apneštas smėliu, o status šiaurinis — apklotas palyginti plonai. Čia ir sujudėjo smėlis, lyg ten būtų rausęsis kurmis. Netrukus pasirodė du arkliai ir du žmonės. Arkliai trypė kojomis, purtė karčius, čiaudėjo ir prunkštė, žmonės taip pat stengėsi nusikratyti smėlį. Tačiau arkliai ne taip smarkiai nukentėjo kaip bizonai, mat žmonės ne tik patys apsidengė bizonų odos apklotais, bet apdangstė jais ir arklių galvas, kad smėlis nepatektų į kvėpavimo takus, akis ir ausis.

Ir ta nedidelė grupelė liko nakvoti šioje dykynėje, kur neseniai siautėjo smėlio audra.

Bizonai ir žmonės vieni kitų nematė. Juos skyrė gana didelis atstumas. Smėlio audra nuniokojo milžiniškus šio krašto plotus.

Abu žmonės, vyriškis ir berniukas, ėmė dairytis aplinkui. Jie apėjo smėlio užpustytą kalvą, kuri apsaugojo juos nuo pražūties, norėdami įkopti į ją iš pietų pusės. Bet

tai padaryti buvo ne taip lengva. Kojos klimpo į purų smėlį, ir jie turėjo šliaužte šliaužti. Pagaliau pasiekė kalvos viršūnę ir apžvelgė begalines smėlio kopas.

Audra visai nurimo. Pavojus nebegrėsė. Kadangi ir čia, viršuj, ir ten, apačioj, buvo tas pats smėlis, žmonės nusprendė pasilikti nakčiai kalvos viršūnėje ir pamiegoti, pakaičiui vienam budint. Arkliai, net nepririšti, ramiai stovėjo kalvos papėdėje. Iš vakaro, dar neprasidėjus audrai, jie sočiai prisiganė ir iki valiai atsigėrė, tad dabar niekas jų neviliojo vaikštinėti mėnesienoje po smėlio kopas. Be to, jie instinktyviai jautė, koks pavojus buvo ištikęs, ir džiaugėsi, kad išliko gyvi.

Abu žmonės sukilo dar gerai neišaušus. Tai buvo indėnai: Matotaupa ir Harka. Virš nuniokoto krašto vėl patekėjo skaisti saulė, o praėjusį rytą ji pasirodė apsiblaususi, ir todėl prityrę indėnai suprato, kad ji pranašauja audrą ir reikia iš anksto pasiruošti. Dabar, išsisklaidžius nakties tamsai, atsivėrė daug platesnis vaizdas į prerijas. Matotaupa ir Harka ėmė žvalgytis. Mustangai kalvos papėdėje sunerimo. Matyt, jie kažką suuodė.

Matotaupa, prisidėjęs ranką prie akių, įsižiūrėjo į tolį. Harka taip pat nukreipė žvilgsnį į tą pusę. Ne per toliausiai nuo kalvos, kur gulėjo abu indėnai, kažkas sujudėjo, ir visiškoje apmirusios vietovės tyloje staiga pasigirdo žmonių balsai, tiesa, labai neaiškūs, lyg tolimas, vos vos pagaunamas aidas. Greičiausiai žmonės šūkavo, stengdamiesi susirasti arba padrąsinti viens kitą.

Nei Matotaupa, nei Harka netarė nė žodžio, nes abu žinojo, kad ir vienas, ir kitas stebi tą patį. Pagaliau jie pamatė kokį tuziną žmonių, iš tolo labai mažyčių, tačiau jau galėjai įžiūrėti, kaip jie kapstosi, kepurnėjasi, mėgina bėgti, bet ir vėl grimzta smėlyje.

Kurį laiką Matotaupa ir Harka žiūrėjo į tas bergždžias jų pastangas. Galiausiai Matotaupa tarė:

— Jojam pas juos! Gal tie žmonės turi šovinių. Pažiūrėsim, kas jie tokie, bet kas mes esame, nesakysime.

Abu indėnai nusliuogė puriu smėliu nuo kalvos ir laimingai pasiekė arklius. Mustangai, pamatę savo šeimininkus, džiugiai sužvingo. Matotaupa ir Harka pasiėmė apklotus, maistą ir ginklus, sėdo ant arklių ir pamažu nujojo

smėlio apneštomis prerijomis. Matotaupos patirtis ir mustangų instinktas vedė juos užuolankom, kur buvo ne toks klampus smėlis. Harka tik žiūrėjo ir mokėsi.

Prijoję tokią vietą, iš kur jau buvo galima su tais nepažįstamais žmonėmis susišaukti, abu indėnai sustojo.

— Ei, ei! — ėmė šaukti juos nepažįstamieji.

Tačiau Matotaupa nejudėjo iš vietos, tik pakėlė pliką ranką, rodydamas, kad jis atjojo čionai su taikiais ketinimais.

Nepažįstamieji žmonės — kai kurie iš jų, matyt, buvo sužeisti — ėmė garsiai kalbėtis, tačiau indėnai nesuprato jų žodžių. Užtat dabar jie pastebėjo įdomų dalyką. Tarp trylikos baltųjų buvo vienas raudonodis. Bet kokiai genčiai jis priklausė, dakotai niekaip negalėjo nustatyti. Indėnas dėvėjo ledžingus, tačiau jo marškiniai buvo pasiūti iš tokios medžiagos, kaip kadaise sudriskę Juodosios Odos drabužiai. Ant kaklo jis ryšėjo margą skarelę, buvo vienplaukis ir basas. Harka širdyje piktinosi, kad raudonodis taip negerbia savęs. Iš kur galėtų būti tas indėnas?

Vienas iš baltųjų, kurie, apsiavę aukštais auliniais batais, braidė po smėlį, pasišaukė indėną, ryšintį margą skarelę, kažką pasikalbėjo su juo, ir abu kaip gandrai nustypčiojo prie Matotaupos ir Harkos.

Indėnai ir dabar nenusėdo nuo arklių.

Baltasis buvo vidutinio ūgio, plačių pečių, trumpo kaklo, visai nepanašus nei į aukštą, raumeningą Rudąjį Džimą, nei į liekną Toli Skrajojantį Paukštį. Harka jau nebe pirmą kartą matė šviesius plaukus ir skrybėlę ant galvos, bet dabar jį nustebino kitas dalykas: kokio nevienodo ūgio tie baltieji žmonės. Tiesa, tarp raudonodžių irgi yra ūgio skirtumų, bet ten visi vyrai liekni ir aukšti. Baltasis buvo su stora odine striuke, aukštais auliniais batais ir plačiabryle skrybėle, todėl su tokiu apdaru atrodė dar storesnis ir kresnesnis negu iš tikrųjų. Jis pradėjo kalbėti ir liepė indėnui, stovinčiam šalia, versti. Harka labai atidžiai klausėsi ir kai ką suprato net be vertėjo pagalbos. Indėnas kalbėjo dakotų dialektu visai laisvai, nors ir buvo matyti, kad tai nėra jo gimtoji kalba.

— Na ir vietovė čia! Kaip mėnulyje! Dar laimė, kad šviečia saulė, pagal ją bent žinai, kur rytai ir vakarai.

Jūs irgi išsikapstėte iš smėlio, a? Galėtum pamanyti, kad visa Amerika — vien tik smėlis. Nors imk ir pasiversk smėlio blusa, ne kitaip! Kaip čia padorus žmogus ir gali gyventi? Kur čia susirasti gerti ir valgyti? Gal jūs kartais žinote, a?

— Gal surasime vandens, o gal ir ne,— trumpai atsakė Matotaupa.— Jeigu per tris dienas neaptiksime, numirsime iš troškulio.

— Tai taip tikra, kaip amen poteriuose, gerbiamasai indsmenai! Bet aš neturiu nė mažiausio noro pakratyti čia kojas, supranti? Kur jūs dabar manote joti?

— Ar baltajam žmogui labai svarbu tai žinoti?

Taip jiems besišnekant, atpūškavo per smėlį dar šeši žmonės. Jie visi buvo vienodai apsirengę — su geromis odinėmis striukėmis, tačiau šautuvų, atrodo, neturėjo, o gal jau buvo pametę. Vieni buvo prisisegę revolverius, kiti pistoletus.

— Indėnų vade, ko tu taip išdidžiai kalbi! — nekantriai tarė kresnas baltasis, tas pats, kur pradėjo su jais pokalbį.— Mes visi trylika atsidūrėme keblioje padėtyje. Nė patys nežinome, kaip išlikome gyvi. Mus taip kočiojo ir vartė, kad man ir dabar dar ūžia galva, o kur dingo kiti dvidešimt mūsų draugų, niekas nežino ir turbūt niekada nesužinos. Penki iš mūsų negali paeiti, jiems sulaužyti kaulai, išsukiotos rankos kojos, sudaužytos galvos. Mes džiaugiamės išlikę gyvi ir norime namo. Tegu grifai arba vilkai, arba dar kas nors kitas ateina į šią dievo užmirštą žemę ir toliau ją matuoja. Mes tai jau norime kur nors kitur praleisti žiemą, net jeigu kompanijai ir teks atsisakyti biznio! Mes jau atsikandom! Ačiū!

— Kokiai kompanijai?

— Negi aš tau dabar pasakosiu visą istoriją nuo Adomo ir Ievos! Šiaip ar taip, didžiausia klaida buvo, kad jie padarė pirmąją nuodėmę. Jeigu to nebūtų atsitikę, manęs čia nebūtų. Bet apie tai tu neturi nė mažiausio supratimo. Gal jūs, raudonodžiai, atsiradote ne iš Adomo. Na, bet kaip ten buvo, kaip ne, kompanija yra kompanija! Ji nori čia nutiesti geležinkelį, ir mes turėjome išmatuoti jam kelią. Ar esi ką apie tai girdėjęs, a? Vasarą buvo puikus gyvenimėlis. Bizonų šimtų šimtai, nespėjom

ir pleškinti. Aš turėjau tarną negrą, geras buvo negras, turėjo dar berniuką. Bet pabėgo sukčiai. Mažiukas paspruko nakčia, o kai dėl tėvo, tai čia įsikišo senas indėnas vanago nosimi, ir aš turėjau jį paleisti. Na, bet užteks tų senų istorijų! Verčiau pasakyk galų gale, kaip mums ištrūkti iš tų spąstų! Jeigu tu ir toliau taip išdidžiai tylėsi, mes nieko gero nesužinosime!

Matotaupa žiūrėjo į baltąjį, kaip vaikas kad žiūri į keistą driežą.

— O kur jūs norite patekti?

— Indėnų vade, atvirai sakant, mums nesvarbu kur, kad tik gautume atsigerti ir paėsti, kol dar nepastipome iš bado!

— O kur jūsų arkliai?

— Šito geriau pasiklausk savo audros, savo prakeiktos smėlio audros. Tai ji kažkur juos nunešė ir palaidojo po smėliu. Iš kur aš galiu žinoti! O, jeigu mes imtume ieškoti savo arklių, tai prisidėtų gražaus darbelio! Iš tikrųjų gražaus darbelio.

Matotaupa ironiškai nusišypsojo.

— Gražaus darbelio,— pakartojo jis baltųjų kalba, ir tie žodžiai keistai nuskambėjo jo lūpose. Paskui kreipėsi į indėną, kuris kantriai ir sąžiningai vertė į dakotų kalbą visus baltojo žodžius.

— O kur jūsų šautuvai?

Indėnas išvertė Matotaupos žodžius baltajam.

— Velnias juos nujojo, žmogau, velnias ir jo gerbiamoji bobutė. O gal dar ką norėjai sužinoti? Mano vardas — Bilis! Aš visai ne matininkas, aš patyręs žvalgas, skautas, garsus nuo Aliaskos iki Meksikos, laimėjau dvidešimt keturias kovas gaidžio svoryje, dvidešimt šešerių metų amžiaus, gimęs, krikštytas ir dar nemiręs, bet jau netoli paskutiniosios, nes šiąnakt prisirijau daug smėlio šiame prakeiktame krašte, kur tik smėlis ir smėlis ir nė lašelio brendžio. Na, ar dabar patenkintas, a? O gal dar ko nors reikia, kol pagaliau ryšies išgelbėti mus iš to pragaro?

— Dėl to galima pasitarti.

— Pasitarti! O viešpatie! Aš tau pasakysiu trumpai drūtai, tu suskretęs indsmenai, tu prakeiktas raudonodi:

arba tu išvesi mus iš to smėlio jūros į padorią vietą, kur ir dera būti padoriems žmonėms, arba mes sutriuškinsime makaulę tau ir tavo utėlėtam berniūkščiui.

Indėnas abejingai kaip mašina išvertė baltojo žodžius.

— Na ir pamėginkit! — ramiai atsakė Matotaupa.

— Ir vėl negerai. Tiesiog nežinia, nė kaip su jumis, raudonodžiais, šnekėti! Na tai sakyk pagaliau, ko tu iš mūsų nori?

— Šovinių.

— Žiūrėk tu man! Šovinių! Šovinių! Na ką gi, jeigu jau kitaip neišeina... Bet pala, geriau pirma surūkykim pasitarimo ir taikos pypkę. Šiaipgi nežinia, kokią dar išdaigą galite mums iškrėsti. Taikos pypkę — sutinki?

— Gerai.

— Tai pirmas protingas žodis, kurį girdžiu iš tavo lūpų, indėnų vade. O paskui ar nenugalabysite tais šoviniais mūsų pačių?

— Ne.

— Garbės žodis?

— Mano žodis yra mano žodis. Aš nežinau, kas yra melas.

— O tu, nekaltybe! Ne bėda, meluoti dar išmoksi, bet jeigu kol kas dar neišeina, tai juo geriau mums. Na tai parūkom!

Matotaupa, neišleisdamas iš akių baltojo, nulipo nuo arklio. Harka liko raitas ir paėmė palaikyti sarčio pavadžius.

Žmogus, pasivadinęs Biliu, atsisėdo ant žemės, Matotaupa įsitaisė priešais jį. Iškilminga ceremonija indėno akimis neturėjo didesnės reikšmės, nes jie rūkė ne šventąją pypkę, o paprastą. Bilis nesiteiravo Matotaupos vardo, jis ir toliau perdėtai mandagiai vadino jį vadu. Užtraukę kelis dūmus ir užtikrinę, kad abi pusės vadovausis gera valia ir stengsis viena kitai padėti, abu pakilo, ir Matotaupa sugrįžo prie savo arklio. Bilis lakstė nuo vieno draugo prie kito ir rinko iš jų šovinius, kurie dabar, netekus šautuvų, jiems buvo nereikalingas balastas. Ne visi, atrodo, buvo patenkinti tokiu sandėriu, bet Bilis įtikinėjo juos, visą laiką kažką tarškėdamas. Ką jis ten pasakojo ir aiškino, Matotaupa ir Harka mažai tesuprato.

Kol Bilis įtikinėjo savo draugus ir rinko šovinius, Harka dar kartą prisiminė visas pokalbio smulkmenas. „Suskretęs indsmenai" ir „prakeiktas raudonodi" pasakė Bilis, ir po tokio įžūlaus įžeidimo Matotaupa nesigriebė peilio, tik ironiškai nusišypsojo. Kodėl? Senoji Antilopė įžeidė Matotaupą ir turėjo mirti. O štai šis Bilis trumpu kaklu ir trumpomis kojomis ir jo indėnas su juokinga skarele kalba, kas tik jiems užeina ant seilės, o Matotaupa žiūri į juos lyg į kokius mašalėlius, kurių gylys visai jo nebado. Matyt, tie baltieji tikrai dideli menkystos, ir naudos iš jų tik tiek, kad Harka papildys savo amunicijos atsargas.

Pagaliau sugrįžo Bilis, nešinas pusšimčiu šovinių. Du jis padavė Harkai, ir berniukas tuoj užsitaisė šautuvą. Kalibras tiko.

— Visus! — trumpai tarė Matotaupa.

— Žinoma, visus! — atsiliepė Bilis.— O kaipgi! Visus! Bet tik paskui, kai nuvesite mus, kur gali gyventi tokie kaip mes, žmonės! Žinome mes jus! Susisemsite šovinius ir nurūksite su savo kuinais, o mes liksime čia skaičiuoti smėlio grūdelių, kol pakratysime kojas! Ne, džentelmenai, šitaip nieko nebus.

— Visus!

— Bet tik ne čia, sakau aš tau, ir tai sakau tau aš, Bilis, laimėjęs dvidešimt keturias kovas! Kai tiktai išvesite mus į gyvybės oazę, gausit visus. Bet tik ne čia, vidury dykumos.

Matotaupa davė Harkai ženklą ir atsisėdo ant smėlio. Harka pasekė tėvo pavyzdžiu.

— Ką visai tai reiškia? — nervingai sušuko Bilis.

— Duokite visus šovinius! Mes laukiame.

— Žmogau, vade, kurgi tavo protas! Manai, kad tu tai nenustipsi šiuose smėlynuose?

— Žinoma. Bet pirmiau galas ateis baltiesiems. Mano sūnus ir aš ilgiau ištversime be vandens, mes pripratę.

— O dangau! Juk tai tikra beprotystė! Šito aš dar nesu matęs, nors jau atlaikiau dvidešimt keturias kovas. Klausyk, žmogau, aš nukandžiojau savo priešininkams nosis, sutalžiau jiems veidus, mane visi žino nuo Aliaskos ligi Meksikos! Tu neiškrėsi man šitokio pokšto! Ne, tu šito nepadarysi, tu negali gi...

— Galiu.

Bilis plestelėjo savo plačia sėdyne ant smėlio.

— Gali... Žinai, tau pasimaišė protas. Todėl aš tavęs pasigailėsiu. Pažiūrėsiu, ką jūs darysite, gavę į rankas penkiasdešimt šovinių. Jeigu kas, mes dar turime pistoletus!

Sulig tais žodžiais jis išsitraukė pistoletą ir padėjo šovinius ant žemės. Harka viską susirinko.

Matotaupa linktelėjo galvą ir užsėdo ant arklio. Harka taip pat užšoko ant savo širmio.

Septyni sveiki baltieji ir indėnas su skarele ant kaklo susirinko prie raitelių. Penki sužeistieji ėmė maldauti nepalikti ir jų.

— Ramiau! Mes grįšime ir pasiimsime jus! — burbtelėjo jiems Bilis, matydamas, kad indėnai dvejoja — palikti juos ar ne.

Tačiau sužeistųjų tas pažadas nė kiek nepaguodė.

— Tiek mes jus ir tematysime. Kiaulės, išdavikai, niekšai, jūs paliekate mus mirčiai! Pasigailėkit mūsų, draugai, broliai, bičiuliai, maldaujam...

Harka ne viską suprato, bet iš jų aimanų nujautė, ko jie prašo. Jis nepažinojo šių žmonių, pasmerktų baisiai mirčiai, bet visa širdimi neapkentė tų, kurie palieka nelaimėje savo draugus.

Vienas sužeistasis išsitraukė revolverį, šovė sau į smilkinį ir krito negyvas.

— Na mat ir suradote išeitį! — įžūliai tarė Bilis.— Bet apskritai — mes grįšim. Tik nepraraskit vilties. Pirmyn! — paragino jis Matotaupą.

Indėnas su marga skarele ant kaklo ligi šiol į viską žiūrėjo abejingai. Dabar jis tarė Biliui, o paskui ir Matotaupai:

— Atsargiai, Jie ruošiasi šaudyti.

Tai buvo signalas žudyti. Šeši vyrai prisitaikė ir viena salve pribaigė savo sužeistus draugus. „Tai štai kokie tie baltieji,— pagalvojo Harka.— Niekada nenorėčiau su tokiais žmonėmis gyventi. Už penkiasdešimt šovinių aš turiu padėti žudikams, turiu vesti juos, kur jie gaus atsigerti ir pavalgyti. Su didžiausiu malonumu palikčiau juos

mirti smėlynuose, bet Matotaupa davė žodį ir reikia jį tesėti. Juk mes nemokame meluoti."

Indėnas, lydintis baltuosius, pribėgo prie lavonų, susirinko revolverius ir sukišo juos kartu su visais šoviniais į maišą, rastą šalia vieno lavono. Harka pasibjaurėjęs nusigręžė.

Žygis prasidėjo.

Jau rudeniop pakrypusi saulė per daug nekaitino, bet kelionė buvo labai sunki. Nuolat reikėjo sukti čia į vieną, čia į kitą pusę, apeiti aukštas smėlio kopas, todėl atrodė, kad keliui nebus galo. Baltieji ėjo tylėdami, o vakare pavargę, ištroškę ir alkani krito ant žemės ir užmigo. Matotaupa ir Harka nesigyrė turį maisto atsargų. Tik gerokai po vidurnakčio, kai visi kietai miegojo, jie truputėlį užkando. Dalytis su kitais negalėjo, nes patys ne ką turėjo, be to, niekas nežinojo, kiek dar tęsis ta negyva smėlio dykuma.

Kitą dieną pakilo lengvas vėjelis, ir vėl ėmė suktis smėlio debesys. Matomumas pablogėjo, pasidarė sunku orientuotis. Kartais neįmanoma buvo įžiūrėti net saulę ir nustatyti, į kurią pusę eiti. Smėlis skverbėsi į akis, lindo į nosį ir burną, sunku buvo kvėpuoti. Arkliai, panarinę galvas, kinkavo tarp kopų, o jiems iš paskos sunkiai pūškavo vyrai. Kadangi laikytis vienos krypties buvo neįmanoma, kiekvieną akimirką grėsė pavojus išklysti iš kelio.

Bilis kurį laiką keikėsi sau panosėje, bet paskui indėnas su skarele jį perspėjo, kad šitaip bambant, tik dar sunkiau kvėpuoti ir labiau norisi gerti. Tada tas niurzglys užsičiaupė.

Kai atėjo kitos dienos vakaras, o tos negailestingos smėlio dykumos nebuvo matyti nei galo, nei krašto, prasidėjo ginčai. Vieni norėjo stoti poilsio, kiti keliauti toliau, treti užsipuolė indėnus, sakydami, kad jie yra klastingi banditai ir veda netikru keliu. Bilis svaidėsi prakeiksmais, ir niekas nežinojo, kokia mintis jam gali šauti į galvą. Visi tebeturėjo su savim revolverius ir pistoletus, tad užteko, kad kuriam vienam neišlaikytų nervai, ir kruvinas susirėmimas būtų neišvengiamas.

Kelionės metu Matotaupa ir Harka spėjo šiek tiek pažinti žmones, pamatė, kuris iš jų stipresnis, vikresnis, koks kurio charakteris. Protingiausias iš jų atrodė vienas vidutinio amžiaus žilstelėjęs vyras. Harkai jis iš pat pradžių krito į akis, nes nešaudė kartu su kitais į sužeistuosius. Jis ir dabar įkalbinėjo vyrus susitarti gražiuoju ir nepamesti galvos. Jis palaikė Matotaupos ir indėnо, vardu Tobijas, nuomonę, kad reikia bent tris valandas pailsėti.

Vyrams linko kojos, liežuviai buvo prilipę prie gomurio, ir nuovargis privertė užmiršti visus nepasitenkinimus. Žmonės sukrito į smėlį ir kai kurie tuoj sumigo.

Matotaupa ir Harka stovėjo prie savo mustangų, kurie visą laiką uostinėjo orą. Tobijas ir tas pagyvenęs baltasis, kitų vadinamas Tomu, priėjo prie dakotų.

— Sakykite rimtai, kaip vyras vyrui, kaip jūs žiūrite į mūsų padėtį? — paklausė Tomas.

— Mes netoli Najobreros. Arkliai jaučia vandenį.

— Vade, tai juk būtų... tai būtų... išsigelbėjimas! Taip arti!

Vietoj Matotaupos atsakė jam Tobijas:

— Taip, arti bet nelengvai pasiekiamas. Prieš akis labai sunkus kelio tarpas, sunkiausias iš visų, nes mums reikės įveikti Didžiąją Smėlio kalvą, ir jeigu ir ten praūžė smėlio audra, tai bus nemaža vargo.

Matotaupa patvirtino indėno žodžius. Tomas tyliai atsiduso. Tobijas apsidairė. Įsitikinęs, kad pavargę šeši vyrai kietai miega, jis ėmė segioti jų revolverius ir pistoletus. Tomas ir Matotaupa jam padėjo. Kai trys baltieji prabudo, visi šaunamieji ginklai jau buvo indėnų ir Tomo rankose. Tabar jie turėjo tik peilius.

— Prakeikti vagys! Žudikai! Raudonodžiai niekšai!

— Ir Tomas su jais! Na, palauk!

— Aš seniai sakiau, kad Tobijas išdavikas!

— Velniai juos griebtų! Paklaidino, atėmė ginklus ir paliko čia stipti!

Jų burnojimas prižadino ir kitus tris baltuosius. Pasibaisėję, išsproginę akis, jie spoksojo į tamsą ir riaumojo visokiais balsais kaip kokie išgąsdinti galvijai.

Matotaupa, indėnas nesuprantamu dakotams vardu Tobijas, Tomas ir Harka pasitraukė su arkliais toliau, kad

kiti neprišoktų prie jų su peiliais, nespėjus paleisti šūvio, ir laikė paruošę pistoletus ir revolverius.

— Ramiau! — valdingai sušuko jiems Tobijas.— Mes jūsų nenušausime ir neapiplėšime. Jau nebetoli Najobrera, bet prieš akis dar sunkus kelio tarpas. Mes norime apsaugoti jus nuo jūsų pačių, kad įniršę nepridarytumėte kvailysčių. Galite dar valandą pailsėti!

Ne tiek šie žodžiai, kiek atstatyti revolveriai privertė vyrus nusiraminti. Jie vėl atsigulė. Kankinami troškulio, šūkavo per miegus, krūpčiojo, vartėsi nuo vieno šono ant kito.

Turėdami valandą laiko, indėnai ir Tomas įsikalbėjo.

— Tu pažįsti šį kraštą,— tarė Matotaupa Tobijui.— Iš tavo žodžių supratau, kad pažįsti jį geriau negu aš. Tai kodėl baltieji tavimi nepasitiki? Kodėl jie pasirinko vadovu ne tave, o davė man ir mano sūnui penkiasdešimt šovinių, kad aš išvesčiau juos iš smėlynų?

Tobijas kažkaip keistai nusijuokė.

— Nežinai? Tu nesupratai, ką Bilis pasakė vyrams?

— Ne.

— Jie mano, kad aš norėjau juos pražudyti per smėlio audrą.

— O gal tu iš tikrųjų to norėjai?

Indėnas, vardu Tobijas, tylėjo.

Labai sunku buvo prižadinti išvargusius, netekusius valios žmones. Tomas, Tobijas ir Matotaupa rėkė, tampė juos, daužė, kol pagaliau jie atsikėlė ir susiruošė į kelionę.

— Greitai vanduo! — tarė Tobijas.— Greitai vanduo!

Tai buvo burtažodis, padėjęs žmonėms dar kartą sukaupti jėgas.

Vėjas nesiliovė pūtęs, nešiojo smėlį, ir po trijų valandų sunkios kelionės vėl prabudo neviltis ir abejonės. Žmonės sustojo.

— Mes ne į tą pusę einame!

— Mes sukame ratu!

— Šunsnukiai! Utėlėti raudonodžiai!

— Grįžkim atgal!

— Gulkim ligi ryto pailsėti!

„Aš duočiau jiems valią, ir tegu sau eina, kur nori, kol gaus galą. Šito jie ir verti. Bet Matotaupa pažadėjo juos į vesti iš smėlynų, o dakotas niekada nemeluoja",— galvojo Harka.

— Eikite toliau! Jei ne, visus iššaudysiu! — tarė Tobijas abejingai, lyg užsisakydamas stiklą alaus.

Baisiausiai keikdami, žmonės gunglino toliau.

Indėnai tikėjosi, kad paryčiui vėjas dar labiau sustiprės. Tačiau išėjo priešingai. Vėjas pritilo, o paskui ir visai nuščiuvo. Smėlis nusėdo, dangus vėl nusigiedrijo. Valandėlę visi sustojo ir užvertė galvas į viršų, norėdami pagal žvaigždes iš naujo susiorientuoti. Netrukus visiems pasidarė aišku, kad jie eina teisinga kryptimi.

Bilis ėmė kaukti kaip šuo, vėl suradęs savo dingusį šeimininką.

— Žmonės, vyručiai, po šimts velnių! Mes einame teisingai! Viskas teisingai! Mes nepametėm kelio!

— Tikėkimės, kad tu ir galvos dar nepametei! — tarė sau Tomas.

Supratę, kad neišklydo iš kelio, visi atkuto ir kokią valandą žvaliai žygiavo pirmyn. Tačiau kai dykumos galo vis nebuvo matyti, pakilimas pamažu vėl atslūgo. Kelias pasidarė toks sunkus, kaip ir pranašavo Tobijas. Tačiau arkliai iš visų jėgų veržėsi pirmyn. Matyt, juto, kad jau netoli vanduo.

Pagaliau visai netikėtai baigėsi dykuma, jie išėjo iš rajono nusiaubto smėlio audros. Tiesa, žemė ir čia buvo smėlėta, tačiau kai kur augo žolė, po kojomis jautei kietą gruntą, kuriuo galėjai drąsiai eiti, nebijodamas įklimpti, nereikėjo sukinėti į šalis, apeinant klampias kopas.

Dešimties žmonių vora valandėlę sustojo. Daugelio veiduose buvo tokia nuostaba, lyg jiems būtų apsireiškusi geroji dvasia, kuria jie negalėjo patikėti. Nejaugi tai išsigelbėjimas?

Arklių tiesiog nebuvo galima nulaikyti, ir Matotaupa su Harka davė jiems valią. Nuilsę, vos gyvi iš troškulio jie patys pasileido šuoliais, ir netrukus prieš raitelių akis dulsvoje ryto prieblandoje pasirodė nusekusi, smėlio prinešta Najobrera.

Vanduo! Vanduo!

Arkliai pripuolė prie upės ir ėmė gerti, Matotaupa ir Harka taip pat prigludo prie vandens. Ir tik dabar abu pajuto, kokie jie pavargę, kad ir jų jėgos visiškai išsisėmusios. Tėvas slapčia žvilgtelėjo į sūnų ir pamatė, kad per tas kelias savaites iš jo beliko tik kaulai ir oda. Žandai įkritę, skruostikauliai išsišovę, žvilgsnis aštrus, gal net per daug aštrus tokiam vaikui. Tačiau tos paskutinės alkio, troškulio ir nemigos dienos nepalaužė berniuko, jo judesiai buvo tvirti, pasakytum netgi tingūs, ir tas tingumas tartum rodė jo panieką ir priešiškumą nesvetingam pasauliui ir kartu slėpė švelnius jaunatviškus jausmus.

Kai abu indėnai atsigėrę pasitraukė į šoną, pasirodė pėstieji. Ak, kaip jie gėrė — tiesiog negalėjo atsiplėšti nuo vandens. Numalšinę troškulį, nepratarė nė žodžio, tik krito ant žemės ir užmigo. Jiems net į galvą neatėjo, kad reikėtų pareikalauti grąžinti pistoletus ir revolverius. Tačiau indėnai ir Tomas patyliukais sukišo ginklus jiems į kišenes. Baltieji nepabudo, tik suniurnėjo kažką per miegus.

Matotaupa ir Harka atsigulė nuošaliau, prie savo arklių. Tobijas ir Tomas miegojo kartu su kitais. Kai praėjo tiesioginis pavojus, abi grupės vėl išsiskyrė pagal savo principus, atitinkančius jų kasdieninį gyvenimą.

Abu dakotai miegojo neilgai. Lyg susitarę, prabudo beveik kartu ir ėmė ruoštis į kelionę. Matotaupa savo pažadą baltiesiems ištesėjo — išvedė juos iš smėlio dykumos į gyvenamą kraštą. Dabar jie jau ir vieni neprapuls. Nuo čia, kaip aiškino Tobijas, buvo netoli bedančio Beno faktorija,— už dviejų upės vingių į rytus.

Ne visi baltieji ir pastebėjo, kad Matotaupa su Harka juos palieka. Tobijas nieko nesakė. Tomas galiuką dar pasivijo ir paklausė, ar nesutiktų jie perleisti jam siuvinėtą indėnišką suknelę, kurią turėjo su savim, jis jau nebenorįs grįžti daugiau į prerijas, geriau mieste atidarysiąs krautuvėlę ir prekiausiąs indėniškais daiktais. Abu dakotai nieko jam neatsakė, ir Tomas apgailestaudamas ilgai žiūrėjo jiems įkandin.

Matotaupa, o paskui jį ir Harka leidosi paupiu žemyn. Atrodė, kad Matotaupa nusprendė aplankyti Beno fakto-

riją. Joti prieš srovę buvo beprasmiška ir tolygu savižudybei, nes toje pusėje, kaip ir pietuose, plytėjo smėlio plotai. Šiaurėje, Juodųjų kalnų link, buvo dakotų žemės, į kurias įžengus Matotaupai grėsė pavojus žūti nuo saviškių rankos. Tad beliko tik joti į rytus, kur buvo įsikūręs Benas. Ką darys toliau, kol kas nebuvo nuspręsta, o gal jau ir buvo, tik jie apie tai dar nesikalbėjo, tad Harka nežinojo, ką mano tėvas ir kur galų gale jie apsistos žiemai.

Arkliai buvo atsparūs. Atsigėrę ir šiek tiek parupšnoję žolės, jie vėl lyg niekur nieko nešė raitelius, čia pereidami į žinginę, čia pasileisdami šuoliais. Po pietų Matotaupa ir Harka jau buvo netoli Beno faktorijos. Iš pradžių jų nosį pasiekė dūmų kvapas, o paskui ir visokie kitokie kvapai, iš kurių galima buvo suprasti, kad netoli yra žmonių ir gyvulių. Šen bei ten vis daugėjo visokių pėdų, o galų gale pasirodė ir pati faktorija.

Blokhauzas buvo jau baigtas, apdengtas tvirtu stogu ir gerai išdervuotas. Iš pietų pusės prie jo šliejosi aptvaras, kuriame stovėjo arkliai, vieni pabalnoti, kiti ne. Buvo girdėti šunų lojimas.

Matotaupa ilgai žiūrėjo į pastatą. Paskui paragino arklį. Harka nusekė iš paskos.

Kai juodu prijojo arčiau, juos pasitiko lodami. šeši šunys, dideli, su nulėpusiomis ausimis, kokius augina tik baltieji. Anksčiau tokie grynakraujai buvo laikomi sergėti ir gaudyti vergams. Nepjudomi šunys šokinėjo aplink, bet nekando. Indėnai visai nekreipė į juos dėmesio. Pasiekę aptvarą, jie nepaliko jame savo mustangų, tik apžiūrėjo ten esančius arklius ir nujojo prie durų, kurios buvo kitoje namo pusėje. Iš vidaus sklido prislopinti daugelio žmonių balsai. Į rytus nuo namo, netoli upės, jie pastebėjo būrelį žmonių, baltųjų ir indėnų. Buvo graži rudens diena, ir žmonės, laukdami, kol baigs tvarkytis savo prekybinius reikalus, sėdėjo pievoje ir gėrė degtinę. Iš karto buvo matyti, kad Benas apsukrus šeimininkas. Matotaupa ir Harka sustojo. Iki šiol jų beveik niekas ir nepastebėjo. Kiekvieną dieną čia maišydavosi svetimų žmonių — vieni atjodavo, kiti išjodavo. Bet abu in-

dėnai atkreipė dėmesį į vieną dalyką, kuris juos sudomino.

— Ar tu matei du arklius ir du mulus? — paklausė tėvas.

— Aha, aptvare. Čia yra Ilgoji Ietis ir Toli Skrajojantis Paukštis! — džiaugsmingai sušuko Harka.

— Taip, jų arkliai ir mulai čia. Gal jie sėdi šiame name.

Dabar ir Matotaupa su Harka nuvedė savo arklius į aptvarą ir įėjo į namą.

Viduje buvo tik vienas didelis kambarys, be jokių vidinių sienų ir pertvarų. Vakarinėje sienoje — palikta vieta durims, čia Benas, matyt, ketino dar suręsti priestatą prekių atsargoms, kurias dabar laikė netoli namų palapinėje. Suolai pasieniuose, keli sunkūs stalai, taburetės ir židinys — štai ir visas šios užeigos inventorius. Pro šaunamąsias angas mažai teprasiskverbė dienos šviesos, todėl Benas buvo įtaisęs sienoje du degančius fakelus, nuo kurių sklido prieblandoje virpantys atšvaitai. Kambary tvyrojo dūmų ir degtinės kvapas. Tokį nešvarų orą Harkai nemalonu buvo kvėpuoti. Namie, palapinėse, dūmų angos veikė geriau negu čia.

Indėnai, pripratę greitai orientuotis, tuoj pat pastebėjo dailininką ir jo palydovą Ilgąją Ietį. Kaip garbingi svečiai jie sėdėjo prie atskiro stalo kairiajame kambario kampe ir valgė. Kiti svečiai grūdosi prie bendrų stalų. Matotaupa ir Harka priėjo prie savo pažįstamų.

Ilgoji Ietis kažką pašnibždėjo dailininkui; šis nustebęs atsikėlė ir kartu su Ilgąja Ietimi nuėjo pasitikti abiejų dakotų.

— Mūsų raudonodžiai bičiuliai! — tarė jis, lyg džiaugdamasis, lyg klausdamas.— Eime prie mūsų stalo!

Kai kurie vyrai, sėdintys prie gretimų stalų, beveik nė nepastebėjo šio jų pasisveikinimo, tačiau buvo ir tokių, kurie atidžiai viską sekė. Matotaupa ir Harka susėdo. Harka pirmą kartą sėdėjo ant suolo, ir tokia padėtis, nukorus kojas, jam labai nepatiko, tačiau to jis neparodė ir atidžiai klausėsi vyrų pokalbio. Matotaupa trumpai papasakojo, koks likimas jį ištiko, ir paprašė Ilgąją Ietį visa tai patyliukais išversti Toli Skrajojančiam Paukščiui, kad salėje niekas daugiau neišgirstų.

— Dabar mane vadina Paslaptingu Šunim arba Arkliu, o Harką — Bizonų Strėle,— užbaigė jis.

Harka matė, kaip Ilgoji Ietis su užuojauta pažvelgė į tėvą.

Prie jų atskubėjo Benas, ir dailininkas užsakė valgyti visiems keturiems. Paskui pasiteiravo Matotaupos, kaip jiems pavyko apsisaugoti nuo smėlio audros, kuri sukėlė čia visuotinį siaubą. Tačiau pokalbis nelabai rišosi, Matotaupa buvo labai nešnekus. Ilgoji Ietis pasiteiravo, kur abu dakotai mano nakvoti.

— Prie savo arklių,— tvirtai tarė Matotaupa.

— Naktį lauke šaltoka,— tarė dailininkas,— bet jeigu jūs nusprendėte miegoti lauke, tai gal prižiūrėsite ir mūsų arklius?

— Gerai.

— Už tai mes būsime jums labai dėkingi. Čia maišosi visokių perėjūnų, kurių geriau pasisaugoti.

— Faktorijose retai pasitaiko vagysčių,— tarė Ilgoji Ietis.— Šeimininkai paprastai stengiasi išlaikyti gerą vardą, kad žmonės nebijotų atvežti jiems prekių. Tik aš nežinau, ar bedantis Benas yra čia tikrasis padėties šeimininkas.

Harka pastebėjo, kad Ilgoji Ietis nebenešioja ant kaklo tos gražios grandinėlės iš aukso ir brangakmenių, kuri kadaise stovykloje taip patiko jam ir jo draugams. Jis nenorėjo čia jos rodyti, kad nekiltų kam nors pagunda ją pavogti. Dabar jis pareiškė mintį, ar nereikėtų ir jam, taip pat ir dailininkui nakvoti prie arklių. Tačiau Geltonoji Barzda nusišypsojo ir, lyg sutikdamas su tuo pasiūlymu, lyg atsiprašinėdamas, tarė:

— Vasarą aš taip ir padaryčiau, Ilgoji Ietie! Juk mes tiek kartų nakvojome atvirose prerijose. Prisimeni, kaip tada susitikome grizlį ir kaip paskui turėjome nuo jo bėgti? Bet dabar ruduo, naktys jau šaltos, o mano skrandis nekoks, tad turiu truputį pasisaugoti. Taigi aš pasiliksiu nakvoti šiame name.

Ilgoji Ietis neprieštaravo, bet Harka pajuto, kaip sunerimo šejenas, ir po viso to, ką jis matė ir girdėjo smėlio dykumoj, toks Ilgosios Ieties nerimas sukėlė jam įta-

rimą. Pro nuleistas blakstienas stebėjo jis vyrus, sėdinčius prie kitų stalų.

Lauke pradėjo temti, ir abu indėnai išėjo prie savo arklių, ruoštis ten nakvynei. Ilgoji Ietis išlydėjo juos ir padavė antklodes, kurias sau ir dailininkui nešiojosi ant krovininių mulų. Harka jau seniai beturėjo naktį tiek daug apklotų ir pagaliau po daugelio mėnesių galėjo vėl patogiai atsigulti šalia savo širmio. Matotaupa pasiklojo šalia savo sarčio. Kadangi arkliai buvo aptvare, indėnai jų nerišo, kad ištikus pavojui, galėtų tuoj sėsti ir joti.

Tačiau dakotai ne iš karto užmigo. Jie snaudė įsmeigę akis į žvaigždėtą dangų ir įtempę ausis klausėsi, ar neišgirs kur kokio įtartino garso.

Netrukus jie pastebėjo, kaip atvyko septyni Ilgieji Peiliai ir skautai, vadovaujami Tobijo. Arkliams aptvare jau nebebuvo vietos, todėl keliauninkai pririšo juos už kokių dvidešimt metrų tolėliau. Tobijas pasiliko prie arklių, ir Matotaupa su Harka išgirdo, kaip jis paprašė Tomą atnešti ko nors valgyti. Tomas sutiko ir nuėjo į blokhauzą. Netrukus ten kilo didelis triukšmas — naujieji atvykėliai pradėjo gerti ir pasakoti savo nuotykius. Aiškiausiai buvo girdėti Bilio balsas, nors indėnai ir nesuprato atskirų žodžių. Jie tik stebėjosi, kaip dailininkas gali miegoti, esant tokiam triukšmui.

Po kurio laiko pasirodė šeimininkas. Jis išėjo neva pasižiūrėti arklių ir šunų, bet netrukus pasuko prie Matotaupos ir užšnekino jį. Tačiau pamatęs, kad Matotaupa nenori leistis su juo į kalbas ir kad užuominom čia nieko nepeši, galų gale tiesiai pasakė:

— Jūsų ieško Rudasis Džimas!

Benas jau buvo tiek pramokęs dakotų kalbos, kad galėjo su indėnais susišnekėti.

— Kas jis toks? — nė nemirktelėjęs paklausė Matotaupa.

— Negi jūs jo nepažįstat? Nagi Redas arba Rudasis Džimas, arba Rudoji Lapė, ar dar kaip kitaip jis vadinasi, jis gi buvo pas jus! Šaunus vyrukas, ar ne?

Matotaupa susiraukė.

— Jis jūsų ieško. Buvo čia apsistojęs, paskui išjojo į vakarus. Tikėkimės, kad nežuvo per smėlio audrą. Many-

čiau, kad ne, Džimas moka išsisukti iš kebliausios padėties. Na, bet matau, kad jūs labai pavargę, netrukdysiu, labos nakties. Gerą pažintį užmezgėte su dailininku! Tokia pažintis gali praversti!

Pamatęs, kad nepavyks prašnekinti Matotaupos, Benas nuėjo.

Indėnai manė, kad triukšmas name nesiliaus visą naktį, tačiau po kiek laiko paaiškėjo, kad jie klydo. Benas ir Bilis, kurių balsai buvo garsiausiai girdėti, gana anksti pasistengė visus nutildyti. Galimas daiktas, dailininkas davė vyrams gerų arbatpinigių, kad tik jie leistų jam ramiai pailsėti. Ilgoji Ietis dar kartą išėjo prie arklių ir maždaug patvirtino indėnų spėliojimus. Jis buvo nepatenkintas tokiu neatsargiu dailininko elgesiu ir tris kartus abiem indėnams labai tiksliai nupasakojo, kur jis ir Geltonoji Barzda miegos, be to, dar pridūrė, kad dailininkas turi švilpuką, kurio garsas labai šaižus, panašus į indėnų karo švilpuko.

Ilgoji Ietis atrodė labai susirūpinęs. Šitaip pakalbėjęs, jis vėl sugrįžo pas Geltonąją Barzdą. Po valandėlės išėjo Benas. Jis priėjo prie Tobijo ir paprašė parodyti revolverius, paimtus iš nušautų sužeistųjų. Matyt, baltieji gerdami kažką apie juos kalbėjo. Benas pasiūlė už juos pinigų, bet Tobijui kaina pasirodė pernelyg menka. Tada Benas visais dievais užtikrino, niekada nepirksiąs šitokio prisiplėšto grobio. Palikęs Tobiją, jis dar kartą priėjo prie Matotaupos ir paklausė, ar jam nereikia dviejų revolverių su daug šovinių.

Matotaupa be žodžių apsivertė po savo apklotais ir atsuko Benui nugarą. Nieko nepešęs, šeimininkas vėl pradingo nutilusiame name. Indėnai išgirdo, kaip jis iš vidaus užrakino sunkias duris.

Matotaupa pakėlė galvą ir pasiklausė. Įsitikinęs, kad viskas tylu, atsikėlė ir kažkur nuėjo. Harka nusekė jį akimis, bet greitai tėvas pradingo tamsoje. Po kelių minučių jis sugrįžo, nešinas kirviu, kuriuo kieme ant kaladės buvo skaldomos malkos, pasikišo jį po antklode ir, rodos, užmigo. Harka buvo mirtinai pavargęs, ir jį įveikė miegas. Nežinia, kiek laiko jis miegojo, bet staiga jį pažadino šaižus švilpuko garsas, panašus į tą, kurį tiek kartų

girdėjo, indėnus šaukiant į kovą. Harka stvėrė ginklą ir tik dabar suprato, kad prabudo ne gimtojoje palapinėje, o šalia savo arklio, prie kažkokių įtartinų namų. Naktis buvo tyli, blokhauze taip pat viešpatavo ramybė, tik iš jo sienų sklido prislopintas riksmas. Matotaupa pašoko taip pat greitai kaip ir Harka. Nespėjus berniukui nė apsižiūrėti, jis jau buvo prie namo durų ir trankė jas kirviu. Harka nuskubėjo pas tėvą, bet bėgdamas dar žvilgtelėjo į Tobiją. Šis sėdo ant arklio ir galvotrūkčiais nurūko į šiaurę. Matyt, jis buvo iš tų žmonių, kurie stengiasi nesikišti ne į savo reikalus.

Keliais kirvio smūgiais Matotaupa prakirto duryse skylę ir įlindo vidun. Harka, paleidęs įspėjamąjį šūvį, šoko paskui tėvą namo tamson. Abu puolė į kairįjį kampą, kur žinojo miegant Ilgąją Ietį ir Geltonąją Barzdą.

Jau sulig pirmaisiais dakoto kirvio smūgiais name kilo baisus sąmyšis. Harka atsidūrė žmonių maišalynėj. Nuaidėjo pagalbos šauksmas — tai buvo Ilgosios Ieties balsas. Matotaupa iš įpratimo atsiliepė dakotų karo šūkiu. Harka jam pritarė.

— Hi-jip-jip-jip-hi-jaach!

Tas riksmas sukaustė valandėlę visus žmones name. Tuo tarpu lauke, kur buvo apsistoję indėnai, atgabenę čionai parduoti savo prekes, pasigirdo šauksmai ir aimanos įvairių genčių kalbomis. Įnirtingai lojo šeši šunys.

Matotaupa, mosuodamas kirviu, atrodo, pasiekė ieškomą kampą, nes iš ten buvo girdėti džiaugsmingas Geltonosios Barzdos balsas:

— Matotaupa! Matotaupa!

Baisiausiai išsigandęs ir susijaudinęs, dailininkas pavadino dakotą tikruoju vardu ir sveikino jį kaip išgelbėtoją. Tačiau Harka nespėjo apsidžiaugti sėkmingu tėvo žygiu — kažkas stvėrė už šautuvo vamzdžio ir ėmė plėšti jį berniukui iš rankų. Priešininkas buvo stipresnis, užtat Harka labai miklus. Bet tuo metu kitas žmogus pagriebė berniuką iš užpakalio ir balsas, sklindantis iš bedantės burnos, šūktelėjo:

— Į duobę jį!

Du vyrai taip čiupo Harką, kad tas negalėjo nė suspurdėti. Jie metė jį žemyn galva į duobę ir užtrenkė dangtį.

Berniukas atsidūrė vandeny. Laimė, nuo mažens jis buvo pripratęs prie visokių pavojų, tad ir dabar nepametė galvos. Pajutęs, kad vanduo siekia tik ligi šlaunų, o kojos tebėra ore, jis, įsiremdamas rankomis į sienas, susiriesdamas ir vėl išsitiesdamas, ėmė rabždintis aukštyn. Iš pradžių sienos buvo medinės, bet aukščiau prasidėjo žemė. Berniukas iškilo į paviršių, giliai atsikvėpė ir išspjovė vandenį.

Kas čia per duobė, į kurią jį įmetė plėšikai? Greičiausiai šulinys, iškastas po grindimis. Gudriai sugalvojo bedantis Benas. Jeigu kas apsuptų jo namus, vanduo būtų čia pat. Bet Harkos padėtis buvo labai pavojinga.

Ką daryti? Iš žmonių viršuje nėra ko tikėtis pagalbos. Jie veikiau prispaus dangtį, kad Harka negalėtų išlįsti ir paskęstų šuliny. Įdomu, ar tėvas kada sužinos, kur dingo Harka. Be to, nežinia, koks likimas ištiko ir patį Matotaupą. Vadinasi, niekas jam negali padėti, reikia pačiam ieškoti išeities, jeigu nenori čia žūti.

Laikytis viršum vandens žemyn galva buvo labai sunku, o apsisukti taip pat neįmanoma, nes šulinys buvo gana siauras. Įdomu, gilus jis ar ne? Iš kur į jį patenka vanduo? Negi čia būtų šaltinis? O gal ten giliau šulinys kiek platesnis, gal ten būtų galima apsisukti?

Reikia pamėginti. Harka mokėjo gerai nardyti ir galėjo ilgai išbūti po vandeniu. Na, dabar jam pravers visi šie sugebėjimai, įgyti per ilgas ir sunkias pratybas. Jis giliai įkvėpė oro, pasileido nuo šulinio sienų ir, ištiesęs į priekį rankas, nėrė į vandenį.

Bet kas gi čia dabar? Keista, vos tik panėrė, ir jau dugnas. Šulinys ligi pat apačios buvo gana siauras, jame galėjo išsitekti tik lieknas žmogus. Bet apačioj berniukas užčiuopė šoninę angą, išklotą medžiu, ir nieko nelaukdamas, smuko į ją. Jis tuoj pat suprato, kad urvas eina link upės ir nusprendė surizikuoti. Oro dar užteks porai minučių, tą jis žinojo, bet ar ras pro kur iš to urvo išlįsti — tai dar klausimas. . .

Harka iš visų jėgų varėsi į priekį. Kad tik nepritrūktų oro! Gal tas urvas iškastas ne tik dėl vandens, bet kartu ir kaip slaptas kelias pabėgti. Tada turėtų būti čia pat galas. Greičiau, greičiau!

O štai ir smėlis. Čia turėtų būti jau upė! Greičiau į viršų! Sukaupęs paskutines jėgas, berniukas nėrė aukštyn ir atsidūrė laisvėj — iškilo vidury upės ir pamatė virš galvos žvaigždėtą dangų.

Spjaudydamas vandenį ir godžiai traukdamas orą, galiuką paplaukė pasroviui, paskui išlipo iš vandens ir krito ant smėlio kopos.

Šiek tiek pailsėjęs ir atsipeikėjęs, ėmė klausytis ir galvoti.

Blokhauzas buvo aptilęs, tik urzgė prie jo šunys. Indėnai paupy sėdėjo susibūrę į krūvą ir šnibždėjosi. Sukapotos namo durys kadaravo ant vyrių.

Kažin kaip ten tėvas, Geltonoji Barzda, Ilgoji Ietis?

Harka nusprendė eiti pas indėnus. Kad ir kokie įtartini jie atrodė, vis tiek neturėtų žudyti indėnų berniuko. Gal kas nors iš jų moka dakotų kalbą ir galės jam kai ką papasakoti.

Harka vėl įbrido į vandenį, paplaukė dar galiuką pasroviui ir išlipo į krantą. Paskui, slėpdamasis už kalvos, kad kas nepamatytų iš namo, nubėgo prie indėnų stovyklos.

Čia dar niekas nemiegojo. Išgirdę, kad berniukas kalba dakotų dialektu, indėnai nurodė jam keletą vyrų, kurių juodi plaukai buvo supinti į kasas. Harka tylėdamas prisėdo prie jų.

— Mes žinome, kas tu toks,— po kurio laiko tarė vienas vyras.— Tavo tėvas sukapojo duris ir suriko karo šūkį. Dabar baltieji laiko jį surišę name ir tvirtina, kad jis norėjęs užmušti ir apiplėšti baltąjį burtininką ir Ilgąją Ietį.

— O kaip Geltonoji Barzda ir Ilgoji Ietis?

— Jie stengiasi apginti Matotaupą, bet niekas jais netiki. Be to, jie ir patys bijo per daug ginčytis. Pinigus jie tebeturi.

— Ką man daryti?

— Pasilik čia. Mes tave paslėpsime. Tėvui tu vis tiek nieko negali padėti. Palauk.

Harkai nieko kito nebeliko. Teko sutikti.

Kai patekėjo saulė, indėnai davė jam sučiurusius drabužius ir margą skarelę ant galvos. Šitaip persirengęs, jis ne taip krito į akis. Gavo šiek tiek ir užvalgyti.

Harka stebėjo blokhauzą. Vis pasirodydavo Benas. Laisvai išeidavo ir vėl įeidavo Ilgoji Ietis ir Geltonoji Barzda. Matotaupa juos išgelbėjo, bet pats atsidūrė nelaisvėje. Tėvas buvo gyvas, tą jam išaiškino naujieji draugai.

Harka kūrė planus, kaip jį išvaduoti, bet nieko doro sugalvoti negalėjo. Jis net nedrįso pasirodyti Ilgajai Iečiai.

Taip praėjo trys dienos.

Per visą tą laiką Benas nė karto neužsuko į indėnų stovyklą. Mat jis pasiūlė už jų prekes labai mažą kainą, kuri kitai pusei buvo nepriimtina, todėl dabar tyčia nesirodė, manydamas, kad indėnai, pristigę maisto, nusileis. Tačiau šie neketino taip lengvai pasiduoti, jie norėjo lupikui parodyti, kad moka laukti — šildėsi saulėje, o kad nieko nedirbo, tai ir alkis ne taip kankino. Kai kurie jaunesnieji net prasimanė visokių žaidimų.

Harka žiūrėjo, kaip jie, pasiskyrę dvejus vartus, pagaliais gainioja sviedinį, ir nejučia prisiminė, kaip pats žaisdavo su Jaunaisiais Šunimis, su Garbiniuota Galva, su savo broliu Harpstena, net su vyresniu už save Četanu. Dabar jam atrodė visa tai taip tolima ir netikra, jog jis pats netikėjo, kad galėjo kažkada su savo draugais bėgioti tarp Lokės giminės palapinių paskui kamuolį. Tačiau, pastebėjęs kokį žaidėją nevikriai žaidžiant, jis ir dabar krūpteldavo. Jam taip ir magėjo paimti lazdą ir parodyti tam nevykėliui, kaip reikia žaisti. Bet šito nevalia daryti. Benas tuoj pat jį atpažintų.

Ir štai trečią dieną atsitiko įdomus ir svarbus dalykas.

Atvyko Rudasis Džimas.

Ir nors turėjo pasirodyti iš vakarų, jis atjojo iš rytų — kaip tikras kaubojus šuoliais prilėkė prie pat blokhauzo, kurio tarpdury stovėjo Benas, staiga sustabdė arklį ir pakėlė skrybėlę.

— Labą rytą, bedanti lupike! — tarė jis taip garsiai, kad toli aplinkui buvo girdėti.— Kaip sekasi biznis?

Nelaukdamas atsakymo, Džimas nušoko nuo arklio, nuvedė jį į aptvarą ir staiga nustebęs sustojo.

— Oho! Kokių žmonių čia prisirinkę! Tuos arklius aš pažįstu!

— Taip, taip, tuos arklius tu pažįsti,— tarė priėjęs Benas.— Tačiau vasarą nė iš tolo nenorėjai prisipažinti, kad esi Matotaupos ir jo utėlėto vaikėzo senas draugas.

— Ką tu čia dabar niekus kalbi! Kur jie?

— Vaikėzas prisprogo...

— Matyt, ne tik šitos durys, bet ir tavo makaulė nuo kirvio nukentėjo, kad toks kvailas. Turbūt tau ne tik dantys išbyrėjo, bet ir akys išvarvėjo! Berniukas juk sėdi antai ten, pas raudonodžius!

— Ten...

Benas išsigando.

— Aha! — nusijuokė Džimas.— Nešvari sąžinė, kaip sakoma, a? Ei! — prisidėjęs prie burnos rankas, sušuko jis.— Ei! Harka Vilko Nugalėtojau Bizono Persekiotojau!

Išgirdęs savo vardą, berniukas pakilo ir nuėjo prie Rudojo Džimo.

— Berneli, berneli, kaip tu atrodai! Kaip sekasi tavo seniui, Matotaupai?

Harka nusprendė viską atvirai pasakyti. Kas bus, tas bus.

— Mano tėvą Matotaupą laiko surišę Benas ir kiti žmonės. Jie šmeižia jį, sako, jis norėjęs užpulti Toli Skrajojantį Paukštį ir Ilgąją Ietį, o iš tikrųjų jis apgynė Toli Skrajojantį Paukštį nuo vagių ir plėšikų.

Benas įdūkęs šoko aiškintis, bet Džimas taip tvojo jam savo sunkia ranka per sprandą, kad šeimininkas parklupo.

— Benai, bedanti niekše, aš tau iškart sakiau, kad tavo sąžinė nešvari. Iš pirmų tavo žodžių tai suuodžiau, kaip bizonas prerijų gaisrą. Taigi be jokių išsisukinėjimų, tuoj pat vesk pas mano draugą Matotaupą.

Benas pakluso ir nuvedė Džimą į blokhauzą. Harka nusekė iš paskos. Niekas jam nedraudė eiti.

Namo vidus skendėjo prieblandoje, bet pro atviras duris krito pakankamai šviesos ir nesunku buvo viską matyti. Kambaryje sėdėjo tik keletas žmonių, bet ir tie patys greit kažkur dingo. Benas nuvedė į kairįjį kampą gilumoje. Ten, surištas lasu, ant grindų nejudėdamas gulėjo Matotaupa.

Jis buvo atsimerkęs ir žiūrėjo į berniuką tokiu žvilgsniu, kad Harkai net širdis krūptelėjo. Matyt, jis manė, kad sūnaus jau nebėra gyvųjų tarpe. Nieko neklausęs, Harka atsiklaupė prie tėvo, norėdamas atrišti lasą. Tačiau pamatęs, kad jo mazgai kietai užveržti, tuoj pat išsitraukė peilį ir perpjovė virvę. Tai buvo tas pats akmeninis peilis, kurį jis kadaise rado prie upės ir kuriam tėvas paskui pritaisė kotą. Pjovė jis labai gerai.

Matotaupa ištiesė sutinusias įskaudusias rankas ir kojas, paskui staiga pašoko nuo žemės ir atsišliejo į sieną, nes neatsirėmus jam sunku buvo išlaikyti pusiausvyrą.

— Matotaupa! — kaip visada, visu balsu sušuko Džimas.— Tie banditai surišo tave, mano draugą! Na ir kiaulystė! Benai, tu tikras kojotas. Nususus tavo ne tik oda, bet ir širdis! Mauk ir tuoj pat atnešk ko nors užvalgyti. Tik, žiūrėk, neįpilk nuodų, sukčiau tu!

Benas nepatenkintas nuėjo.

Harka negalėjo pakęsti griausmingos Rudojo Džimo kalbos. Kaip skirtingai ji skambėjo dabar, šiame name, ir tada, indėnų stovykloje, kur į Džimą visi žiūrėjo kaip į kokį vadą. Benas irgi jo klausė, bet dabar Harkai atrodė, kad čia komanduoja plėšikų vadas savo gaujos nariui. Kaip ir kiekvienas benamis, savo kelyje sutinkantis visokias klastas ir apgaules, berniukas nepasitikėjo žmonėmis.

Matotaupa sunkiai atsisėdo prie kampinio stalo, prie kurio pirmąjį vakarą valgė dailininkas ir Ilgoji Ietis. Harka įsitaisė šalia. Džimas išbėgo laukan ieškoti dailininko, ir abu indėnai valandėlę liko vieni.

— Jie nori iš manęs išgauti aukso paslaptį,— tyliai tarė Matotaupa Harkai. Iš pradžių jis vos beapvertė liežuvį, bet pamažu įsišnekėjo.— Jie sakė, kad kankins tave, kol aš viską jiems pasakysiu.

Klausiamu žvilgsniu tėvas pažvelgė į sūnų.

— Tai melas, tėve. Jie norėjo mane nužudyti, bet aš pabėgau ir pasislėpiau pas indėnus. Ten mane pamatė Rudasis Džimas.

Matotaupa giliai atsikvėpė.

— Vadinasi, gerai, kad aš tylėjau.

— Gerai, tėve.

— Tavo auksą aš prarijau, ir jie nieko apie jį nežino.

— Gerai, tėve.

Džimas ilgai negrįžo, nesirodė ir Benas. Įėjo dailininkas ir Ilgoji Ietis. Nežinodami, ką daryti, patrypčiojo vietoje ir, Matotaupai mostelėjus, atsisėdo prie stalo. Jie atsinešė valgyti ir gerti. Matotaupa tuoj šoko prie vandens. Harka kibo valgyti. Nė vienas nežinojo, kaip pradėti pokalbį.

O Džimas tuo tarpu pasivedė bedantį Beną į šalį, kad niekas negirdėtų, ką jie šnekasi, ir tarė:

— Benai, bedanti maitvanagi, aš tau kartą jau sakiau, nesikišk į mano reikalus, o dabar sakau antrą ir paskutinį kartą! Nelauk, kol trūks mano kantrybė! Žinok, ne tau su manim varžytis. Tu tam per kvailas, supranti? Juodieji kalnai — mano sritis, o Matotaupa — mano draugas. Ir ne todėl, kad jis ką žinotų apie auksą,— nieko jis nežino, ničnieko,— bet todėl, kad jis mano draugas. Aš to noriu, ir viskas! Taigi nedrįsk daugiau lįsti prie to raudonodžio ir jo sūnaus, pasakyk tai ir savo sėbrams. Ir jeigu tie indėnai dar kada čia pasirodys,— nemanyčiau, kad tas apsilankymas juos labai viliotų,— bet jeigu kartais taip atsitiktų, tai tu priimsi juos su derama pagarba ir gerai, bet nebrangiai pavaišinsi. Jei ne, aš tau gyvam nuimsiu skalpą! Supratai? Vieną sykį aš tau įkalsiu į galvą!

— Taip, žinoma, bet juk ne aš. . .

— Užčiaupk snukį ir netaukšk niekų. Tai atsitiko tavo namuose, vadinasi, tu irgi kaltas, ir nėra čia ko aiškintis! Tarp kitko, ne mažesnė kvailystė buvo ir tai, kad jūs norėjote apiplėšti dailininką.

— Bet juk tu pats prieš porą savaičių taip patarei! — proverksmiais tarė Benas.

— Užčiaupk kakarinę! — Džimas pakėlė ranką, lyg ketindamas smogti Benui į veidą.— Aš tau patariau daryti kvailystes? Užpulti dailininką faktorijoje! Kurgi tai girdėta! Ir dar su tokiu triukšmu, lyg būtų prasidėjęs karas! Tiesiog neįtikėtina! Juk Morisas Geltonoji Barzda plačiai žinomas žmogus, jeigu jis žus, visi šoks jo ieškoti, kils skandalas, kuris pasieks ir didžiuosius miestus! Štai kaip! Man atrodo, kad tu galėjai jam patyliukais apšvarinti kišenes. . .

— Mes tik to ir norėjome.

Džimas pagavo juoktis. Juokėsi susiriesdamas, susiėmęs pilvą. Pagaliau, kiek aprimęs, tarė:

— Tu toks kvailas, Benai, kad man tavęs net gaila. Vadinasi, tu kaip tik to ir nenorėjai, tu su savo šutve! Tada reikėjo dirbti mikliau. Dabar tik apsiskandalijai, ir viskas. Dar laimė, kad įsimaišė su kirviu tas indėnas ir neleido jums padaryti pačios didžiausios kvailystės. O pinigus ar grąžinote?

— Tai kad mes nespėjom jų paimti. Tas indėnas su savo kirviu...

Džimas vėl nusijuokė.

— Taip, taip, tas indėnas su savo kirviu. Šito tu nelaukei, bet jis pasirodė kaip tik laiku. Na, užteks bartis, nešk šen lokio leteną, sėsim už stalo ir susitaikysim.

— O brendžio?

— Dakotai negeria. Padėk šviežio vandens!

Rudasis Džimas liko vienas ir su panieka piktai dėbtelėjo Benui įkandin.

— Idiotas,— sumurmėjo jis sau panosėje ir tyliai pagalvojo: „Tas asilas supykino indėnus, dabar jie nusiteikę priešiškai ir pilni įtarimo. Dabar man reikia apsimesti Matotaupos draugu, jo geru draugu, dideliu draugu, patikimu draugu ir laukti, kol atsiras patogi proga vėl apklausti jį. Reikia padaryti galą toms kvailoms kalboms, kad Matotaupa žinąs, kur galima rasti aukso. Jeigu tie gandai nesiliaus, daug kas susidomės Matotaupa, o aš noriu, kad jis viską pasakytų man vienam, man vienam."

Džimas užsidegė pypkę ir nuėjo į indėnų stovyklą pasiklausyti, kiek Benas siūlo indėnams už jų prekes. Kai tiktai iškeps lokio letenos, jis grįš į blokhauzą. Nereikia per daug lįsti indėnams į akis, nuo to jie tik dar įtaresni pasidarys.

Tačiau kur buvęs, kur nebuvęs Džimas vis dirsčiojo į blokhauzo duris. Jis matė, kaip išėjo Harka, pasiėmė arklius ir nusivedė prie girdyklos. Netrukus kieme pasirodė ir Matotaupa, apsidairė ir pamažu nuėjo pas Harką, prie upės. Ten jie paleido arklius ir susėdo. Rudasis Džimas visą laiką neišleido jų iš akių, bet nejudėjo iš vietos, kad abu dakotai jo nepastebėtų. Jis labai apgailestavo, kad

negirdi, ką Matotaupa su Harka kalbasi, nes jie kuždėjosi labai tyliai.

Buvo vakaras, saulė leidosi už tolumoj dunksančių Uolinių kalnų ir negyvų, smėliu apneštų prerijų. Najobreros vanduo vangiai sruveno siaura vaga, drumzlinas, prineštas smėlio.

Sartis, pasiilgęs šeimininko, priėjo prie Matotaupos ir padėjo galvą jam ant pečių, kur dar buvo matyti lokio nagų žymės. Matotaupa švelniai glostė mustangui snukį ir tapšnojo per kaktą.

— Ką tu manai, Harka Kietasis Akmenie? — paklausė tėvas.

— Mes norėjome pasižiūrėti, kaip gyvena baltieji. Štai ir pamatėme.

— Mes matėme tik kai kuriuos žmones, Harka, tokius, kurie gyvena čia, nors jiems čia nėra kas veikti, nes tas kraštas priklauso dakotų gentims. Gal kartais, kaip sako Geltonoji Barzda, savo kaimuose ir namuose baltieji kitaip gyvena, gal ten nėra tiek daug žmogžudžių ir plėšikų. Galimas daiktas. Tik aš nežinau, ar mums patiktų gyventi baltųjų namuose. Mes pripratę prie laisvo prerijų alsavimo. Tad kurgi mes eisim?

— Kuo toliau nuo čia! — su kartėliu atsakė Harka.

— Toks gyvenimas, kaip Ilgosios Ieties ir Geltonosios Barzdos, tau nepatiktų?

— Ne,— tarė Harka.— Geltonoji Barzda piešia, o Ilgoji Ietis jį saugo, gerai ar blogai, bet saugo. Jie žino, kam gyvena. O ką veiktume mes?

Matotaupa krūptelėjo.

— O gal mums tapti Rudojo Džimo palydovais. Jis mus išvadavo, o be to, jis didelis medžiotojas.

— O kas mums iš to, kad jis didelis medžiotojas. Ko mums reikia, mes susimedžiojame ir be Rudojo Džimo. Netgi be macavakeno, kurį jis man dovanojo ir kurį paskui atėmė baltieji, irgi jo draugai.

Paskutinius žodžius Harka ištarė labai tyliai ir su skaudama širdžia. Jis prisiminė, kad vasarą už tą macavakeną būtų atidavęs kažin ką.

— Tai ką darysime, Harka?

— Atsimeni, ką vieną kartą kalbėjo Ilgoji Ietis? — kiek patylėjęs, tarė Harka.

— Ką?

— Man rodos, jis pasakojo apie juodakojus indėnus, siksikus, kurie gyvena šiaurinėse prerijose. Jie narsūs, laisvi, verčiasi medžioklė, kaip ir mes, gyvena palapinėse, kaip ir mes. Jų papročiai tokie pat, kaip mūsų. Jie dideli dakotų priešai, bet ne mažiau jie neapkenčia ir baltųjų grobikų. Gal jojam pas siksikus, ten, kai ateis laikas, aš iškęsiu visus bandymus ir tapsiu kariu.

Matotaupa susimąstė.

— Neblogai sugalvojai, Harka. Tačiau pas siksikus kelias tolimas, labai tolimas. Be to, sunku tikėtis, kad siksikai priimtų mus į savo tarpą, nes jie tokie pat nepalenkiami ir užsidarę kariai, kaip ir dakotai. Bet aš sutinku keliauti su tavim pas juos, kai tiktai ateis pavasaris. Aš pasakiau, hau. Kai tiktai vėl ištirps sniegas, kuris netrukus uždengs žemę, kai vėl sužaliuos žolė, patrauks bizonai į šiaurę ir vieversiai ankstų rytą vėl kaip strėlės kils į dangų ir čirens, tada mudu išjosime pas juodakojus. Jų genty tu tapsi tvirtas jaunuolis ir didis karys, prieš kurį drebės mus atstūmę dakotai ir Ilgieji Peiliai, taikantys apiplėšti raudonodžių kraštą. Tai bus pavasarį. Mano širdis vėl džiaugiasi ir tvirtai plaka, kai aš galvoju apie tavo, Harka, planą, kuris dabar ir man patinka. O artėjančią žiemą kartu iškęsime. Mūsų planas suteiks mums jėgų.

— Kurgi mes gyvensime, ką valgysime ir kuo rengsimės, tėve, kai iškris sniegas?

— Mes neturime apsiaustų iš bizonų kailio, neturime antklodžių, neturime palapinės. Sniegas ilgam uždengs žolę ir prerijose ims siautėti pūgos. Mes sugalvojome gerą planą, ką veiksime vasarą ir kitą žiemą, Harka, bet šiai žiemai esame visai nepasiruošę. Tai teisybė. Man atrodo, kad per tą laiką mums reikėtų įsigyti kuo daugiau žinių ir patyrimo.

— Kokiu būdu, tėve?

— Dar mažas tu girdėjai, kad mūsų kova su baltaisiais trunka jau šimtus žiemų ir vasarų. Mūsų vadai atliko daug didžių žygių, bet baltieji vis tiek veržėsi gilyn ir gilyn į mūsų kraštą. Tu ir aš, abu mes žinome, kaip gyvena ir kovoja baltieji, tai mes matėme tik pasienyje.

Bet aš noriu sužinoti, kiek baltųjų yra iš tikrųjų, kaip jie gyvena krašto gilumoj, kur viešpatauja taika ir ramybė. Visa tai aš noriu pamatyti savo akimis, kad nereikėtų tikėti visokiomis istorijomis. Todėl aš galvoju žiemai persikelti su Ilgąja Ietimi ir Geltonąja Barzda į miestą. Ar tu eisi su manim?

Harka susimąstė.

— Tai taip pat geras planas. Dar nė vienas mūsų laisvai gyvenantis karys ar burtininkas nėra matęs, kaip baltieji gyvena savo olose. Bet ar galėsime mes ten medžioti? Ką mes ten valgysime ir kur gyvensime?

— Jeigu reikės, aš gausiu pakankamai aukso, ir mes galėsim atsilyginti už viską, ką mums duos Geltonoji Barzda. Bet galbūt mes galėsime ten dirbti kokį naudingą darbą ir pelnytis sau maistą. Aš nenoriu baltiesiems išsiduoti, kad žinau, kur galima rasti aukso, o ir tie ištekliai, kuriuos žinau, nėra tokie gausūs, kaip mano baltieji. Jie galėtų mus kokį sykį išgelbėti iš bėdos, bet ne daugiau. Galimas daiktas, akmenyse yra ir daugiau aukso, bet jį išgauti geba tik baltieji, ir tai ne visi.

— Einam, tėve, į vidų, žiūrėsim, ką sakys Geltonoji Barzda.

Abu indėnai švilptelėjo arkliams ir patraukė link blokhauzo. Mustangai kaip šunys nubėgo iš paskos. Matotaupa ir Harka uždarė juos aptvare ir įėjo į vidų. Ten jau sklido keptų lokio letenų kvapas. Pasigirdo sunkūs žingsniai, tuoj po indėnų pro duris įžengė ir Rudasis Džimas. Benas nuskubėjo prie nedidelio staliuko kairiajame kampe, kur sėdėjo dailininkas ir Ilgoji Ietis. Matotaupa ir Harka prisėdo šalia. Rudasis Džimas atsinešė visą glėbį daiktų. Nė žodžio netaręs, pasidėjo juos ant suolo pasienyje ir, niekieno neprašomas, atsisėdo prie stalo.

Visi kibo valgyti. Benas patiekė ne vieną, bet penkias lokio letenas, padėjo ir šviežio vandens, kurio šiuo metų laiku ne taip lengva buvo gauti. Ant stalo stovėjo ir brendžio ąsotis. Visi valgė su apetitu. Harkai gyvenimas jau neatrodė toks beviltiškas, juk dabar jie turi naujus tikslus, dėl kurių vėl verta kovoti. Harka juto, kad ir tėvo nuotaika pasitaisė. Nors abu indėnai buvo tokie pat suvargę kaip ir prieš tai, tačiau visi pastebėjo, kad jie nebe

tokie nusiminę. Svečiai prie stalo pamanė, kad indėnus gerai nuteikė lokio letenos, tačiau iš tikrųjų buvo visai ne taip. Žinoma, lokiena jiems patiko, bet jeigu jie būtų gavę jos prieš valandą, ji nebūtų jiems buvusi tokia skani.

Pavalgius Džimas pasiūlė šviežio vandens, ir visi skaniai atsigėrė. Sau jis įsipylė brendžio.

Kai visi pasisotino ir numalšino troškulį, Džimas pradėjo dalinti daiktus, sukrautus ant suolo.

Pirmiausia jis paėmė taip gerai Harkai pažįstamą dvivamzdį.

— Tai tavo šautuvas, berniuk, aš tau dovanojau jį prie Arklių upelio, ir niekam nevalia jo iš tavęs atimti.

Harka paėmė ginklą, tačiau neparodė tokio didelio džiaugsmo, kaip tikėjosi Džimas. Jis net nepadėkojo, nes padėkos žodžiai indėnams svetimas daiktas, o su šautuvo praradimu jis jau buvo širdyje susitaikęs.

Toks Harkos abejingumas Džimui, be abejo, nepatiko, bet jis lyg niekur nieko tuoj pat atrišo didelį ryšulį.

— Štai! Du bizono odos apsiaustai, geresnių nepasiūtų ir jūsų stovyklos moterys! Aš nupirkau juos iš raudonodžių ten pievoje. Vienas didelis, pasimatuok, Matotaupa, gal tiks. O čia tau, Harka. Nebetoli žiema. Kad nesušaltumėt! Būtų gaila tokių šaunių indsmenų. O čia gerai išdirbtos bizono odos antklodės. Ant mustangų nugarų, manau, dar atsiras vietos. Krovininių mulų turbūt neketinate laikyti.

Matydami tokias dovanas, dailininkas ir Ilgoji Ietis sumišo.

— Tai mes turėjome jus apdovanoti,— tarė Geltonoji Barzda dakotams.— Jūs išgelbėjot mums gyvybę.

— Ir pinigus! — nesivaržydamas pridūrė Džimas.

— Tai gal sutiktum, kad mes tau užmokėtumėm už tuos daiktus? — paklausė dailininkas Džimą.

— Kodėl ne. Jeigu jūs taip norite, prašom.

Džimas patenkintas susiglemžė didelę sumą.

Harka nustebo, ir Rudasis Džimas iškart smuktelėjo jo akyse. Buvo aišku, kad jis tiek nesumokėjo indėnams, kiek dabar paėmė iš dailininko.

— Na, o ką manote toliau daryti? — pasiteiravo Džimas ir prisipylė dar vieną kaušą degtinės.

— Norėtume per žiemą susipažinti su kokiu baltųjų miestu,— atvirai išdrožė Matotaupa ir pažvelgė į dailininką.

— Žiūrėk tu man, kokie planai! — tučtuojau įsiterpė Džimas, bet dailininkas jį nutraukė:

— Tai toks reikalas, kurį Matotaupa norėtų su manim aptarti! Aš kviečiu tave, vade,— tarė jis, pasisukęs į dakotą.— Vis tiek žiemai turėsiu grįžti į miestą. Ketiname rytoj rytą išjoti. Čia mes jau neturime ko veikti. Iš tikrųjų jau neturime ko veikti šiame plėšikų urve! Leisimės žemyn palei upę iki Misurio. Ten miestai dygsta kaip grybai po lietaus, ir ten yra užtektinai tipų, kurie mane domina. Jeigu tu sutiktum joti su manim, būtų labai malonu.

— Rytą anksti mes jau būsime pasiruošę.

— Tai kaip tik sutampa su mano planais,— akiplėšiškai tarė Džimas.— Ar jūs neprieštarausit, jeigu aš palydėsiu jus iki Misūrio. Joti vienam — menkas džiaugsmas. Man būtų labai malonu keliauti jūsų draugijoj. Suprantama, jeigu ištiktų kelyje kokia bėda, aš visada jums padėsiu.

Dailininkas mielai būtų atsisakęs jo draugystės, bet toks kategoriškas Rudojo Džimo pasisiūlymas palenkė ir jo ryžtą.

— Jeigu jau taip norite su mumis joti, prašom.

— Tai sutarta. Rytoj anksti rytą!

TARP DVIEJŲ PASAULIŲ

Miestas prie Misūrio, įkurtas prieš aštuonerius metus, vis dar buvo panašus į didžiulę, nuolat augančią persikėlėlių stovyklą. Viskas čia buvo padaryta be jokio plano, kaip iš žemės išdygę, bet jau turėjo savo paskirtį: kone per naktį atsiradę vienaaukščiai namai ir barakai, skerdykla, javų sandėliai paupy, vandentiekis, viešbučiai ir smuklės. Kaukė laivų sirenos, prieplaukose girgždėjo baržos, bliovė galvijai, varomi į skerdyklą. Gatvėse knibž-

dėjo žmonės, kirpėjai siūlė savo paslaugas, didelės ir mažos krautuvės viliojo pirkti, mainyti. Skambėjo visokiausios kalbos: anglų, prancūzų, italų, vokiečių, taip pat pasienio šnekta — europiečių kalbų ir indėnų dialektų mišinys. Nešvariomis gatvėmis slankiojo daug baltųjų, nemažai juodukų ir vienas kitas raudonodis. Prekeiviai garsiai šūkavo, girdami savo prekes. Skerdykloje, javų sandėliuose ir malūnuose prie uosto aikštės, viešbučiuose ir užeigose, krautuvėse ir smuklėse, bankuose ir pinigų keitimo kontorose dirbo tūkstančiai žmonių. Visi jie skubėjo — stengėsi kuo greičiau išbristi iš skurdo ir praturtėti. Nebuvo kada net pažvelgti į kits kitą.

Bet staiga pagrindinėje miesto gatvėje viskas pasikeitė. Visad skubantys žmonės sustojo, ištiesė kaklus, vaikai tampė motinas už skvernų, kad tos paimtų juos ant rankų ir jie galėtų toliau matyti. Viešbučių gyventojai, krautuvių lankytojai išėjo pro duris ir suklusę žvelgė į vieną pusę. Netrukus prasidėjo kamšalynė, žmonės spaudėsi, grumdėsi, tik vidury gatvės palikdami siaurą taką.

Tolumoj garsiai sugaudė trimitas, o jam nutilus, pasigirdo žmogaus balsas, tik iš tolo dar sunku buvo suprasti atskirus žodžius. Bet štai jis priartėjo, ir visi aiškiai išgirdo:

— Didysis, visame pasaulyje garsus nepakartojamas cirkas, pagerbdamas žymų Misūrio pakrantės miestą Omahą, atvežė čionai nematytą, nepakartojamą, nepralenkiamą programą! Tuoj pat pasistatys jis savo milžinišką palapinę, ir šį vakarą įvyks iškilmingas spektaklis — pirmasis, vienintelis ir nepakartojamas vaidinimas šiame mieste! Didžiausias Naujojo pasaulio cirkas parodys stulbinančių dalykų! Bus galima pamatyti liūtų, tigrų, lokių, dramblių, beždžionių, krokodilų, raganosių, ruonių! Moters galva liūto nasruose, tigras ant arklio, beždžionė su nėrinių suknele, gros dramblys, sviediniu žais ruonis! Kaubojai ir indėnai rodys neregėtus šaudymo, jodinėjimo ir peilių mėtymo triukus! Bus parodytas garsusis pašto karietos užpuolimas. Drąsių vyrų laukia didysis prizas: kas iš žiūrovų sugebės išsilaikyti ant paties pasiučiausio laukinio asilo, gaus dešimt dolerių! Dešimt dolerių į rankas! Cirko jojikės šoks ant arklių, nutrūktgalviški numeriai ant ly-

no, be tinklo! Trapecija, akrobatika ant žemės! Klounai, klounai! Jūs sprogsite iš juoko!

Ponios ir ponai! Šitokių dalykų jūs dar niekada nesate matę ir niekada nematysite! Nepraleiskite vienintelės progos! Šiandien cirkas, šiandien ir niekados daugiau! Žemiausios kainos! Skubėkite įsigyti bilietus išankstinėse kasose! Šimtai, tūkstančiai žmonių jau apgulė mūsų kasas! Paskubėkite, paskubėkite, nepraleiskite progos pamatyti nepakartojamą sensaciją!

Ir vėl nuskambėjo trimitai.

Eisenos priekyje žingsniavo drambliai, skirdami į šalis žmones. Ant plačių dramblių nugarų sėdėjo jaunuoliai, apsimuturiavę galvas tiurbanais, su smailomis lazdelėmis rankoje. Paskui juos ėjo žvilgantys, išsišėrę arkliai blizgančiais pakinktais, ant vieno iš jų sėdėjo mergaitė, apsirengusi baleto kostiumėliu. Du klounai, susėdę ant vieno asilo, linksmino žmones savo pokštais. Iš tolo, nuo didžiausios palapinės, jau sklido liūtų ir tigrų riaumojimas, lokių urzgimas, o pro šalį slinko narvas su krokodilais. Iš paskos žengė kupranugariai ir poniai, važiavo ekipažas su artistais, o pačiame gale jojo kaubojai su sidabrinėmis sagtimis ir dideliais pentinais, su šautuvais rankoje. Klounai žarstė į džiūgaujančią minią saldumynus, ir vaikai pešėsi, negalėdami jų pasidalyti.

Vakarinio spektaklio pasisekimas buvo jau užtikrintas. Stora auksaplaukė dama prie kasos vežimėlio pardavinėjo bilietus iš anksto trims vakariniams ir dviem dieniniams spektakliams.

Pirmoje eilėje, išsirikiavusioje pagrindinėje gatvėje, stovėjo penki žmonės, matyt, kažkuo susiję tarpusavyje,— du baltieji ir trys indėnai. Vienas baltasis, apsirengęs odiniais kaubojaus drabužiais, didelis, prakaulis, rusvais plaukais, išgirdęs, kad vakare žadama rodyti pašto karietos užpuolimą, ciniškai nusijuokė ir sumurmėjo sau panosėje:

— Įdomu, kaip ponas cirko direktorius visa tai įsivaizduoja.— Paskui kreipėsi į augalotą indėnų berniuką, stovintį šalia ir tyliai stebintį tą margą cirko eiseną: — O tą užsispyrusį asilą galėtum tu prajodinėti, Harka. Kertu lažybų, jau pirmą vakarą tu užsidirbsi dešimt dolerių!

— Ar eisim į tą vaidinimą? — paklausė antras baltasis, apsirengęs gerais, praktiškais, bet per daug nekrentančiais į akis drabužiais, kaip žmogus, susiruošęs raitas leistis į tolimą kelionę.— Sprendžiant iš šios eisenos, ten iš tikrųjų bus ko pažiūrėti. Ar norėtum, Harka, nueiti į cirką?

— Taip,— atsakė berniukas.

— Puiku, tai aš paimsiu penkis bilietus! — sušuko Džimas ir, pamatęs, kad dailininkas siekia piniginės, pridūrė: — Paskui atsiskaitysim!

Buvo dar tik geri priešpiečiai. Džimas nuskubėjo prie cirko kasos, o Geltonoji Barzda ir Ilgoji Ietis nuėjo į viešbutį, kur visi buvo apsistoję. Dailininkas norėjo pailsėti ir pagalvoti apie paveikslą, kurio apmatai jau sukosi galvoje. Harka ir Matotaupa pamažu nužingsniavo prie didžiosios aikštės pasižiūrėti, kaip statoma cirko palapinė. Gerai ištreniruoti žmonės stebėtinai greitai pastatė aukštus stiebus ir ištiesė milžinišką audeklą. Šitokio sugebėjimo iš baltųjų dakotai nesitikėjo. Nepraėjo nė dvi valandos, ir palapinė buvo gatava, ložės aplink areną išklotos skaisčiai raudona medžiaga, sustatytos aukštyn kylančios lentinių suolų eilės.

Už palapinės buvo žvėrynas. Dailininkas jau dieną prieš tai, vos tik apsistojus mieste, davė Matotaupai pinigų smulkioms išlaidoms, ir dabar jis turėjo už ką nusipirkti bilietą sau ir Harkai. Tačiau Harkos nedomino drambliai, liūtai, tigrai, krokodilai, kupranugariai arba ruoniai, o lokiai jam atrodė daug gražesni miške ir prerijose negu čia, narvuose. Jis tik skubėjo kuo greičiau į dvi dideles palapines, kuriose stovėjo arkliai, tikėdamasis čia rasti asilą, kuris vakare per spektaklį rodys savo išmonę. Jį Harka norėjo gerai apžiūrėti jau dabar, dienos metu. Pirmojoje palapinėje stovėjo tik arkliai. Jie buvo didesni už puslaukinius mustangus, gražiai nuaugę, gerai prižiūrėti. Keli Matotaupai ir Harkai labai patiko, ir indėnai prie jų kiek ilgiau užtruko. Antroje palapinėje buvo poniai, zebrai ir keturi asilai.

Harka nuėjo prie asilų.

— Palauk manęs čia,— tarė jam tėvas.— Aš noriu dar kartą apžiūrėti arklius.

Harka linktelėjo galvą, ir Matotaupa nuėjo.

Nenorėdamas per daug kristi į akis, berniukas atsistojo kiek atokiau ir ėmė apžiūrinėti asilus. Keturi gyvulėliai ramiai stovėjo garde, pririšti prie ėdžių. Visi keturi buvo vienodo ūgio ir vienodo plauko. Visi atrodė dar jauni, ir iš pirmo žvilgsnio sunku buvo pasakyti, kuris iš jų galėtų būti ypač aikštingas.

Harka priėjo arčiau ir ėmė apžiūrinėti kiekvieną asilą atskirai. Vienas prižiūrėtojas jį pastebėjo ir užšnekino. Tačiau berniukas nesuprato, ką jis sako. Nepatenkintas, kad atkreipė į save dėmesį, Harka pasitraukė nuo gardo ir susirado prie arklių tėvą. Paskui jie apžiūrėjo plėšrūnus ir, išėję iš žvėryno, sugrįžo į viešbutį, kuriame gyveno kartu su dailininku ir kitais bendrakeleiviais. Viešbutis buvo pats geriausias tame miesto rajone, tačiau kambariai apstatyti labai paprastai: lovos, užklotos vilnonėmis antklodėmis, prausykla ir spinta. Kieme stovėjo erdvi arklidė. Viešbutis kartu buvo ir skubaus pašto stotis, iš kurios išvykdavo karietos į vakarus. Čia visą laiką virė gyvenimas; ypač pirmajame aukšte, kur buvo restoranas.

Abu indėnai atsigulė į lovas ir laukė sutartos valandos, kada reikės eiti į cirką. Dailininkas siūlė prieš tai dar pavalgyti, bet dakotai niekaip negalėjo suprasti, kodėl žmogus turi visą laiką valgyti. Juk papietavo, ir gana! Todėl jie paliko Geltonąją Barzdą valgyti vieną ir vakare susitiko su juo ir Ilgąja Ietimi prie viešbučio durų. Tuoj prisistatė Džimas ir išdalijo bilietus. Jam pavyko gauti visą ložę, tiesa, už tai, kaip jis sakė, tekę gerokai primokėti, nes visi bilietai jau buvę išparduoti.

— Bet šitos vietos dar buvo laisvos? — pasiteiravo dailininkas.

— Kasininkė paliko jas geriems klientams!

Dailininkas daugiau neklausinėjo ir sumokėjo tiek, kiek Džimas prašė.

Aplink cirką knibždėjo žmonių minia. Užsidegė lempos ir sužibo įvairiaspalviai blizgučiai. Norinčių patekti į vaidinimą buvo tiek daug, jog atrodė, kad čia susirinko visas miestas. Iki spektaklio pradžios dar buvo valanda laiko, bet Džimui jau teko gerai pasidarbuoti pečiais ir

alkūnėmis, skinantis kelią sau ir savo draugams. Jis ber te bėrė į visas puses keiksmus, kartais paleisdavo ir kokį taiklų sąmojį, kuris prajuokindavo grubiai stumdomus į šalis žmones. Pagaliau jie pasiekė cirką ir čia, prie įėjimo, sutiko pirmąją užtvarą – dvylika raudonais frakais apsirengusių tvarkdarių, kurie stengėsi sulaikyti plūstančią publiką, kad būtų galima spėti patikrinti bilietus. Džimas pažvelgė savo žalsvai mėlynomis akimis į vieną tvarkdarį ir kažką sukuždėjo jam į ausį. Visa penkiukė tuoj pat prasmuko pro kontrolierius. Džimas pasiliko su kontrolierium padėti jam tvarkytis, bet bilietų draugams nedavė, tik pasakė ložės ir vietų numerius.

Dailininkas greitai susirado ložę. Abi priekines kėdes palei pat maniežą jis užleido Harkai ir Matotaupai, o pats su Ilgąja Ietimi atsisėdo užpakaly jų. Dvi vietos dar liko laisvos.

Publika plūdo toliau. Netrukus visa cirko palapinė prisipildė žmonių, kvapų ir šnaresio. Gražios jaunos mergaitės nešiojo užkandžius ir gaivinamuosius gėrimus. Orkestras užėmė savo vietą ant estrados virš durų į areną ir ėmė derinti instrumentus.

Staiga prie durų kilo barniai. „Banditai, plėšikai, apgavikai, sukčiai, niekšai, nevidonai, asilai, idiotai, šunys",— sklido visokiausi keiksmai, o paskui, atrodo, prasidėjo ir muštynės. Tvarkdariai, jau suėję į vidų parodyti žmonėms vietų, puolė prie durų. Valandėlę stojo tyla. Bet tuoj pat vėl pasigirdo triukšmas. Tvarkdariai išstūmė lauk besiveržiančius vidun žmones ir taip įkrėtė, kad jiems praėjo bet koks noras daugiau ginčytis. Netrukus ložėje pasirodė Džimas kartu su ta stora auksaplauke iš kasos vežimėlio ir užėmė likusias dvi laisvas vietas.

— Kas ten atsitiko? — paklausė dailininkas.

— Neregėtas akiplėšiškumas! — paaiškino Džimas.— Norėjo įsiveržti šeši chuliganai, tvirtindami pirkę į mūsų ložę bilietus!

— Iš tavęs?

— Iš manęs! Kas per įžūlumas! Na, bet jie daugiau nesirodys.

Auksaplaukė dama nusišypsojo.

Dailininkas atsiduso, bet nieko daugiau nesakė. Jis suprato, kad iš kalbų nebus jokios naudos. Tik viena jam paaiškėjo: reikia pasistengti kuo greičiau atsikratyti Džimu.

Cirko orkestras užgrojo šaunų maršą. Vaidinime dalyvaujantys artistai išėjo į areną ir apsuko ratą. Nuaidėjo pirmieji plojimai, dar tylūs, bet džiaugsmingi.

Vaidinimas prasidėjo akrobatų numeriais. Harka įdėmiai sekė jų vikrius judesius. Apie plojimus jis nieko neišmanė, todėl ir neplojo. Muzika jam atrodė per garsi. Berniukas nekantriai laukė numerių su arkliais — buvo labai įdomu, kaip čia pasirodys indėnai ir kaubojai. Jie Harkai labiau rūpėjo negu tas užsispyręs asilas. Dailininkas turėjo programą ir, prieš prasidedant naujam numeriui, kol scenos darbininkai tvarkė kilimus ir įrankius, skaitė, kas bus toliau. Jis išaiškino, kad indėnų ir kaubojų pasirodymas, kaip pagrindinis iškilmingo vakaro numeris, numatytas tuoj po didžiosios pertraukos. Prieš pat pertrauką turėjo būti numeris su asilu, dalyvaujant klounams ir publikai.

O tuo tarpu savo meną rodė cirko jojikė. Harka labai kritiškai žiūrėjo į mergaitę, nes apie jojimą jis šį tą išmanė. Ant tokios plačios arklio nugaros ir dar taip ramiai bėgant arkliui, be abejo, nesunku atsistoti ant pirštų galų arba išsilaikyti ant vienos kojos. Ant arklio nugaros mergaitė užšokdavo nuo nedidelio tramplino. Negi ji mano, kad ir prerijose galima visą laiką tampyti su savim tokį lentgalį? Na, bet mergaitė yra mergaitė, ir neverta dėl jos per daug sukti galvos.

Daug labiau Harkai patiko dresiruoti arkliai, nors jie susilaukė ir mažiau aplodismentų negu besišypsanti cirko jojikė. Pliaukštelėjus botagu arba trumpai šūktelėjus, visas būrys arklių klusniai vykdė žmogaus valią: bėgo, klaupėsi, gulėsi, dėjosi negyvi, vėl kėlėsi. Ir be raitelio! Čia tai bent! Harka pagalvojo, ko jis dar galėtų išmokyti savo širmį. Pavyzdžiui, apsimesti negyvu. Tai būtų labai pravartu.

Bet štai nuaidėjo keistas trimito garsas, ir į maniežą išėjo asilas. Jam ant nugaros sėdėjo juokingai išsidažęs klounas, apsivilkęs plačiu apsiaustu, ant pakaušio užsidė-

jęs mažytę skrybėlaitę, ant rankų užsimovęs ilgas pirštines. Ir sėdėjo atbulas, įsitvėręs asilui į uodegą. Jį pamatę, visi prapliupo juoktis.

Klounas pamojavo ranka, tartum prašydamas publiką nutilti, ir kai triukšmas kiek aprimo, kreipėsi į žiūrovus:

— Gal kartais aš neteisingai sėdžiu, ar ką, niekaip negaliu rasti asilo galvos. O gal tas asilas nė neturi galvos? Kaip atrodo gerbiamajai publikai?

Ilgoji Ietis išvertė Harkai klouno žodžius.

Publika šaukė klounui, kad jam reikia apsisukti.

— Kaip? — klausinėjo šis, prisidėjęs ranką prie ausies, lyg neprigirdėdamas.

— Apsisukti reikia! — choru rėkė visas cirkas.

— A, apsisukti! — klounas dėkodamas ėmė linkčioti.— Ačiū, ačiū! Vadinasi, apsisukti! Tuoj pamėginsim. Palauk, sustok, gerasis asilėli!

Tačiau asilas nestojo, ėjo sau toliau ratu, praėjo ir pro ložę, kur sėdėjo Harka, visai pro pat šalį.

Klounas linkčiojo galvą, publika kikeno.

— Apsisukti? — vėl pakartojo juokdarys.— Na tai apsisuksim! — Jis užvertė kojas, atsigulė nugara ant asilo, galva siekdamas jo kaklą, bet uodegos nepaleido. Paskui vėl turstelėjo atgal.— Neišeina! Ką gi daryti?

— Apsisukti reikia! — griaudėjo publika.

— Taip, taip, apsisukti! — Klounas palenkė galvą, lyg taikydamasis verstis kūlio per asilo užpakalį, bet nusirito žemėn ir pargriuvo į smėlį ir pjuvenas. Ten jis ir liko sėdėti išsižiojęs. Asilas sustojo, ištiesė kaklą ir subliuvo: „I-a-a-a!"

— Sėsk kaip reikiant ant asilo,— šaukė įsilinksminusi publika.— Ar dabar matai, kur jo galva?

Klounas atsikėlė, įsibėgėjo ir mikliai kaip tikras kaubojus užšoko ant asilo. Bet asilas atsistojo piestu, ir juokingai apsirengęs raitelis vėl šleptelėjo į smėlį.

— O kad tave kur! Tai prakeiktas gyvulys! Na, palauk tu man!

Tris kartus bandė jis užšokti ant asilo, bet vis nesėkmingai.

Pagaliau nusisuko nuo pilkio, su panieka mostelėjo ranka ir tarė:

— Man jau gana, mielasis, aš nebenoriu! Išdarinėk tokius pokštus su kuo kitu!

Sulig tais žodžiais klounas išėjo iš maniežo, paskui dar atsigręžė, pabaksnojo pirštu sau į kaktą, parodė į asilą, tuo norėdamas pasakyti, kad kvailas ne jis, o asilas.

Vos tik klounas pradingo, į maniežą vėl išėjo arklių dresiruotojas, vilkintis elegantišku fraku, su ilgu botagu rankoje.

— Gerbiamos ponios ir ponai! Čia jūs matote pasiutčiausią laukinį asilą pasaulyje.

Nesiliaujantis juokas nutraukė jo žodžius. Dresiruotojas valandėlę palaukė.

— Gerbiamos ponios ir ponai! Direkcija laikosi duoto žodžio! Kas tris minutes išsilaikys ant šito asilo, gaus dešimt dolerių.

Dabar kilo toks riksmas, šauksmas, kad net visa cirko palapinė drebėjo.

— Ant šito švelnaus asilėlio! Ant jo ne tik joti, bet ir miegoti galima! Ant šitokio asilo! Žmogau, jūs subankrutuosit! Ant jo pajos bet kas! Leiskite pirma damoms!

Žmogus su fraku vėl palaukė ir, kai triukšmas aptilo, tarė:

— Taigi prašom! Bet įspėju: mes už pasekmes neatsakome!

Kilo sujudimas, pažįstami, draugai, šeimos nariai tarėsi, ką visa tai galėtų reikšti. Pagaliau iš paskutiniųjų eilių pasigirdo kažkokio vaikinuko balsas:

— Kad nereikėtų daug gaišti laiko, aš pradėsiu. Tik prašom iš anksto paruošti dešimt dolerių. Po trijų minučių aš juos pasiimsiu!

— Labai prašom, gerbiamasis pone! Štai pažiūrėkit patys!

Dresiruotojas paprašė jaunąjį drąsuolį prieiti arčiau, atskaičiavo jo akyse dešimt dolerių ir padavė juos programos vadovui, stovinčiam prie įėjimo į maniežą.

— Galime pradėti!

Vaikinukas priėjo prie asilo, kuris neturėjo nei apinasrio, nei balno, ir akies mirksniu užšoko ant jo. Valan-

ičlę asilas stovėjo kaip įbestas, bet paskui sprygtelėjo aukštyn, krito ant žemės ir ėmė voliotis smėlyje. Raitelis išsitiesė šalia. Cirkas sugriaudėjo nuo juoko.

Tyliai keiksnodamas, vaikinukas atsikėlė ir movė šalin.

Tuo metu atsirado daugiau norinčių laimėti dešimt dolerių. Jų susidarė visa eilė. Užsėdo antras. Asilas aplėkė šuoliais aplink maniežą ir lygiai taip pat gražiai, kaip ir pirma, nutrenkė raitelį į smėlį. Žiūrovai nesitvėrė džiaugsmu.

Harka, Matotaupa, Džimas, Ilgoji Ietis ir dailininkas susidomėję stebėjo atrakcioną. Jie visi mokėjo joti ir visi, išskyrus dailininką, buvo geri raiteliai. Indėnams ne kartą teko sėdėti ant neprajodinėto mustango, o Rudasis Džimas vieną sykį laimėjo jojimo ant laukinių galvijų varžybas.

Bet tai, kas dabar dėjosi čia, jiems buvo pirmiena. Žiūrėdami į asilą, jie netikėjo savo akimis — tai ne asilas, o gyvatė ir tigras kartu. Jis spardėsi, stojo piestu, voliojosi, rodos, net mokėjo savotiškai persiversti ore, ir tai visai išmušdavo raitelį iš vėžių. Nepraėjo nė dvidešimt minučių, ir jis numetė dar dešimt jojikų.

Publika įsiaudrino. Vieni ėjo lažybų, kiti, išsigandę pavojingo gyvulio, atsisakė bandyti savo laimę. Du raitelius asilas sukandžiojo, ir jie buvo nešte išnešti iš manieže.

Kai ir penkioliktas drąsuolis nieko nepešęs nusliūkino į savo vietą, asilą išvedė ir jo vieton atvedė kitą, dar nepavargusį.

— Čia kažkas ne taip! Tie asilai išdresiruoti,— tarė sau Džimas.— Normalus gyvulys negali taip elgtis, toks gudrus gali būti tik žmogus. Bet palaukit, vis dėlto aš paimsiu tuos jūsų pinigus, sukčiai jūs! Manęs tas gyvulys nenumes! O gal tu, Harka, nori pabandyti?

— Po tavęs.

— Po manęs? Klausyk, tikiuosi, tu nemanai, kad Džimas nusiris nuo asilo?

— Pažiūrėsim!

— Gerai, pažiūrėsim!

Džimas peržengė per ložės barjerą, nubėgo į maniežą ir užsėdo ant asilo. Asilas stovėjo ramus ramutėlis,

Džimas paglostė jam kaklą, patapšnojo ir švelniai spustelėjo kojomis šonus. Asilas pajudėjo ir apėjo ratą. Rudasis Džimas pamojavo Harkai, bet tas jam neatsakė. Publika nustebusi nutilo — asilas nuolankiai klausė raitelio: ėjo žingine, bėgo risčia, lėkė šuoliais. Praslinko minutė, antra, trečia... ne, trys minutės nepraėjo. Ūmai, kai raitelis visai to nesitikėjo, asilas stryktelėjo aukštyn, paskui krito žemėn ir ėmė voliotis smėlyje, kandžiodamas raitelį.

Rudasis Džimas paleido asilą ir, žiūrovų juoko lydimas, pamažu sugrįžo į savo ložę. Žmonės, jau pradėję įtarinėti, ar tik neslypi čia kokia apgaulė, dabar taip džiaugėsi asilo laimėjimu, kad net ašaros ištryško jiems iš akių.

— Na ką gi, Harka,— piktai tarė Džimas berniukui,— dabar tavo eilė! Sakei, po manęs!

Harka atsistojo, nusimetė drabužius, liko tik su šlaunų prijuoste ir neskubėdamas priėjo prie dresiruotojo su fraku.

— Prašom, berniuk. Tik būk atsargus!

Harka iš lėto priėjo prie asilo, užšoko jam ant nugaros ir sėkmingai atlaikė pirmuosius bandymus nusimesti raitelį. Asilas buvo gerai pailsėjęs ir toks laigymas ir spardymasis jam buvo vienas malonumas, bet Harka taip pat nesiskundė nuovargiu ir visada laiku atspėdavo, ką asilas ketina daryti. Asilas davėsi po visą maniežą, bet nusimesti jaunojo raitelio negalėjo. Žiūrovai pradėjo ploti, lažintis: vieni statė už asilą, kiti už indėnų berniuką. Rudasis Džimas ramiai stebėjo dvikovą. „Tegu, tegu, svarbiausias asilo triukas dar priešaky,— galvojo jis.— Prieš jį ir Harka neatsilaikys!" Berniuką išmušė prakaitas — jau dvi minutes jis grūmėsi su asilu, o tai nemažas laiko tarpas, turint galvoje šitokį įtempimą. Dvi minutės, dar pusė... jau jau ateina lemiamas momentas!

Žiūrovai rėkė, šaukė, plyšojo kaip pašėlę, šokinėjo nuo suolų, mosikavo rankomis.

Harka jautė, kad paskutinėmis sekundėmis asilas griebsis savo pagrindinio triuko. Ką daryti? Žinoma, jis galėtų nušokti nuo asilo, o paskui ir vėl užšokti, šitaip normaliom sąlygom ir reikėtų elgtis. Bet čia yra visai kas kita: jeigu jis taip padarytų, niekas jam neužskaitytų pergalės. O

gal jam pasilikti ant asilo, ir tegu jis daro, ką tik nori: tegu voliodamasis jį daužo, tegu traiško ir kandžioja...

Bet ne. Harka padarė visai ką kita. Jis apsisuko ant strakinėjančio asilo, atsisėdo taip, kaip pirma sėdėjo klounas, ir pačiupo asilo uodegą. Asilas kaipmat nurimo. Harka spustelėjo jį šlaunimis, ir dabar tas nesutramdomas gyvulys ramiai kaip avelė ėmė bėgti ratu.

Apibėgo vieną ratą, antrą, trečią. Ėjo į pabaigą trečia minutė, o Harka dar tebesėdėjo ant asilo.

Užgniaužę kvapą, išsižioję, žiūrovai laukė, kas toliau bus. Štai baigėsi trys minutės, ir cirko palapinėje sugriaudėjo ovacijos. Žmonės rėkė, plojo, trypė kojomis.

Harka nušoko nuo asilo, patapšnojo jam kaklą, nuėjo prie programos vadovo, pasiėmė dešimt dolerių ir sugrįžo į ložę. Čia jis apsirengė ir, lyg niekur nieko, atsisėdo į savo vietą.

Matotaupa šypsojosi, dailininkas ir Ilgoji Ietis gyrė Harką, tik Džimas keikėsi:

— Po velnių! Gudrus vaikėzas. Kaip man neatėjo į galvą, kad šitokiu būdu galima sutramdyti asilą!

Prasidėjo pertrauka. Dalis publikos nugužėjo žiūrėti žvėrių. Džimas su auksaplauke kasininke išėjo. Ložėje liko dailininkas, Ilgoji Ietis ir abu dakotai. Geltonoji Barzda vis šypsojosi, prisiminęs, kaip Harka sutramdė asilą.

Po kelių minučių prie ložės priėjo frakuotas arklių dresiruotojas, vadovavęs atliekant numerį su asilu, prisistatė dailininkui ir labai mandagiai paklausė, gal kartais Harka žinojo tą triuką, gal jis jau anksčiau yra pasirodęs cirke. Geltonoji Barzda šypsodamasis paaiškino, kad Harka išvis pirmą kartą mato cirko vaidinimą.

— Bet juk tai negirdėtas daiktas, neįtikėtina, sere, tai talentas, toks gimsta vieną kartą per šimtą metų! O kokiai genčiai priklauso berniukas ir kas yra jo globėjas?

— Jis — dakotas, pone, o čia štai sėdi jo tėvas!

Žmogus su fraku žiūrėjo į Matotaupą, lyg jis būtų koks aikštingas arklys, ant kurio netrukus reikės sėsti.

— Aš turiu didelį prašymą! Ar nesutiktumėt mums padėti? — kreipėsi jis į dailininką.

— Nežinau, kuo galėčiau jums būti naudingas!

— Mes atsidūrėm baisiai keblioj padėty! Apsiskelbėm, kad pasirodys indėnų trupė, bet jų nėra, jie mus apmovė — ėmė ir pasiliko tame mieste, kur prieš tai gastroliavome. Galimas daiktas, juos paviliojo koks mūsų konkurentas. Ir kas tų žmonių nesąžiningumas! Štai dabar baigsis pertrauka, ir mes negalėsim parodyti žadėto numerio. Tai skandalas! Mes žuvę! Žiūrovai taip pasipiktins, kad sulaužys suolus, sudraskys palapinę, išplėš kasą — sunku ir įsivaizduoti, kas iš to gali išeiti. Suprantate, mes turim žūt būt parodyti numerį su indėnais ir kaubojais. Su kaubojais ne bėda, jų yra čia į valias, bet va indėnų, kurie ką nors sugebėtų, sunku rasti, baisiai sunku!

— Taip tai taip, bet kuo mes čia dėti?

— Matote, berniukas — pasiutusiai geras jojikas, žinoma, tėvas taip pat ne blogesnis, tuo aš neabejoju. Manau, kad jie moka ir šaudyti, ir lasą mėtyti. Mes galėtume prieš tai dar truputį parepetuoti, gal ir tas ponas šalia jūsų sutiktų dalyvauti. Gerbiamieji, supraskite mane teisingai — mes atsidūrėm beviltiškoj padėty. Jeigu tie žmonės sugriaus palapinę, mes žlugę, ir dar tokiu laiku, kai čia pat žiema. Tik jūs galite mums padėti. Jūs džentelmenai, aš žinau, jūs sėdite ložėje, patikėkite, aš anaiptol nelyginu jūsų su artistais! Jūs pasirodytumėt tik savo malonumui, pramogos dėlei, aš taip ir praneščiau. Taigi prašau jus, maldauju... Žinoma, už tai jūs negausit jokio atlyginimo, juk jūs ne artistai, aš tik įteiksiu dovanėlę berniukui. Publika jau pamilo jį ir labai apsidžiaugs, jeigu aš paskelbsiu, kad sekančiame numeryje dalyvaus ir jis!

Ilgoji Ietis išvertė dresiruotojo pasiūlymą Matotaupai ir Harkai.

— Sere, aš ant kelių maldauju jus, prikalbėkite savo raudonodžius draugus.

Ilgoji Ietis šypsojosi, ir iš tos šypsenos buvo matyti, kad jis linkęs patenkinti dresiruotojo prašymą. Matotaupos veidas tebebuvo sustingęs.

— Kaip tu manai, Matotaupa? — tiesiai paklausė jį Ilgoji Ietis.— Galėtumėm parodyti žmonėms, ką mokame — trys čia esantys kaubojai ir mes trys. Tai bent būtų numeris!

Matotaupa sučiaupė lūpas.

— Ar galiu aš kai ko paklausti baltąjį?

— Kodėl gi ne!

— Kodėl jūs visam miestui apskelbėt tą numerį, nors žinojote, kad indėnų nebėra jūsų cirke?

Žmogus su fraku kiek sutriko.

— Dakotų vade, tai biznis. Biznis privertė tai daryti. Štai kas! Šitas numeris buvo išspausdintas plakatuose, plakatus aš turėjau išplatinti, o paskui garsiai apreikšti tai, kas juose parašyta. Be to, indėnų trupės vadovas išvažiavo pas pabėgėlius. Galbūt jam pavyks juos parsivežti! Tikiuosi, kad pavyks. Rytoj jie jau bus čia! Svarbu tik šiandien kaip nors išsiversti!

— Tegul baltasis žmogus pakeičia eilės tvarką — pirma išleidžia liūtus ir tigrus, paskui žmogų ant lyno ir paskiausia kaubojus. . .

— Ir jūs su jais, vade?

— Mes dar pagalvosime.

Šie Matotaupos žodžiai nuskambėjo labai netvirtai. Jis mielai būtų pasakęs „ne", tik nenorėjo užgauti Ilgosios Ieties.

— Aš turiu vilties! — sušuko žmogus su fraku. — Mūsų indėnų ir kaubojų trupei vadovauja šaunus pėdsekys ir kaubojus. Jeigu tik jis sugrįš prieš baigiantis vaidinimui, aš atsiųsiu jį čia! Jam jūs negalėsit atsispirti.

— Kuo jis vardu?

— Bizonų Bilis.

Ilgoji Ietis gūžtelėjo pečiais. Tokio vardo jis nebuvo girdėjęs. Greičiausiai tai ne tas Bilis, kur sakėsi laimėjęs dvidešimt keturias kovas gaidžio svoryje. Žmonių, vardu Bilis, yra kaip smėlio pajūry.

Pertrauka ėjo į pabaigą. Cirko kasa jos metu buvo atidaryta, todėl kasos vežimėlyje sėdėjo storoji blondinė.

Džimas grįžo į ložę visas švytintis. Kas jį taip gerai nuteikė, nepasakojo, o kiti jo ir neklausinėjo. Tačiau Ilgoji Ietis užsiminė apie pokalbį su arklių dresiruotoju. Džimas pliaukštelėjo sau per šlaunis.

— Sakai, Bizonų Bilis! Nuostabu! Tai bent naujiena! Pažįstu jį! Vasarą mačiau prie matavimo darbų. Puikus vyrukas, su ateitim! Dar labai jaunas, bet iš jo bus žmogus. Įdomu, ar pavyks jam privilioti į cirką indėnus. Gir-

dėjau, jie streikuoja, reikalauja už pasirodymus cirke pinigų.

— Kaip galima nemokėti žmonėms pinigų,— pasipiktino dailininkas.

— Pinigai yra pinigai. Atskaičiuoja už maistą, už nakvynę furgone, už gerus drabužius, su kuriais jie pasirodo arenoje, ne kažin kas ir belieka. Na, bet jie grįš. Bizonų Bilis moka su indėnais apsieiti.

Matotaupa paprašė Ilgąją Ietį išversti Džimo žodžius, nes abejojo, ar Džimas sugebės dakotų kalba pasakyti tai, ką jis kalbėjo angliškai. Ilgoji Ietis išvertė viską žodis žodin.

— Mes neisim šiandien į maniežą. Aš pasakiau, hau! — ryžtingai tarė Matotaupa.

Užgrojo orkestras, aplink areną buvo pastatytos aukštos grotos, kad plėšrūs žvėrys neužpultų publikos. Didžiulės laukinės katės suėjo į maniežą ir sutūpė ant sustatytų joms kėdučių. Tai buvo mišri žvėrių grupė: keturi liūtai ir du karališkieji tigrai, todėl dresiruotojui buvo labai sunku juos suvaldyti. Tačiau, stengdamasis įaudrinti žiūrovus, jis dar erzino žvėris: šūkavo ir pliauškino odiniu bizūnu. Kai tik prieidavo arčiau, žvėrys riaumojo ir švaistėsi letenomis. Dresiruotojas rankose turėjo ilgą kartį; jis atkišdavo ją žvėrims, ir tie daužė ją letenomis. Kartyje jau buvo matyti nagų ir dantų žymės.

— Belai! Belai!

— Brr-rrr!

— Tigra! Tigra! Tigra!

Tigrė išsišiepė ir parodė aštrius dantis. Ji neriaumojo, tik piktai urzgė, daužė letena ir kandžiojo kartį.

Dresiruotojas jaudinosi. Harka pastebėjo, kaip jo grimuotą veidą išmušė prakaitas. Padėjėjas padavė jam pro grotas degantį lanką. Dresiruotojas paliepė ramiausiam iš keturių liūtų šokti per jį. Žvėris spyriojosi, bet paskui įsibėgėjo ir išsitiesęs lengvai peršoko per degantį lanką.

Kiti trys liūtai pasekė jo pavyzdžiu.

Tada dresiruotojas padėjo bizūną, išsitraukė pistoletą ir šovė į orą. Dusliai urgzdamas, karališkasis tigras pasiruošė šokti. Dresiruotojas šovė antrą kartą ir vos nenubruožė žvėriui kailio. Tigras labai vangiai, bet grakš-

čiai peršoko lanką, ir Harka suprato, kad laisvėje tas žvėris šokinėtų visai kitaip! Žvėrių valdovas, paimtas į nelaisvę ir uždarytas už grotų, bizūnų ir pistoleto šūvių varomas, turi linksminti žiūrovus! Berniukui pagailo tigro. Tokius žvėris reikia medžioti, o ne versti kvailai šokinėti per lanką. Jis paprašė Ilgąją Ietį papasakoti, kur tokie tigrai gyvena.

Paskutinioji turėjo šokti tigrė. Kiti žvėrys vėl tupėjo savo vietose, bet buvo labai neramūs ir susijaudinę, kaip ir dresiruotojas juodais šilkiniais marškiniais, po kuriais vilkėjo grandininius šarvus.

— Tigra! Tigra! Tigra!

Tigrė piktai suurzgė ir griebė dantimis kartį. Muzika nutilo. Žiūrovai, baisiausiai susidomėję, laukė, kas toliau bus. Cirke stojo tyla.

— Tigra!

Dresiruotojas šovė tris kartus iš eilės. Tigrė suriaumojo ir nušoko nuo savo kėdutės. Dresiruotojas kairėje rankoje laikė degantį lanką, dešinėje — pistoletą. Žvėris piktai urzgė, iššiepęs nasrus.

— Tigra!

Tigrė kimiai suurzgė ir šoko... Bet ne per degantį lanką, o ant dresiruotojo. Laimė, šis spėjo pasilenkti, ir tigrė pralėkė virš jo.

Moterys ir vaikai ėmė klykti. Nerimas pagavo ir kitus žiūrovus. Harka matė, kaip persimainė dresiruotojo veidas, kaip karštligiškai blizga jo akys.

Kai kurios moterys užsidengė rankomis veidus, kad nematytų, kas toliau bus. Harka pastebėjo du cirko tarnautojus, stovinčius už grotų su ilgomis žarnomis rankoje, bet nežinojo, kam jos reikalingos. Ilgoji Ietis greitai paaiškino, kad laukiniai žvėrys vandens bijo taip pat kaip ir ugnies.

Tigrė dar kartą puolė dresiruotoją, bet jam pavyko ir šį kartą išsisukti. Dabar žvėris vėl atsitūpė ant kėdutės, bet neilgam. Netrukus ji nulipo žemėn ir ėmė sėlinti maniežu. Sunerimo tigras ir liūtai.

Dresiruotojas kažką sušuko, bet Harka nesuprato jo žodžių. Ilgoji Ietis jam išvertė. Dresiruotojas prašęs atidaryti vartus, kad jis galėtų išvaryti iš maniežo žvėris ar-

ba bent dalį jų. Tačiau programos vadovas neleido, ir vartai liko uždaryti.

— Tigra! Tigra!

Dresiruotojas atidavė padėjėjams degantį lanką ir, pagriebęs bizūną, ėmė juo visaip pliauškinti ir šmiaukščioti. Keturi liūtai tik urzgė ant savo kėdučių ir nejudėjo iš vietos. Tačiau tigras įdūko. Jis nušoko žemėn ir kartu su tigre ėmė tykinti prie dresiruotojo. Dabar ir jis jau nebelietė atkištos karties.

Dresiruotojas vėl paėmė degantį lanką, drąsiai šoko tigrei skersai kelio ir iššovė.

— Tigra!

Tigrė, šūvio išgąsdinta, nubruožta kulkos, persliuogė per lanką, o tigras šoko ant grotų ir įsikibo nagais į viršutinį skersinį. Grotos susvyravo. Žiūrovai, siaubo pagauti, ėmė rėkti. Dar kiek, ir būtų kilusi panika. Bet programos vadovui davus ženklą, cirko tarnautojai paleido vandens čiurkšlę, ir tigras tuoj pat nusirito žemėn. Žiūrovai lengviau atsikvėpė. Vieną damą ištiko priepuolis, ir darbininkai patyliukais išnešė ją lauk.

Dresiruotojas privertė tigrę vėl pasiruošti šuoliui. Jis padėjo bizūną ir kartį į šalį ir darbavosi dabar tik su pistoletu ir liepsnojančiu lanku. Tigrė norom nenorom pakluso ir peršoko per lanką. Netrukus ji jau buvo prie vartų.

Nuaidėjo plojimai.

Harka matė, kad dresiruotojas vos laikosi ant kojų, bet jis stovėjo vidury maniežo ir linkčiojo, atsakinėdamas į publikos plojimus ir entuziastingus šūksnius. Tuo tarpu darbininkai atidarė vartus ir, daužydami lazdomis į grotas, išvarė iš maniežo žvėris.

Tarp žiūrovų taip pat ne vienas braukėsi nuo kaktos prakaitą. Darbininkai nuėmė grotas, ir dresiruotojas linkčiodamas išėjo iš maniežo. Įbėgo klounai ir ėmė išdarinėti savo pokštus. Tačiau Harkos neėmė juokas. Jis nusprendė rytojaus dieną dar kartą nueiti į žvėryną ir gerai apžiūrėti tigrus.

Po to pasirodė lyno artistai, buvo atliekami numeriai ant trapecijos. Harka savo akimis netikėjo, kad žmogus gali būti toks vikrus. Tiesa, vieną kartą lyno artistas nu-

sprūdo nuo lyno, bet vis tiek įsitvėrė ranka ir nenukrito žemėn.

Pagaliau atėjo paskutinis numeris. Buvo jau vidurnaktis. Žiūrovai plepėjo, juokėsi, valgė saldumynus, gėrinėjo. Harka laukė, ar nepasirodys žmogus su fraku. Matotaupa pasakė „ne", ir jo sprendimo niekas nebepakeis. O gal pasirodys medžiotojas, vardu Bizonų Bilis? Jeigu tik jis sugrįžo? Tas žmogus Harką labiau domino negu dresiruotojas su fraku. Nors šis ir labai gražiai dresiravo arklius, bet neturėjo nieko bendro su prerijomis. Bizonų Bilis — tas vardas primena vėją, neaprėpiamus tolius, rudų galvijų kaimenę, kuri lekia šuoliais, kad net smėlis dulka. Ne maniežo smėlis, sumaišytas su pjuvenomis, o tikras prerijų smėlis. Harka prisiminė, kaip jis prismaigstė strėlių į bizono nugarą. Nuo to laiko jam neteko persekioti bizono. Dabar ruduo, greitai prasidės didžiosios medžioklės, o jis, Harka, sėdi čia, kažkokioj palapinėj, kur bizonų nėra nė kvapo, kur atsiduoda tik tvartu.

Prie ložės, kur sėdėjo Harka, priėjo ir sustojo žmogus. Harka girdėjo žingsnius, bet tyčia neatsisuko pasižiūrėti, kad kas nepamanytų, jog jam labai rūpi pamatyti, kas čia toks atėjo. Žmogus pastovėjo ir, nė žodžio netaręs, nuėjo sau. Harka palydėjo jį akimis ir pastebėjo, kad jis apsirengęs kaubojaus drabužiais.

— Jis nesiryžo mūsų kalbinti,— tarė Ilgoji Ietis.— Tu, mano vyresnysis broli Toli Skrajojantis Paukšti, pasirodei jam per daug brangiai apsirengęs, Matotaupa — per daug išdidus, Harka — per daug užsispyręs. Jie parodys tą numerį be mūsų.

— Šiaip ar taip, čia buvo ne Bizonų Bilis,— tvirtai pareiškė Džimas.— Jeigu jis pats sugrįžo, o pas mus atsiuntė tik kažkokį žvairakį tarną, tai tegu nesitiki, kad mes tuoj ir bėgsim jam tarnauti!

Vos tik žmogus pradingo iš akių, orkestras tuoj užgrojo tušą.

Į maniežą išlėkė grupė raitų kaubojų. Džimas, kaip paprastai, pliaukštelėjo sau per šlaunis ir sugriaudėjo:

— Bizonų Bilis! Bizonų Bilis!

Mažai kas iš žiūrovų žinojo šitą vardą, jis išgarsėjo tik po kelerių metų, tačiau išgirdę Džimo šūksnius, dau-

gelis pamanė, kad žmogui, nusimanančiam apie pasienio ir laukinių Vakarų reikalus, negražu nežinoti Bizonų Bilio, todėl grupė jaunuolių tuoj pat ėmė šaukti:

— Bizonų Bilis! Bizonų Bilis!

Žmogus, vadovaujantis kaubojams, buvo labai puošniai apsirengęs, geriausios odos drabužiai, aukšti atraitoti batai, plačiabrylė skrybėlė. Pakėlęs ranką, jis sveikino žiūrovus kaip koks karalius savo pavaldinius. Harka įsižiūrėjo į jo veidą. Veidas buvo gražus, pailgas, nosis lenkta, akys mėlynos. Barzda jo buvo ne tokia, kaip dailininko, ji augo tik ant smakro; be to, žmogus nešiojo ūsus. Ir ko tik tie baltieji neprasimano! Kaubojai, vadovaujami Bizonų Bilio, pradėjo savo programą. Kažko naujo, kas Harkai būtų nematyta, jie neparodė, bet jodinėjo tikrai gerai ir šaudė taikliai. Indėnai nepasirodė.

Pasibaigus vaidinimui, kilo visuotinis triukšmas, arkliai trypė kojomis, stojo piestu, kaubojai šaudė, rėkavo, publika negailėjo aplodismentų.

Pagaliau kaubojai išjojo iš maniežo, publika pakilo ir plūstelėjo prie išėjimo.

Penketas žiūrovų, sėdinčių ložėje, neskubėjo, palaukė, kol žmonės išeis, ir kai cirke užgeso šviesos, jie taip pat pakilo iš savo vietų. Po šitiekos žmonių, muzikos, triukšmo tamsi, tuščia ir tyli palapinė atrodė kažkaip keistai. Darbininkai šlavė manieže nešvarumus ir kartu su pjuvenomis sėmė juos kastuvais.

Lauke stoviniavo žmonių būreliai. Vyrai dar taikėsi užsukti į kokią užeigą išgerti degtinės. Moterys varė juos namo. Vaikai buvo pavargę. Kai kurie mažesnieji verkė.

Staiga kilo triukšmas. Visi sukluso. Kažkieno išsigandęs balsas šaukėsi policijos. Žmonės tuoj pat subėgo į įvykio vietą.

— Reikia ir man pažiūrėti! — tarė Džimas ir dingo minioje.

Abu dakotai, dailininkas ir Ilgoji Ietis liko laukti prie įėjimo į cirką. Nė vienas iš jų nežinojo, kas ten atsitiko.

Netrukus grįžo Džimas ir pranešė:

— Išplėšta kasa! Tai bent pokštas, gerbiamieji, nuostabus ir nepakartojamas pokštas — kasoje neliko nė cento! Tai tikra šio vakaro sensacija!

— O kur kasininkė? — pasiteiravo dailininkas.

— Dingo! O kaip tu manei? Tikriausiai paaiškėjo, kad ji ne moteris, o toli skrajojantis paukštis.

— Vadinasi, ji nenužudyta?

— Ne, kur ten! Ne kiekvieną kartą taip jau blogai viskas baigiasi. Būna ir kitokių atvejų. Na ir geras buvo laimikis, nieko nepasakysi. Po numerio su plėšriaisiais žvėrimis ji išpardavė bilietus keturiems vakariniams ir dviem dieniniams spektakliams. Mat žmonės lauke girdėjo žvėrių riaumojimą ir norėjo kitą dieną pamatyti sensaciją.

— Ir visos pajamos už keturias dienas dingo?

— Taip, visi pinigai.

— Tai negi ta moteris viena buvo kasoje ir niekas jos nesaugojo?

— Žinoma, saugojo! Kur nesaugos šitokiame mieste, kaip šis! Bet sargybiniai daugiau žiūrėjo, kad kas neužpultų iš lauko pusės. O kas gali pagalvoti, jeigu kasininkė kur išeina? Mikliai ji apšvarino kasą. Gal ir sargybiniai prie to prisidėjo.

— Už ką dabar cirkas šers gyvulius, kuo mokės žmonėms, kaip atsiskaitys už vietą? Nebent jie turi kokių santaupų banke?

— O kas man darbo. Geriau einam į viešbutį.

Ir jie patraukė namo. Pagrindinėje miesto gatvėje zujo daug žmonių, triukšmas buvo kone didesnis negu dieną, dauguma krautuvių dar buvo atidarytos.

Kai Harka su tėvu vėl atsidūrė mažame viešbučio kambarėlyje ir išsitiesė ant vilnonės antklodės, jam tiesiog svaigo galva, bet jis pasistengė greit užmigti, nes rytojaus dieną buvo numatęs daug ką nuveikti: visų pirma nueiti pasižiūrėti tigrų, paskui išsiaiškinti, sugrįš indėnai, ar ne. Dėl kasos apiplėšimo jis taip pat turėjo kai kurių minčių, tačiau apie tai nekalbėjo net su tėvu.

Naktį berniukas blogai miegojo, bet ne todėl, kad diena buvo tokia įtempta,— jį slėgė neįprastas kambario oras. Visame mieste oras jam atrodė pašvinkęs, o kambaryje ypač buvo trošku.

Dar prieš rytą jį pažadino triukšmas. Į gretimo kambario duris, kur miegojo dailininkas ir Ilgoji Ietis, kažkas

smarkiai beldėsi, buvo girdėti piktas, pavargęs dailininko balsas ir šiurkštūs kitų dviejų žmonių balsai. Po kurio laiko balsai aprimo ir koridoriumi nutolo sunkūs dviejų žmonių žingsniai. Ir kaip tie baltieji nemoka tyliai vaikščioti!

Netrukus pas dakotus atėjo dailininkas ir Ilgoji Ietis. Dailininkas buvo tikras, kad indėnai girdėjo triukšmą jų kambaryje, ir tuoj pat ėmė pasakoti, kas atsitiko.

— Buvo policija. Žmonės mątė, kaip Džimas sėdėjo mūsų ložėje su ta šviesiaplauke kasininke, ir policijai kilo įtarimas, ar tik ir jis nebus prisidėjęs prie apiplėšimo. Policija teiravosi, ką aš žinau apie Džimą. Nieko daug negalėjau jai papasakoti, pasakiau tik, kad apskritai jis mėgsta iškrėsti kokią šunybę ir susikombinuoti vieną kitą dolerį, bet šiaip jis mums gana daug padėjo, kai bedančio Beno namuose buvome patekę į bėdą. Tarp kitko, kaip sužinojau iš policijos, viename šio miesto privačiame banke jis turi stambią sumą pinigų. Todėl, manau, policija liausis jį įtarinėjusi.

— Ar Džimas dabar yra viešbutyje?

— Girdėjau, jis sėdi restorane ir visus girdo. Šeimininkas patenkintas, juk sąskaita auga.

Dailininkas ironiškai nusišypsojo, nes žinojo, kad sąskaitą turės apmokėti jis, o ne Džimas.

Apie miegą nebuvo jau ko ir galvoti. Ilgoji Ietis ir abu dakotai užsakė į kambarį sočius pusryčius: buljono ir keptos mėsos. Kiti baltųjų valgiai jiems nepatiko. Tokių pusryčių indėnams užtekdavo visai dienai. Dailininkas nenorėjo valgyti. Jis nekaip jautėsi ir nutarė geriau pagulėti. Ilgoji Ietis susirūpino ir norėjo likti drauge. Bet dailininkas įkalbėjo jį nueiti su Harka pasižiūrėti žvėrių. Kambary pažadėjo likti Matotaupa. Harka nenorėjo tikėti, kad dabar jie ten pateks, bet Ilgoji Ietis pasakė:

— Nebijok, įeisim, jiems dabar su pinigais striuka.

Šejenas neklydo. Jie davė žvėrių prižiūrėtojui arbatpinigių, ir tas be didelių kalbų juos įleido. Be to, jis iš karto pažino Harką. Iš pat ankstaus ryto cirke jau virė darbas: buvo valomos arklidės, žvėrių narvai. Plėšriųjų žvėrių narvus valė pro grotus siauromis ilgakotėmis šluotomis. Kadangi narvus nuolat reikėjo vežioti, jie buvo

maži, keturi liūtai gulėjo susispaudę greta viens kito, šalimais buvo uždaryti abu tigrai. Bėgioti žvėrims nebuvo kur, todėl visi gulėjo ir žiūrėjo didelėmis gintarinėmis akimis pro grotų virbus.

Ilgoji Ietis nuėjo į arklides pasižiūrėti Bizonų Bilio širmio.

Harka sustojo prie lyno, ištempto netoli narvo, kad žiūrovai per arti neprieitų prie žvėrių, ir užsižiūrėjo į tigrę, pamažu judinančią aštrius nagus. Pajutusi Harkos žvilgsnį, tigrė pakėlė į jį savo stiklines akis.

Berniukas taip buvo paskendęs mintyse, kad nė nepastebėjo, kaip prie jo priėjo du vyrai. Tigrės žvilgsnis persimainė, ūsų galiukai ėmė drebėti. Harka atsigręžė. Šalia stovėjo Ilgoji Ietis ir žvėrių dresiruotojas, užsimetęs ant pečių chalatą.

— Gal sutiktum dirbti pas mus? — paklausė dresiruotojas.— Direktorius ir programos vadovas sumanė paruošti su tavim įdomų numerį. Tavo tėvas galėtų pareikalauti gero atlyginimo, jeigu praėjusį vakarą mūsų nebūtų apiplėšę. Ponas direktorius tiesiog įmanytų pasidaryti sau galą, programos vadovas raunasi plaukus. Tai prakeikti plėšikai! Dirbi žmogus, pluši, o kas nors ima ir dingsta su visais pinigais!

Dabar, rytą, dresiruotojas buvo be grimo. Harka pažvelgė į liesas rankas, į pelenų spalvos veidą ir pastebėjo, kaip virpa jo blakstienos.

— Kodėl tu taip erzini žvėris? — paklausė berniukas.— Jie būtų klusnesni ir daugiau išmoktų, jeigu tu švelniau su jais elgtumeis.

— Matai, kaip tu teisingai pastebėjai. Aš turiu kiekvieną vakarą erzinti žvėris, kad publika paskui nesiskųstų, jog neįdomi buvo programa. Vieną kartą tas geruoju nesibaigs, aš žinau. Bet kas iš to. Aš pripratau gauti gerą atlyginimą. Gal nori pasižiūrėti repeticijos? Aš kaip tik dabar ten einu.

Harka linktelėjo galvą.

Darbininkai jau statė taką žvėrims išleisti. Žvėrys nerimavo, nes žinojo, kas dabar jų laukia. Dresiruotojas nusivedė Harką ir Ilgąją Ietį į palapinę, kur jau stovėjo didžiulės grotos. Kaip jie čia greitai dirba!

Dresiruotojas nusimetė chalatą ir su paprastomis kelnėmis ir triko marškiniais atsistojo prie tako vartelių, vedančių į maniežą.

— Eikš! — tarė jis berniukui.— Nebijok, nieko tau neatsitiks!

Dresiruotojas laikė rankoje tik botagą, neturėjo nei pistoleto, nei karties. Jis atidarė nedidelius vartelius ir įėjo į vidų.

Harka valandėlę abejojo, bet vėliau nusekė paskui dresiruotoją į maniežo vidurį ir sustojo. Plėšrūnai, gavę kiek laisviau pabėgioti, žaidė, šokinėjo ant kėdučių, voliojosi ir vis žvilgčiojo į nepažįstamą berniuką, bet matydami, kad šis laikosi drąsiai ir ramiai, pamažu apsiprato. Pats jauniausias liūtas, jau du kartus pasiglaustęs aplink dresiruotoją, kad šis pakasytų jam karčius, dabar glaustėsi aplink Harką. Tigrė suprunkštė ir parodė aštrias iltis.

— Ji pavydi, todėl ja negalima per daug pasitikėti,— tarė dresiruotojas ir priėjo prie dryžuotosios plėšrūnės. Tigrė nepiktai kaukštelėjo dantimis ir ėmė vizginti uodegos galiuką. Dresiruotojas iškėlė lanką, ir tigrė, pasispyrusi nuo žemės, lengvai liuoktelėjo per lanką.

— Jeigu ji taip visą laiką šokinėtų, žiūrovams būtų nuobodu — tarė dresiruotojas Harkai.

Repeticija užtruko tik pusę valandos, nes žvėrys nieko naujo nesimokė, vien kartojo senus numerius. Harka kartu su dresiruotoju išėjo iš maniežo.

— Tu tiesiog gimęs cirkui, berniuk,— tarė dresiruotojas, uždarydamas vartelius.— Gerai pagalvok. Tai tavo ateitis!

— Ar tu šiandien vėl erzinsi žvėris ir be reikalo rizikuosi savo gyvybe?

— Ir šiandien, ir rytoj, ir kiekvieną vakarą, kol galų gale palydėsiu galvą.

Harka nieko jam daugiau nesakė, tik priėjo prie Ilgosios Ieties, kuris stovėjo netoliese ir klausėsi Harkos ir dresiruotojo pokalbio.

— Girdėjai naujieną? — paklausė šejenas Harką.— Atvyksta indėnų trupė. Pasibaigė pinigai. Nebeturi ko valgyti. Ir kas gi jiems beliko daryti? Netrukus jie jau bus

mieste, ir, kiek girdėjau, žmonės jau žiopso, jų laukdami, lyg niekada nebūtų matę indėno. Tikri kvailiai.

— Kokiai genčiai priklausė indėnai?

— Dakotų.

— Tai mes galėsim su jais pasikalbėti!

— Jeigu tik kas mums leis. Žinai, kas dabar lando po cirką? Džimas. Jis siūlo direkcijai paskolinti pinigų. Ir reikalauja didelių procentų.

Šejenas kalbėjo dakotų dialektu, ir jam sunku buvo surasti žodžius kai kuriom sąvokom. Pavyzdžiui, žodžio „procentas" visai nebuvo dakotų kalboj.

Iš pagrindinės gatvės vėl pasigirdo trimito garsas ir ausį rėžiantis šauklio balsas. Juo labiau artėjo eisena prie cirko palapinės, juo atidžiau klausėsi Ilgoji Ietis. Harka matė, kaip šejeno veidas vis labiau niaukiasi.

— Ką jie čia dabar prasimanė! — tarė jis.— Jie skelbia, kad tu esi Tatankos Jotankos sūnus, dakotams užpuolus matininkus, paimtas į nelaisvę, ir kad šį vakarą tu vėl pasirodysi cirke! Sako, pardavinėjami papildomi bilietai šiam spektakliui. Matyt, jie nori dvigubai nuplėšti už geresnes vietas ir tokiu būdu vėl papildyti savo kasą.

Ilgoji Ietis ir Harka matė, kaip į cirką atvežė šimtus kėdžių ir suolų ir sustatė takuose tarp eilių. Jeigu visas šias vietas užims žmonės, niekas negalės nė pajudėti.

Harka su Ilgąja Ietim nuėjo prie ponių ir asilų. Ten buvo daug tuščių gardų. Kadangi dakotai atvyksta raiti, tai tikriausiai jie čia pastatys savo arklius ir juodu galės viską matyti. Abu indėnai pasislėpė garde, kur buvo uždaryti keturi asilai. Tiesa, juos pastebėjo klounas, bet gal kartais jis netrukdys. Tas drūčkis vaikišku veidu be savo juokdariškų drabužių ir be grimo atrodė visai rimtas ir malonus žmogus. Tačiau jis priėjo prie asilų gardo ir tuoj pat įsirausė į šiaudus, kur buvo pasislėpęs Harka ir šejenas.

— Berniuk,— liūdnu balsu tarė jis Harkai,— tu sugadinai mano triuką. Ir kaip tu galėjai įspėti, kur glūdi jo paslaptis? Ką aš dabar veiksiu su asilais be šito numerio? Programos vadovas nori mane atleisti. Sako, sugalvok naują triuką. Bet kaip aš jį taip greitai sugalvosiu!

O jeigu pasirodytų klounas, berniukas ir nesutramdomas asilas? Kaip tu manai? Man rodos, iš to kas nors išeitų!

— Kas nors tai išeitų, bet tik ne numeris,— tarė Harka. Šį žodį jis jau spėjo išmokti. Dabar jis prisidėjo pirštą prie lūpų, prašydamas klouną patylėti, nes prie cirko prijojo indėnų būrys. Buvo girdėti, kaip jie pasklido ir nulipo nuo arklių. Netrukus jie jau pasirodė arklidėje. Nebuvo jokios abejonės, kad tai dakotai — vyrai, moterys ir vaikai.

— Vieną iš jų aš pažįstu! — skubiai sušnibždėjo Ilgoji Ietis.— Mes kartu buvome rezervacijoje. Aš jį užkalbinsiu.

Ilgoji Ietis priėjo prie žmogaus ir užšnekino. Dakotas nustebęs atsigręžė ir nelabai draugiškai pažvelgė į šejeną. Bet netrukus jis, matyt, pažino Ilgąją Ietį, ir juodu įsikalbėjo. Tačiau priėjo liesas baltasis ir nutraukė jų pokalbį.

— Kas čia per plepėjimas! — suriko jis ant dakoto.— Greičiau į repeticiją, jau ir taip daug laiko praėjo veltui!

Indėnas, netaręs nė pusės žodžio, nuėjo, kur jam buvo liepta. Ilgoji Ietis sugrįžo pas Harką ir klouną.

— Dakotas, su kuriuo aš kalbėjausi, vadinasi Dainuojanti Strėlė,— tarė jis.— Jau jo tėvas buvo uždarytas rezervacijoje. Dainuojančiai Strėlei pavyko iš ten ištrūkti. Kiti dakotai kilę iš Minesotos ir po praėjusių metų sukilimo nebegalėjo pabėgti į Kanadą. Jie parsidavė cirkui, nes neturėjo pinigų ir nemokėjo kitos kalbos kaip tik dakotų.

Nei šejenas, nei klounas nežinojo, ką širdyje galvoja Harka, nes jis ničnieko nesakė, tik paklausė:

— Gal pažiūrėsim repeticijos? — ir išbėgo iš arklidės.

Ilgoji Ietis ir klounas nuėjo paskui jį, ir visi susėdo toje ložėje, kur vakare žiūrėjo vaidinimo. Programos vadovas, stovintis prie įėjimo į maniežą, mirktelėjo Harkai ir Ilgajai Iečiai, bet Harka negalėjo pakęsti jo mėsingo blyškaus veido ir nusigręžė.

Manieže, kurio dabar nebeskyrė nuo žiūrovų grotos, buvo būrelis dakotų. Repeticijai vadovavo tas pats žmogus, kuris neseniai taip grubiai užsipuolė Dainuojančią

Strėlę. Jis rėkė ir rėkė, visai negalvodamas, kad niekas jo nesupranta, bėgiojo aplink ir rodė, kaip kam reikia daryti. Į maniežą įjojo moterys ir vaikai. Čia buvo ne visi arkliai, tik patys geriausieji. Moterys greitai pastatė dvi palapines, tokias pažįstamas Harkai — tikras tipi, ir į jas tuoj pat sulindo vaikai. Vienas indėnas išjojo į maniežo vidurį ir garsiu balsu ištarė žodžius, kuriuos suprato tik patys dakotai ir Harka su Ilgąja Ietimi:

— Dakotų vyrai! Baltieji žmonės atgabeno mus čionai. Jie mus apgavo. Mes esame jų vergai, nors ir neturime grandinių. Mes privalome klusniai vykdyti jų įsakymus. Jie šeria mus, kaip mes šeriame savo arklius, ir laiko pavadžius rankoje. Jie paliepė mums užpulti pašto karietą, pagrobti ir kankinti mergaitę. Gėda mums! Bet mes turime vaidinti baltiesiems žmonėms plėšikus ir vagis!

Po šitos kalbos visi ėmė šaukti: „Hau! Hau!" ir joti ratu paskui kalbėtoją.

Tuo metu į maniežą įvažiavo keturkinkė pašto karieta. Arkliai buvo labai dailūs, įsiganę, daug gražesni, negu paprastai kad kinkomi į pašto karietas. Dakotai pagavo baisiai rėkti, čiupo arklius už kamanų, ėmė šaudyti iš pistoletų ir ištempė iš karietos mergaitę, kuri, kaip pastebėjo Harka, buvo toji pati cirko jojikė, vakar manieže rodžiusi savo meną. Indėnai pririšo ją prie lentinės sienos, kurią tuo tarpu pastatė cirko darbininkai, ir siaubingai išsidažęs dakotas ėmė mėtyti į ją peilius, kurie smigo per kokius du tris centimetrus nuo mergaitės. Kai ji buvo aplink apsmaigstyta peiliais, dakotai vėl ėmė rėkauti ir šokti po maniežą, mosuodami peiliais ir kirviais.

Tuo metu driokstelėjo šūvis ir kažkoks balsas angliškai sušuko:

— Kur ta pagrobtoji ledi? Pirmyn, žvalgai ir kaubojai, keršytojai už neteisybę, mes išlaisvinsim ją!

Pleškindami iš pistoletų ir šautuvų, į maniežą įsiveržė kaubojai. Peiliais besišvaistą indėnai krito į smėlį. Bizonų Bilis užsisodino mergaitę ant savo širmio ir kaip nugalėtojas tris kartus šuoliais aplėkė aplink maniežą.

Paskui vėl viskas buvo kartojama iš naujo. Perdžiūvęs, susibaigęs antrepreneris šaižiu balsu šaukė ant indėnų, ir tie nuolankiai jo klausė. Pagaliau viskas pavyko

taip, kaip norėjo programos vadovas. Šviesiaplaukė mergaitė buvo labai miela, indėnai — baisūs, o kaubojai tikri didvyriai.

Harka sėdėjo tuščio cirko ložėje, bet jo mintys klajojo visai kitur. Jis tylėjo, ir ką galvojo, sunku buvo įspėti. Jis girdėjo savo gimtosios kalbos žodžius, juos kalbėjo ne koks nors svetimas žmogus, o dakotas dakotui. Ir dar kokius žodžius! O po to — gėda, pasityčiojimas iš dakotų papročių ir teisių, priešų pergalės išaukštinimas. Šito jam buvo per daug, ir berniuko širdyje brendo pavojingas ryžtas. Indėnai nemėgsta daryti greitų sprendimų, nemėgsta ir daug kalbėti. Jeigu Harka dabar būtų norėjęs išreikšti savo mintis žodžiais, jis būtų priėjęs prie programos vadovo ir pasakęs jam tai, ką Matotaupa pasakė kadaise Senajai Antilopei: „Dabar tau galas. Lauk. Aš ateisiu!" Bet čia buvo ne prerijos, todėl Harka tylėjo.

Repeticija tęsėsi toliau.

Po „Pašto karietos užpuolimo" prasidėjo kaubojų pergalės šventė. Kaip ir praėjusį vakarą, kaubojai šaudė, išdarinėjo visokiausius numerius ant arklių. Programos vadovas prisiminė Harką ir liepė paklausti, ar berniukas nesutiktų dalyvauti vaidinime.

— Aš pasiklausiu tėvo,— atsakė Harka, kaip Ilgoji Ietis ir tikėjosi.

Klounas savo dar vaikiškesnėmis negu Harkos akimis liūdnai pasižiūrėjo į berniuką.

— Tai tu nenori prisidėti prie mano naujojo numerio?

— Ir apie tai mes dar pagalvosim.

— Ar tu moki skaityti ir rašyti?

— Jūsiškai — ne. Aš skaitau tik piešinių raštą.

— Aš galėčiau tave daug ko išmokyti. Ar tu esi kada matęs atlasą?

— Ne.

— Eime į mano furgoną. Repeticijoje daugiau nieko įdomaus nepamatysi. Šiandien mes turime duoti ne du, kaip paprastai, o tris spektaklius — reikia kaip nors vėl pasirinkti pinigų. Furgone aš tau parodysiu Amerikos žemėlapį.

Harka ir Ilgoji Ietis nuėjo su tuo maloniu ir susimąsčiusiu žmogumi į cirko furgoną, kur buvo įrengtas nedidelis, bet labai tvarkingas kambarėlis. Ant lentynėlės prie sienos gulėjo kelios knygos, viena iš jų buvo atlasas.

— Aš vadinuosi Bobas,— tarė klounas.— Kad žinotum, kaip į mane kreiptis. O kaip tavo vardas?

— Harka.

— Haris?

— Harka!

— Geriau aš vadinsiu tave Hariu, tas vardas man labiau įprastas. O dabar pažiūrėk žemėlapį.

Jis atvertė atlasą ir ėmė aiškinti. Kadangi čia viskas buvo nupiešta, Harka labai greitai susigaudė, kas kur vaizduojama. Jis paprašė Bobą parodyti Juoduosius kalnus ir susirado tą vietą, kur gyveno jo draugas erelis. Paskui pats parodė Najobrerą, dakotų vadinamą Miniatanka Vakpala. Berniukas pasiteiravo, kur toliau ketina keliaut cirkas, ir susirado juodakojų indėnų gyvenamas sritis. Ilgoji Ietis domėjosi, kur yra ta rezervacija, kurioje anksčiau jis gyveno.

Sugrįžę į viešbutį, Harka ir Ilgoji Ietis sužinojo nemalonią naujieną. Dailininko sveikata pablogėjo, ir šeimininko pakviestas gydytojas nenorėjo imtis atsakomybės jį gydyti. Jis patarė tuoj pat važiuoti į didesnį miestą, kur yra gera ligoninė, nes, jo nuomone, greičiausiai reikės daryti operaciją.

Dailininką kankino smarkūs skausmai, ir jis nutarė paklausyti gydytojo patarimo. Šeimininku jis per daug nepasitikėjo, todėl paprašė Ilgąją Ietį užsakyti minkštą karietą ir keturis greitus arklius. Ilgoji Ietis labai susijaudino ir tuoj pat išbėgo ieškoti karietos.

Visų nuostabai, Džimas pats atsiskaitė su šeimininku, užmokėjo net už gėrimus ir, skubiai atsisveikinęs su Matotaupa ir dailininku, kažkur išvažiavo. Prieš tai dar pasigyrė investavęs į cirką nedidelę pinigų sumą ir patarė Matotaupai žiemą imtis pelningo darbo. Jis pasiūlęs direktoriui labai naudingą abiem indėnams sutartį ir sakėsi kada nors aplankysiąs cirką. Sutarties projektas esąs

pas dailininką. Tarp kitų išlygų ten numatyta indėnams iš anksto išmokėti tam tikrą pinigų sumą.

— Na ir keistas žmogus tas Džimas,— tarė dailininkas.— Nežinia nė ką apie jį manyti.

Kai sugrįžo Ilgoji Ietis, ligonis panoro prieš sunkią kelionę kelias valandas pailsėti, todėl Matotaupa su Harka perėjo į savo kambarį. Jie vėl atsigulė į lovas, ir berniukas keliais žodžiais tyliai papasakojo tėvui, ką matė ir patyrė cirko repeticijoje.

Paskui abu ilgai gulėjo ant vilnonių antklodžių ir tyliai svarstė tą pačią mintį, kuri nedavė ramybės nei vienam, nei kitam. Pagaliau po poros valandų Matotaupa tarė:

— Ne, ne tu jį nužudysi. Tu dar per mažas. Jį nužudysiu aš, kai tiktai po žiemos vėl nutirps sniegas. Hau.

Po valandos abu dakotus pašaukė Ilgoji Ietis. Karieta jau laukė prie durų, ir dailininkas norėjo atsisveikinti. Liga kėlė jam rūpestį ir baimę. Kai įėjo indėnai, jis kaip tik gėrė gydytojo paskirtus vaistus. Nuotaika buvo gana ne kokia, taip žmonės jaučiasi, kai nueina niekais visi jų planai.

— Nors ir nevykusiai pakrypo mūsų reikalai, tačiau savo pažado aš nekeičiu,— tarė dailininkas, nervingai pešiodamas savo šviesią barzdą.— Per žiemą jūs būsite mano svečiai, Matotaupa ir Harka. Mano liga neleidžia drauge su jumis keliauti per valstijas, aš negalėsiu padaryti tiek daug jūsų eskizų ir piešinių, kaip buvau numatęs. Tačiau turiu prie jūros namelį, ir ten jūs galėsite gyventi, kol aš, tikėkimės, vėl pasveiksiu. Taigi prašau: pasiruoškite arklius ir jokite kartu su Ilgąja Ietimi paskui mano karietą. Patikimesnės palydos aš neįsivaizduoju.

— Ilgoji Ietis sugebės tave apginti. Mes nenorime būti tau našta,— kaip paprastai oriai atsakė Matotaupa.— Keliausime su cirku. Ten yra dakotų, su kuriais galėsime susikalbėti. Šio to jau pramokome ir norime išmokti dar daugiau, pamatyti daug miestų. Baltieji nesielgia su mumis kaip su šunimis, juk jie iš anksto duoda mums pinigų, už kuriuos galėsime savarankiškai gyventi.

Toks sprendimas dailininkui nepatiko, tačiau jis per daug neprieštaravo, nes jį kankino skausmai, o prie durų jau trypė pakinkyti arkliai.

— Štai ir antrą kartą turime atsisveikinti,— tarė jis pagaliau.— Po pirmojo išsiskyrimo susitikome netikėtai, kai tavo, Matotaupa, pagalba man buvo labai reikalinga. Jeigu dabar mes tavo valia vėl išsiskiriame, tai būk geras, pasakyk atsisveikindamas kokį nors savo norą!

Matotaupa išsitraukė iš kišenės gabaliuką aukso, kurį Harka buvo radęs Juodųjų kalnų papėdėje, o jis Beno namuose prarijęs, kad neatimtų plėšikai.

— Štai ir vėl atsirado tas blizgantis akmuo,— tarė jis.— Aš norėčiau jį dovanoti Ilgajai Ietiai, jis tiks prie jo grandinėlės. Man dabar pavojinga turėti su savim aukso.

Ilgoji Ietis paėmė auksą tylėdamas, kaip paprastai kad priima dovanas indėnai. Paskui jis padavė Matotaupai nedidelį sunkų kapšelį.

— Toli Skrajojantis Paukštis ir aš, Ilgoji Ietis, taip ir manėme, kad jūs dabar galite mus palikti. Atsisveikindami mes dovanojame jums šį kapšelį, tai mūsų abiejų dovana. Tegu ateityje jus lydi šlovė, tegu jūsų vardai garsėja prerijose, Uoliniuose kalnuose ir baltųjų miestuose kaip narsių ir teisingų karių vardai. Aš pasakiau, hau!

Pasirėmęs į Ilgąją Ietį ir Matotaupą, dailininkas nusileido laiptais prie karietos. Gerai nušerti arkliai trypė kojomis, nestygdami vietoje. Dailininkas įlipo į karietą, susisupo į antklodes ir atsigulė ant minkštos sėdynės. Bagažas jau buvo sukrautas. Ilgoji Ietis dar davė šeimininkui ir viešbučio batų valytojui arbatpinigių ir, Matotaupai girdint, pabrėžė, kad kambarys abiem indėnams ir pašaras arkliams apmokėtas iš kalno už visą savaitę.

Aplink stovėjęs smalsuolių būrys prasiskyrė, nes vežėjas pliaukštelėjo botagu ir keturi arkliai pasileido risčia, kaukšėdami pakaustytom kanopom.

Ilgoji Ietis šuoliais nujojo paskui karietą, vedinas už pavadžių dailininko arkliu. Mulus jie buvo pardavę šeimininkui.

Matotaupa ir Harka valandėlę žiūrėjo į tolstančią karietą. Šalia vežėjo sėdėjo gerai ginkluotas palydovas.

Kai juodu sugrįžo į kambarį, Matotaupa atidarė kapšelį. Jame buvo auksiniai ir sidabriniai doleriai. Harka ėmė apžiūrinėti pinigus — juose buvo atspaustas erelis, laikantis naguose šakelę ir žaibą.

— Griaustinio paukštis!

Abu dakotai nesigailėjo, kad liko vieni. Didžiausia kliūtis jiems dabar buvo, kad jie gerai nemokėjo baltųjų kalbos. Tiesa, suprasti jau neblogai suprato, bet kalbėti buvo sunku. Vadinasi, pirmiausia jie turi išmokti kalbą, kad galėtų jaustis lygūs su tais, iš kurių nėra ko tikėtis draugiškumo.

Dar tą pačią dieną jie nuėjo į cirką. Tačiau ten turėjo ilgai laukti, kol pagaliau direktorius teikėsi juos priimti. Programos vadovas visų pirmą pranešė, kad sutartis įsigalios tik tada, kai indėnai išlaikys tam tikrą egzaminą. Matotaupa nesutiko ir laikėsi savo taip pat atkakliai, kaip ir kadaise smėlio dykumoj, derėdamasis su Biliu dėl šovinių. Pagaliau įpykęs direktorius suriko ant programos vadovo:

— Kas čia per niekų kalbos! Ir kam jūs čia tuos indsmenus įleidot! Dar neparuoštas nė vienas numeris, dar ničnieko nepadaryta, o jie jau lenda man į akis. Jeigu jūs nemokate geriau dirbti, Eli, aš būsiu priverstas uždaryti cirką. Kaipgi galima ką padaryti, jeigu jūs šitaip nesugebate tvarkytis!

— Gal reikėtų...

— Burną užčiaupti reikėtų ir išeiti! Aš užsiėmęs kreditų reikalais! Kai išsimiegosite, kad galėtumėt tai suprasti, tada prašom, o dabar nešdinkitės!

— Tiksliau — kai gausite kreditų ir vėl atgausite gerą nuotaiką! — pašaipiai atkirto programos vadovas. Jis buvo administratorius, režisierius ir programos vadovas kartu, tačiau algą gaudavo tik kaip programos vadovas, taip jis buvo ir vadinamas, kad neturėtų pretenzijų į didesnį atlyginimą. Bet iš tikrųjų buvo dešinioji direktoriaus ranka, žinojo, kad cirkas be jo neapsieis, todėl tokie direktoriaus protrūkiai jam buvo tas pat kaip žirniai į sieną.

Jis išvarė abu dakotus iš furgono, lyg jie čia būtų savo valia įsibrovę, ir liepė pašaukti Bizonų Bilį. Du darbininkai ir trys jaunesnieji artistai, metę savo darbą, tuoj

pat nubėgo jo ieškoti. Netrukus pasirodė Bizonų Bilis, lydimas Dainuojančios Strėlės ir antreprenerio, kurio lojanti kalbėsena vis dar skambėjo Harkos ausyse. Bizonų Bilis laikėsi labai išdidžiai, lyg ne programos vadovas būtų jį pašaukęs, o jis būtų panorėjęs jį pamatyti.

— Patikrinkit indėnus ir, jeigu jie ką nors sugeba, palikite cirke! — taip pat išdidžiai išdrožė programos vadovas ir su panieka mostelėjo į Matotaupos pusę.

Bilis pasuko ūsų galiukus, nužvelgė Matotaupą ir Harką nuo galvos iki kojų ir paliepė Dainuojančiai Strėlei išversti:

— Mano raudonieji broliai man patinka. Mes kartu jodinėsime ir šaudysime! Kur jūsų arkliai?

Harka atvedė širmį su sarčiu, kurie buvo pririšti prie direkcijos furgono, ir abu dakotai su Biliu ir Dainuojančia Strėle nuėjo į maniežą, kuris dabar buvo tuščias. Bilis liepė atvesti savo širmį. Jo arklys buvo didesnis ir įspūdingesnis negu indėnų puslaukiniai mustangai. Kartu su abiem dakotais ir Dainuojančia Strėle Bilis apjojo ratą, paskui numetė žemėn nosinę, ir Harka, šuoliais lėkdamas ant arklio, labai lengvai ją pakėlė. Bilis patenkintas žiūrėjo, kaip abu dakotai nusileido šuoliuojantiems arkliams po pilvu, vėl užsėdo ant nugaros ir, prijoję prie Bilio širmio, staiga sustabdė piestu stojančius arklius.

— Kaip su šaudymu?

— Iš šautuvo dar reikia pasimokyti,— atsakė Matotaupa.

— O iš lanko?

— Į bet kokį taikinį.

Bilis davė ženklą, ir darbininkas atnešė sienelę, prie kurios per spektaklius buvo kankinama mergaitė. Lentos buvo pakankamai minkštos, kad į jas galėtų įsmigti strėlė.

Matotaupa ir Harka prisitaikė ir šovė.

Bilis pakedeno barzdą, bet neparodė savo nustebimo, kad indėnai taip tiksliai pataikė.

— Neblogai,— tarė jis.— Iš šautuvo, žinoma, dar reikės pasimokyti, jei tik jūs jį turite.

— Vieną turime, nusipirksime ir antrą.

— Jūs turite pinigų? Reikia juos atiduoti! — suriko antrepreneris.

— Sutarty pasakyta, kad mes gausime avanso.

— Ak šitaip. Bet vis tiek. Jūs gyvenate su indėnais, todėl pinigus reikės atiduoti, kad nerūkytumėt, negirtautumėt ir nepabėgtumėt. Už tai aš atsakau. Mano pavardė Levis. Aš esu jūsų, indėnų, antrepreneris.

— Mes gyvename atskirai ir pinigų neatiduosime. Gyvensime kaip laisvi artistai. Aš pasakiau, hau!

— Mano raudonodis broli, tai neįmanoma,— vėl įsiterpė Bilis.— Jūs neturėsite atskiro numerio. Jūs tik dalyvausit, užpuolant pašto karietą.

— Ne!

— Ne?

— Ne!

— Tada jūs man nereikalingi.

— Mes dirbsime su Bobu,— tarė Harka.

— Su Senuoju Bobu?

— Taip.

— Hm. Tai kam aš jus bandžiau?

— Šiaip sau. Numerio pabaigoj mes galėsime kartu su visais apjoti ratą.

— Aha, hm. Ne tokia jau bloga mintis. Šiandien vakare pabandysim. Būkit pasiruošę. Kai tik aš mostelsiu, atliksite tą triuką su nosine ir nusileisite arkliui po pilvu. Sutarta?

— Hau!

— Ei! — kreipėsi Bilis į Dainuojančią Strėlę.— Nuvesk abu raudonodžius džentelmenus pas Senąjį Bobą!

Bobas buvo prie savo asilų arklidėje. Pamatęs ateinant abu indėnus, jis labai apsidžiaugė, ypač jį domino Harka. Kai Matotaupa ir Harka su savo palydovu priėjo arčiau, Bobas jį paklausė:

— Kaip sekasi, Hari? Gal ką nors sugalvojai naujam numeriui?

— Taip.

— Taip? Na tai eik šen, tučtuojau sakyk.

— Yra keturi asilai. Mes būsime keturi vaikai.

— Keturi vaikai? Taip, vaikai visada patinka publikai. O ką jie darys?

— Juokingiausia, kad tavo asilai yra išdresiruoti aikštytis. Dėl to jie atrodo daug pasiutesni negu laukiniai asilai.

— Puiku! Tu išmanai, kaip daromi juokingi numeriai. O kas toliau?

— Mes būsime keturi vaikai ir josime ant asilų.

— Teisingai, su pažų kostiumais, žavūs vaikučiai, elegantiški, kokio nors lordo vaikai. Jie aptinka asilus tėvo sode! Du berniukai ir dvi mergaitės. Tu vyriausias iš jų.

Harka tuoj pat ėmė toliau fantazuoti:

— Be tėvo žinios mes užsėdame ant asilų. Tie pradeda aikštytis. Pradeda visi kartu ir visi kaip vienas lekia šuoliais, stoja piestu, spardosi, raitosi, visom keturiom šokinėja į orą. Tai bus kaip koks pasiutęs asilų šokis. Vaikai stengiasi nenukristi ir taip pat labai mikliai laikosi ant asilų.

— Kaip cirko jojikai. Gerai, gerai. Pasakok toliau!

— Tu būsi tėvas — ateini, pamatai, ką daro vaikai, ir išsigąsti. Tuo tarpu asilai padaro savo pagrindinį triuką. Mes nušokame žemėn.

— Gerai, gerai! O kas toliau?

— Tu pašauki arklininkus, ir asilai juos visus numėto. Vaikai juokiasi iš arklininkų. Aš užšoku ant asilo, atsisėdu atbulas ir nusitveriu jo uodegą. Kiti vaikai paseka mano pavyzdžiu, ir mes mojuodami išjojam iš maniežo. Tėvas žiūri ir atsistebėti negali.

— Puikus numeris! Bet iš kur mes gausime vaikų?

— Aš paieškosiu jų tarp indėnų.

— Ir kiek laiko jūs turėsite mokytis?

— Tai aš pasakysiu rytoj, kai pamatysiu, ką tie vaikai sugeba.

Taip Matotaupa ir Harka tapo artistais.

Nors pradžia buvo gana sėkminga, tačiau pirmosiomis savaitėmis ir mėnesiais jiems teko gerokai pavargti. Bobo reikalavimu Harka turėjo išmokti persiversti ore, pašokęs nuo žemės ir virš asilo nugaros. Kiekvieną rytą jis repetuodavo kartu su dviem indėnų mergaitėmis ir vienu berniuku naująjį numerį, kol ir vaikai, ir asilai visiškai nusivarydavo nuo kojų. Vaikai neturėdavo kada nė pasikalbėti, nebent tik tai, kas buvo susiję su repeticija. Bet jie džiaugėsi, kad gali būti drauge. Harka, išmokęs angliškai kalbėti, pasišovė dar mokytis skaityti ir rašyti. Be to, jis kasdien kartu su tėvu eidavo šaudyti iš šautu-

vo. Bet tai buvo jau visai kas kita, negu naujojo numerio repeticijos. Tai buvo pasiruošimas kovai už savo laisvę, ir tomis valandomis jie vėl atgaudavo prarastas jėgas.

Gyveno juodu drauge vieno furgono kertelėje. Bobas vargais negalais iškovojo jiems tą atskirą kampą. Miegodavo susirietę sudubusiuose hamakuose, nes ištempti jų nebuvo kur. Valgis, kurio gaudavo cirke, buvo toks neskanus, kad dažnai net vemti versdavo. Kiekvieną dieną, jeigu tik cirkas nesikeldavo iš vienos vietos į kitą, būdavo po du vaidinimus, o rytą dar repeticijos. Tad dieną likdavo tik dvi valandos poilsiui, o ir per tas pačias dakotai eidavo apžiūrėti miesto, kuriame sustodavo cirkas.

Gyvenimas šiek tiek palengvėjo, kai jie paruošė naująjį numerį ir keturi indėniukai, smarkiai nusigrimavę veidus, pradėjo vaidinti kilmingus anglų vaikus. Bobas nesiliovė prikalbinėjęs Harką nusikirpti ilgus plaukus, nes dabar juos visą laiką reikėjo slėpti po kepure; šviesus perukas geriau tiksiąs prie naujojo numerio. Tačiau Harka nenorėjo nė girdėti jo kalbų. Pamatęs, kad Harka atkakliai priešinasi, Senasis Bobas nusileido. Tiek jau to, jeigu priversi berniuką nusikirpti plaukus, jis, ko gero, dar sumanys vidury vaidinimo nusimesti peruką.

Kai sumažėjo repeticijų, Harka nutarė iki soties išsimiegoti ir ištisas dvi savaites, nulikęs laisvą valandėlę, pūsdavo į akį. Per tą laiką jis gerai pailsėjo ir tada nutarė pasimatyti su savo senu pažįstamu, dresiruotoju. Keletą dienų šis nedalyvavo vaidinimuose, nes tigrė sužeidė jam galvą. Pagaliau buvo paskelbta, kad jis vėl pradeda rodyti savo numerius.

Kaip ir pirmą kartą, juodu susitiko anksti rytą. Darbininkai plovė narvus, ir dresiruotojas žiūrėjo, kaip jie dirba. Ant galvos jis buvo užsidėjęs kepuraitę, kad nesimatytų tvarsčio.

— A, jaunasis lordas! — pasveikino jis Harką.— Nusileidai iš savo aukštybių pabendrauti su paprastu žmogumi?

— Ar tu šiandien repetuoji?

— Turbūt reikės. Bet dabar aš nepasitikiu tais žvėrimis, kai jie vieną kartą jau užvažiavo man per galvą ir pauostė mano kraujo. O kaip tau sekasi? Kodėl tu, tiesą

sakant, visai nesidomi savo gentainiais? Gal jie tau per prasti, tie vargšai? Dabar tu pats rodai savo numerį! Ir dar kokį! Ar aš tau tada nesakiau?

— Man neleidžia lankytis pas indėnus. Tėvui taip pat. Atsiunčia pas mane vaikus, ir viskas.

— Ir kodėl? Paprastai Bilis nebūna toks smulkmeniškas.

— Bijo. Mano gentainiai prieš dvi vasaras dalyvavo Minesotos sukilime. Dabar jie kaip belaisviai.

— Sukilimas taip pat nesąmonė. Tas pat, lyg mano tigrai norėtų ištrūkti iš narvo! Beprasmiška.

Harka paliko dresiruotoją. Jis negalėjo klausytis, kai šitaip kalbama apie jo tautos likimą, ir nubėgo į furgoną, kur prie žemėlapio sėdėjo Matotaupa. Tėvas paskutiniu metu smarkiai pasikeitė. Harka tai aiškiai matė. Matotaupos akys buvo liūdnos, melancholiškos, kaip nelaisvėje esančių žvėrių ir žmonių. Beveik kasdien Harka jį matydavo mažyčiame kambarėlyje palinkusį prie žemėlapio.

Harka atsisėdo ant žemės prie tėvo kojų.

— Labai jau daug jų! — tarė Matotaupa.

Harka suprato, apie ką tėvas kalba. Per žiemą jie aplankė nemažai miestų rytuose ir įsitikino, kad baltųjų yra daug daugiau negu indėnų.

— Labai jau daug jų, ir jie neteisingai elgiasi,— tarė Matotaupa.— Indėnai turi kovoti, jei ne, jie praras viską,— prerijas, kalnus, bizonus, maistą ir gyvybę.

Netgi mieste ir ankštame furgone jautėsi pavasario alsavimas, iš toli atskrendantis vėjas atnešdavo potvynio ir tirpstančio sniego kvapą. Mustangai jau metė žiemos plauką. Prieš vaidinimą Harka turėjo juos gramdyti ir šukuoti. Ten, prerijose, kur buvo Lokės giminės stovykla, niekas jų nešukuodavo. Dirbdamas tą neįprastą darbą, Harka mintyse kalbėdavosi su savo mustangu ir keikdavo cirką, maniežą, pjuvenas, palapinę, žmones, kvapus ir triukšmą. Jis jautė, kokie liūdni ir nusiminę širmis ir sartis, nes nebegali lėkti šuoliais per prerijas, nebegirdi bizonų medžioklės šūksnių. Spiegiantis antreprenerio balsas, pikti programos vadovo žodžiai, Bilio priekabės buvo Harkai kaip nuodai, kuriuos jis nori nenori turėjo ryti.

Savo nuoskauda jis kartais pasidalydavo su Senuoju Bobu. Vieną dieną, šerdamas asilus, pasakė jam:

— Greitai bus pavasaris, ir mes su jumis atsisveikinsim.

— Ką? — paklausė Senasis Bobas ir prisidėjo ranką prie ausies, kaip per vaidinimą, klausdamas publiką: „Apsisukti?"

— Greitai bus pavasaris, ir mes su jumis atsisveikinsim.

— Tu iš galvos išsikraustei, Hari!

Harka nieko neatsakė Bobui, tik padavė šieno antram asilui, tam pačiam, kurį jis sutramdė per pirmąjį savo apsilankymą cirke.

— Tu iš galvos išsikraustei, pasakiau aš. Tai gal tu man ką atsakysi, a?

— Ką gi aš galiu padaryti, jeigu tu taip manai? Mes greitai iš čia išeisim.

Bobas išbalo kaip kreida.

— O numeris?

— Tu ir toliau jį rodysi kartu su kitais trim vaikais.

— Tu iš galvos išsikraustei, Hari, sakau tau. Tai, ką tu čia dabar plepi, tuoj sužinos Frenkas Elis, programos vadovas. Sugadinti tokį numerį, pakenkti cirkui, sužlugdyti mane! Ne, tai gali padaryti tik neišauklėtas, apskretęs indsmenas, nepatikimas klajoklis! Kam aš tave mokiau rašyti ir skaityti!

Bobas visas paraudo. Jis buvo baisiausiai įtūžęs ir kalbėjo tokius žodžius, kokių šiaip niekada nebūtų ištaręs.

— Tai gal man užmokėti už tavo pamokas? — paklausė skaudžiai įsižeidęs Harka.

— Nesąmonė! Šiaip ar taip, tu niekur neišeisi! Tuo jau aš pasirūpinsiu! Tikėkimės, tavo tėvas bus protingesnis, negu tu!

Harka pametė šieno ketvirtam asilui ir išėjo.

Kitą rytą Senasis Bobas norėjo susitaikyti, bet Harka nesileido į kalbas.

Šiaip ar taip, programos vadovas kol kas nieko nežinojo apie jų ginčą. Cirko direkcija turėjo darbo per akis, jai rūpėjo daug svarbesni reikalai negu Bobo kivirčas su mažuoju lordu. Žiema surijo daug pinigų, nes

reikėjo nuolat samdyti pastovias patalpas, už kurias savininkai plėšė didelius pinigus. Kreditai, paimti iš rudens, pavasarį visai sutirpo. Norėdamas padengti skolas ir sumokėti procentus, cirkas turėjo padidinti savo dienos pajamas. Irzlumas, apėmęs direktorių, persidavė programos vadovui, o per jį ir visam personalui. Žmonės laiku negaudavo algų, kurios ir taip buvo gerokai apkarpytos. Grupė trapecijos akrobatų perėjo į kitą darbą, nors tai padaryti buvo ne taip lengva. Antrasis išėjo Bizonų Bilis. Jis iš anksto buvo numatęs ramiai ir pelningai pasidarbuoti tik žiemą. Dabar jis vėl stojo dirbti žvalgu ir medžiotoju į geležinkelio statybos bendrovę. Pilietinis karas jau ėjo į pabaigą, ir buvo numatyta paspartinti statybos darbus. Darbininkams prerijose reikėjo maisto, vien tik konservų jiems buvo maža. Atėjo geri laikai beatodairiškai medžioklei. Todėl Bilis ir išėjo iš cirko. Dėl pinigų stokos jo vieton naujo žmogaus nepriėmė. Vadovauti indėnų grupei ėmėsi pats spiegiantis antrepreneris. Susitarti su indėnais jis nemokėjo, ir kiekvieną dieną būdavo visokiausių nesklandumų. Tačiau antrepreneris nebuvo toks budrus ir akylas kaip Bilis, ir Harka galėjo laisviau bendrauti su savo gentainiais.

Direkcija stengėsi nuslėpti finansinius sunkumus, nenorėdama gąsdinti savo kreditorių, tačiau netrukus apie tai jau žinojo visas cirko personalas, nes labai nereguliariai buvo mokamas atlyginimas. Harka tai išgirdo iš dresiruotojo, ir tuoj pat tą žinią perdavė Dainuojančiai Strėlei, kad dakotai taip pat žinotų visą teisybę.

Vieną naktį po vaidinimo, kai palapinės jau buvo išgriautos ir sukrautos į furgonus, Matotaupa ir Harka gulėjo savo hamakuose.

— Važiuosime į Mineapolį,— tarė Matotaupa sūnui.— Tą miestą aš susiradau žemėlapyje. Jis yra Minesotoje, Misisipės aukštupy. Iš ten josime į prerijas ir miškus.

Harką pagavo toks džiaugsmas, kad jis net žodžio negalėjo ištarti. Tik kai furgonas pajudėjo ir ėmė suptis hamakas, jis tarė:

— Taip, tėve!

PASKUTINIS ŠŪVIS

Miestas Misisipės aukštupy, prekiaudamas kviečiais ir miltais, greitai praturtėjo. Pasibaigus pilietiniam karui, jis augo taip sparčiai kaip ir kiti miestai. Jame jau buvo nemažai turtingų žmonių, turinčių gražius namus ir vilas.

Vieną vilą, priklausančią senai damai, iš visų pusių supo puikus sodas. Langas buvo atdaras, ir pavasario oras dvelkė į kambarį. Prie stalo sėdėjo vienui viena nedidelė mergaitė ir, visa įraudusi, rašė dailyraštį, labai rūpestingai ir lygiai vedžiodama raides. Ant palangės stovėjo gėlės, ir aplink jas, viliojama skanaus kvapo, dūzgė bitė, bet mergaitė nieko nematė ir negirdėjo. Ji rašė. Ji negirdėjo net duslių vienodų laikrodžio dūžių, nekreipė dėmesio į balsus gretimam kambary, jai rūpėjo tik viena — gerai atlikti namų darbą. Tik vieną kartą ji nekantriai atmetė plaukų sruogą, nuolat krintančią ant kaktos. Nuo tokio uolumo net prakaitas išmušė smilkinius. Ir kurgi ne — jeigu nors vieną raidę parašys neteisingai, neis į cirką. Šitaip jai pasakė teta Betė.

Teta Betė išvis nenorėjo, kad Ketė eitų į cirką, nors tėvas ir leido. Vadinasi, ji labai atidžiai tikrins dailyraštį, ir, jeigu tik ras prie ko prikibti, mergaitei teks atsisakyti didelio malonumo. Visa laimė, kad netrukus turi grįžti iš miesto tėvas, ir, jeigu teta neteisingai prie jos prikibs, gal jis kartais užstos ją.

Ir štai viskas! Darbas baigtas. Ketė pažiūrėjo į sąsiuvinį ir liko patenkinta. Dabar ji išgirdo ir bitę dūzgiant, ir paukščius sode čiulbant, ir laikrodžio dūžius, ir balsus gretimam kambary. Vadinasi, teta turi svečių, pas ją bus atėjusi kokia sena draugė. Ketė atsilošė ir pagalvojo, kaip apsivilks eidama į cirką. Tėvas nupirks bilietus į ložę, tai aišku, nors toli gražu neturi tiek pinigų, kaip teta Betė, tačiau nenori parodyti, kad yra neturtingas. Bet juk dėl to ne jis kaltas, žinoma, ne. Kalti indėnai, dakotai. Tie plėšikai ir žmogžudžiai per savo baisų sukilimą sudegino senelės fermą Minesotoje, o pati senelė tada dingo be žinios, ir tėvas daugiau nieko apie ją nebegirdėjo. Per tą gaisrą šeima neteko daug turto. Visa tai mergaitė žinojo ne dėl to, kad būtų labai domėjusis pinigais, bet kad tai

kasdien jai primindavo teta Betė. Teta Betė buvo turtingo malūnininko našlė. Ji paėmė pas save Ketę, žuvus senelei, pas kurią mergaitė gyveno po motinos mirties. Tetos nuomone, Ketė gavo fermoje neteisingą išauklėjimą, ir dabar daug ką reikėjo atitaisyti.

Ketės tėvas buvo karininkas, ir pilietinio karo metais mergaitė retai jį matydavo. Bet dabar jis atvyko čia atostogų ir netrukus pareis iš miesto. Jis leis Ketei eiti į cirką, į dieninį spektaklį, žinoma.

Buvo penktadienis.

Teta Betė dabar labai garsiai kalbėjo už sienos:

— Ak, tai tu vesies Duglą į vakarinį spektaklį? Žinoma, jis berniukas, tai visai kas kita! Mūsų mažoji Ketė patyrė tiek baisybių, kad ją reikia pasaugoti. Aš tiesiog nesuprantu tėvo. Žinoma, šiandien iškilmingas cirko atidarymas, dvigubai brangesnės kainos, ir susirinks ten gera publika, sako, tai garsus cirkas. Tik nesuprantu, kaip jie gali leisti rodytis pas mus dakotams, tiems žudikams ir padegėjams! Esu tikra, kad dėl to žmonės ten taip ir veržiasi. Bet kai pagalvoju apie nuostolius, kuriuos padarė fermai gąisras!.. Ketė per tai tapo elgeta, mano *charity child* [1], supranti? Ir po viso to žiūrėti į tuos žmones — ką ten žmones! — į tuos banditus, kurie padegė fermą. Mano nuomone, tai nerimta ir visai nepedagogiška, o apskritai aš netikiu, kad Ketė galėtų taip gražiai parašyti dailyraštį, jog būtų verta tokios dovanos — tik pamanyk, iškilmingas atidarymas, dvigubai brangesni bilietai? Mano sūnėnas tikras švaistūnas, jis visai nemoka gyventi pagal dabartines savo išgales. Jis parneš bilietus...

— Ar jis dabar jų išėjo?

— Žinoma. Iš pat ryto išskubėjo. Pirks išankstinėj kasoj!

— Bilietai į dieninį spektaklį jau seniai išparduoti, Bete. Be to, tas spektaklis labai prastas, neapsimoka į jį eiti. Plėšrieji žvėrys ir dar vienas kitas sensacingas numeris bus rodomi tik vakare. Šiaip ar taip, jeigu eiti, tai tik vakare.

— Tada, savaime suprantama, be Ketės.

[1] Globotine *(angl.)*.

— Duglas labai nusimins.

— Man labai gaila, Ana, bet negalima visą laiką vaikams nuolaidžiauti. Reikia turėti principus. Principus! Tik tada galima išugdyti tikrą charakterį.

Mažoji Ketė netyčia girdėjo visą šį pokalbį, ir jai ritosi skruostais ašaros. Ji mielai būtų suplėšiusi dailyraščio sąsiuvinį, bet nedrįso vien dėl to, kad tada teta kiekvieną dieną tėvui pasakotų, kaip blogai jo duktė išauklėta, ir sugadintų jam visas atostogas. Nors Ketė dar buvo gana maža, bet ji jau gerai pažino žmones ir žinojo, kaip kada elgtis.

Pro langą ji pamatė grįžtant tėvą. Jis buvo vidutinio ūgio, lieknas, nors ir ne nauju kostiumu, bet gražiai, tvarkingai apsirengęs. Tėvas taip pat pastebėjo Ketę ir nusišypsojo. Mergaitė pralinksmėjo ir tuoj pat nusibraukė nuo skruostų ašaras.

Kai Ketė pašaukta įėjo į gretimą kambarį, tėvas buvo įteikęs tetai gėlių puokštę ir toji patenkinta dėkojo, bet taip dirbtinai, kad Ketė net pyktelėjo. Kol teta merkė į vazą gėles, jos draugė, ponia Ana Finli, apčiupinėjo Ketės suknelę. Atėjus tokiam maloniam ir santūriam žmogui, koks buvo Samiuelis Smitas, abiejų pagyvenusių damų nuotaika pasitaisė. Smitas buvo baltais kaip sniegas plaukais, jis pražilo tą siaubo naktį, kai nerado degančioj fermoj motinos ir tik po ilgų ieškojimų aptiko mergaitę. Žila galva ir dar jaunas veidas!

Šitokių dalykų nepatyrusiems žmonėms toks kontrastas atrodė gana įdomus.

— Aš turiu bilietus, žinoma, tik vakariniam spektakliui, bet šitas juk daug įdomesnis,— tarė jis.— Man netgi pavyko gauti ložę visai greta Finlių, teta Bete; pakeliui sutikau misterį Finlį. Vadinasi, vaikai galės sėdėti šalia vienas kito.

— Bet, Samiueli! Aš tavęs tiesiog nesuprantu. Negi tu ketini vestis Ketę į vakarinį spektaklį?!

Dabar įsikišo ponia Finli:

— Iš tikrųjų gerai padarėte, kad nupirkote bilietus visai greta!

— Žinoma, žinoma, Ana. Labai gerai. Aš tik manau, kad Ketei... ir... ir dar tiek daug jaudinimosi vakare! Mergaitė visą naktį neužmigs.

— Čia pat sekmadienis, pamaldos prasideda tik dešimtą valandą,— aiškino Smitas.— Be to, aš sužinojau, kad bus rodomas labai gražus numeris vaikams —„Lordo sode", tai kaip tik Ketei bus įdomu. Apskritai ji ten pamatys arklių, juk ji pati jau moka joti.

— Deja, deja! Kaip nori, Samiueli, tu juk tėvas. Bet kad mes sėdėsime gretimais su Finliais, tai, žinoma, puiku.

Pasakęs damoms dar keletą mandagių žodžių, Smitas išėjo su Kete į gretimą kambarį pažiūrėti, kaip ji atliko namų darbą.

— O, kaip gražiai parašei!

Ketė paraudo.

— Tu tai visada teisingai vertini,— tarė ji.— Aš labai stengiausi.

— Ar tu neišsigąsi, pamačiusi cirke indėnus? Jeigu bijai, mes galėsime išeiti namo prieš paskutinį numerį. Nedidelė bėda, jeigu mes jo ir nepamatysim.

— Aš visai nebijau, tėte, jeigu tu esi su manim. Nieko nebijau. Tik vienai man baisu. Be to, cirke bus ne tie blogi indėnai, kurie padegė mūsų kviečių laukus. Šitie juk nedrįs rodytis mūsų mieste! O juk ir indėnų yra krikščionių ir gerų žmonių.

— Tu taip manai?

Samiuelio Smito veidas persimainė ir vienu metu pasidarė toks žiaurus, kokį Ketei retai tekdavo matyti.

Tą rytą, kai turtingos našlės namuose buvo ginčijamasi eiti Ketei į cirką ar ne, pačiame cirke gyvenimas prasidėjo labai anksti. Matotaupa ir Harka nusiprausė, apsirengė, ir štai tuo metu juos aplankė netikėtas, nors šiomis dienomis ir turėjęs pasirodyti svečias — pro furgono duris įkišo galvą Rudasis Džimas.

— O, štai ir jūs abu! Topas ir Haris! Žymūs artistai, kiekvieno sėkmingo pasirodymo pažiba! Labas rytas! — Jis užvėrė duris ir šiaip taip įsispraudė į mažą kambarėlį tarp abiejų indėnų.— Noriu jums tik pranešti naujieną. Cirkas, atrodo, vieną gražią dieną subankrutuos. Ruoškitės

žygiui į laukinius Vakarus. Geriausia bus, jeigu mes išvyksime drauge. Tik reikia dar kiek palaukti. Šios dienos pajamos eina kredito bankui. Jis, deja, užbėgo man už akių. Bet sekančių dviejų dienų pajamos priklauso man. Tada aš jau turėsiu savo pinigus kišenėj. Tie sukčiai nuo pat rudens negrąžino man nė cento. Bet dabar mano rankose vykdomąsis raštas, ir jie niekur nuo manęs nepaspruks! Džiaukitės, bičiuliai, kad rytoj ir poryt jūs dirbsite mano labui! O paskui — aida! — į prerijas, kur mums ir vieta! Šiandien vaidinimas turi būti ypač geras, kad rytoj ir poryt vėl būtų pilnas cirkas. Ponui direktoriui ir Frenkui Eliui aš daviau šiandien vieną kitą gerą pasiūlymą. Na tai iki pirmadienio!

Rudasis Džimas skubėjo ir tuoj pat dingo iš furgono. Nespėjo Matotaupa ir Harka jam nė žodžio ištarti, nors, tiesą sakant, nieko jie ir nenorėjo jam sakyti.

Abu indėnai nuėjo į arklides pasižiūrėti arklių ir asilų. Čia jie pastebėjo didelį sujudimą ir nerimą. Žmonės stoviniavo būreliais ir kažką kuždėjosi. Programos vadovas atskubėjo su naujais plakatais, reikalaudamas būtinai juos išklijuoti mieste.

Harka spėjo perskaityti, kas ten parašyta.

„Sensacija po sensacijos! Indas Mahatma, pasaulinio garso dresiruotojas, nuoga krūtine stos prieš Bengalijos tigrus!"

Ak šitaip!

„Haris, Sėdinčio Jaučio sūnus, išduoda baltąją ledi, ir ji atsiduria prie kankinimo stulpo! Nepakartojamos raitelių kautynės! Kaubojų ir indėnų susišaudymas!"

Ak šitaip!

„Lordo vaikai. Linksma scena sode."

Turbūt atokvėpiui prieš smurto sceną.

Harką pagavo pyktis. Jis nuėjo pas dresiruotoją. Ilgai ieškoti nereikėjo, nes ir dresiruotojas jau teiravosi Harkos. Jie susitiko prie liūtų narvo. Darbininkai statė grotas repeticijai.

Dresiruotojas visas drebėjo. Chalatas kabėjo jam ant vieno peties ir vis smuko žemyn. Jis nuolat kilsčiojo jį, bet paskui nusivilko visai ir užmetė ant virvės, ištemptos prie žvėrių narvų. Harka pastebėjo, kad po triko jis turi grandininius šarvus.

— Šiandien pavojinga repeticija, supranti? — tarė jis Harkai.— Eikš su manim, pabūsi prie narvo durų. Tu geriau už bet kurį kitą žinosi, kada jas atidaryti.

Harka, netaręs nė žodžio, sutiko. Tačiau ir jis buvo labai susijaudinęs.

Žmonių nervingumas persidavė ir žvėrims. Jie buvo neatidūs, pikti ir užsispyrę. Netgi pats ramiausias liūtas apsirikęs atsitūpė ne ant savo kėdutės ir ėmė urgzti, kai dresiruotojas liepė jam eiti į savo vietą. Abu tigrai slankiojo aplinkui ir visai neklausė, kas jiems buvo liepiama. Dresiruotojas rėkė ant jų ne dėl to, kad norėjo juos įerzinti, bet dėl to, kad pats buvo susierzinęs. Tigrai purškė, daužė letenomis ir kandžiojo kartį. Liūtai buvo labai neramūs, nors taip aiškiai ir nerodė savo nepasitenkinimo.

— Gerai, gerai! — tarė balsas šalia.

Harka pakėlė akis. Prie jo priėjo programos vadovas Frenkas Elis.

— Galima ir dar gyviau dirbti! — tarė jis.

Dresiruotojas pasikabino bizūną prie diržo ir pasiėmė pistoletą. Driokstelėjo šūvis. Žvėrys nebuvo pratę girdėti šūvius per repeticiją. Jie džiaugėsi galėsią pažaisti ir todėl dabar užpyko, kad žmogus nori sugadinti vienintelį dienos džiaugsmą. Tigras netikėtai puolė dresiruotoją ir trenkė letena per ranką, laikančią pistoletą. Žmogus susvyravo, bet išsilaikė ant kojų ir šovė į žvėries pusę. Tigras sušnirpštė ir pasiruošė gintis.

— Gerai,— tarė Frenkas Elis.

Tigrė suko ratą aplink dresiruotoją, vizgino uodegos galiuką ir taikėsi pulti. Dresiruotojas negalėjo atsigręžti, jis turėjo saugotis įniršusio tigro.

— Šen žarną su vandeniu! — sušuko Harka programos vadovui.— Reikia tučtuojau uždaryti tigrus,— ir prišoko atidaryti durų į narvą.

— Užsičiaupk, kvailas vaikėze! — sušvokštė Elis.

Dresiruotojas įsikišo pistoletą ir rimbu tvojo tigrui per snukį. Tačiau tas nė kiek neišgąsdino žvėries.

— Išleiskit tigrus! — sušuko dabar pats dresiruotojas.

Nepaisydamas draudimo Harka atidarė duris. Du liūtai tuoj pat išlėkė iš maniežo. Tigrė kiek pastovėjo bet paskui ir ji išbėgo su kitais dviem liūtais. Jeigu Harka

ir būtų norėjęs ją sulaikyti, būtų negalėjęs, nes visi trys žvėrys kartu išsispraudė pro duris. Dresiruotojas pyškino į orą ir čaižė bizūnu užsispyrusį tigrą, kol pagaliau pavyko ir jį išvaryti lauk.

Berniukas vėl uždarė duris. Dresiruotojas, sunkiai gaudydamas kvapą, trynėsi užgautą ranką.

Elis atsisuko į Harką. Berniukas žinojo, kad dabar gaus barti, o gal susilauks ir sunkesnės bausmės, tačiau be jokios baimės ir atgailos žiūrėjo programos vadovui į akis. Elis šmiaukščiojo raitelio bizūnu, kurį visada nešiodavosi su savimi.

— Šiandien vakare po spektaklio prisistatysi pas mane! Bobas per daug tave išpaikino! Tau reikia gerai įkrėsti!

— Šiandien vakare po spektaklio jau niekas jums neprisistatinės,— tyliai tarė Harka ir nuėjo sau.

Programos vadovas nustebęs pasižiūrėjo į berniuką.

— Ką jis čia dabar pasakė? — paklausė jis dresiruotoją, tačiau, nesulaukęs atsakymo, pridūrė: — Reikia manyti, kad šįvakar jūs dirbsite geriau! Jūsų tigrai taip pat užstatyti už skolas, ir, jeigu mes nesurinksime pakankamai pinigų, galėsite sau... na, manau, jūs pats žinote, kada tai bus.

Dresiruotojas atsisėdo ložėje ir palaukė, kol išeis programos vadovas ir darbininkai nuims grotas. Likęs vienas, slapčia surūkė cigaretę ir nuėjo į savo furgoną.

*

Harka susirado tėvą tarp furgonų, besišnekantį su Dainuojančia Strėle. Jie kalbėjo dakotų kalba, ir iš kelių žodžių berniukas suprato, kad Dainuojanti Strėlė kviečia Matotaupą atsilankyti pas indėnus. Rėksnys Levis išėjęs valandėlei į miestą išgerti degtinės. Jis prašęs Dainuojančią Strėlę neišduoti jo programos vadovui.

— Aš ateisiu,— tarė Matotaupa ir, atsisukęs į Harką, pridūrė: — Ar tu eisi drauge? O gal per daug kris į akis, kai ir tavęs čia nebus?

— Dabar jau nekris į akis.

Indėnų trupė gyveno dviejuose furgonuose, atitvertuose nuo kitų tvora. Arklidžių darbininkai visai nekreipė dėmesio, kur eina abu dakotai ir berniukas. Be to, jie taip

drąsiai praėjo pro užtvarą, jog atrodė, kad eina ten kažkieno pasiųsti arba bent jau leidžiami.

Visi indėnai buvo susirinkę viename furgone: dešimt suaugusių vyrų, vienas senis, dešimt moterų ir merginų ir penki vaikai. Vieni iš jų sėdėjo, kiti stovėjo ankštame furgone, kurio vidus nebuvo suskirstytas jokiom pertvarom. Sulankstytos antklodės gulėjo tvarkingai sudėtos į krūvą. Asla buvo tokia pat švari, kaip ir jų gimtosiose palapinėse.

Svečiams buvo palikta šiek tiek laisvos vietos. Harka įėjęs uždarė duris.

— Štai ir aš,— tarė Matotaupa.

Vyriausiasis indėnas išėjo į priekį. Jis buvo liesas ir labai senas, turbūt matęs jau šimtą vasarų, veidas surukęs, išvagotas raukšlių raukšlelių, gyvos atrodė tik jo akys. Be abejo, jis buvo senesnis ir už Havandšitą.

— Matotaupa,— tarė jis,— ar tavo ausys atviros? Aš girdžiu, kaip šniokščia Misisipė, kaip griaudžia jos vandenys, krisdami nuo uolų. Dar nepraėjo dešimt vasarų ir žiemų, kai aš su kanoja lėkiau jos tarpekliu. Ar tu užuodi, Matotaupa, kuo kvepia vėjai? Prerijose ir miškuose ištirpo sniegas, žemė geria drėgmę, dygsta žolė ir sprogsta medžiai. Ar mato tavo akys, Matotaupa? Pažiūrėk — prieš tave dešimt dakotų genties karių. Jie vėl stovi savo gimtojoj žemėj, bet jie nelaisvi, jie ujami ir mušami kaip kokie vilkai ar lapės. Mūsų tėvai, mūsų broliai, mūsų sūnūs ir dukterys pabėgo nuo baltųjų į šiaurės miškus, į Kanadą. Mes buvom atskirti nuo jų, bet dabar norėtume eiti jų pėdomis. Iš čia netolimas kelias ligi jų. Ką tu gali mums patarti? Mes neramūs kaip ištroškę bizonai, kurie staiga pajuto, kad netoli vanduo.

— Eiti,— nė kiek nedvejodamas, tarė Matotaupa.

— Baltieji mums neleis.

— Žinoma, mėgins sulaikyti, bet jūs turite būti gudrūs. Jūsų nedaug. Naktį, spektaklio metu, arba auštant nusikirpkite trumpai plaukus — paskui jie ataugs! — persirenkite baltųjų drabužiais, išeikite ir išsisklaidykite kas sau. Kraštas jums pažįstamas, paskui susirasit.

— Mes neturime tokių drabužių, kokius nešioja baltieji.

— Dainuojanti Strėlė dar šiandien nupirks juos. Aš duosiu jam aukso ir sidabro su griaustinio paukščio ženklu.

— Gerai, mes lauksim.

— Hau. Bet ir aš turiu jums vieną klausimą!

— Kalbėk.

— Ar jūs ir šiandien, paskutinę dieną, teršite dakotų vardą ir pasirodysit baltiesiems kaip mergaitės kankintojai?

Išgirdę šį klausimą, visi ilgai tylėjo. Pagaliau vyresnysis paklausė:

— Ką mūsų vyrai turi daryti?

— Klausyti, ką aš įsakysiu. Šiandien aš jums vadovausiu, kai sulaikysite pašto karietą ir paimsite mergaitę.

— Hau, hau! Matotaupa bus mūsų vadas. Mes jo klausysim!

Matotaupa turėjo tabako ir skiltuvą, ir juodu su indėnų vyresniuoju užsidegė pypkę, nors čia griežtai buvo uždrausta rūkyti.

Kai pypkė užgeso, Harka stovėjo prie berniuko, su kuriuo jie kartu dalyvavo cirko numeryje. Matotaupa įteikė Dainuojančiai Strėlei keletą dolerių.

Tuo tarpu lauke kilo didelis triukšmas. Pasigirdo šūksniai. Ėmė bėgioti žmonės. Atrodė, kad jie kažko ieško. Todėl Matotaupa ir Harka greitai išėjo iš furgono. Prie tvoros ir aikštėje prieš ją buvo tuščia, ir abu indėnai, niekieno nepastebėti, nuskubėjo prie arklidžių. Dabar jie suprato, kas atsitiko.

— Pabėgo tigrė! Pabėgo tigrė!

Harka nudūmė prie žvėrių narvų pats įsitikinti. Iš tikrųjų tigrės nėra, tačiau jos narvas tvarkingai uždarytas.

— Kur dresiruotojas? Ronaldai! Ronaldai!

Staiga Harka prisiminė, kad po repeticijos dresiruotojas nuėjo į savo furgoną. Gal ten pavyks ką nors daugiau sužinoti? Ir berniukas pasileido pas dresiruotoją. Matotaupa liko prie arklių. Jeigu tigrė bėgioja laisva, ji gali užpulti arklius. Tačiau kol kas mustangai buvo ramūs, matyt, arti neužuodė plėšrūnės. Prie žvėrių narvų, kurie pirmosiomis savaitėmis juos labai gąsdino, dabar jie jau buvo priprate.

Keista, niekur nematyti Frenko Elio. O juk šiaip — kur tik kas, ten ir jis. Turbūt pasislėpė direkcijoje.

Jeigu tigrė išbėgo iš cirko teritorijos, reikėtų pranešti policijai. Tai kiltų triukšmas! Jau ir dabar sąmyšis nemažas, tad Dainuojanti Strėlė gali ramiai eiti į miestą pirkinių — niekas jo nepastebės.

Ir štai Harka pasiekė dresiruotojo furgoną. Ronaldas buvo vienas iš cirko žvaigždžių, todėl gyveno plačiai — užėmė visą pusę furgono. Berniukas paspaudė rankeną, ir durys lengvai atsidarė. Jis įėjo vidun, tyliai užvėrė duris ir... sustingo. Prieš jį stovėjo programos vadovas.

Parvirtęs ant sudedamosios lovutės rymojo Ronaldas, dar su grandininiais šarvais. Šalia jo gulėjo tigrė, uždėjusi leteną ant krūtinės, iškėlusi galvą. Ronaldas kasė jai kaklą, tigrė patenkinta mirkčiojo ir vizgino uodegą. Kai įėjo Harka, ji pasuko galvą ir, vėl pamačiusi prieš save Frenką Elį, suurzgė. Kokie gražūs jos dantys, koks raudonas ilgas liežuvis! Jos urzgimas priminė miškus, priminė naktį!

Harka kryptelėjo galvą ir pažvelgė į Frenką Elį, kuris buvo tokio pat ūgio, kaip ir jis — metro septyniasdešimt dviejų centimetrų. Elio veidas buvo baltas kaip kreida, rodos, jame neliko nė lašelio kraujo.

— Stovėkite ramiai, Eli, visiškai ramiai,— tarė dresiruotojas.— Aš iš tikrųjų nepatarčiau jums judėti. Žvėris pastebės, ir šoks ant jūsų. Tada jau galas, ir aš nieko negalėsiu jums padėti. Bet jeigu jūs stovėsite kaip druskos stulpas, tigrė jūsų nelies, ir per tą laiką aš galėsiu jums kai ką papasakoti! Tik prašom nieko nekalbėti, nes tigrė nepakenčia jūsų balso. Bet koks jūsų žodis gali ją suerzinti. Tai štai ką aš norėjau jums pasakyti. Iš teisybės aš nežinau, kas paleido tigrę. Aš gi nesu lunatikas; jeigu tai būčiau padaręs pats, man rodos, turėčiau prisiminti. Šiaip ar taip, ji atėjo į mano furgoną. Protingas žvėris, ar ne? Įsivaizduokite, kas būtų atsitikę, jeigu ji būtų sudraskiusi mūsų geriausius arklius. Bet ji atėjo pas mane. Nesutramdoma Bengalijos džiunglių tigrė atėjo pas mane kaip kokia naminė katė! Tai nepaprasta, nepakartojama, tai sensacijų sensacija! Ar jums taip neatrodo? Jums reikėtų geriau pastudijuoti žvėrių psichologiją, Eli, jūs apie ją

neturite nė mažiausio supratimo. Jūs norite, kad žvėrys riaumotų, urgztų, rodytų dantis, nes tas jums neša pinigą. Bet kodėl žvėrys purkščioja ir ką jie tada gali padaryti, šito jūs nežinote. Pavyzdžiui, šiandien rytą ta dryžuota katė iš tikrųjų norėjo mane užpulti iš užpakalio ir nugalabyti, nes ji buvo įpykusi. Jūs netikite? Jūs nieko nesuprantate, todėl prasimanote visokiausių dalykų. Štai kad ir šį numerį, kurį dabar matote, mes drąsiai galėtume parodyti publikai. Pasisekimas būtų garantuotas, ir aš galėčiau išeiti į maniežą nuoga krūtine. Kaip sau norite, ponas Eli, kaip sau norite, bet aš duosiu dar vieną patarimą. Neplakite šiandien indėno berniuko ir neliepkite kitiems plakti. Nereikia. Indėnai išdidūs ir kerštingi. Iš jų galima visko laukti, kaip ir iš kiekvieno žmogaus, o jūs indėnus pažįstate taip pat blogai kaip ir tigrus. Taigi nelieskite berniuko. Jeigu ne, jis vieną gražią dieną nukeps jus nė nemirktelėjęs, ir bus gaila šitokio programos vadovo, ypač dabar, kai bankas uždėjo areštą visoms mūsų pajamoms! O apskritai aš nesiskirsiu su savo žvėrimis. Ir jeigu kas pamėgins mane išskirti, tai bus blogai. Aš neatiduosiu žvėrių į kito rankas. Aš prijaukinau juos, kai jie dar buvo laukiniai, jauni ir liūdni. Mes vieni be kitų negalime gyventi. Jūs dar nebuvote programos vadovas, o aš jau seniai dirbau cirke. Cirke aš užaugau. Na, jau užtektinai prišnekėjau, noriu truputėlį pailsėti. Tigra, mano katyte, gulkis, gulkis!

Harka klausėsi tos kalbos ir negalėjo atsidžiaugti, nors ir suprato, kad Ronaldas smarkiai rizikuoja. Juk ir Frenkas Elis — plėšrūnas, klastingas žvėris. O juk Ronaldas jo nežudys, vis tiek galų gale išleis iš savo furgono.

Dresiruotojas kalbėjo gana garsiai, ir žmonės lauke, nugirdę vieną kitą žodį, suprato, kas atsitiko.

— Hari, mano berniuk,— kreipėsi Ronaldas į Harką ir žiovaudamas išsitiesė lovoje.— Aš nenoriu tavęs per daug čia trukdyti, nes tu esi iš tų, kurie dirba. Gali sau ramiausiai eiti, tigrė tau nieko nedarys. Tu moki tyliai ir ramiai vaikščioti. Tik nemėginkite jūs, Frenkai Eli, pasinaudoję proga, sprukti pro duris. Įspėju jus — nieko iš to neišeis. Matote, aš nesu kažkoks pabaisa. Aš visai nenoriu, kad tigrė jus užpultų kaip dabar čia stovite — be

grandininių šarvų, nors ir ne nuoga krūtine. Aš noriu jums tik gero! Aš noriu vieną vienintelį kartą ramiai su jumis pasikalbėti apie savo reikalus, pirmą ir vienintelį kartą per trejus metus. Vis neturėdavau laiko. Tarp kitko, mano tėvynė ne Indija, o Štirija. Gražus kraštas. Negirdėjote tokio? Tai aš trumpai papasakosiu, kad neprailgtų laukti vaidinimo. Kai ateis laikas man pasirodyti cirke, aš išeisiu su Tigra ir atleisiu jus. Tigra žino savo laiką. Bet anksčiau jos iš čia nė su pyragu neišprašysi. Na, tai lik sveikas, Hari!

Berniukas atbulas pasitraukė ir pravėrė duris. Pamatęs išeinantį Harką, programos vadovas mėgino taip pat pajudėti, bet tigrė urgzdama pašoko nuo lovos, ir Elis vėl sustingo vietoje.

Lauke Harką pasitiko direktorius, atskirų numerių vadovai ir Senasis Bobas; kiek tolėliau stovėjo arklininkai ir darbininkai.

— Ar tik nebus Ronaldui pasimaišęs protas? — paklausė direktorius, šluostydamasis nuo kaktos prakaitą.

— Man regis, kad ne,— atsakė Harka.— Šiandien bus rodomas naujas numeris su plėšrūnais. Dabar ten jie aiškinasi kai kurias smulkmenas. Tik mums nevalia atidaryti furgono durų.

— O programos vadovas?

— Kai tik prasidės numeris su plėšrūnais, jis vėl ims eiti savo pareigas. O kol kas paskirkite ką nors jo vieton!

— Ačiū dievui! Numeris su plėšrūnais įvyks! Vadinasi, viskas gerai,— apsidžiaugė direktorius ir nuėjo.

Prie Harkos priėjo Senasis Bobas.

— Tu man tik viena pasakyk, berniuk: kaip ten pateko Elis?

— Nežinau...

— Visai paprastai,— nugirdęs jų kalbą, paaiškino vienas darbininkas.— Ronaldas iškišo galvą pro langelį ir paprašė mane pašaukti Elį. Jis norėjo aptarti su juo kažkokį svarbų šio vakaro programos klausimą. Elis ir nuėjo. Bet kaip Ronaldas ten įsivedė tigrę, šito tai nieks nematė.

Darbininkas apsisuko, nubėgo į arklidę ir, parkritęs viename garde ant žemės, taip ėmė kvatoti, kad net sienos drebėjo.

— Tai pakliuvo Elis! — raitydamasis iš juoko, šūkčiojo darbininkas.— Ir atsitik tu man šitaip!

— Dar vienam pasimaišė protas,— tarė Senasis Bobas ir nusišypsojo ligi pat ausų.— Kaip čia greičiau sulaukti šio vakaro. Šiandien pamatysim, ko dar nesam matę. Jeigu Elis gyvas išeis iš furgono, cirko teritorijoje bus dar vienas ištrūkęs tigras! Dvikojis.

Iš tų žodžių Harka suprato, kad ir Senasis Bobas baiminasi to paties, kaip ir jis.

Dieninis spektaklis praėjo be jokių įvykių. Numeris su plėšriaisiais žvėrimis ir pašto karietos užpuolimas nebuvo rodomas, kad daugiau žmonių susirinktų į vakarinį spektaklį, kur bilietai kainavo dvigubai brangiau.

Kai atėjo vakaras, mažoji Ketė jau buvo apsirengusi. Pagal tų laikų vaikų madą ji avėjo ilgas, mezginiais papuoštas kelnaites, vilkėjo ilgą, žemiau kelių siekiantį apsiaustėlį, liemenę ir palaidinukę su balta krakmolyta apikakle. Paruošta jau gulėjo skrybėlaitė su ilgais kaspinais, surišamais pasmakrėj. Mergaitė vaikščiojo pirštų galais, bijodama paskutinę akimirką kuo nors neįtikti tetai Betei. Tėvas ramiai sėdėjo šilku aptrauktoje kėdėje ir laukė, kol susiruoš teta Betė. Jos nurodymu karieta jau stovėjo prie durų.

Teta ruošėsi ilgai ir užbaigė savo tualetą laiku. Ji sakėsi nepakenčianti skubėjimo, mėgstanti viską daryti ramiai, nes ramybė — tai sveikatos laidas. Ketė su savo amžinu skubėjimu tiesiog varanti ją į kapus. Žinoma, tuos žodžius ji sakydavo tik tada, kai negirdėdavo Samiuelis Smitas.

Pagaliau visa šeima susėdo į karietą, ir du ramūs, gerai nušerti arkliai pasileido risčia. Vežėjas buvo su baltais riestais ūsais, vešliom žandenom ir švariai nuskustu smakru. Ir visa šeimyna neatrodė panaši į žmones, koja kojan žengiančius su smarkiai augančiu prekybiniu ir

pramoniniu miestu, o kai tėta Betė važiuodama pastebėjo išaugusius naujus namus, ji pasakė:

— Žinai, Samiueli, aš nekaip jaučiuosi čia, šiaurėje. Niekada čia gerai nesijaučiau. O dabar, kai likau viena ir karas jau eina į pabaigą, reikės turbūt viską parduoti ir keltis kur nors į pietus. Ir žiema šiemet buvo nepakeliamai šalta.

— Kaip nori, teta Bete,— ramiai atsakė Smitas.

Karieta sustojo prie cirko. Tuoj prišoko raudona livrėja apsivilkęs tarnas ir padėjo Ketei išlipti, nes teta Bete pasirūpino pats Smitas. Pamatęs Smito rankoje ložės bilietus, tarnas nuvedė juos per žmonių spūstį, palydėjo pro kontrolierius, kurie mandagiai prasiskyrė į šalis, ir surado vietas. Tetai Betei patiko tokia pagarba, ir ji tarė:

— Ar aš nesakiau, kad tai geras cirkas.

Jie buvo vieni iš pirmųjų žiūrovų, užėmusių savo vietas. Gretima ložė dar buvo tuščia. Teta Betė išsitraukė lornetą ir ėmė apžiūrinėti lempas, svarstydama, ar tik nekils nuo jų gaisras; dar kritiškiau ji apžiūrinėjo besirenkančius žmones.

— Finliai paprastai vėluoja,— tarė ji.— Bet dėl to kalta ne Ana, o jos vyras. Ana punktuali. Labai nemalonu, kai žmonės vėluoja. Įsidėmėk tai, Kete. Tavo tėvas taip pat visada punktualus, tu turi imti iš jo pavyzdį.

— Gerai, teta Bete,— mandagiai atsakė Ketė, bet jos mintys buvo visai kitur. Jai viskas čia buvo nauja ir įdomu. Aukštai, po palapinės kupolu, kabėjo kažkokie strypai ir virvės, kurių paskirties ji nežinojo. Estradoje virš įėjimo derino instrumentus orkestras, ir tas nedarnių garsų gausmas kaip tik atitiko tą nekantravimą, laukiant kažko nežinomo ir įdomaus. Aplink zujo raudonomis livrėjomis apsirengę tarnai, nurodinėdami žiūrovams vietas, jaunos dailios mergaitės pardavinėjo saldumynus.

— Tik nieko nepirk, Samiueli,— tarė teta Betė.— Tie saldumynai gadina dantis.

— Kaip nori.

Ketė savo vaikišku instinktu jautė, kad jos tėvas nėra bevalis žmogus, jis tik nenori ginčytis dėl smulkmenų. Be to, ir jo mintys dabar buvo visai kitur, todėl jis nekreipė dėmesio į tetos pastabas.

Tačiau tetai Betei nepatiko, kad niekas jai neprieštarauja. Ji mėgo pasiginčyti ir paskui įrodyti savo teisybę. Tad nedaug trūko, ir jos nuotaika būtų sugedusi, bet, laimė, pasirodė Finliai ir susėdo gretimoje ložėje.

— Ar ne per arti maniežo mes sėdime? — paklausė ponas Finlis, kresnas žmogus, sėkmingai besiverčiąs malūnininkyste.— Čia mus pasieks žvėrių ir artistų prakaito kvapas, kils nuo maniežo dulkės. Tai gali būti tau nemalonu, Ana. Tu juk nepakeli dulkių. Pagalvok apie savo astmą!

Kol ponas Finlis šitaip kalbėjo, jaunasis Duglas, keleriais metais vyresnis už Ketę, nutaisė linksmą miną, atrodė, kad jis įtraukė į plaučius dulkių ir tuoj čiaudės. Tai pastebėjo tik Samiuelis Smitas ir Ketė. Mergaitė nusišypsojo. Ji būtų mielai nusijuokusi, bet bijojo tetos Betės. O teta Betė jau surado temą diskusijai. Ji kalbėjosi su ponu Finliu apie geras ir blogas vietas cirke ir teatre, darydama iš to platesnius apibendrinimus. Ponas Finlis labai rimtai žiūrėjo į tetą Betę. Ji buvo investavusi pinigų į vieną malūną, labai reikšmingą visam jo bizniui, todėl Finliui buvo svarbu jos palankumas.

Ketė ir Duglas tiesiog degė nekantrumu, laukdami vaidinimo. Pagaliau orkestras užgrojo linksmą maršą, ir į maniežą išėjo artistai ir žvėrys. Cirko paradas, grojant trankiai muzikai, padarė Ketei ir Duglui ne mažesnį įspūdį, kaip praėjusį rudenį Harkai, tik jaunąjį dakotą tada ypač domino viena, o Ketės ir Duglo dėmesį dabar patraukė visai kas kita. Jie tiesiog negalėjo akių atplėšti nuo cirko jojikės, kuri, apsivilkusi baltu kostiumėliu, pasipuošusi blizgučiais, su karūnėle ant gelsvų plaukų, šypsojosi, sveikinosi, siuntė žiūrovams bučinius ir, apsiavusi baltais šilko batukais, tripinėjo pirštų galais ant plačios arklio nugaros. Ketė galvojo, kaip ji atrodytų tos mergaitės vietoje, o Duglas vaizdavosi, kaip jis, drąsus raitelis, užšoka šalia mažosios princesės ant arklio. Viršutinėse eilėse jau pasigirdo pirmieji aplodismentai, abu vaikai taip pat ėmė ploti.

— Ne taip garsiai! — pašnibždom perspėjo teta Betė.— Jauna ledi visada turi būti santūri, kad per daug nekristų į akis!

Ketė sutriko, pažadinta iš savo gražių svajonių, bet tuoj pat jos dėmesys nukrypo į kitus numerius, ir ji vėl užmiršo tetą Betę. Pro šalį traukė kupranugariai ir drambliai. Ant pirmojo dramblio sprando priešais jauną varovą su tiurbanu ir lazdele sėdėjo beždžioniukė, aprengta kaip mergaitė — su sijonuku, palaidinuke ir skarele! Ji labai vykusiai mėgdžiojo ką tik matytą cirko jojikę — tripinėjo ant pirštų galų, mojavo, siuntė bučinius. Visi vaikai juokėsi, užkrėsdami savo linksmumu ir suaugusius.

— Žiūrėk! — sušuko Ketė ir, persisvėrusi per barjerą, skiriantį ložes, instinktyviai kumštelėjo Duglo alkūnę, norėdama ne tik žodžiu, bet ir judesiu atkreipti jo dėmesį.

Teta Betė paėmė Ketės ranką ir padėjo ant kelių, kur, jos nuomone, mergaitės ranka ir turi būti.

Bet Duglas jau žinojo, ką jam reikia žiūrėti. Manieže pasirodė keturi nuostabiai gražūs arkliai — du juodžiai ir du širmiai.

— Grynakraujai arabų veislės ristūnai! — sumurmėjo Samiuelis Smitas.

Ant abiejų juodžių sėdėjo berniukai, o ant abiejų širmių — mergaitės. Visi jie vilkėjo anglų raitelių drabužiais.

— Lordo vaikai,— sušnibždėjo Duglas.

Ketė ir jos mažasis draugas buvo sužavėti. Vaikai, tokie pat, kaip jie, vaikai manieže! Iš susijaudinimo Ketės skruostus išmušė raudonos dėmės.

Jie nė nepastebėjo, kaip tris tuščias vietas ložėje užėmė trys vyrai. Teta Betė viską matė ir liko patenkinta, nes, sprendžiant iš tų vyrų išorės ir elgesio, galima buvo manyti, kad tai gerai išauklėti žmonės.

Publika ėmė ploti, ir teta Betė, pabudusi iš savo svarstymų, vėl pažvelgė į maniežą. Cirko paradas baigėsi, visi artistai išėjo, vidury maniežo liko tik didesnysis iš abiejų „lordo sūnų" ant trypčiojančio juodžio. Berniukas timptelėjo pavadžius, kažką tyliai šūktelėjo, ir arklys, atsistojęs ant pasturgalinių kojų, ėmė suktis aplink.

— Tas berniukas nuostabus! — sušnibždėjo vienas iš trijų ponų Smitų ložėje.— Iš šitokio galima padaryti gerą artistą. Tik reikia laiko, tai yra pinigų. Šito cirko ištekliai labai riboti ir neatitinka šiandieninių reikalavimų.

— Kodėl jis nenusiima cilindro, dabar jis turėtų pasisveikinti,— tarė antrasis vyriškis.

— Truputį netvirtai jaučiasi ant arklio, abiem rankom laiko pavadžius. Norint padaryti iš berniuko tikrą artistą, reikėtų jį atiduoti į kitas rankas.

— Nemanau. Sėdi ant arklio kaip nulietas. Laikysena gera, ir jokio jaudinimosi. Čia jau režisierius kaltas. Galėtų pamokyti berniuką gerų manierų.

Teta Betė patenkinta klausėsi tų kalbų, tačiau Ketė nieko negirdėjo. Ji pati mokėsi jodinėti ir dabar susidomėjusi žiūrėjo, kaip berniukas mikliai valdo piestu stovintį arklį ir publika jam vienam ploja.

Duglas, matydamas berniuko sugebėjimus, davė sau žodį išmokti dar kitokių jojimo numerių.

Pagaliau jaunasis raitelis nuleido arklį ir išjojo iš maniežo.

Darbininkai, lydimi klouno juokų, ištiesė didelį raudoną kilimą. Tuoj subėgo akrobatai, ėmė vartytis pirmyn ir atgal, šokinėti per kits kitą, statyti piramides. Viskas buvo daroma labai greitai — vos tik žiūrovas spėja susigaudyti, žiūrėk, jau rodomas kitas numeris. Pasirodė cirko jojikė, arklių dresiruotojas, ir pagaliau prasidėjo scena su mažąja beždžionėle. Ketė, matydama, ką mokykloje išdarinėja beždžionėlė Dolė, net užsikosėjo, nes garsiai juoktis jai buvo nevalia. Kai pagaliau mokytojas, kurį vaidino Senasis Bobas, nutarė mokinę Dolę griežčiau prigriebti, ji atsitūpė jam už nugaros ant didelės rašomosios lentos ir ėmė mėgdžioti visus jo piktus judesius.

— Žavu, bet visai nepedagogiška,— tarė teta Betė, vos laikydamasi iš juoko.

— Nemanau, kad Ketė galėtų pakartoti šią sceną,— kuo ramiausiu veidu atsakė jai Samiuelis Smitas.

Teta Betė pažvelgė į jį iš šalies. Ką jis norėjo tuo pasakyti?

Pagal programą, kurią buvo įsigijęs ponas Finlis, paskutinis numeris prieš didžiąją pertrauką turėjo būti „Lordo vaikai". Darbininkai įnešė dekoracijas, vaizduojančias sodą ir pilies fasadą. Žiemą, didžiosios konkurencijos įkarštyje, Senasis Bobas iš savo kišenės užmokėjo už šias dekoracijas. Vaikai vėl pasirodė ant savo juodžių ir šir-

mių. Berniukai nušoko nuo arklių patys, mergaitėms prilaikė balno kilpas darbininkai. Mergaitės nusimetė ilgus raitelių apsiaustėlius ir liko su aukštaauliais batukais, ilgomis, mezginiais papuoštomis kelnaitėmis, liemenėlėmis ir palaidinukėmis — visiškai panašios į Ketę. Duglas įsivaizdavo esąs tas vyresnysis berniukas. Vaikai išėjo į sodą pasivaikščioti, bet štai atbėgo keturi asilai, be balnų, be kamanų, ir, vienai mergaitei pasiūlius, vaikai sėdo ant jų joti.

— Kaip teisingai pastebėta! — atsiduso teta Betė.— Visada mergaitės būna visokių išdaigų pradininkės, o berniukai jas tik palaiko.

Tačiau niekas ložėje neturėjo laiko toliau gilintis į mergaičių psichologiją, nes asilai manieže pradėjo aikštytis: šokinėjo, spardėsi, o vaikai labai laiku atspėdavo kiekvieną jų užmačią ir tvirtai laikėsi ant jų nugarų.

— Labai sumaniai padaryta, kas teisybė, tai teisybė,— vėl tarė vienas iš trijų ponų Smitų ložėje.— Tik dekoracijos turėtų kitaip atrodyti.

Ketė ir Duglas žiūrėjo net išsižioję. Manieže viskas ėjo labai sklandžiai. Senasis Bobas vaidino išsigandusį tėvą, atbėgo arklininkai, asilai juos partrenkė žemėn, visi keturi lordo vaikai juokėsi, paskui užsėdo atbuli ant asilų ir kuo ramiausiai išjojo. Atsakydami į žiūrovų plojimus, vaikai vėl pasirodė, bet jau vėl ant arklių, ant juodžių ir širmių, kurie dabar buvo be balnų. Didesnysis berniukas pastatė arklį piestu ir laikėsi ant jo be balno, tik suspaudęs šlaunimis šonus.

— Puikiai! — garsiai tarė Samuelis Smitas.

Tačiau cilindro berniukas ir dabar nenusiėmė.

— Viskas tik paviršutiniškai išmokta,— sušnibždėjo teta Betė.— Apie tikrai gerą išauklėjimą negali būti nė kalbos — iš kurgi jie gaus jį, tie nelaimingi cirko vaikai!

Iš viso sakinio Ketė išgirdo tik du žodžius: „nelaimingi" ir „vaikai". Kodėl gi tie vaikai, kuriems štai dabar vėl visi audringai ploja, nelaimingi? Įdomu, kaip jie gyvena? Ką veikia, kai išeina iš maniežo ir dingsta žiūrovams iš akių? Kaip jie išmoko išdarinėti šitokius dalykus?

— Tėte,— tarė Duglas savo tėvui, kresnajam ponui Finliui.— Aš norėčiau su tuo berniuku susipažinti. Galima?

— Jokiu būdu, vaikuti. Tie visi artistai ir mes — tai du skirtingi pasauliai. Nors berniukas ir vaidina lordą, bet iš tikrųjų jis toks nėra.

Duglas kartą jau buvo girdėjęs panašų atsakymą, kai tėvas jį užtiko besikalbantį su vienu iš kalinių, dirbusių malūne. Tada berniukas ilgai svarstė tėvo žodžius. Šį kartą tėvo pažiūros nesukėlė jam tokio vidinio pasipriešinimo. Gal tėvas ir tiesą sako. Tačiau vienos pastabos jis negalėjo nutylėti.

— Jeigu jo tėvas būtų tikras lordas, kažin ar jis teiktųsi mane priimti!

Duglas gavo antausį. Gerbiamas respublikonas ponas Finlis savo papratimu trinktelėjo atgalia ranka ir taip greitai, kad niekas daugiau ir nepastebėjo, tik teta Betė ir Ketė. Ketė paraudo. Jai buvo gaila Duglo. Berniukas nutaisė užsispyrusią miną. Ir kadangi jo mintys, kaip ir anksčiau, buvo laisvos, jis pradėjo kurti visokiausias, pilnas nuotykių istorijas, kaip vieną gražią dieną susitiks su „lordo vaikais".

Prasidėjo pertrauka, dabar Duglas galėjo pasidalyti savo mintimis ir svajonėmis su mažąja Kete. Besikalbėdamas jis pamatė, kad mergaitė pagal savo amžių labai protinga.

Teta Betė stengėsi nugirsti, apie ką vaikai kuždasi, bet pakilo tie trys nepažįstami vyriškiai, į ložę atėjo ponas Finlis, ir, užsikalbėjusi su juo, ji neturėjo kada klausytis vaikų pašnekesio.

Pranešėjas paskelbė, kad per pertrauką galima pasižiūrėti žvėrių. Samiuelis Smitas pasinaudojo proga ir, pasiėmęs abu vaikus, išėjo iš ložės.

Likusi su ponu Finliu viena, teta Betė ėmė jį kamantinėti. Mat ji pastebėjo, kad vienas iš tų trijų vyrų, išeidamas iš ložės, pažino poną Finlį ir labai maloniai, nors ir santūriai, su juo pasisveikino. Vadinasi, Finlis žino, kas tie ponai!

— Vienas iš jų — kredito banko atstovas,— pusbalsiu pasakė jis tetai Betei.— Iš pokalbio nuotrupų, kurias nu-

girdau,— žinoma, visai netyčiom,— supratau, kad žiemą bankas yra įdėjęs į šį cirką tam tikrą pinigų sumą, kurią dabar stengiasi susigrąžinti. Antrasis ponas, atrodo, yra cirko „Bi end Bi" antrepreneris, gal jis nori priimti pas save kai kuriuos artistus, o gal nusižiūrėti vieną kitą numerį. Kas tas trečiasis, negaliu pasakyti. Aš jo nepažįstu, be to, jis visą laiką tylėjo.

Prie tetos Betės priėjo ir ponia Finli. Jų ložėje ketvirtą, penktą ir šeštą vietas užėmė, jos nuomone, nelabai patikima kompanija: kažkoks stambus vyriškis ir dvi gerai apsirengusios, bet nelabai solidžiai atrodančios moterys. Tuose civilizuoto pasaulio pakraščiuose niekur neapsisaugosi nuo prastuomenės! Gal tas žaliūkas yra koks aukso ieškotojas, užtikęs pelningą vietą ir dabar drįstantis sėsti į vieną ložę su kilmingais žmonėmis. Ponia Finli džiaugėsi bent per pertrauką galėdama atsikratyti tos nemalonios draugijos.

Darbininkai pastatė didelį narvą, nes po pertraukos turėjo būti rodomas numeris su plėšriaisiais žvėrimis, įnešė kėdutes, padėjo lankus.

— Įdomu, Ana, ar pavojaus atveju mus apsaugotų tas tinklas nuo Bengalijos tigrų?

— Na, žinoma, ledi,— atsiliepė iš gretimos ložės tas necivilizuotas žaliūkas, nors jo nuomonės niekas neklausė.— Jeigu koks žvėris netinkamai elgsis, aš jį nudėsiu vietoj. Būkite visiškai rami!

Teta Betė išsitraukė buteliuką su gaivinančiu vandeniu ir susivilgė veidą, ne tiek bijodama plėšriųjų žvėrių, kiek norėdama parodyti įžūlėliui, kad nedera kištis į kitų pokalbį.

Harka sugrįžo į furgoną, kur gyveno kartu su tėvu, ir rado ten Matotaupą. Berniukas nusimetė raitelio drabužius, nusivalė grimą, paleido kasas, kad plaukai vėl kristų ant pečių, ir, įlipęs į hamaką, susirietė kaip ežys, kuris gindamasis atstato savo spyglius. Jau kelinta savaitė jam sugesdavo nuotaika, kai reikėdavo vaidinti numerį su asilais. Ne, tas numeris jam nebeatrodė juokingas, kaip kadaise,— greičiau kvailas. O dar tas bjaurus kostiumas! Be to, jojimas su balnu ir balnakilpėmis reikalavo iš jo

didelių pastangų ir dėmesio, nes visa tai buvo išmokta iš naujo — kitaip paskirstyti kūno svorį, kitaip laikytis ant arklio, negu jis buvo iš mažens pripratęs, jodinėdamas be balno. Ir kai tas numeris buvo galutinai paruoštas, Harka nieko daugiau apie jį nenorėjo žinoti. Jį tiesiog pykino, kai reikėdavo kasdien daryti vis tą patį, ir kai tuose triukšminguose ir nemaloniai kvepiančiuose baltųjų miestuose žmonės plodavo „lordo sūnui", jam kildavo noras nusivožti nuo galvos cilindrą ir parodyti jiems, kad jis — vado sūnus ir jo vieta prerijose.

Šiandien šis konfliktas turi vienaip ar kitaip išsispręsti, tik Harka dar nežinojo — kaip. Tėvas nieko plačiau nepasakojo, ką jis ketina daryti spektaklio pabaigoj. Bet dabar jis pasakė:

— Ruoškis, Harka Kietasis Akmenie, ir eik pas Ronaldą. Tu jam reikalingas.

Malonu tai girdėti. Harka apsiavė ledžingus ir mokasinus ir nubėgo prie dresiruotojo furgono. Įėjęs viską rado taip pat, kaip buvo dieną. Ronaldas viena ranka pamažu uždegė lempą. Toji ranka jam dar skaudėjo nuo tigrės smūgio, kurį buvo gavęs per repeticiją. Frenkas Elis stovėjo atsišliejęs į sieną, jau ne taip išpiltas prakaito, kaip anksčiau.

— Hari,— tarė Ronaldas,— po dvidešimties minučių prasidės mano numeris. Šiandien aš jį atliksiu visiškai naujai, tai bus improvizacija. Šiandien aš turėjau laiko ir viską gerai apmąsčiau. Apie tai papasakojau ir ponui Eliui. Atrodo, kad jis su viskuo sutinka. O dabar užtrauk užuolaidą prie mano lovutės kojūgalio, kad tigrė nematytų pono Elio. Kai tik tai padarysi, tegu ponas Frenkas Elis tuoj pat mauna pro duris ir niekur nesirodo, kur jį galėtų pajusti tigrė. Jei ne, už pasekmes aš neatsakau. Žvėris pasidarė visai nepatikimas, nes paskutiniais metais buvau priverstas nevienodai su juo elgtis. Visa tai aš jau paaiškinau ponui Eliui. Ir žmogus pasidaro klastingas, jeigu jį čia glostai, čia bari. Tai tik tarp kitko. Kai tik ponas Frenkas Elis atsidurs saugioje vietoje ir suskambės pirmasis skambutis, pasistenk, kad iš cirko teritorijos visi pasišalintų, arklininkai taip pat. Tada aš pats vienas nuvesiu tigrę į narvą.

— Gerai.

Harka taip ramiai užtraukė užuolaidą, lyg tai būtų buvęs tipi angos uždangalas. Tigrė labai atidžiai žiūrėjo į berniuką, bet nejudėjo.

Tuo metu Samiuelis Smitas su Kete ir Duglu ėjo pasižiūrėti žvėrių. Vos tik jie dingo tetai Betei ir ponui Finliui iš akių, vaikai tuoj džiaugsmingai sučiauškėjo. Pirmiausia Samiuelis Smitas nuvedė juos į palapinę, kur buvo pririšti drambliai, kupranugariai, asilai ir arkliai,— jis ypač domėjosi arkliais. Darbininkas, tas pats, kur pirma leipo juokais iš Frenko Elio nesėkmės, pamatęs gražiai apsirengusį vyrą su dviem vaikais, pasisiūlė palydėti ir kai ką paaiškinti, tikėdamasis arbatpinigių, nes buvo gavęs labai apkarpytą atlyginimą. Smitas neblogai jį apdovanojo ir stengėsi kuo daugiau sužinoti apie indėnų trupę. Tačiau vyrukas ne ką galėjo apie ją pasakyti, tik įtikinėjo, kad baigiamasis numeris šį vakarą bus „negirdėtas ir sensacingas".

Ketė nedrąsiai pasiteiravo, kur dabar yra „lordo vaikai".

— Labai gaila, gerbiamoji panele, labai gaila, bet direkcija artistams kategoriškai draudžia spektaklio metu kalbėtis su žiūrovais.

— Kaip matau, čia griežta tvarka! — pasakė Smitas pritardamas.

— Panašiai, pone, panašiai. Tokią tvarką įvedė ponas Elis, mūsų programos vadovas. Jis mato viską ir nieko. Norėjau pasakyti: šiaip tai viską, o šiandien — nieko.

Smitas nustebęs pakėlė antakius — paskutinis sakinys jam pasirodė neaiškus ir nesuprantamas. Tas darbininkas jau nusibodo jam su savo plepumu, todėl Smitas paliko jį ir nuėjo su vaikais prie beždžionėlės, kuri nusiminusi sėdėjo narvo kampe, nes pavasario naktis čia, Misisipės aukštupy, jai buvo per šalta. Prieiti prie liūtų ir tigrų narvų darbininkai jau neleido — po pertraukos turėjo prasidėti numeris su plėšriaisiais žvėrimis.

Tribūnos vėl pilnos prisirinko žiūrovų. Nekantraujančių žmonių šurmulys užpildė visą didžiulę palapinę. Or-

kestras užgrojo trankią melodiją. Pro mažas narvo dureles į maniežą išėjo Ronaldas. Padėjėjai užėmė savo vietas prie įėjimo, du atsistojo prie vandens žarnų.

Dresiruotojas buvo prašmatniai apsirengęs, kad keisčiau atrodytų: kairysis petys ir krūtinė perjuosti imituotu leopardo kailiu, prie plataus odinio diržo — bizūnas ir pistoletas, sandalų raiščiai, kryžmai apvynioti aplink blauzdas,— ligi pat kelių, rankas ligi alkūnių dengė plonos metalo juostelės, ant galvos šalmas su pyne viršuje. Už nuleidžiamų tako grotų jau tykojo tigrė geltonomis kaip gintaras akimis ir brazdino letena virbus. Kai padėjėjai pakėlė grotas, ji greitai išlėkė į maniežą. Paskui ją išbėgo tigras ir keturi liūtai. Liūtai buvo ramesni ir patys liuoktelėjo ant kėdučių. Buvo matyti, kad jie gerai prijaukinti ir išdresiruoti. Trys ponai septintoje ložėje suraukė kaktą, visi trys kartu, nors ir ne dėl tų pačių priežasčių.

Tigrė stovėjo vietoje ir dvejodama dairėsi aplinkui. Jos uodegos galiukas pamažu judėjo.

— Ei! Tigra!

Ronaldas pakėlė pliką ranką, lyg koks besisveikinantis gladiatorius.

Tigrė tuoj pat įsibėgėjo, iš kokių penkių metrų atstumo šoko ant dresiruotojo ir savo kūno svoriu pargriovė jį. Publika išsigandusi ėmė šaukti. Žvėris ir žmogus, sugriebtas tigrės letenų, raičiojosi maniežo smėlyje. Ir štai dresiruotojas jau guli žemėje, aukštielninkas, nejudėdamas, įsmeigęs akis į tigrę.

Raukšlės trijų ponų kaktoje išsilygino.

Muzika nutilo. Palapinėje stojo mirtina tyla.

Staiga netikėtu judesiu Ronaldas nusviedė tigrę į šalį, užšoko ant tramplino, sprygtelėjo aukštyn, pranėrė pro lanką, pritvirtintą prie atramos, nusileido rankomis ant žemės, persivertė ore ir atsistojo ant kojų. Tigrė, net nepasispyrusi nuo tramplino, tiesiai nuo žemės liuoktelėjo per lanką ir nušoko į smėlį. Ronaldas vos spėjo pasitraukti į šalį.

— Tigra,— sušuko jis švelniai, pagirdamas žvėrį.

Plėšrūnė pasitraukė kiek į šalį ir pritūpė. Kitoje maniežo pusėje urzgė tigras. Tas urzgimas šį vakarą pasigirdo pirmą kartą, visiškoje tyloje jis nuskambėjo labai

nejaukiai. Pro prašieptas tigro lūpas buvo matyti iltiniai dantys. Ketė ir Duglas išbalo. Tigrė buvo tik už kelių metrų nuo jų, nors ir už grotų. Teta Betė prisispaudė nosinę prie burnos. Iš susijaudinimo ji visiškai užmiršo vaikus.

Tamsoje, prie įėjimo į maniežą, pasislėpęs nuo publikos, stovėjo Harka. Jis matė tik Ronaldą ir buvo vienintelis, kuris žinojo, kodėl šis ėmėsi šio pavojingo žaidimo. Šiandien jis grūmėsi už savo žvėris ir kartu už savo gyvenimą. Jis norėjo likti su savo žvėrimis, net jeigu tektų pakeisti darbdavį ir šeimininką. Galbūt tie išsičiustiję ponai septintoje ložėje, pasibaigus numeriui, pasakys: „O, čia tai bent menas, šitas žmogus mums praverstų." Kaip romėnų cirke imperatorius, pakeldamas arba nuleisdamas nykštį, nuspręsdavo gladiatoriaus likimą, taip ir šie ponai, sėdintys ložėje, išmuštoje skaisčiai raudona medžiaga, galėjo nulemti — gyventi žmogui ar mirti.

Šitaip rizikuoti, kaip dabar Ronaldas, iš tikrųjų neleido dresiruotojo darbo taisyklės. Išdarinėti šitokius numerius galėjo tik žmogus, visiškai pasitikintis savo žvėrimis. Juk, šokdamas per lanką, jis turėjo juos išleisti iš akių, o ir pats šuolis plėšrūnų akimis buvo ne kas kita, kaip bėgimas nuo jų, todėl žvėrys sunerimo, įgavo pasitikėjimą savimi. Liūtai jau buvo bešoką nuo savo kėdučių!

— Belai! Atgal!

Belas kiek suabejojo, bet paskui, piktai suurzgęs, vėl užšoko į savo vietą. Iš to, kaip jis judino uodegos galą, buvo aišku, kad žvėris dar galutinai neapsiramino.

Tigras antrą kartą piktai suurzgė. Ką toliau darys tigrė — paklus ar puls dresiruotoją,— kol kas buvo neaišku. Padėjėjai padavė pro grotas Ronaldui degantį lanką.

— Allez! [2]

Tigrė netikėtai pakluso dresiruotojo valiai, gražiai ištiesusi savo galingą kūną, liuoktelėjo per nekenčiamą degantį lanką ir nušoko į smėlį. Čia ji pasuko galvą ir, urgzdama, piktai vizgindama uodegą, žėruojančiomis akimis pažvelgė į dresiruotoją. Tigras vis nesiliovė urzgęs.

[2] Pirmyn! *(Pranc.)*.

Žiūrovai sulaikę kvapą laukė, kas toliau bus. Orkestro dirigentas, viską užmiršęs, žiūrėjo pro petį į maniežą.

— Takurai! Takurai! — Tai buvo tigro vardas.

— Rrrr! . .

— Takurai!

Ronaldas kol kas nenaudojo nei bizūno, nei pistoleto. Nuoga krūtine ir tuščiomis rankomis žengė jis porą žingsnių prie urzgiančio tigro.

— Takurai!

Tigras kiek atsitraukė atbulas, ruošdamasis šokti ant dresiruotojo.

— Takurai! *Allez!*

— Rrrrhhh. . .

Tuo metu tigrė žaibo greitumu trenkė letena Takurui smagų antausį. Tigras piktai suurzgė, ir atrodė, kad abu žvėrys tuoj susikibs.

— Tigra! Takurai!

Žvėrys kiek prasiskyrė. Ronaldas šoko į jų tarpą ir neišleido abiejų iš akių.

— Tigra! Takurai!

Nebyli valios jėgų kova truko visą minutę. Abu tigrai ir žmogus vidury atrodė lyg kokia iš bronzos nulieta skulptūrinė grupė. Tik tylus, kimus tigrų urzgimas rodė, kad žvėrys gyvi. Pagaliau tigras apsiramino ir užčiaupė nasrus.

— Tigra, į vietą!

Tigrė pasisuko ir kaip koks prasikaltęs vaikas užšoko ant kėdutės.

— Takurai! *Allez!*

Įsakymas buvo griežtas, be jokių išlygų. Tigras užšoko ant tramplino, o nuo jo lengvai liuoktelėjo per degantį lanką.

— Gerai, Takurai, gerai!

Tigras nuėjo į savo vietą.

Prasidėjo liūtų numeriai. Abu tigrai tupėjo ant savo kėdučių ir urzgė iššiepę dantis. Peršokęs per lanką, Belas priėjo prie dresiruotojo ir pasiglaustė jam apie kelius.

— Rrr. . . — suurzgė tigrė.

Ronaldas glostė Belo karčius. Publikos įtampa atslūgo. Vienas kitas net pradėjo šypsotis. Tačiau tigrė buvo kitaip nusiteikusi.

— Rrr...

— Į vietą!

Tigrė atitraukė leteną, kuria jau buvo bežengianti žemėn, bet buvo matyti, kad ji nepatenkinta.

Orkestras tyliai užgrojo valsą.

— Visagalis dieve! — tarė teta Betė.— Tai nuostabu. Bet kad tik greičiau baigtųsi!

Ronaldas davė ženklą išleisti žvėris. Tigras ir liūtai išėjo iš maniežo. Liko tik tigrė.

— Tigra! Eik čia!

Tigrė priėjo.

Ronaldas ją paglostė. Muzika vėl nutilo. Ronaldas toliau glostė tigrę, davė jai palaižyti ranką, o paskui įkišo ją žvėriui į nasrus.

Harka iš tamsaus užkulisio nemirkčiodamas stebėjo Ronaldo veiksmus. Šią akimirką ir šiaip niekas nedrįso krustelėti. Jeigu išgąsdintum žvėrį, jis galėtų, nieko pikta nenorėdamas, įkąsti žmogui.

Ronaldas rankomis išžiodino žvėrį ir iš lėto, labai atsargiai įkišo galvą jam į nasrus. Tigrė nieko nedarė, ir dresiruotojas vėl ištraukė galvą.

— Gerai, Tigra, gerai!

Paskui atsigulė ant žemės ir ėmė žaisti su ta didele kate.

Ketė ir Duglas lengviau atsikvėpė, o tamsiame nematomame užkulisyje sujudėjo Harka. Orkestras vėl užgrojo valsą. Pasigirdo plojimai, iš pradžių nedrąsūs, nes žmonės dar abejojo, ar triukšmas nesuerzins žvėries, bet kai Ronaldas pašoko nuo žemės ir sveikindamasis pakėlė ranką lyg koks nugalėjęs gladiatorius, prasidėjo tokie audringi aplodismentai, trypimas, šauksmas, kad visa palapinė griaudėjo kaip krintantys nuo krioklių Misisipės vandenys.

— Čia tai bent numeris,— tarė vienas iš trijų ponų septintoje ložėje.— Šitas žmogus mums būtinai reikalingas.

Pamažu, nenoromis tigrė išėjo iš maniežo. Ronaldas turėjo dvylika kartų pasirodyti publikai, dar sykį išsikviesti net savo tigrę. Ji atsistojo šalia dresiruotojo, dėkojančio publikai už netylančius plojimus, pakėlė galvą ir su-

riaumojo tuo kimiu gomuriniu balsu, kuris džiunglėse pažadina iš nakties miego ir priverčia sudrebėti žvėris ir žmones. Tigrė suriaumojo dar kartą, ir nustebusi publika liovėsi ploti. Žvėris apsidairė patenkintas, kad savo grėsmingu balsu nutildė nekenčiamus žmones.

Klounui krečiant linksmus pokštus, darbininkai nuėmė grotas, ir Ronaldas galutinai išėjo iš maniežo. Pamatęs Harką, jis valandėlę pasirėmė į berniuką, tarė: „Laimėta" ir kaip girtas nusvirduliavo į savo furgoną. Harka nuėjo kartu. Kai Ronaldas atsigulė ant sudedamosios lovutės, berniukas padavė jam cigaretę, nes gerai žinojo, kur Ronaldas jas slepia. Grimuotas dresiruotojo veidas buvo sukritęs, širdis smarkiai plakė. Pamažu, labai pamažu kvėpavimas nurimo ir išsilygino.

— Aš atsiųsiu pas tave Senąjį Bobą,— tarė pagaliau Harka.— Man reikia išeiti; tuoj prasidės mūsų numeris.

Berniukas surado Senąjį Bobą Matotaupos kamarėlėje. Sukišę nosis, silpnoje lempos šviesoje juodu žiūrinėjo kažkokią knygą su tekstu ir paveikslais. Jie buvo taip įsigilinę į savo darbą, jog net nepaklausė Harkos, ko jis čia atėjo, tik mostelėjo, kviesdami pasižiūrėti paveikslų. Harka pritūpė prie abiejų vyrų. Knyga Harkai patiko. Ji buvo didelė, su odiniais viršeliais, paauksuotais pakraščiais. Jos paveikslai vaizdavo indėnus ir baltuosius. Kai kurie indėnai ir baltieji buvo atstumiantys, kai kurie malonūs, simpatingi. Harka pasiteiravo, kas tą knygą parašė ir nupiešė paveikslus, ir sužinojo, kad knyga vadinasi „Odinė Kojinė", ją parašęs žmogus jau miręs, jo pavardė Kuperis. Knygoje pasakojama apie raudonodžių ir baltųjų kovas rytinės Amerikos miškuose ir ežerynuose, iš kur šiandien indėnai jau seniai išstumti. Paskutiniame paveiksle buvo matyti žmogus, pririštas prie medžio. Priešais degė ugnis, kiek tolėliau stovėjo indėnų vadas ir didelis būrys karių, dvi baltųjų merginos sėdėjo šalia gražios jaunos indėnės, o dar toliau, už medžių, stovėjo uniformuoti kareiviai su atkištais durtuvais.

Ir nors Harka labai susidomėjo šia knyga, tačiau jis nepamiršo paprašyti Senąjį Bobą, kad tas pasirūpintų Ronaldu. Senasis Bobas tuoj pat išėjo. Harka su tėvu liko vieni.

— Mes dar turime laiko,— tarė Matotaupa.— Šiandien rodomi visi numeriai, ir programa užtruks ligi vidurnakčio, numatyta dar viena pertrauka. Paklausyk, aš tau papasakosiu, ką darysime mes. Aš viską gerai apgalvojau. Rudasis Džimas čia. Jis sėdi šeštoje ložėje, tu matei jį. Džimas buvo pas mane. Jis nori pasirodyti kartu su mumis vietoj Bizonų Bilio. Iš kaubojų, esančių cirke, tik vienas kitas gerai išmano savo darbą. Su jais mes turėsime susiremti. Senasis Bobas papasakojo man istoriją, kurios paveikslus tu matai šioje knygoje. Šią istoriją žino ir daugelis žiūrovų. Ką nors panašaus mes parodysime cirke, toks numeris patiks baltiesiems ir nepažemins mūsų. Bet pačioj pabaigoj pasirodys ne Ilgieji Peiliai, o kaubojai. Kai kurie jų ir mūsų žmonės suguls į smėlį. Kaubojų vadas su dviem ar trim geriausiais vyrais stos į kovą prieš mus — prieš mane, tave ir turbūt Dainuojančią Strėlę ar kurį kitą karį iš dakotų trupės. Kaip ta kova baigsis — nežinia; kas bus vikresnis, tas ir laimės. Mes nežudysime, stengsimės nesužeisti priešininko, tik daug šaudysime ir mėginsime kits kitą pagauti su lasu ir surišti. Tas truks gana ilgai, kils daug dulkių ir triukšmo. O kas bus toliau, dar negaliu tau pasakyti. Šiaip ar taip, atidžiai žiūrėk ir klausykis, sek kiekvieną mano mostą. Daryk, kaip aš darysiu!

— Taip, tėve.

Cirko palapinėje, kiek išsipūtusioje nuo kylančio nakties vėjo, viešpatavo pakili nuotaika. Žiūrovai buvo patenkinti matytais numeriais ir nesigailėjo, kad dvigubai brangiau sumokėjo už bilietus. Programa dar nesibaigė ir visi laukė ko nors nepaprasto. Frenką Elį pavadavo arklių dresiruotojas su fraku, tas pats, kuris rudenį per pertrauką prikalbinėjo Harką stoti į cirką. Programa ėjo gana sklandžiai, ir jis neturėjo per daug vargo. Vienintelis daiktas, kuris kėlė nerimą, buvo smarkėjantis vėjas, todėl programos vadovo pavaduotojas paliepė darbininkams, neužimtiems spektaklyje, budėti prie kuoliukų ir virvių, kuriomis buvo sutvirtinta ta didžiulė palapinė. Vietiniai gyventojai, gerai pažįstantys oro permainas Misisipės aukštupy, pranašavo audrą.

Tuo metu manieže pasirodė drambliai. Milžiniškas jų ūgis ir stebėtinas vikrumas, jėga ir ramus būdas savo prieštaringumu darė įspūdį žiūrovams. Visi drambliai buvo be ilčių. Pranešėjas paskelbė, kad „žiūrovų pageidavimu" per kitą pertrauką galima bus pasijodinėti ant kupranugarių ir dramblių. Bilietus galima įsigyti žvėryno kasoje. Duglas žvilgsniu pasakė tėvui, kad jos ant dramblio.

— Mergaitėms šitokie dalykai netinka,— tarė teta Betė Ketei.— Tik susitepsi, ir daugiau nieko.

Ketei nevalia buvo prieštarauti; prieštarauti vyresniam žmogui taip pat nedera, kaip ir joti ant dramblio. Bet verkti, žmonėms matant, taip pat nevalia. Verkti viešumoj išvis nedera. Todėl mergaitė sėdėjo savo kėdėje gražiai susidėjusi rankutes ant kelių ir rijo ašaras. Pasirodė lokiai. Jie buvo su antsnukiais, vedami už grandinės, todėl maniežo nereikėjo atskirti grotomis nuo žiūrovų. Ruoniai žaidė sviediniu ir laikė jį pasidėję ant nosies. Vėl išėjo Senasis Bobas ir prajuokino net Ketę: įsirengė vidury maniežo kambarį — pasistatė stalą, kėdę ir aukštą spintą. Vaizduodamas susimąsčiusį mokslininką, vaikščiojo iš vieno kambario galo į kitą ir išsišnypštęs neįsikišo nosinės į kišenę, bet numetė ją prie spintos, o kai užėjo čiaudulys, ėmė jos ieškoti ir klausinėti vaikus, kur ją pametęs. Vakariniame spektaklyje buvo daug berniukų ir mergaičių, jie šaukė jam iš visų pusių. Prisidėjęs ranką prie ausies, jis pagaliau suprato ir apgailestaudamas tarė:

— Oi, oi! Taip toli! Sunku pasiekti!

Paskui, visiems klegant, užsiropštė ant spintos ir, du kartus persivertęs ore, nušoko visai prie pat nosinės.

— O, štai kur ji! Ačiū, ačiū.

Žiūrovai džiūgavo ir plojo.

— Kam daryti paprastai, jeigu galima nepaprastai! — vokiškai tarė orkestro dirigentas savo pirmajam smuikininkui ir nusišypsojo. Orkestro muzikantai buvo pfalciečiai, kilę iš neturtingų žmonių, kurie iš kartos į kartą pelnėsi sau duoną muzikuodami.

Orkestras užgrojo kitą valsą.

Kai prasidėjo pertrauka, Ketei vėl suspaudė širdį, bet Samiuelis Smitas atsistojo, pamojo mergaitei ir paėmė ją už rankos.

— Tegu Duglas joja,— tarė jis,— tau nėra ko jam pavydėti. Toks pasijodinėjimas tik mažiems vaikams, kurie dar nėra sėdėję balne. Matai, kaip ten įtaisyta sėdynė? Į tokią „lordo vaikai" ir nesisėstų. Geriau einam dar kartą pasižiūrėti žvėrių.

Jis nusišypsojo tetai Betei ir su savo dukrele, vieninteliu žmogumi, kurį iš visos širdies mylėjo, išėjo iš palapinės. Ketė visiškai sutiko su tėvo nuomone. Gaila, kad Duglas negirdėjo tėvo žodžių, jis jau buvo nuėjęs prie žvėryno kasos. Bet tegu nemano, kad galės prieš ją pūstis, jei pakabos sėdynėje ant dramblio nugaros kaip krepšelis ant tetos Betės rankos.

Išėjęs su Kete iš palapinės, Smitas pasuko prie žvėryno kasos, kur būriavosi berniukai ir mergaitės, čia valandėlę stabtelėjo ir labai rimtai tarė savo dukrelei:

— Kete, man reikia pasitarti, tikiuosi, kad galiu su tavim kalbėti kaip su suaugusia. Tu žinai, kad cirko programoje yra paskelbta, jog pasirodys indėnų trupė. Aš nelabai pasitikiu ta rėksminga reklama. Bet plakatuose tvirtinama, kad visa trupė susideda iš siu genties dakotų, ir aš noriu įsitikinti, ar iš tikrųjų taip yra. Mes abu turime pasistengti išsiaiškinti, koks likimas ištiko tavo senelę.

Išgirdusi tokius tėvo žodžius, Ketė užmiršo viską, kas ligi šiol ją domino, ir vėl pasijuto esanti ta maža mergaitė, kuri prieš pusantrų metų nuošalioj fermoj pergyveno siaubo valandas.

Smitas priėjo prie direkcijos furgono ir pribėgusiam tarnautojui trumpai ir įsakmiai pranešė norįs pakalbėti su kuo nors iš cirko vadovų. Kadangi šiuo metu furgone buvo likęs tik Elis, Smitas paprašė nuvesti pas jį.

Samiuelis Smitas pasisveikino ir, laikydamas už rankos Ketę, apžiūrinėjo šį maždaug keturiasdešimties metų vyriškį. Elis buvo tik ką nusiskutęs, apsivilkęs švariais marškiniais, lygiai susišukavęs pomada išteptus plaukus; jo veidas buvo mėsingas, blyškus, nieko nesakantis. Ant piršto blizgėjo pernelyg didelis žiedas su antspaudu. Blyškiai melsvų akių žvilgsnis neramiai klaidžiojo aplink.

— Elis. Kuo galiu būti naudingas?

— Smitas. Leiskite paklausti vieno dalyko, kuris nėra susijęs su jūsų programa.

Smitas, kaip karininkas, kalbėjo įsakmiu tonu, ir Elis tuoj pat sukluso.

— Prašom.— Elis mėgino ištraukti iš kampo patogią kėdę, ant kurios ką tiktai pats sėdėjo.

— Ačiū. Ilgai jūsų netrukdysiu. Tik vienas klausimas: ar indėnų trupė, dalyvaujanti vaidinime, susideda iš siu genties dakotų?

— Taip, pone.

— Gal kartais žinotė, kokie tie dakotai: rytiniai ar vakariniai, žodžiu, iš kur jie kilę.

— Šito negaliu pasakyti, pone. Kiek žinau, tai įvairių giminių indėnai. Bet jeigu leisite, aš tuoj viską tiksliau sužinosiu.

Smitas atsisėdo. Elis išbėgo iš furgono, netrukus sugrįžo atgal ir skubiai pranešė:

— Aš suradau vertėją. Jei norite, galite užeiti pas indėnus, o gal man pakviesti jų vyresnįjį čionai?

— Ačiū, aš pats nueisiu.

Elis pasišaukė du darbininkus ir, jų lydimas,— kaip koks tironas, bijantis, kad kas nepasikėsintų į jo gyvybę,— nuvedė Smitą ir Ketę prie indėnų furgono.

Čia jų laukė Dainuojanti Strėlė ir antrepreneris Levis. Indėnams atstovavo vienas senis ir du kariai, aukšti kaip žardai vyrai. Darbininkai atsinešė žibintus, ir jų atšvaitai šmėkščiojo aplinkui.

Smitas tuoj ėmė klausinėti:

— Ar jūs priklausote dakotų gentims?

— Hau.

— Ar kuris nors iš jūsų prieš dvi vasaras gyveno dakotų palapinėse Minesotoje?

— Hau. Šiaurinės Žvaigždės krašte.

— Tu pats, tėvai?

— Hau.

— Ar tu matei Raudonąją Upę ir miškus bei gyvenvietes jos pakrantėse?

— Hau.

— Aš ieškau savo motinos, baltosios moters. Ji dingo praėjusią vasarą.

Senis žiūrėjo išpūtęs akis, bet jų žvilgsnis buvo lyg stiklinis — be jokios išraiškos.

— Kur gyveno baltoji moteris?

Smitas papasakojo, kur ir kokia tai buvo ferma. Senis viską išklausė, pasikalbėjo su vienu palydovu — Dainuojanti Strėlė nevertė jo žodžių — ir pagaliau tarė:

— Mes pakviesime savo sūnų, Didžiojo Vilko brolį.

Ketė tyliai klausėsi šio pokalbio ir dabar atkreipė dėmesį, kad senis nepaminėjo, kuo vardu tas žmogus, kurį jie ketina čia pakviesti.

Dainuojanti Strėlė įėjo į vieną furgoną ir netrukus sugrįžo su Didžiojo Vilko broliu. Smitas trumpai pakartojo, ką buvo pasakojęs apie fermą, ir pridūrė, kad namą ir laukus radęs nuniokotus gaisro. Mergaitė, kurią jis dabar laikąs už rankos, viena klaidžiojusi aplinkui.

Indėnai vėl pasikalbėjo tarpusavy, paskui Didžiojo Vilko brolis išėjo į priekį ir tarė:

— Aš nemačiau nei tavo fermos, nei tavo motinos, nei tavo dukters. Bet mano brolis Didysis Vilkas pasakojo man, ir, ką girdėjo mano ausys, pasakys dabar tau mano liežuvis. Aš kalbu tiesą. Toje fermoje nebuvo nė vienos moteries. Ten buvo šeši vyrai, penki dideli ir vienas mažesnis. Mes pasiuntėme pas juos pasiuntinį ir liepėme pasitraukti, nes tos žemės jie iš mūsų nepirko, o dovanoti jos mes taip pat nebuvome jiems dovanoję. Keikdami ir įžeidinėdami jie išvijo mūsų pasiuntinį, ir tada mes puolėme. Tai buvo mūsų žemė, ir mes norėjome ją susigrąžinti! Pamatę mus atjojant, tie žmonės ėmė šaudyti. Mūsų kariai atsakė ugnimi ir nušovė visus šešis vyrus. Išgirdę šūvius, atskubėjo kiti baltieji ir puolė mus. Mes išvijome juos ir sunaikinome fermą. Mūsų kariai atsitraukdami matė mažą mergaitę, kuri ieškojo kur pasislėpti. Jie nieko jai nedarė.

Smitas ir Ketė susijaudinę ir pasibaisėję klausėsi indėno pasakojimo.

— Tu sakai „mes",— tarė Smitas.— Vadinasi, ir tu ten buvai.

— Ne.

— Tiek to. Sakai, šeši vyrai, penki dideli ir vienas mažesnis. Tas mažesnis buvo mano motina. Kai kildavo pavojus, ji apsiaudavo kelnes ir sėsdavo ant arklio; ji gerai šaudė. Kur dingo lavonai?

— Šito mes nežinome. Ugnis buvo didelė.

Smitas spoksojo į indėnus, į jų aukštas figūras, dunksančias blausioje žibinto šviesoje. Ketė glaudėsi prie tėvo. Ilgai niekas netarė nė žodžio, todėl Elis paklausė:

— Norite dar ką nors sužinoti?

— Ne. Ačiū. Šito man užtenka.

Indėnams paliepė išeiti, ir jie pamažu nutolo. Antrepreneris rėkė jiems iš paskos kaip koks gyvulių varovas. Smitas taip pat buvo benueinąs, bet staiga jam dingtelėjo viena mintis, ir jis pasiliko.

— Ar šitas, šitas... Sėdinčio Jaučio sūnus,— paklausė jis pusiau dvejodamas, pusiau ryžtingai,— taip pat yra toje trupėje, su kurios žmonėmis mes ką tik kalbėjomės?

— Ne. Bet jeigu jūs norite...— ir, nelaukdamas atsakymo, Frenkas Elis pasiuntė vieną savo palydovą suieškoti minimo indėno.— Harį... tuojau pat čionai!

Netrukus pasiuntinys surado berniuką ir atvedė jį prie indėnų furgono. Prietemoje sunku buvo įžiūrėti kits kitą. Pūtė vėjas, ir stovėti lauke buvo nelabai malonu.

— Tai šitas, sakote, yra Sėdinčio Jaučio sūnus? — paklausė Smitas, pats savimi nepatenkintas. Be reikalo jis čia stoviniuoja. Dar peršals, ko gero, Ketė, o ką gali žinoti jaunuolis iš vakarinių dakotų apie tai, kas domina Samiuelį Smitą? Bet jeigu indėnas iš tikrųjų yra didžiojo vado sūnus, ramino save Smitas, tai gal jis gali ką nors papasakoti, kas būtų svarbu armijos karininkui. Juk su vakarinėmis gentimis dar teks kariauti, tuo Smitas nė kiek neabejojo.

— Haris, Sėdinčio Jaučio sūnus,— paskubėjo pristatyti berniuką Elis.

Smito supratimu, berniukas galėjo būti keturiolikos penkiolikos metų. Dabar jis tylėjo ir laukė. Ketė žiūrėjo į jį atidžiai ir baimingai. Jos atminty vėl atgijo nemalonūs prisiminimai.

Smitas pradėjo klausinėti.

— Kokiai genčiai tu priklausai?

— Siu.

— A, tu moki angliškai. Kokiems siu?

— Dakotams.

— Kokiems dakotams? Rytiniams ar vakariniams?

— Vakariniams.
— Kokiai vakarinių dakotų genčiai?
— Tetonams.
— O kokiai jų grupei?
— Oglalos.
— Kur yra jūsų palapinės?
— Netoli Plato.
— Tu kalbi taip, lyg tūkstantis kilometrų į vieną ar kitą pusę būtų niekai.
— Taigi,— kuo ramiausiai atsakė jaunasis indėnas.
— Tuose dideliuose plotuose ir gyvena tavo tėvas, Sėdintis Jautis?
— Sėdintis Jautis galbūt, bet mano tėvas tikrai ne.
— Kaipgi tai suprasti? Sėdintis Jautis čia, tavo tėvas ten? Man rodos, kad Sėdintis Jautis yra tavo tėvas?
— Ne.
Elis taip suvizgėjo, lyg būtų gavęs smūgį. Paskui šoko aiškintis:
— Berniukas nežino, kaip angliškai vadinamas jo tėvas, jis žino tik indėnišką jo vardą!
— Na ką gi, pamėginsim indėnišku vardu,— pašaipiai tarė Smitas.— Tu Tatankos Jotankos sūnus?
— Ne.
— Tai kas yra tavo tėvas?
— Indėnų artistas, baltųjų vadinamas Topu; su juo aš kartu dirbu cirke.
Frenkas Elis visai neteko kvapo ir supliuško kaip suspaustos armonikos dumplės. Smitas suprato, kad daugiau čia neverta aušinti burnos.
— Matyt, tai irgi vienas iš cirko triukų,— tarė jis, piktai ir su panieka mostelėjęs ranka. Paskui staiga pasisuko, tvirčiau suspaudė Ketės ranką ir krūptelėjo, išgirdęs, kad mergaitė nusičiaudėjo. Vadinasi, ji iš tikrųjų persišaldė, ir dėl to jis kaltas. Klius jam dabar nuo tetos Betės.
Jaunasis indėnas staigiai ir pabrėžtinai nemandagiai apsisuko lygiai kaip Smitas ir, nė negrįžtelėjęs atgal, patraukė į kitą pusę. Elis vėl atgavo kvapą kaip ištempta armonika ir sušuko Harkai iš paskos:
— Na palauk! Po spektaklio tu atsiimsi už viską!

Smitas ėjo taip greitai, kad mergaitė turėjo bėgti protekine. Vis dėlto, dar nepasiekusi cirko palapinės, ji prašnekino tėvą:

— Tėte!

— Ką, vaikuti? — Smitas sulėtino žingsnį.

— Girdėjai? Tas piktas žmogus žada nubausti indėnų berniuką, kad jis pasakė teisybę ir prisipažino nesąs Sėdinčio Jaučio sūnus!

— Nesirūpink, vaikuti. Indėnų stora oda. Rykštė jiems ne tokia baisi kaip tau.

Smitas ir Ketė buvo įsitikinę, kad indėnukai pripratę prie rykštės. Jie nė manyti nenumanė, kad indėnai niekada nemuša savo vaikų.

— Tėte!

— Kas dar, vaikuti? — kiek nekantraudamas paklausė Smitas.

— Tėte, ar tu negali tam piktam žmogui pasakyti, kad jis nemuštų indėnų berniuko? Juk vaikas visada turi sakyti teisybę. Ar ne taip?

— Eime, Kete. Nieko aš negaliu tam žmogui pasakyti. Be to, indėnai — blogi žmonės. Ir juos visada reikia mušti.

— Bet gal vis dėlto neteisinga šitaip su jais elgtis, tėte,— tyliai paprieštaravo mergaitė. Indėnų berniuko ji jau nelaikė vienu iš tų, kurie nužudė jos senelę, jis buvo jai tik neteisingai skriaudžiamas vaikas, ir tiek. Ketė užjautė jį, nes Frenkas Elis šiek tiek priminė jai tetą Betę. Nors Smitas ir nekentė indėnų, tačiau iš dalies jautė, kad dukrelė teisybę kalba, todėl, norėdamas nuraminti ir ją, ir save, pasilenkė prie mergaitės ir pasakė:

— Indėnų berniuko tėvas dirba cirke. Todėl mums nėra ko kištis į jų reikalus, be to, mes ir neturime tokios teisės.

Kai tėvas su dukrele grįžo į ložę, jau buvo prasidėjęs naujas numeris — ant trapecijos savo meną rodė akrobatų grupė. Smitas atsisėdo į savo vietą septintoje ložėje, bet nematė nei tetos Betės, nei trapecijos, nei trijų ponų šalia, įdėmiai sekančių vaidinimą, pamiršo jis net Ketę. Paskendęs mintyse, matė tik motiną ir liepsnas. Pagaliau jis aptiko tų žudikų gaują. Reikės pranešti policijai, kad suimtų. Tik dar neaišku kada: jau šiąnakt ar rytoj rytą?

Pagal skelbimus cirkas čia žada būti dar dvi dienas. Po tokio pasisekimo šiandien gal, ko gero, pasiliks ir dar ilgiau. Taigi jis galės ramiai pasikalbėti su policija ir paskui suimti indėnus.

Po cirko kupolu pasigirdo artistų šūksniai. Vienas pasileido nuo trapecijos ir, persivertęs ore, įsitvėrė į rankas kito žmogaus, kuris pakinkliais užsikabinęs už kitos trapecijos skersinio, suposi palubėj. Smitas pagaliau atsikvošėjo ir pastebėjo, kas aplink darosi. Jo ryžtas išsklaidė visas nemalonias mintis ir vaizdinius.

Kol artistai ant trapecijos rodė žiūrovams savo meną, Frenkas Elis, lydimas dviejų stiprių sargybinių, vėl nuėjo į direkcijos furgoną. Ten jis surado patį direktorių, kuris nebuvo taip bjauriai nusiteikęs, kaip programos vadovas, bet vis dėlto atrodė gerokai susierzinęs.

— Eli! — iš karto sušuko jam direktorius.— Mums reikia išsiaiškinti, ko mes norime. Ateina laikas apsispręsti. Bankas dabar patenkintas mumis, cirko „Bi end Bi" atstovas taip pat — tik nežinau, ar sakyti „deja", ar „ačiū dievui", nes bankui jis atsiliepia apie mus gana palankiai, bet, atrodo, tik dėl to, kad pats tikisi iš to turėti naudos. Atvirai sakant, cirkas „Bi end Bi" nori mus praryti kaip ryklys skanų kąsnį. Todėl mums reikia pagalvoti, ar jausimės ryklio pilve geriau, ar reikia ir toliau nuo jo bėgti. Štai koks klausimas.

— O kas man darbo,— numojo ranka Elis,— aš čia tik tarnautojas. Kam jūs manęs klausiate!

— Eli, jūs visada buvotę mano dešinioji ranka — administratorius, režisierius, programos vadovas. . .

— . . .vadinamas programos vadovu, apmokamas kaip programos vadovas ir už du paskutinius mėnesius dar negavęs algos.

— Eli, nekalbėkit nesąmonių! Kas gi geriau už jus žino mūsų padėtį! Aš už tai, kad cirkas „Bi end Bi" mus prarytų, kad mes kuo greičiau ir be didelių nuostolių įsmuktumėm į jo nasrus. Savarankiškumas malonus daiktas, bet ilgiau mes vieni neišsilaikysime. „Bi end Bi", be abejo, sutiks ir jus priimti. Jie jau sudarė kontraktus su Ronaldu ir Senuoju Bobu, jeigu mes nesiimsime jokių

priemonių, neteksime savo geriausių numerių ir liksime be nieko.

— Kaipgi gali „Bi end Bi" priimti šitokį nevykusį dresiruotoją, šitokį banditą, kaip Ronaldas! Tas žmogus juk pavojingas visuomenei! Aš reikalauju, kad jūs tą klausimą iškeltumėt viešumon. Ronaldą reikia įtraukti į juoduosius sąrašus! Taip pat ir Harį. Tas įžūlus berniūkštis kuo ramiausiai tvirtina, kad jis ne Siting Bulo sūnus. Kurgi tai matyta šitaip mus kompromituoti!

— Eli, kas gi jums pasidarė, nepaistykit kvailysčių. Šiandien jūs iš tikrųjų kaip nesavas: gal nervai sutriko ar kas? Verčiau eikite gulti. Labanaktis, aš turiu grįžti į cirką, tuoj prasidės paskutinis numeris —„Pašto karietos užpuolimas". Reikia pasiklausyti, ką apie jį pasakys tie ponai ložėje.

Direktorius išlėkė pro duris, ir Elis vėl liko vienas.

— Kvailas senis! — sumurmėjo jis panosėje, atsidarė spintelę ir kliuktelėjo degtinės. Paskui vėl pastūmė į kampą fotelį, kurį buvo pastatęs Smitui, ir atsidrėbė jame.

„Ne, šito aš nepakęsiu,— galvojo jis.— O, tas dvikojis galvijas, tas Ronaldas, tas paskutinis nevykėlis! Pastatyti mane prie kankinimų stulpo ir dar pūsti miglą į akis! Jis mat pereis į cirką „Bi end Bi", dar, ko gero, gaus didžiausią atlyginimą, o aš šliaužiosiu iš paskos ir maldausiu, ar nereikia jiems kartais programos vadovo. Juk šiandien aš neturiu nė mažiausios progos parodyti savo genialius sugebėjimus! Na, palaukit! Elis irgi ne pėsčias!"

Jis priėjo prie kitos spintelės, išsitraukė pakelį ir perskaitė užrašą: „Nuodai."

— Jie tinka ne tik žiurkėms, gerbiamasis.

Tuo tarpu žiūrovai su nekantrumu laukė paskutinio numerio — pašto karietos užpuolimo. Daugelis iš jų patys buvo dalyvavę pasienio kovose arba girdėję apie tai iš savo giminaičių, kiti turėjo draugų, kurie buvo keliavę iš vidurinių į tolimuosius vakarus, kur dabar baigiamas tiesti pirmasis geležinkelis, nusidriekęs per visą kraštą. Pranešėjas paskelbė, kad kaubojų numeris paruoštas visai naujai ir tai bus visiems sensacija. Jame dalyvauja prityrę pasienio kaubojai ir garsūs indėnų vadai. Prašoma

neišsigąsti šūvių, gerbiamosios publikos saugumas esąs garantuotas:

Orkestras sugrojo tušą, o paskui vėl prasidėjo tranki laukinė muzika. Į maniežą ilga eile išėjo indėnai su moterimis ir vaikais. Priekyje ant savo sarčio jojo Matotaupa, šalia jo — vyriausiasis dakotas, šiandien pirmą kartą sutikęs pasirodyti manieže. Už jų vienas paskui kitą jojo Didysis Vilkas su savo broliu, Dainuojanti Strėlė ir kiti vyrai; kitoje voroje, tarsi saugomos iš priekio vyrų, traukė moterys ir vaikai. Jos buvo pasidariusios du valkčius, o du vaikus įsodinusios į odinius maišus, kurie, surišti per arklio nugarą permesta virve, kabėjo iš dešinės ir iš kairės. Arkliui einant, maišai judėjo, ir vaikai, čia vienas, čia kitas, galėdavo pažvelgti pro arklio nugarą. Tai buvo savotiškos slėpynės, kurios ilgomis kelionių valandomis vaikams teikdavo daug džiaugsmo. Viena moteris vaiką nešėsi ant nugaros.

Publika tylėjo ir susidomėjusi sekė veiksmą. Ketė, pamačiusi indėnus, labai susijaudino. Jos delnai sudrėko nuo šalto prakaito.

Indėnai sustojo vienoje maniežo pusėje, akies mirksniu ištempė palapines, pakabino virš sukrautų malkų puodą ir pastatė stulpą, kuriame raudonais dažais buvo išpiešti indėniški ženklai, tarp jų ir keturkampis, simbolizuojantis keturias pasaulio šalis. Indėnai atrodė visiškai ramūs, bet štai į manieža ant širmo arklio įlėkė jaunas indėnas, jau pažįstamas Smitui ir Ketei. Pakibęs arkliui beveik ant kaklo, jis staiga timptelėjo pavadžius, ir širmis atsistojo piestu prieš karo vadą Matotaupą. Berniukas nušoko žemėn ir dakotų kalba pranešė:

— Baltieji užpuolė mūsų kraštą! Jie jau netoli!

Moterys ir vaikai taip greitai susikrovė palapines, kad net cirko darbininkai linkčiojo patenkinti. Paskui jie vėl susirikiavo į vorą ir išėjo iš maniežo. Kariai išsitraukė ginklus ir sustojo į eilę. Žiūrovai septintoje ložėje gerai matė raitelių veidus.

Ketė nenuleido akių nuo tų vyrų. Tėvo pokalbis su indėnais jai vėl priminė tas baisias dienas prieš dvejus metus. Ji tarp raitelių ieškojo žmogaus, su kuriuo pirma kalbėjosi tėvas. Tačiau tada blausioj žibinto šviesoj sun-

ku buvo įsidėmėti indėno veidą, ir mergaitė liovėsi jo ieškojusi, tik žiūrėjo į vyrus, prisimindama savo nelaimę prieš dvejus metus.

— Tėve! — tarė ji staiga, bet taip tyliai, kad net teta Betė neišgirdo.— Tai jis!

— Kas, vaikuti?

— Tas, kur buvo paėmęs mane ant rankų, bet paskui vėl paleido, nes aš labai rėkiau.

— Kuris? — drebančiu balsu paklausė Smitas.

— Ketvirtas nuo krašto.

— Ne penktas?

— Ne, ketvirtas.

— Penktas yra Didžiojo Vilko brolis, ir su juo aš kalbėjau. O tas ketvirtas labai į jį panašus. Tai greičiausiai ir bus pats Didysis Vilkas.

— Ką jūs ten dabar! — subarė teta Betė.— Nutilkite!

Smitas, iki šiol palinkęs prie Ketės, vėl ištiesė pečius. Dabar jam nieko nereikėjo sakyti ir klausti. Jis jau žinojo, kas nužudė motiną.

Užgrojo muzika, primenanti greit lekiančių ratų dardėjimą, ir į maniežą įvažiavo pašto karieta, traukiama keturių arklių. Matotaupa sušvilpė, ir raiti indėnai tuoj pat apstojo karietą. Keturi nutvėrė už kamanų šuoliais lekiančius arklius ir sustabdė. Du įsiveržė iš kairės ir iš dešinės į karietą. Vienas nutempė nuo pasostės vežėją, jauną stambų berną rusvais plaukais. Šviesiaplaukė ledi gailiai klykė. Vežėjas gana vikriai ir įspūdingai gynėsi, bet paskui, kaip iškart pastebėjo išmanantys žiūrovai, laisvai leidosi surišamas. Indėnai jį pririšo prie stulpo. Vežėjas garsiai plūdosi ir keikė raudonodžius plėšikus ir banditus tokiais žodžiais, kad net jaunieji išmanantys žiūrovai, pirma nepatenkinti, kad jis taip lengvai pasidavė, dabar vėl jam viską atleido.

Jaunoji ledi, labai vykusiai dėdamasi kone apalpusi, sėdėjo prieš pat septintą ložę ant paaukštinto maniežo barjero, kur ją mandagiai pasodino nugalėtojai.

— Cirko jojikė,— tarė Smitas Ketei, norėdamas šiek tiek apmalšinti jos susijaudinimą ir priminti, kad visa tai, ką ji čia mato,— tik vaidinimas.

Bet teta Betė išgirdo jo žodžius ir piktai tarė:

— Tu visada toks, Samiueli,— nepripažįsti jokių iliuzijų.

Matotaupa priėjo prie surišto vežėjo ir liepė jam nutilti; tas tuoj pat prikando liežuvį. Paskui Matotaupa kreipėsi dakotų ir anglų kalba, kad jį suprastų ir indėnai manieže, ir žiūrovai cirke.

— Ko jums reikia mūsų žemėje? Ar jūs prašėte mūsų leidimo čia ateiti, ar rūkėte su mumis šventąją pypkę, ar sudarėte su mumis sutartį?

Belaisvis tylėjo.

— Tu tyli. Jūs nesiklausę įsiveržėt į mūsų medžioklės plotus! Jūs iššaudėte mūsų žvėris ir užgrobėt mūsų žemes. Raudonodžiai nieko daugiau nenori, tik turėti savo žemes ir būti pilnateisiai jų šeimininkai. O baltieji tegu gyvena ten, kur jų žemės ir jų teisės. Kas kaip plėšikas pas mus ateina, tas gauna galą, kaip ir dera plėšikui!

Kai kurie žiūrovai sunerimo. Keli jaunuoliai nepatenkinti ėmė švilpti. Ponai septintoje ložėje vėl suraukė kaktą.

— Na, šitą kalbą, žinoma, reikėtų išmesti iš numerio,— tarė cirko „Bi end Bi" atstovas.

Smitas suprato jo žodžius ir linktelėjo. Jis buvo visas paraudęs iš pykčio.

Harka išdidžiai stovėjo manieže šalia tėvo.

Ledi su savo ilgu sijonu pakilo nuo maniežo barjero ir, pribėgusi prie žiauraus indėnų vado, ant kelių ėmė maldauti pasigailėti belaisvio. Vadas pasiuntė ją šalin, sakydamas, kad nėra ko kištis į vyrų reikalus. Paskui vėl atsisuko į belaisvį, pašiaušė jo rudų plaukų kuokštą ir pasakė, kad prismeigs juos prie stulpo savo kirvio ašmenimis. Jis atsitraukė nuo belaisvio beveik per visą maniežą ir ėmė siūbuoti kirvį. Muzika nutilo, žiūrovai pasibaisėję taip pat nuščiuvo.

Matotaupa sviedė kirvį. Mėtyti šį savotišką tomahauką jis išmoko tik paskutiniais mėnesiais, nes, gyvendamas indėnų stovykloje, naudojo tik lanksčią akmeninę kuoką. Tačiau, nors ir nedaug laiko treniravęsis, jautėsi tikras, kad pataikys.

Padaręs didžiulį lanką, kirvis prašvilpė virš belaisvio galvos ir įsmigo į stulpą, nukirsdamas pašiauštą plaukų kuokštą.

Grupė jaunuolių paskutiniuose suoluose pagarbiai sušvilpė, o paskui ėmė smarkiai ploti už tokį meistrišką metimą. Banko ir cirko „Bi end Bi" atstovai kažką užsirašė savo knygutėse. Direktorius, sėdintis tos pačios ložės šeštoje vietoje, patenkintas nusišypsojo.

Matotaupa pasiėmė savo kirvį, ir bernas prie stulpo jam pareiškė jaučiąs garbę būti tokio didelio vado belaisviu.

— Baltasis žmogau,— atsakė jam Matotaupa,— visa tai tik žaidimas, mūsų ir vaikas vikresnis, negu jūsų koks suaugęs vyras!

Tai pasakęs, jis pasišaukė savo sūnų, tą patį jauną indėną, kuris, pirma įjojęs ant širmio, pranešė apie artėjančią pašto karietą, ir liepė jam parodyti baltiesiems, ką sugeba indėnų berniukas.

Pamatęs berniuką, belaisvis sušuko:

— Ak tu, išdavike! Aš tave pažįstu, tu esi mūsų žvalgas! Tu išdavei mus indėnams! Mes nudirsime tau kailį, kai tiktai ateis pagalba!

— Man atrodo, kad tai tas pats berniukas, kuris vaidino vyresnįjį lordo sūnų,— tarė cirko „Bi end Bi" atstovas, nepripažįstantis jokių iliuzijų, kaip ir Smitas.— Nenuostabu, kad jis nenorėjo nusiimti cilindro.

— Taip pat nenuostabu, kad jis toks neišauklėtas,— tarė teta Betė, pasisukusi, kad ponai užpakaly girdėtų jos žodžius.

— Kokia apgavystė! — tyliai sumurmėjo sau Duglas.

— Bet jis iš tikrųjų atrodė kaip lordo sūnus,— dar tyliau tarė Ketė.

Jos žodžius išgirdo tik Duglas, pasirėmęs alkūne į ložės pertvarą. Ketės pastaba jam nepatiko, nes jis truputį pavydėjo tam indėnų berniukui, tačiau užgniaužė savo nepasitenkinimą ir rimtai tarė:

— Dabar jis iš tikrųjų atrodo kaip indėnų vado sūnus.

Tuo tarpu Harka paėmė iš tėvo kirvį ir pažadėjo žmogui prie stulpo nukirsti ir antrą plaukų kuokštą.

— Gal aš čia pakliuvau į kirpėjų rankas! — sušuko pasipiktinęs belaisvis.— Ak tu, nususęs kojote, palik ramybėj mano plaukus!

Harka nuėjo į tą pačią vietą, iš kurios metė kirvį ir Matotaupa, atstatė vieną koją į priekį, valandėlę pakilnojo kirvį, paskui pasisūpavo ir sviedė. Kirvis nuskrido pačia pažeme, paskui staiga pakilo aukštyn, lyg stebuklingos lazdelės pakylėtas, ir nukirtęs plaukų sruogą, kaip ir pirmą kartą, įsmigo į stulpą virš belaisvio galvos.

— Prakeiktas vaikėzas! — įsiutęs suriko belaisvis.— Šito jau per daug! Vade, vyk šalin tą rupūžgalvį! Aš esu didis karys ir nesileisiu, kad vaikai iš manęs šaipytųsi!

— Žmogus prie stulpo gali būti ramus. Tas berniukas, kur metė kirvį, yra mano sūnus, po kelių vasarų jo vardas garsės visose prerijose ir Uoliniuose kalnuose. Aš pasakiau, hau!

Kai Harka išgirdo tokius tėvo žodžius, jam viskas prasmego skradžiai žemę — ir maniežas, ir žiūrovai, ir cirkas, ir visas miestas. Jis tarsi pajuto, kaip vėjas šiurena plačių prerijų žolę, rodos, girdėjo, kaip dunda žemė po šuoliais lekiančių arklių kojomis, kaip aidi indėnų karo šūksniai. Harka žinojo, kad šis vakaras bus ne toks, kaip visi kiti ligi šiolei, ir štai prasidėjo tai, ko jis tikėjosi ir laukė. Dabar jis jau nebe Haris, nebe artistas, giliai širdyje paslėpęs tikruosius savo jausmus ir svajas, dabar jis vėl Harka, vado sūnus, kelioms valandoms išėjęs į maniežą, kad tuo metu galėtų pabėgti dakotų moterys ir vyrai, kuriuos čionai atvedė tas pats likimas kaip ir jį.

Indėnai sukluso, nes lauke pasigirdo arklių kanopų bildesys, o netrukus į maniežą įlėkė būrys kaubojų, jie mojavo ginklais ir šaudė iš revolverių ir pistoletų. Žiūrovai pasitiko juos garsiais sveikinimo šūksniais, tartum kaubojai iš tikrųjų būtų atjoję išvaduoti kokio belaisvio. Manieže kilo baisi maišalynė: aidėjo šūvių salvės, arkliai griuvo žemėn, raiteliai raičiojosi po smėlį. Viršutinėse eilėse žiūrovai pašoko iš savo vietų, švilpė, kaukė, mostagavo rankomis, trypė kojomis. Tuo tarpu kažkas per-

pjovė belaisvio pančius. Tas užšoko ant arklio, kurio raitelis buvo nukritęs ir pabėgęs, ir garsiai suriko:

— Vyrai! Išgelbėtojai! Išvaduotojai! Paimkite ledi ir nuveskite ją į saugią vietą! O paskui — kerštas!

Jaunoji dama puolė vienam kaubojui ant kaklo, ir tas nunešė ją į karietą. Kai kurie kaubojai ir indėnai lyg susitarę nejučiom dingo iš maniežo, kad nebūtų ten tokia didelė kamšatis.

Vienas kaubojus užšoko ant pasostės, apsuko arklius ir šuoliais išlėkė iš maniežo. Orkestras vėl užgrojo tušą.

Galų gale manieže liko tik Rudasis Džimas su dviem kaubojais, Matotaupa, Harka ir Didysis Vilkas.

Dėl šitokio skaičiaus Matotaupa buvo iš anksto susitaręs su Ruduoju Džimu. Trys vyrai — tarp jų ir Rudasis Džimas! — prieš du vyrus ir berniuką; tai jau teikė baltiesiems šiokį tokį pranašumą. Baigtis nebuvo iš anksto numatyta, vyrai buvo pasiryžę kovoti sportiškai — kas pasirodys stipresnis, tas ir laimės.

Rudasis Džimas ir Matotaupa, kaip abiejų pusių vadai, prijojo prie kits kito.

— Dakotų vade! — pakiliai pradėjo Džimas.— Jūs nugalėti! Pasiduokite!

— Dakotai niekada nepasiduoda,— atsakė indėnas.— Jeigu baltieji išdrįs, tegu stoja į kovą!

— Ir vėl tos neįmanomos kalbos, ir dar angliškai,— pasipiktino cirko „Bi end Bi" atstovas.— Reikės pagalvoti, ar mums verta prasidėti su tuo Topu. Geriau būtų paimti tą antrąjį, Harį. Tas dar jaunas, ir jį būtų galima greičiau išauklėti.

— Tikėkimės,— sumurmėjo sau panosėje Smitas.

O Rudasis Džimas tuo tarpu toliau aiškinosi su Matotaupa.

— Vade, mes leisime tau ir tavo žmonėms laisvai keliauti į jūsų tolimus medžioklės plotus, jeigu tu paliksi mums šį berniuką, savo sūnų. Jis mus išdavė.

— Niekados!

— Tada kalbės ginklai!

— Hau!

Sulig šiais žodžiais visi šeši buvo ant arklių ir kaip viesulas ėmė siausti po manieżą. Šitokio tempo ir šitokio

įkarščio žiūrovai dar niekados nebuvo matę cirke. Vienas po kito aidėjo šūviai, ir kai kurie nusimanantys žmonės ėmė būgštauti, kad čia šaudoma tikrais šoviniais. Kiekvienas raitelis laikė rankose lasą. Rudasis Džimas su savo bendrais taikėsi pagauti Harką, o indėnai pirmiausia norėjo sudoroti Rudąjį Džimą, savo priešininkų vadą. Nuo žemės kilo dulkių sūkuriai. Raiteliams prasilenkiant, skambėjo trumpi ir šaižūs šūksniai. Pagaliau Harka, pamatęs krintantį ant jo lasą, šoko žemėn ir netikėtai puolė kaubojų arklius. Visi trys baltieji veltui stengėsi pagauti Harkos širmį. Mažiukai indėnų mustangai daug laisviau nardė ankštame manieže. negu sunkūs kaubojų arkliai. Netekęs raitelio, širmis pamanė, kad čia kaunamasi iš tikrųjų. Jis ėmė spardytis ir pataikė koja vienam kaubojui į kelį, kitą griebė dantimis ir, peršokęs per barjerą, ėmė vikriai lipti taku tarp žiūrovų eilių aukštyn. Vieni žiūrovai išsigandę ėmė rėkti, kiti juokėsi iš kaubojų. Keli raiteliai ir arklių žinovai, sėdintys arčiau tako, mėgino sugriebti mustangą už pavadžių, bet tas ištrūko ir stebėtinai greitai toliau lipo aukštyn.

Kaubojai užsižiopsojo į ištrūkusį mustangą, ir tuo metu Harkai pavyko nuo jų pasprukti. Jis pasivijo savo arklį, greitai apgręžė ir užsėdęs vėl nusileido į maniežą. Ten jo jau tykojo kaubojai, tačiau tėvas ir Didysis Vilkas taip pat nesnaudė — jie buvo pasiruošę pridengti berniuką.

Visas cirkas susijaudinęs laukė, kaip baigsis ši kova.

— Kaip baisu, kaip baisu! — aimanavo teta Betė.— Ir kas tik toliau bus!

Ketė, pati drebėdama, padavė jai flakonėlį su gaivinamuoju vandeniu.

Harka ramindamas patapšnojo arkliui kaklą ir, pažvelgęs į Matotaupą, suprato, ką tėvas ketina daryti. Ūmai Matotaupa suriko šaižiu balsu ir prišoko su arkliu prie pat Harkos. Berniukas atsistojo ant savo mustango nugaros ir pasispyręs užšoko ant tėvo arklio.

Vėl apgavęs savo persekiotojus, Harka nušoko žemėn ir, pasislėpęs po Didžiojo Vilko arkliu, švilptelėjo savo širmį. Laukiniai arkliai, pripratę gelbėtis nuo vilkų ir žmonių, buvo nepaprastai vikrūs, sumanūs ir išradingi. Todėl širmis, išgirdęs savo šeimininko švilpuką, nebėgo tiesiai

pas jį, kur tykojo su lasu kaubojai, o pasileido barjeru aplink maniežą. Apibėgęs ratą, stojo piestu, ėmė spardytis, gąsdindamas žiūrovus ložėje, ir tik tada, kai pamatė, kad nebegresia tiesioginis pavojus, nubėgo skersai maniežą pas Harką. Akies mirksniu berniukas vėl atsidūrė ant savo arklio, ir džiaugsmingas jo riksmas nuaidėjo palapinės skliautais. Rudasis Džimas šovė iš pistoleto, parodydamas, kad ir jis dar savo vietoje.

Kaip ir kadaise rudenį, kai Harka jojo ant to aikštingo asilo, žiūrovai pasidalijo į dvi stovyklas, tik dabar įtampa buvo kur kas didesnė. Apsukresni jaunuoliai, pajutę gerą progą pasipelnyti, tuoj šoko kirsti lažybų. Ir nors šiame mieste neseniai prasiautė dakotų sukilimas, dabar niekas nesidomėjo, kur baltieji ir kur raudonodžiai. Dabar buvo svarbu tik, kas laimės ir kas pralaimės — kas išloš ir kas praloš.

Smitas širdyje piktinosi tokiu žmonių neprincipingumu.

Didysis Vilkas metė lasą ant kaubojaus, kuriam Harkos širmis buvo įspyręs į kelį. Susirūpinęs skaudančia koja, šis nė nepajuto, kaip kilpa iš užpakalio apjuosė jam pečius. Didysis Vilkas staiga timptelėjo virvę, ir išverstas iš balno raitelis nusirito į smėlį.

Žiūrovai nušvilpė jį. Paėmęs arklį už pavadžių, kaubojus dingo iš maniežo.

Antrasis Rudojo Džimo palydovas truputį per ilgai užsispoksojo į pagautą savo draugą, ir ta proga pasinaudojo Matotaupa. Jis prijojo visai prie pat ir, net nemetęs laso, uždėjo kilpą arkliui ant kaklo. Paskui patraukė virvę, ir arklys pargriuvo. Raitelis supykęs kažką riktelėjo, bet, nespėjus jam atsikelti, pribėgo Harka ir surišo jį. Cirko palapinėje vėl nuaidėjo šaižus indėnų džiaugsmo šūkis. Rudasis Džimas iššovė. Kulka nubruožė Harkos ranką, bet berniukas dabar negalvojo nei apie pavojų, nei apie žaizdą. Matotaupa taip pat paleido šūvį, perspėdamas Rudąjį Džimą.

Raudonodžių pusės pergalė buvo jau čia pat, ir publikos nuotaika vėl pasikeitė. Tie, kurie statė už kaubojus, kėlė baisiausią triukšmą ir patraukė savo pusėn neutraliuosius, kurie nedalyvavo lažybose.

— Gana jau viso šito! — garsiai ir energingai pareiškė Smitas.— Ir kaip galima tokius dalykus leisti!

— Keista, kaipgi direkcija ligi šiol dar neįsikišo! — susierzinę šaukė stebėtojai ložėje.

— Tie pasienio gyventojai ir indėnai taip įsismagino, kad pamiršo ir save, ir visa kita! — greitakalbe ištratino cirko „Bi end Bi" atstovas, kai antrasis kaubojus taip pat išėjo iš maniežo ir Rudasis Džimas liko vienas prieš tris indėnus.

Manieže prasidėjo nuožmi kova su Ruduoju Džimu. Buvo aišku, kad šis priešininkas daug daugiau sugeba negu jo abu nugalėti kovos draugai, netgi daugiau, negu jis pats kada buvo parodęs. Karštai palaikomas žiūrovų, jis visai įsisiautėjo.

— Mano draugai buvo užklupti iš pasalų! — sušuko jis ir, prišokęs prie visu greičiu lekiančio arklio, vienu šuoliu vėl atsidūrė balne.— Sužeisti jie turėjo palikti kovos lauką! Užtat aš kausiuos su tais raudonodžiais kojotais kaip kadaise Danielis Bunas [3]! Pirmyn!

Audringi plojimai patvirtino, kad jo žodžiai atitiko žiūrovų nuotaiką.

Dabar jau visa publika buvo prieš indėnus. Tačiau, nepaisydami priešiško ūžaujančios minios nusistatymo, indėnai rodė visą savo sugebėjimą, ir Rudajam Džimui pasidarė labai riesta. Prisileidęs arčiau Didįjį Vilką, jis trenkė jam pistoleto rankena į smilkinį. Harka, prišokęs iš kitos pusės, nutvėrė Džimą už kojos, norėdamas išversti jį iš balno. Rudajam Džimui pavyko pačiupti Harką už vienos kasos, tačiau berniukas vikriai išsitraukė peilį ir nusipjovė plaukus.

Didysis Vilkas vos laikėsi ant savo arklio — smūgio būta gana stipraus. Rudasis Džimas, saugodamasis Matotaupos laso, pastatė arklį piestu ir iššovė. Kulka nubruožė Harkos arkliui nugarą. Nors žaizda buvo visai menka, arklys, Harkai davus ženklą, krito žemėn ir ėmė spardytis.

---

[3] Bunas Danielis (1743—1820) — garsus Šiaurės Amerikos pionierius, F. Kuperio Odinės Kojinės prototipas.

Visa tai dėjosi prieš pat septintąją ložę, ir nepasakysi, kad arklys atsitiktinai čia pargriuvo. Mat tik įjojęs į maniežą, Harka pamatė ložėje cirko direktorių ir tuos du išsičiustijusius ponus. Be to, jam nepatiko ir tetos Betės bejausmė ir kartu valdinga mina, primenanti jam Frenką Elį. Neliko Harkos nepastebėta ir blyški maža mergaitė. Ji atrodė šiek tiek jaunesnė ir daug baikštesnė negu jo sesutė Uinona. Ir tas žilas ponas ložėje — tai tas pats žmogus, kuris klausė Harką, ar jis yra Siting Bulo sūnus.

Teta Betė ėmė rėkti, pamačiusi visai prieš save arklio kojas. Bijodamas, kad iš tikrųjų neatsitiktų ko blogo, Harka atsistojo tarp arklio ir barjero. Aptekęs dulkėmis, susijaudinęs, visas įsitempęs, nuo kovos įkarščio blizgančiomis akimis, laukė jis artimiausios progos vėl įsijungti į žaidimą, kuris dabar jau labiau panėšėjo į tikrą mūšį. Tuo tarpu Didysis Vilkas atsipeikėjo nuo smūgio, ir juodu su Matotaupa vėl ėmė iš abiejų pusių tykoti prie Rudojo Džimo.

Žiūrovai tiesiog pametė galvas. Atrodė, tuoj tuoj ir jie pradės šaudyti.

Išbalęs direktorius išlėkė iš palapinės ir ėmė šaukti arklininkus ir darbininkus. Tučtuojau rinktis prie maniežo! Tačiau per tą laiką vėjas dar labiau sustiprėjo, medžių viršūnėse jau siautėjo tikra audra, ir niekas negalėjo atsitraukti nuo palapinės virvių ir kuolų, todėl ir darbininkų subėgo visai mažas būrys. Direktorius leidosi toliau ir vos neparbloškė programos vadovo pavaduotojo, kurio kaktoje taip pat jau blizgėjo prakaito lašai.

— Mulki! — užsipuolė jį direktorius.— Geriau eitumėt vaikams snarglio šluostyti! Kur Elis! Dėl dievo meilės, tučtuojau suraskite man Elį!

Jis nubėgo prie direkcijos furgono ir atplėšė duris.

Elis sėdėjo fotelyje ir, pasidėjęs ant kelių kartoninę dėžutę, rūšiavo gabaliukus mėsos.

— Eli! Ko jūs čia tūnote! Argi neturite kito darbo? Kam jums šitas guliašas?

— Tigrams šerti. Žvėreliai jį taip mėgsta...

— Nesąmonė! Tuoj pat einam su manim! Prasti reikalai! Manieže tikra velniava!.. Greičiau, Eli! — Direktorius treptelėjo koja.

— Gal paaiškintumėt...

Elis padėjo dėžutę į sieninę spintą.

— Ne, nieko aš neaiškinsiu! Man reikalingas jūs, ir tučtuojau!

— Kaip programos vadovas, kaip administratorius, režisierius ar dar kas nors kitas? Ir už kokias pareigas jūs manot man ateity mokėti?

— Eime greičiau, nesiutinkit manęs! Nepraleiskite vienintelės progos gyvenime pasirodyti — eikite ir padarykite tvarką! Pavaduotojas visiškai nepajėgia susidoroti, visiškai nepajėgia! Greičiau einam į maniežą...

— Vadinasi, kilo netvarka? Įsivaizduoju.— Elis pasižiūrėjo į laikrodį.— Numeris su pašto karieta tęsiasi pernelyg ilgai. Prieš dešimt minučių turėjo baigtis. Ir tas berniukas tenai, a? Patarčiau jo pasisaugoti, ponas direktoriau. Nepatikimas elementas, velnių priėdęs...

Išblyškęs direktorius stovėjo pravira burna priešais įsišnekėjusį programos vadovą.

— Matote, ponas direktoriau, taip, kaip jūs dabar stovite prieš mane, aš išstovėjau kiaurą dieną prieš tigrę, ir jūs visiškai nesukote dėl manęs galvos. Iš tikrųjų. Pasidarykite pats tvarką savo cirke.

— Eli, aš prašau jus!

— Jūs mane prašote?

— Labai prašau! Eli, eime gi!

— Jeigu jau prašote, negaliu atsisakyti. Eime!

Elis iššoko iš furgono ir pirma direktoriaus dideliais žingsniais nuskubėjo į cirko palapinę.

Programos vadovas pasijuto maloniai paglostytas. „Atrodo, vėl grįžta mano viešpatavimo dienos,— galvojo jis patenkintas,— na gerai, dabar aš parodysiu visiems tiems, kurie manęs nekenčia, jie vėl turės prieš mane lenktis."

— Tik nesikiškite, ponas direktoriau, jeigu aš dar šiąnakt liepsiu gerai įkrėsti berniukui, kuris eina išvien su Ronaldu, ir pasistengsiu pats atsiskaityti su tigre!

Direktorius, tiesą sakant, nelabai ir susigaudė, ką programos vadovas norėjo jam pasakyti. Juk Frenkas Elis daug metų tvarkė visus cirko reikalus, ir direktorius buvo su tuo susitaikęs, jis pasitikėjo juo, ir dabar jam atro-

dė, kad be Elio negalės išsiversti. Tad kokios čia gali būti kalbos, svarbiausia, kad Elis sutinka.

Audra įsisiautėjo kaip reikiant, palapinės sienos plazdėjo, manieže aidėjo pistoletų šūviai, o žiūrovai tiesiog plyšote plyšojo. Ko jie taip įsiaudrino, direktorius supratо tik tada, kai kartu su programos vadovu įžengė į palapinę.

Muzikantai grojo kaip pašėlę, žiūrovai rėkė, šaukė, kai kurie, pakilę iš savo vietų, grūdosi arčiau prie maniežo. Vienoje ložėje stovėjo žilas vyriškis, ir jeigu jis būtų turėjęs su savim pistoletą, tikriausiai būtų šovęs į Didįjį Vilką.

Manieže dabar buvo tik trys žmonės: Rudasis Džimas, surištas lasu ir besiraitantis kaip vikšras, Matotaupa ir Harka. Didysis Vilkas išjojo iš maniežo, vos tik pasirodžius direktoriui ir Eliui.

Matotaupa ir Harka vidury maniežo pastatė piestu savo suprakaitavusius arklius. Orkestras tris kartus sugrojo tušą — Frenko Elio nuomone, visiškai be reikalo. Paskui abu indėnai vėl nuleido arklius, šuoliais prilėkė prie savo šautuvų, gulinčių smėlyje, persisvėrę pasiėmė juos ir, šaudydami į viršų, išlėkė iš maniežo. Bijodami pasipainioti jiems po kojomis, žmonės prasiskyrė į šalis.

Ir štai nuaidėjo dar vienas šūvis, paskutinis. Frenkas Elis pasisuko ir griuvo žemėn. Abu dakotai rūko ir nurūko ant šuoliuojančių mustangų. Žiūrovai iš savo vietų nematė programos vadovo, todėl niekas nepastebėjo, kas jam atsitiko.

Orkestras savo muzika stengėsi dar labiau suaudrinti žiūrovus, kad jie išeitų iš cirko patenkinti. Tačiau publika kurį laiką nežinojo, nė ką manyti — Rudasis Džimas vis dar tebegulėjo surištas manieže.

Pagaliau prišoko Senasis Bobas, perpjovė lasą ir ėmė narplioti jo galus, vis šūkčiodamas:

— Suraišiotas kaip ruletas! Kaip ruletas! Koks kruopštus darbas! — Publikai linksmai klegant, jis glėbesčiavo Rudąjį Džimą ir kalbėjo: — Mano sūnau, mano sūnėne, mano tėve, mano Džimai! Štai mes ir vėl susitikome!

Džimas purtėsi pjuvenas, ir kadangi manieže dabar buvo tik jis ir Senasis Bobas, jiems teko atsakinėti į žiūrovų plojimus.

Publika pamažu aprimo, bet plojo taip smarkiai, kaip ir dera po įdomaus spektaklio. Paskui eilės ėmė retėti.

Džimas paėmė už pavadžių savo arklį, stovintį šalia, ir kartu su Senuoju Bobu patraukė link išėjimo. Laisvąja ranka jis sveikino žiūrovus, vis žvilgčiodamas į ložes ir tuštėjančius suolus, kur tai šen, tai ten dar pasigirsdavo aplodismentai.

Abi moterys šeštoje ložėje smagiai plojo, stengdamosi uždegti publiką ir dar kartą sukelti visuotines ovacijas Rudojo Džimo garbei. Ir tai joms pavyko. Dalis publikos valandėlę stabtelėjo, ir vėl nuaidėjo garsūs plojimai.

Džimas ir Senasis Bobas dar kartą nusilenkė.

— Mano brangusis,— tarė klounas Džimui,— daug šunų ir vilką papjauna. Taip visada buvo, yra ir bus!

— Ką tu čia dabar paistai? Gal ir daugiau žinai tokių posakių? — paklausė Džimas, pavargęs ir susierzinęs. Nors žiūrovai ir karštai jam plojo, jis buvo nepatenkintas savo pralaimėjimu. Ligi šiol Džimas manė, kad kova su trim indėnais — tai tik vaikų žaidimas. Juk tiek kartų buvo įveikęs ir daugiau negu tris priešininkus.

— Aš žinau daugiau tokių posakių! — plepėjo Senasis Bobas ir, prisidėjęs ranką prie širdies, žemai nusilenkė plojantiesiems žiūrovams.— Žinau, kur nežinosi! Pavyzdžiui, griovio neperšokęs, nesakyk „op"! Negirk dienos be vakaro! Tiesos maiše nepaslėpsi! Saugokis bobų liežuvių!

— Užteks jau, užteks!

— Ir aš manau, kad tau jau užteks! — sumurmėjo Senasis Bobas, bet taip neaiškiai, kad Džimas nesuprato jo žodžių.

Aplodismentai nutilo, ir abu artistai išėjo iš maniežo ir palapinės. Bet vos tik jie atsidūrė lauke, iš prieblandos išniro trys žmonės. Vienas nutvėrė už pavadžių Džimo arklį, kiti du iš šonų pačiupo patį Džimą. Pasirodęs ketvirtas atstatė revolverį.

— Atiduokit ginklus geruoju, jei ne, šausiu!

— Kas čia dabar per kvailystės! ..

Nespėjo Džimas ištarti šių žodžių, o Senasis Bobas jau atėmė iš jo pistoletą ir peilį.

— Policija! — trumpai tarė žmogus su revolveriu, ir Džimui nieko kito neliko, kaip tik pasiduoti.

Policininkas uždėjo jam antrankius.

— Vadinasi, tu žinojai? — sušnypštė jis Senajam Bobui.— Dabar aš suprantu tavo posakius!

— Na ir gerai! — ramiai atsakė Senasis Bobas.— O kam tu šovei į Harį, kuris man buvo kaip tikras sūnus. Šito aš tau neatleisiu, bandite tu! Dabar Haris išjojo savo keliais ir niekados nebegrįš. Labanaktis!

Senasis Bobas nuėjo.

Pasiekęs savo furgoną, jis įžengė vidun ir susmuko ant kėdės. Žiburio nedegė. Sėdėjo vienas tamsoje ir staiga pravirko.

Išsiverkęs nuėjo į arklides prie savo asilų, glostė juos visus iš eilės ir pasakojo apie naująjį numerį, kurį ketino netrukus paruošti. Jis įtikinėjo gyvulius, kad ateityje dirbs su jais vienas, ir vaizdavosi, kaip žmonės juoksis, kai jis, persirengęs asilu, mėgdžios tikrųjų asilų šuolius. Ir nors jo vaikiškos akys tebebuvo liūdnos, lūpos vėl pradėjo šypsotis.

Atsisveikinęs su asilais, Senasis Bobas nuėjo miegoti, visiškai nekreipdamas dėmesio į triukšmą, kuris ligi pat ryto nesiliovė cirko teritorijoje.

Smitai ir Finliai išėjo iš cirko paskutiniai. Jie nenorėjo grūstis kartu su visa minia.

— Kad aš daugiau kada eičiau į cirką! — tarė teta Betė, visiškai išsisėmusi ir susierzinusi. Jos pudruota kakta buvo išvagota prakaito. Ketei virpėjo lūpos, iš akių ritosi ašaros. Duglas laikėsi šalia jos kaip tikras riteris. Anai Finli užėjo kosulio priepuolis, todėl abi šeimos greitai atsisveikino.

Kai Smitai susėdo į karietą ir arkliai pajudėjo, Samiuelis Smitas pasisodino dukrelę ant kelių. Jos galvutė nusviro tėvui ant peties.

Vos tik jie pasiekė namus, Ketė tuoj pat nuėjo miegoti. Tėvas palinkėjo jai labos nakties, ir, norėdama jį nuraminti, mergaitė apsimetė snaudžianti.

Teta Betė pasijuto blogai ir pasišaukė Samiuelį Smitą. Gal kartais reikėtų iškviesti gydytoją? Tačiau Smitas pa-

tarė jai išgerti įprastinių vaistų, ir po kurio laiko jau galima buvo ją palikti senos tarnaitės globai.

Atsikratęs visų rūpesčių, jis vėl išėjo iš namų. Vežėjui buvo paliepęs laukti, todėl dabar įšoko į karietą ir kiek įkabina arkliai pasileido į policiją.

Kaip miesto pilietis ir labai gerbiamos tetos sūnėnas, jis greitai susirado reikalingą inspektorių.

— Jūs irgi norėjote kai ką pasakyti apie tą katastrofą? — paklausė inspektorius, sėdintis kitapus tuščio stalo.

— Kokią katastrofą? — sukluso Smitas, nujausdamas, kad čia kažkas negerai.

— Nušautas programos vadovas Frenkas Elis, greičiausiai tai vieno iš indėnų darbas. Kai sužinojome apie žmogžudystę, visa indėnų trupė jau buvo pabėgusi. Ligi šiol dar nepavyko nė vieno iš jų sučiupti.

Smitui užgniaužė kvapą.

— Ir arklių nėra?

— Trijų. Kitus jie paliko. Viskas buvo gerai apgalvota, ir, deja, raudonodžiams pavyko labai tiksliai įgyvendinti savo planą. Tuo metu, kai vieni cirko tarnautojai žiūrėjo, kas dedasi manieže, kiti — kad audra nenuverstų palapinės, didžioji trupės dalis slapta dingo iš cirko teritorijos. Galų gale pabėgo tas tėvas su sūnumi, vadinami Topas ir Haris, ir dar vienas indėnas.

— Kaip vadinasi Topas ir Haris iš tikrųjų? Kokiai dakotų genčiai jie priklauso?

— Iš kurgi dabar tai sužinosi!

— Vadinasi, net neaišku, į kurią pusę jie pabėgo. Mat tas trečiasis buvo vienas iš dakotų, kurie užpuolė mano motinos fermą Minesotoje. Jie nušovė mano motiną ir sudegino fermą.

— Jeigu jis būtų mūsų rankose, mes jį pakartume, bet, deja, jis pabėgo. O jeigu jis kilęs iš Minesotos, tai, be abejo, žino visus užkampius, kur galima pasislėpti.

Smitas nurijo seilę. Jis tikėjosi truputį šiltesnio atsakymo, bet nenorėjo pasirodyti esąs sentimentalus.

— Gal kartais kaubojų trupės vadas žino ką nors daugiau apie Topą ir Harį? Juk jie kartu dirbo.

— Džimas? — Inspektorius nusišypsojo.— Jį mes buvome areštavę!

Smitas nustebęs pakėlė antakius.

— Buvote?

— Buvome. Bet jis pabėgo.

— O kuo jis nusikalto?

— Apiplėšė kasą. Tai išaiškinti mums padėjo viena geltonplaukė dama. Ji pavyduliavo Džimui, ir, reikia manyti, ne be pagrindo, kaip jūs, sėdėdami šalia šeštos ložės, turbūt pastebėjote. Ta dama buvo tokia neatsargi, kad slankiojo aplink cirką, norėdama po spektaklio nutverti Džimą. Pavydas paprastai aptemdo žmogui protą. Vienas cirko tarnautojas pastebėjo, kad tai ta pati kasininkė, kuri rudenį Omahoje pabėgo su pinigais. Mes ją suėmėme, ir ji prisipažino, kad Džimas yra jos bendrininkas. Pinigus jis investavo į cirką, reikalavo didelių procentų ir, pagaliau išsirūpino teismo sprendimą juos susigrąžinti. Klouno padedami, mes tuoj po spektaklio čiupome jį. Ir nors jis buvo su antrankiais, tačiau bevežant pabėgo. Reikia manyti, kad netrukus pasirodys laukiniuose Vakaruose, kaip ir daugelis nusikaltėlių. Gaila. Nenorėjome trukdyti numerio, būtume paėmę tą paukštį kaip jį paliko maniežo smėlyje indėnai,— surištą lasu!

— Dėkoju, ponas inspektoriau. Jūs papasakojote man daugiau, negu aš galėjau jums pranešti!

Kai po tos nakties trečią kartą patekėjo saulė, audra vis dar tebesiautėjo. Upių tėvas, jau nusimetęs ledus, nešė žemyn dar gelsvus vandenis, gausiai maitinamus tirpstančio sniego. Pakrantes gaubė rūkas, iš miško ir pievų sklido pavasario kvapas, žvilgėjo rasa, skambėjo pirmieji paukščių balsai. Medžių viršūnėse dar šnarėjo paskutiniai pernykščiai lapai, o ant šakelių jau sprogo pumpurai.

Toli nuo gyvenviečių, toli nuo visų pėdsekių ir seklių ryto prieblandoje sėdėjo trys žmonės. Šalia ganėsi jų arkliai.

Visi trys suvalgė drauge po saują mėsos, ir atėjo laikas atsisveikinti.

— Jūs — dakotai! — tarė Didysis Vilkas savo abiem palydovams.— Tu, Matotaupa, patarei ir komandavai mums kaip tikras vadas. Mūsų kariai mielai priimtų tave

į savo naujas palapines šiaurėje, tu tai žinai. Bet tu niekada mums nepasakojai, iš kur atėjai ir kur eini. Aš ir šiandien tavęs šito neklausiu. Tu nenori toliau su manim joti? Mums reikia skirtis?

— Aš girdėjau žodžius, kuriuos tu pasakei man, Didysis Vilke. Mano sūnus Harka ir aš, mes nepamiršime tavęs ir tavo karių. Tačiau mes negalime su jumis eiti. Jūs — dakotai.

Didysis Vilkas nesuprato, ką reiškia šitoks Matotaupos atsakymas, tačiau jautė, kad už tų žodžių slypi didelė paslaptis. Jis nieko daugiau nesakė, tylomis atsisveikino ir pasileido su savo arkliu į šiaurę.

Netrukus ir Matotaupa su Harka sėdo ant savo mustangų ir nujojo į šiaurės vakarus, kur jų laukė nežinia.

Sartį ir širmį vos buvo galima nulaikyti. Tarsi bijodami vėl pakliūti į nelaisvę, ir šią trečią dieną jie lėkė kaip pašėlę.

Raiteliai godžiai traukė į plaučius tyrą orą, jis gaivino jiems kraują ir teikė naujų jėgų.

Vidurdienį valandėlę stabtelėjo, kad pailsėtų arkliai. Didysis Vilkas gerai nurodė kelią — jie kaip tik pasiekė vieną iš daugelio nedidelių ežeriukų. Arkliai puolė gerti.

Matotaupa ir Harka atsigulė ant bizono odos, kurią Harka pasiėmė, bėgdamas iš savo gimtosios palapinės. Dabar jie turėjo tik tai, ką ir per paskutinį vaidinimą cirke: arklius, ginklus, ledžingus, mokasinus ir tą mažą kapšelį, kuriame jau nebedaug bebuvo auksinių ir sidabrinių monetų. Bizono odą jiems atnešė Didysis Vilkas, jis atidavė ir mėsos atsargas, kurių turėjo šiek tiek pasirūpinęs.

Net ir gulėdami saulėje, Matotaupa ir Harka juto vėsų šios vietovės alsavimą. Toli, labai toli jie atsidūrė nuo tėvynės, ji liko tarp didžiosios Plato upės ir Juodųjų kalnų. Bet dabar juos skyrė nuo gimtųjų vietų ne tik upės, prerijos ir miškai, ne tik burtininko ištarmė. Visą vasarą ir žiemą jie praleido kitaip negu jų artimieji savo stovykloje. Kitokios buvo jų kovos, kitokie draugai, kitokie skausmai ir rūpesčiai. Motina, brolis, sesuo, draugai, palapinės ugniakuras, bendri žaidimai, bendros medžioklės ir kovos — visa tai jiems dabar atrodė kaip sapnas. Jie daugiau sužinojo apie baltųjų žmonių pasaulį, negu galėjo

sužinoti kariai, gyvenantys prie Plato intakų ir kalnų miškuose. Jie išmoko kitą kalbą, išmoko skaityti ir rašyti, ko nemokėjo nė vienas karys jų gimtinėje. Ir vis dėlto jų neviliojo baltųjų pasaulis, jų miestai ir fermos. Jodinėti ir medžioti begalinėse prerijų platybėse — štai kur jų tikroji paskirtis. Ir šito jie ilgėjosi, ilgėjosi bizono odos palapinių, ramaus ir išdidaus laisvųjų raudonodžių gyvenimo.

Harka prisiminė, kad praėjusį pavasarį, kaip tik šiuo laiku, jis laukė naktį miške tėvo, kuris norėjo atskleisti jam paslaptį. Per tuos metus tiek daug buvo visokiausių įvykių, kad ir jis pats pasidarė nebe tas, Harkai atrodė, kad jis subrendo ne vieneriais, o keleriais metais, dabar jis jau nebe vaikas, o jaunas Matotaupos bendražygis. Daug ko jis per tą laiką neteko. Vienintelis, kas išliko, tai tėvas, dabar jis tik jam vienam priklauso, ir netgi labiau, negu bet kada anksčiau.

Ir jeigu dabar Harka kartu su Matotaupa joja pas galingus siksikus, tai joja ne šiaip sau, ne dėl to, kad užmirštų tą giliai širdin įsiėdusią kančią, jog yra atskirtas nuo tėvynės ir nuo savo genties,— jis turi prieš akis aiškų tikslą, kurį gali pasiekti ir tremtinys: bus tiesus ir drąsus, ir tada visi jį gerbs.

Matotaupa irgi buvo paskendęs mintyse. Jis galvojo apie paskutinius įvykius cirke ir dabar paklausė Harką:

— Kodėl tavęs nekenčia Rudasis Džimas?

— Kaip tai nekenčia? Kad šovė į mane ir mano arklį?

— Taip.

— Turbūt supyko, matydamas, kad mes laimime.

— Tas teisybė. Bet ne tik dėl to.

— Aš įvariau jam baimės su kirviu. Jis netikėjo, kad moku taip gerai jį mėtyti, ir išsigando, o paskui supyko.

— Galimas daiktas. Bet jūs jau ir anksčiau nemėgote vienas kito. Jau nuo Omahos ir net nuo mūsų susitikimo blokhauze.

— Tu taip manai? Džimas labai negražiai pasielgė, leisdamas Toli Skrajojančiam Paukščiui Geltonajai Barzdai užmokėti už bizonų odos apsiaustus.

— Džimas pagalvojo, kad jie mums reikalingi. O Toli Skrajojantis Paukštis davė keletą sidabrinių monetų. Kas gi čia blogo?

— Rudasis Džimas kartu su ta šviesiaplauke moterim pavogė iš kasos pinigus.

— Harka Kietasis Akmenie Nakties Akie!

— Tuo aš nė kiek neabejoju.

— Harka! Džimas — drąsus vyras. Jis ne vagis,— griežtai tarė Matotaupa.— Kas gi, jei ne jis, išvadavo mane iš bedančio Beno blokhauze!

Berniukas daugiau nieko nesakė. Indėnų vaikai griežtai auklėjami neprieštarauti vyresniesiems. Bet Harka tylėjo ne tik dėl to, kad buvo taip išauklėtas. Jis matė, jog tėvas nenori girdėti blogai atsiliepiant apie Džimą, nes, tikėdamas, kad Džimas yra doras žmogus, jis ir pats jautėsi nekaltas.

Kadangi Džimo čia nebuvo, tai Matotaupa daugiau apie jį nebekalbėjo. O gal manė, jog Harka todėl tyli, kad paskutiniai jo žodžiai įtikino berniuką. Ir kodėl gi ne? Juk kadaise, kai Džimas pasirodė Lokės giminės stovykloje, Harka tiesiog negalėjo juo atsižavėti. O blokhauze juos tikrai išgelbėjo tik Džimas!

Ligi vakaro abu indėnai dar norėjo nujoti gerą kelio galą, ir kadangi dabar nebebuvo daugiau kas sakyti ir kas veikti, jie sėdo ant arklių. Bėgdami kartu su Didžiuoju Vilku, ypač pirmomis dienomis, jie toli nujojo ir dabar atsidūrė prerijose į šiaurę nuo Misūrio. Pūtė žvarbus vėjas. Dangumi plaukė pilki debesys, ir netrukus iš jų pabiro kruša. Ledo kruopelės baltavo arklių karčiuose ir raitelių plaukuose. Kai pradėjo temti, oras visai atšalo. Prasidėjo viena iš ledinių šio krašto naktų. Abu indėnai sustojo palei mažytį upeliuką, dar pusiau sukaustytą ledo. Čia augo vienas kitas krūmokšnis, buvo sausų šakų. Netoliese kūpsojo nedidelė kalvelė, šiek tiek sauganti nuo vėjo ir krušos. Tai buvo pati geriausia vieta, kokią tik galima rasti šiuose atviruose plotuose.

Mustangai sugulė. Jie dar nebuvo išmetę žiemos plauko. Ilgi, susivėlę jų gaurai atrodė labai negražiai, bet saugojo nuo šalčio. Harka vargais negalais sukūrė nedi-

delę ugnelę. Paskui abu prisiglaudė prie arklių ir susisupo į tą pačią bizono odos antklodę. Miegojo pakaitomis.

Kai paryčiais vėjas išsklaidė debesis, raiteliai vėl leidosi į kelią. Arkliai buvo labai neramūs, jautė netoli esant vilkus, todėl lėkė nė neraginami.

Taip keliaujant, Matotaupai ir Harkai pamažu aiškėjo, kas tai per kraštas, kuriame jie ketina gyventi. Tačiau kokius ten ras žmones, šito jie kol kas dar nežinojo.

TURINYS

Velskopf-Henrich L.
Ve-102 Kelias tremtin : Romanas /Iš vok. k. vertė A. Druktenis.— 3-asis leid.— V.: Vyturys, 1991.— 205, [2] p.
ISBN 5-7900-0659-0

Tai antroji L. Velskopf-Henrich knyga lietuvių kalba ir antroji ciklo „Didžiosios Lokės sūnūs" knyga. Joje pasakojama apie indėnų berniuko Harkos ir jo tėvo Matotaupos dienas tremtyje: apie patirtus pažeminimus, susidūrus su baltaisiais, darbą cirke, gimtųjų prerijų ilgesį.

V $\frac{4703010100—134}{M856(08)—90}$ MBBK U(Vok)

JAUNIMUI

VELSKOPF-HENRICH Lizelotė. KELIAS TREMTIN. Romanas. Redaktorė E. Zambacevičiūtė. Viršelio dailininkė R. Lelytė. Meninis redaktorius A. Prelgauskas. Techninė redaktorė O. Žiemytė. Korektorė M. Vaineikienė

Pasirašyta spaudai 90 02 15. SL Nr. 258. Leidinio Nr. 905. Formatas 84x108/32. Popierius laikraštinis. Garnitūra „Baltika", 10 punktų. 10,92 sąl. sp. l. 11,34 sąl. spalv. atsp. 12 apsk. leid. l. Tiražas 50 000 egz. Užsakymas 1248. Kaina 2 rb 40 kp

„Vyturio" leidykla, 232600, Vilnius, Algirdo 31
Spaudė Lietuvos leidybos įmonės „Spauda" spaustuvė, 232019, Vilnius, Kosmonautų pr. 60